

C. P L I N I I A

CAECILII SECVNDI
NOVOCOMENSIS EPI-
STOLARVM LIBRI
DECEM.

6411

Nunc quidem ab innumeris mendis vario-
rum exemplarium collatione
repurgati.

Reliqua quæ in hoc habentur uolumine, sequens
pagina demonstrabit.

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD SEB.
GRYPHIVM.

LIBROS
DEL DR.
L. MARCO

1547.

Ayuntamiento de Madrid

4340.

CONTENTA IN HOC
OPERE.

C. Plinij Secundi Epistolarum libri x.

Panegyricus Traiano Cafari dictus.

De uiris illustribus in re militari, & in admi-
nistranda Repub.

S V E T O N I I Tranquilli liber de cla-
ris Grammaticis & Rhetoribus.

I V L I I Obsequentis Prodigiorum liber.

Latina interpretatio dictionum ac sententia-
rum Græcarum, quibus Plinius utitur.

Index rerum memorabilium, propriorumq;
nominum, quæ toto opere continentur.

seren calendaria milia
calendaria 10 7
upus 7 11 150
109 — 15 11 71
1000 — 11 11 11
1000 — 11 11 11

SEBASTIANVS GRY-

PHIVS LECTORI

S. P. D.

III Plinij Secundi epistolæ, quæ bis iam à nobis, non minore, quàm ab alijs diligentia excusæ sunt, tertio demum è nostra prodeunt officina. Quibus cum neque magis elaboratum quidquàm, neque tersius, neq; in eo genere acutius: neq; uerò temporum iniuria corruptius legeremus, dignas existimavi, in quibus emendandis operæ nostræ pars aliqua poneretur. Collatis itaque non oscitanter codicibus satis multis, adhibitoq; iudicio, non meo solum, sed eorum quoque, quorum mihi ad eam rem fidelis semper præsto est opera, quanta, quàm fœda, quàm multa in eo opere uulnera sanauerimus, dici non potest. Id certe studiosè fecimus, ut si qua incideret in lectione eiusmodi uarietas, ut quid esset optimum non faciliè iudicaretur, tuum semper ijs de rebus uellemus esse iudicium. Nobis etenim, qui libris cudendis & castigandis damus operam, non minor esse cura debet, ut fideliter id, quàm ut ingeniosè à nobis fiat. Non quin facilius multò sit, fidem hominibus suam, quàm ingenium probare: sed quia earum rerum maxime nobis iucundam laudem esse oportet, in quibus nihil, nisi damno multorum, & omnium uituperatione peccatur.

Vale. Lugduni ad x. Calend. April.

ALDVS

LIBROS

DEL DR.

L. MARCO

de Madrid

4
ALDVS PIVS MANV-
TIVS ROMANVS ALOISIO

Mocenico Equiti, & Senatori Ve-
neto S. P. D.

OLEBAM superioribus annis Aloisio, uir clarissime, quum aut T. Liuij Decades, quæ non extare creduntur, aut Salustij, aut Trogi historias, aut quemuis alium ex antiquis autoribus inuentum esse audiebam, nugas dicere, ac fabulas. Sed ex quo tu è Gallia subì pro Senatu tuo integerrimè, accuratissimeq; Legatum agens, magnam tibi laudem, & gloriam peperisti, cum plurimis, quæ inesse optimo oratori oportet, tum eloquentia illa tua singulari, qua tibi antè & diuitias & gratiam in hac Repub. excellentissima comparaucas. Has Plinij epistolas in Italiam reportasti, in membrana scriptas, atque adeò diuersis à nostris characteribus, ut nisi quis diu assueuerit, non queat legere: cœpi sperare mirum in modum, fore ætate nostra, ut plurimi ex bonis autoribus, quos non extare credimus, inueniantur. Est enim uolumen ipsum non solum correctissimum, sed etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinij temporibus. Quamobrem si, ut uidetur, à Plinij ætate ad hæc usque tempora hoc epistolarum uolumen seruatum est, fit, ut facile credam & T. Liuium, & alios, quos tum uetustate, tum hominum negligentia, tum uel aliqua, incurSIONE uel exterarum gentium perierisse credimus, alicubi, tanquam in impio conclusos carcere, squalidos deliterè: speremq; exituros in lucem, id quæ temporibus nostris, ac mea, si diu uixero, præcipue opera, Christo IESV annuente dotâq; & c. Nunc autem

autem, quod possumus, hasce Secundi epistolas damus quam
 correctissimas, in quibus etiam multe sunt, quæ antehac
 non habebantur. Sed tibi in primis habenda est plurima
 gratia inchoate Aloisi, qui exemplar ipsum epistolarum
 reportasti in Italiam, mihiq; dedisti, ut excusum publica-
 rem. Deinde lucundo Veronensi, viro singulari ingenio,
 ac bonarum literarum studiosissimo, quod & easdem Se-
 cundi epistolas ab eo ipso exemplari à se descriptas in
 Gallia diligenter, ut facit omnia, & sex alia volumina
 epistolarum, partim manu scripta, partim impressa qui-
 dem, sed cum antiquis collata exemplaribus, ad me ipse
 sua sponte, quæ ipsius est erga studiosos omneis beneo-
 lentia, adportauit: idq; biennio antè, quàm tu ipsum mi-
 hi exemplar publicandum tradidisses. Exeunt igitur hæ
 Plinij epistolæ in manus literatorum & tua, & Iucun-
 di nostri in illos beneuolentia emendatissimæ. Sed quo-
 niam epistolas decimi libri, quæ scribuntur ad Traianum
 imperatorem, sunt qui non esse Plinij putant, tum quia sty-
 lo, & elegantia diuersæ ab alijs uidentur, tum etiam, quia
 præter doctorum consuetudinem, Domine dicat Plinius
 ad Traianum scribens, operæpretium fuit & illas à Se-
 cundo scriptas fuisse ostendere. Non imus inficias scripsis-
 se Plinium alias epistolas, ut ipse ait, paulò accuratius: sed
 & has ad Traianum, si quis diligenter inspiciat, & doctas
 esse, & elegantis fatebitur, nec à stylo Plinij alienas: id
 quod cum ex omnibus id genus epistolis licet cognoscere,
 tum ex ea manifestius, quæ de Dione quodam scribitur,
 qui suorum reliquias in religioso loco posuerat. Recitat
 enim ibi, quæ in causa utrinque dicta fuerant se iudice,
 quemadmodum in alijs quibusdam facit epistolis, cum de
 causis, quas ipse egerat, ad amicos scribit. Donunc autem

principibus dicere temporibus Plinij, iam receptum fuisse, illud etiam Martialis in epistola libri octavi ad Domitianum, ostendit: Omnes quidem libelli mei Domine. Item illud: Edictum domini, Deiq; nostri. Esse autem Plinij epistolas ad Traianum, multis rationibus probari potest, sed his potissimum: Primum, quia in antiquissimo exemplari una cum alijs, ut nos imprimendas curauimus, sub Plinij Secundi nomine scriptae sunt. Deinde, quia Plinij illud de Christianis ad Traianum, & rescriptum Traiani super ea re, habetur in una ex eisdem epistolis ad Traianum: cuius rei Tertullianus, Eusebius, Paulus Orosius meminere. Præterea in iisdem epistolis multa habentur, quæ luce clarius ostendunt ab eodem mansisse & has ad Traianum, & illas familiares: ut illud de Voconio Romano in secundo libro ad Priscum: Convertere ad nostros, nec hos multos: sed mea uerecundia sufficit unus, aut alter, ac potius unus, is erit Voconius Romanus. Et paulò post subiungit: Hunc ego, cum simul studeremus, arête, familiariterq; dilexi. Ille meus in urbe, ille in sessu contubernalis: cum hoc seria, cum hoc iocos miscui: quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? In eadem epistola laudat Voconium, quòd patrem habuerit in equestri gradu clarum, clariorem uitricum: laudat & à doctrina, à moribus: menunt & matris eius. Hæc eadem in quarta epistola libri decimi ad Traianum de Voconio scribit his uerbis: Indulgentia tua Imper. Opt. quam plenissimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uendicat Voconius Romanus, ab incunte etate condiscipulus & contubernalis meus. Et paulò inferius ait: Pro moribus Romani mei, quos & liberalia studia, exornant,

exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam matris liberalitatem, & statim patris hereditatem, & adoptionem à uirico meruit. Auget hæc & natalium, & paternarum facultatum splendor. Præterea in secundo libro in epistolis ad Arrianum de Mario Prisco sic scribit: Marius Priscus accusantibus Afriis, quibus proconsul præfuit, amissa defensione iudices petijt: Ego, & Cornelius Tacitus adesse provincialibus iussi, existimauimus fidei nostre conuenire, notum Senatui facere, excessisse Priscum immanitate, & scuitia crimina, quibus dari iudices possent, cum ob innocenteis condemnandos, interficiendos etiam, pecunias acceperisset. Eiusdem Marij Prisci meminit in tertia epistola libri decimi ad Traianum his uerbis: Qua ex causa, cum patronum me provinciales optassent contra Marium priscum, & petij uentem huius muneris, & impetraui. Suetonio quoque Tranquillo cum ex alijs quibusdam ad illum litteris amicum summum fuisse Plinium facile est cognoscere, tum ex his: Libera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis sponponderunt. Deinde sic claudit epistolam: Patere me uidere titulum tuum, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei. Aequum est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. De eodem ad Traianum libro decimo sic scribit: Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, eruditissimum uirum, & mores eius sequutus, & studia iampridem Domine in contubernium adsumpsi, tantoq; magis diligere cœpi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt due cause: Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus est, impetran-

d +

dumq;

dumq; à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Adde quòd omnibus ferè literis, quibus Plinio respondet Traianus, inest familiarissima illa appellatio, Secunde charissime. His igitur, alijsq; rationibus colligi potest, has ipsas epistolas, de quibus agimus, Secundum scripsisse. Sed hæc sint satis uel obstinatoribus, et qui, quod dicitur, nodum in scirpo quærunt. Operæpretiū etiam uisum est addere huic operi Plinij Panegyricum de laudibus Traiani: primum, quia quæcunque ipsius habere potui, conuenientissimum existimaui in uno uolumine simul edere: deinde, quia adeò illum elegantem, doctum, acutum, utilem iudico, ut in eo seipsum superasse Plinius uideatur. Legendus ille quidem assidue omnibus, tum sententiarum grauitate, tum rerum copia, tum ad bene, beateq; uiuendum sanctissimis, optimisq; præceptis: sed præcipue magnis uiris, et principibus, ijsq; omnibus qui alijs præsunt, et quibus *λαοὶ τ' ἐπιτετραφάσκει καὶ τὸ αἶμα μέμνηε*. Talem enim fuisse Traianum scribit, ut quæcunque habere oporteat optimum principem, *ὃ ἐδωκε νόον πᾶσι ἀγαλόμεντοι σὺν πρὸς τὸ δέε θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ*, Traianus habuerit. Quamobrem non immerito creandis imperatoribus dicitur, Sis felicior Augusto, et melior Traiano. Qui quidem ipso Cyro Xenophontis eò maior, quòd ille non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij, ut refert Marcus Tullius in epistola ad Quintum fratrem: hic autem re uera talis fuit, qualem fuisse legimus. Quare, ut Africanus ille Xenophontis libros non sine causa de manibus ponere non solebat: quia nullum esset prætermissum in his officium diligentis, et moderati imperij: sic nos hunc Secundi nostri Panegyricum de manibus ponere non debemus, ut optimi uiri, fortissimi

Imperato

Imperatoris, iustissimi Principis exemplo, tales & ipsi efficiamur. Addidimus præterea duos libros: alterum eiusdem Plinij de ijs, qui uel in armis, uel in administranda repub. clari extiterunt, alterum Suetonij Tranquilli de claris Grammaticis, & Rhetoribus. Nec me latet à quibusdam hos libros utrosque Tranquillo potius adscribi, idq; diui Hieronymi autoritate, qui in eo libro, quem & ipse scripsit de uiris illustribus, Tranquillum se inutaturum dixit, his uerbis: Hortaris Dexter, ut Trāquillum sequens ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram: & quod ille in enumerandis gentilium literarum uiris fecit illustribus, id ego in nostris faciam. Hæc diuus Hieronymus. Sed illi hæc eadem Hieronymi autoritate redarguuntur. Non enim testatur Hieronymus Tranquillum scripsisse de uiris in re militari, atque in Repub. administranda claris, quemadmodum in hoc Secundi libro licet uidere: sed de ijs tantum, qui in literis fuere illustres, quos ipse gentilium literarum illustreis dicit: id uerò fecit Tranquillus in eo libro, qui de claris Grammaticis, & Rhetoribus inscribitur: quem sequutus diuus Hieronymus Dextri rogatu, de ijs scripsit, qui in literis sacris fuere illustres. Esse autem Plinij Secundi eum librum, in quo uiri clari in armis, & in repub. administranda enumerantur, tutatur titulus, qui in omnibus id genus libris, qui manu scripti habentur, sub Plinij nomine, non Suetonij, aut Cornelij Taciti, aut cuiusuis alius legitur. Hos uerò libellos de uiris illustribus, ut correctiores exirent in manus literatorum, Ioannes Baptista Egnatius, uir in utraque lingua eruditissimus, & polyhistor maximus, mecum accuratè quidem, sed cursim, quòd parum daretur ocij, recognouit. Addito etiam Iulij Obsequentis libro de prodigijs, quem mihi Iucundus meus iucundissi-

mis dono dedit, ut unâ cum alijs in hoc uolumine imprimendum curarem: idq; fecimus sub tuo nomine Aloisi Mocenice grauiſſimi Senatus Veneti decus: ut quia non solum Secundi epistolæ ad nos sedulus è Gallia reportasti, sed publicandas etiam mihi dedisti, tibi præcipuè debeant, te plurimum ament studiosi omnes de hoc munere. Vale.

C. PLINII CAECILII SECUNDI uita per Ioannem Mariam Cataneum conscripta.

SCRIPTORVM illustrium duo in Vrbe secula in primis felicissima fuisse, Augusti scilicet, & Vespasianorum fratrum: cum inter alios duo Plinij floruerit: è quibus iunior, quo æle & anno natus sit, adhuc quæritur: sub Nerone non ambigitur. Patria Nonocomensis, L. Cæcilio patre, & historici Plinij ex sorore genitus: à quo per adoptionem familia eius insertus auunculi bonorum & studiorum alio scribendi genere successor. Præceptores habuit Fabium Quintilianum, & Nicæam sacerdotem. In Syria Tribunus militum Euphratem philosophum audiuit: ubertate Liuiana plerunque capiebatur. Græca in Latium, nostra in Græciam transferebat, studium suum adolescens intendebat, puer admodum comædiam Græcam composuit, elegos, & heroicos aliquando pangens, suos etiam hendecasyllabos, quorum libellum emisit, à Græcis probari gloriatur. Nonnunquam enim uersiculos parum scucros, ipse tamen integerrimus uita, lusit non sine summorum uirorum exemplo. Vnde uicesimo ætatis anno dicere in foro cœpit, & in Senatu plures

res grauiſſimas cauſas egit. Prætor ludos dedit, uix Domi-
 tiani callidam immanitatem declinans, cum omnem uirtu-
 tem excindere conaretur. Cæſaris Quæſturam, Trib. Plib.
 Præfecturam ærarij, Acmilie niæ & aluci Tyberis curam,
 Auguratum, Conſulatum ſumma ſana, & pari integritate
 adminiſtrans. In Tribunatu militum, & Quæſtura Cale-
 ſtrium Tyronem collegam, in conſulatu & præfectura
 Cornutum Tertullum ſortitus: augurali dignitate Iulio
 Frontino ſucceſſit. Ponti, & Bithyniæ ad ſtatum ordinan-
 dum miſſus, proconſulari poteſtate non minorem pruden-
 tiæ gloriam, quàm moderationis & diligentie ſecum re-
 tulit. Traiano gratiſſimus, & ſumma cum autorite, à
 quo amicis ſuis honores ſæpius impetrauit, ſibi uerò quot
 optauerat unquam. In ſigillo quadriga utebatur: diuitias,
 quas patrimonijs, & honeſtis hæreditatibus largas com-
 parauerat, liberaliter diſpenſauit: nam & nutrix eius, &
 Quintilianus præceptor, ac interdum quamplurimi muni-
 ficentiam Plinij ſunt experti. In municipio ſuo bibliotheca-
 cam dedicauit, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum
 pollicitus erogauit: tertiamq; ſalarij partem publico præ-
 ceptori obtulit. Romanum, & Firmum cenſu equeſtri iu-
 nit. Caninium ad bonas artes reuocauit. In agendis cauſis
 abſtinuit non modò pactione, dono, munere, uerumetiam
 xenijs. Laurentinum rus, & alterum in Tuſcis, quibus mi-
 ræ adſcribatur, epiſtolis celebrauit: de multis autem, quas
 iuxta Larium poſſedit uillas, dilexit in primis, quam ſerè in
 plano conditam Comædian, & quam Tragediam uocat:
 quia in edito ſita. Romæ habitauit in Exquilij. Vxo-
 res duas habuit, poſterioreni nomine Calphurniam Cal-
 phurnij, & Pompeiæ Celerinæ filiam, cum qua incundiſſi-
 me, quamuis ſine prole, uixit, & eius ſtudiorum miniſtram
 quidam

quidam testantur. Ex doctissimis amicorum referam Virg-
 nium Rufum, Vestricium Spurinnam, Silium Italicum,
 Pompeium Saturninum, Valerium Martialem, Cor. Tacit-
 um, Suetonium Tranquillum, Voconium Romanum, An-
 tonium, Martialem etiam uiatice secedentem prosequu-
 tus, Tacitum ut rectorem & magistrum suspiciens, Tran-
 quillum contubernalem suum fouens, & ornans. Fuit illi
 cum Aristone, Corælio, Frontino, Neratio, Arriano iuris-
 consultis amicitia summa. Inter libertorum prædilectos
 habuit Zosimum & Encolpum. Gloriæ appetens, & im-
 mortalitatis summus aucupator: quod reliquum temporis
 dabatur à rebus civilibus, & domesticis, id totum studiis
 impartiens: quorum uarijs generibus nulli satis confusus
 experiebatur: nam præter iudiciales, quibus Demosthenem
 imitabatur, demonstratiuas scripsit orationes: historias
 incertum. hunc potissimum credidim Fabium per ista de-
 monstrasse, Sunt hodie summa, quibus illustratur forum,
 ingenia: nanque & consummati iam patroni ueteres æmul-
 lantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur,
 ac sequitur industria. Nullum emendandi genus o-
 mittebat, ac primum quæ scripserat, secum
 ipse pertractabat: deinde duobus, aut tri-
 bus legebat, mox alijs tradebat ad-
 notanda, notasq; eorum, si du-
 bitabat, cum uno rursus
 aut altero pensitabat,
 nouissime pluri-
 bus recita-
 bat.

CAII

C A I I
PLINII SE-
 CVNDI, VIRI CONSULA-
 RIS, ORATORISQ. DISER-
 TISS. EPISTOLARVM
 LIBER PRI-
 MVS.

C. PLIN. SECVNDVS *SEPTI-
 TIO SVO SALVTEM.

*SECVN-
 DO

REQVENTER horti-
 tus es, ut epistolas, si quas paulò
 accuratius scripsissem, colligerem,
 publicaremque. Collegi, non scrutato
 temporis ordine, neque enim histo-
 riam componebam, sed ut quæque
 in manus uenerat. Supereſt ut nec

te conſilij, nec me pœniteat obſequij. Ita enim fiet, ut eas,
 quæ adhuc neglectæ iacent, requiram: & ſi quis addidero,
 non ſupprimam. Vale.

C. PLIN. ARRIANO S.

Q Via tardiorem aduentum tuum proſpicio, librum
 quem prioribus epistolis promiſeram, exhibeo. Hunc
 rogo ex conſuetudine tua & legas, & emendes, eo magis
 quòd nihil antè peræq; eodem ſtyle ſcripſiſſe uideor. Ten-
 tui enim imitari Demothe-nem ſemper tuum, Caluum nu-
 per meum figuris duntaxat orationis. Nam uim tantorum
 uirorum pauci, quos æquus Iupiter amauit, aſſequi poſ-
 ſunt. Nec materia ipſa huic (uereor ne improbe dicam)
 emulationi repugnauit. Erat enim propè tota poſita in
 conten

λυκώδης, id est, lucernas: figurate lucubrationes. Non ab simili figura ob servatum Fab. Quintil. uti: Et uigilanda, inquit, noctes, et fuligo lucubrationum bibenda.

contentione dicendi, quod me longē desidiæ indormientem excitauit: si modò is sum ego, qui excitari possim. Non tamen omnino Marci nostri τὰς λυκώδης fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur: acreis enim, non tristes esse uolebamus. Nec est quod putes me sub hac exceptione ueniam postulare. Imò quò magis intendam limam tuam, confiteor & ipsum me, & contubernaleis ab cœdione non abhorreere, si modò tu fortasse* errori nostro album calculum adieceris. Est enim planè aliquid edendum, atque utinam hoc potissimum quod paratum est. Audis desidiæ uotum. Edendum autem ex pluribus causis, maxime quòd libelli, quos emisimus, dicantur in manibus esse, quamuis iam gratiā nouitatis exuerint: nisi tamen auribus nostris bibliopola blandiuntur. Sed sanè blandiantur, dum per hoc mendacium nobis studia nostra commendent. Vale.

C. PLIN. CANINIO RVFO S.

Id est, Plataneum.

Quid agit Comum, tuæ, meæq; delitiæ? Quid suburbanum amœnissimum? Quid illa porticus uerna semper? Quid πλατάνω opacissimus? Quid Euripus uiridis & gemmeus? Quid subiectus & seruiens lacus? Quid illa mollis & tam solida gestatio? Quid balineum illud, quod plurimus sol implet, & circum? Quid triclinia illa uel popularia, uel illa paucorum? Quid popina? Quid cubicula diurna, nocturnaq; Possident ne te, & per uices partuntur? An, ut solebas, intentione rei familiaris obeundæ, crebris excursionibus auocaris? Si te possident, felix, beatusq; es: sin minus, unus ex multis. Quin tu (tempus est enim) humileis & sordidas curas alijs mandas: & ipse te in alto isto, pinguiq; successu studijs adseris? Hoc sit negotiū tuum, hoc otium: hic labor, hæc quies: in his uigilia, in his etiam somnus

somnus reponatur. Effinge aliquid, & excude, quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur: hoc nunquam tuum destinet esse, si semel coeperit. Scio quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti uideberis alijs, si tibi fueris. Vale.

C. PLIN. POMPEIAE CELE-
RINAE SOCRI S.

Quantum copiarum in Oriculano, in Narniensi, in Carsolano in Perusino tuo. In Narniensi uero etiam balingum, ex epistolis meis (nam iam tuis opus non est) una illa breuis & uetus sufficit. Non mehercule tam mea sunt, quam mea, quam tua: hoc tamen differunt, quod sollicitius, & intentius tui me quam mei excipiunt. Idem fortasse eueniet tibi, si quando in nostra diuertēris, quod uelim facias: primum, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis persequaris: deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me secuti, ac propē negligenter expectant. Nam initium dominorum apud seruos ipsa consuetudine metus exolefcit: nouitatibus excitantur, probariq; dominis per alios potius, quam per seipsos laborant. Vale.

C. PL. VOCONIO ROMANO SVO.

Vidisti ne quenuquam Marco Regulo timidiorem, humilioremque post Domitiani mortem? sub quo non minora flagitia commiscrat, quam sub Nerone: sed tetiora. Coepit uereri ne sibi irascerer: nec fallebatur, irascebar. Rustici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeo ut librum recitaret, publicaretq; in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat. Adiecit Vitelliana cicatrice stigmatum. Agnoscis eloquentiam Reguli. Lacrat Herennium Senecionem,

nem, tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Metius Carius: Quid tibi cum meis mortuis? Nunquid ego aut Crasso, aut Camerino molestus sum? quos ille sub Nerone accusauerat. Hæc me Regulus dolenter tulisse credebat: ideoq; etiam cum recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiscebatur, quàm capitaliter ipsum me apud Centumuiros laceßisset. Aderam Arionille Timonis uxori, rogatu Aruleni Rustici. Regulus contra. Nitebamur nos in par-

*Vestij Mo

te causæ sententia * Metij Modesti optimi uiri: is tunc in exilio erat, relegatus à Domitiano. Ecce tibi Regulus,

hic rogatus
fuit.

Quæro, inquit, Secunde, quid de Modesto sentias? Vides quod periculum si respondisseni, bene: quod flagitium, si male. Non possum dicere tum mihi aliud, quam deos adfuisse. Respondebo, inquam, quid sentiam, si de hoc Centumui-
Y
ri iudicaturi sunt. Rursus ille, Quæro quid de Modesto

phrasis

sentias? Iterum ego: Solebant testes in reos, non in damnatos interrogari. Tertiò ille: Non iam quid de Modesto, sed quid de pietate Modesti sentias, quæro. Quæris, inquam, quid sentiam? At ego me interrogare quidem fas puto, de quo pronunciatum est. Conticuit: me laus & gratulatio secuta est, quòd nec famam meam aliquo responso, utili fortasse, inhonesto tamen, læseram: nec me laqueis tam insidiosa interrogationis inuolueram. Nunc ergo conscientia exterritus, apprehendit Cæcilium Celerem, mox Fabium Iustum, rogat ut me sibi reconcilient. Nec contentus, peruenit ad Spurinam. Huic suppliciter (ut est cum timet, abiectionis) Rogo, inquit, mane uideas Plinium domi, sed plane mane (neque enim diutius ferre sollicitudinem possum) & quoquo modo efficias, ne mihi irascatur. Eui-
gilaueram. Nuncius à Spurrina: Venio ad te. Imò ergo ad te. Coimus in porticum Liuiæ. Cum alter ad alterum
tende

tenderemus, exposuit Reguli mandata, addit preces suas, ut
 decebat optimum virum pro dissimulato, parce inquit.
 Cui ego: Difficies ipse quid renuntiandum Regulo putes.
 Te decipi à me non oportet. Expecto Mauricum (nondum
 enim ab exilio uenerat) ideo nihil alterutram in partem
 respondere tibi possum, facturus quicquid ille decreuerit.
 Illam enim esse huius consilij ducem, me comitem decet. Pau-
 cos post dies ipse me Regulus conuenit in Prætoris iudi-
 cio, illuc me persecutus, secretum petit. Ait timere se, ne
 animo meo penitus hæreret, quod in Centumuirali iudicio
 aliquando dixisset, cum responderet mihi, & Satrio Ru-
 fo: Satrius Rufus, cui non est cum Cicerone æmulatio, &
 qui contentus non est eloquentia seculi nostri. Respondi,
 nunc me intelligere maligne dictum, quia ipse confiteretur,
 ceterum potuisse honorificum existimari. Est enim, inquam,
 mihi cum Cicerone æmulatio, nec sum contentus eloquen-
 tia seculi nostri. Nam stultissimum credo, ad imitandum
 non optima queque proponere. Sed tu qui huius iudicii
 meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti,
 quid de Metij Modesti pietate sentirem? Expalluit nota-
 biliter, quamuis semper palleat. Hæsitabundus, inquit, in-
 terrogaui, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto. Vide ho-
 minis crudelitatem, qui se non dissimulet exuli nocere uo-
 luisse. Subiunxit egregiam causam. Scripsit, inquit, in
 epistola quadam, quæ apud Domitianum recitata est: Re-
 gulus omnium bipedum nequissimus. Quod quidem Mo-
 destus uerissimè scripserat. Hic frè nobis sermonis termi-
 nus. Neque enim uolui progredi longius, ut mihi omnia li-
 bera seruarem, dum Mauricus uentret. Nec me præterit
 esse Regulum *Ανοξαβαίπερον*. Est enim locuples, factiosus,
 curatur à multis, timetur à pluribus, quod plerumque
 amore

est

id est, pertinacem.

i. dissidens

i. possum

b

amore est fortius. Potest tamen fieri ut hæc concussa laban-
tur. Nam gratia malorum tam infida est quam ipsi. Verum,
autologia
ut idem sepius dicam, expecto Mauricium. Vir est gravis,
prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit
ex præteritis providere. Mihi & tentandi aliquid, & quie-
scendi illo autore ratio constabit. Hæc tibi scripsi, quia æquū
erat te pro amore mutuo non solum omnia mea facta di-
ctaq; uerumetiam consilia cognoscere. Vale.

C. PLIN. CORNELIO TACITO S.

morata
osacu
Ridebis, & licet rideas. Ego Plinius ille, quem nosti,
apros tres, & quidem pulcherrimos cepi. Ipse inquit?
Ipse, non tamen ut omnino ab inertia mea & quiete disce-
derem. Ad retia sedebam: erant in proximo non uenabu-
lum, aut lancea, sed stylus, & pugillaris. Meditabar ali-
quid, enotabamq; , ut si manus uacuas, plenas tamen ceras
*scribendi reportarem. Non est quod contemnas hoc *studendi ge-
nus. Mirum est, ut animus hac agitatione motuq; corpo-
*tam ris excitetur. * Nam undique solus, & solitudo, ipsumq;
illud silentium, quod uenationi datur, magna cogitatio-
nis incitamenta sunt. Proinde cum uenabere, licet ætore
me, ut panarium & lagunculam, sic etiam pugillarem fe-
ras: experieris non Dianam magis montibus, quam Mi-
neruam incerrare. Vale.

C. PLINIVS OCTAVIO

R V F O S.

Id est, Hæc e-
st id quidē con-
cessit pater, a-
liud autem de-
negavit. Car-
me. c. 16. Iu-
das. v. 10. nō
por hōr del
Vide in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem po-
testatis, idemq; regni dederis, quod Homerus Ioui
Opt. Max. *ὅς δ' ἑτόπον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἑτέρον δ'*
ἀνθρώποις. Nam ego quoque simili nutu ac renutu respon-
dere uoto tuo possum. Etenim sicut fas est mihi, præser-
tim te exigente, excusare Batiæis contra unum hominem
aduo

aduocationem: ita nec fidei nostræ, nec constantiæ, quam diligis, conuenit, adesse contra prouinciā, quam tot officijs, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuin xrim. Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorum alterum petis, eligam id potius, in quo non solum studio tuo, uerum etiam iudicio satisfaciā. Neque enim tantopere mihi considerandum est, quid uir optimus in præsentia uelis, quam quid semper sis probaturus. Me circa Idus Octobris spero Romæ futurum, eademq; hæc præsentem quoque tua meaq; fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet spondeas de animo meo,

Ἡ, καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ ὄργῳ τοῦ νεώτερου κρονίου.

Id est, Dixit et caruleis supercilij annuit.

Cur enim non usquequaque Homericis uersibus agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, ut uidear mihi hac sola mercede corrumpi posse, ut uel contra Baticos adsim. Penè præterij, quod minimè prætercundum fuit, accepisse me cariotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis certamen habent.

Hemistichion Homericum ex 1. & 2. Iliad.

Vale.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO S.

Proportunè mihi redditæ sunt literæ tuæ, quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterent, cum ego id ipsum destinaassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti: pariterq; & tibi ueniam recusandi laboris, & mihi exigendi uerecundiam sustulisti. Nam nec me timide uti decet eo quod oblatum est: nec te grauari quod depoposisti. Non est tamen quod ab homine desidiolo aliquid noui operis expectes. Petiturus sum enim ut rursus uaces sermone, quem apud municipes meos habui bibliothecam dedicaturus. Memini quidem te iam quædam adnotasse, sed generaliter. Ideo nunc rogo, ut non tantum

b 2

uniuersitati

clula
 uniuersitati eius attendas, uerum etiam particulari qua so-
 les lima persequaris. Erit enim *et* post emendationem li-
 berum nobis uel publicare, uel contingere. Quinimo for-
 tasse hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sen-
 tentiam emendationis ratio deducet, quæ aut indignum
 edirione opus, dum sæpius retractat, inueniet: aut dignum,
 dum id ipsum experitur, efficiet. Quamquam huius cuncta-
 tionis meæ causæ non tam in scriptis, quam in ipso mate-
 riæ genere consistunt. Est enim paulò quasi gloriosius,
et elatius. Onerabit hoc modestiam nostram, etiamsi sty-
 lus ipse pressus demissusq; fuerit, propterea quòd cogi-
 mur cum de munificentia parentum nostrorum, tum de
 nostra disputare. Anceps hic *et* lubricus locus est, etiam
 cum illi necessitas lenocinetur. Etenim si alienæ quoque
 laudes parum æquis auribus accipi solent, quàm difficile
 est obtinere, ne molesta uideatur oratio de se, aut de suis
 differentis? Nam cum ipsi honestati, tum aliquando ma-
 gis gloriæ eius prædicationiq; inuidemus: atque ea demum
 rectè facta minus detorquemus *et* carpinus, quæ in obscu-
 ritate *et* silentio reponuntur. Qua ex causa sæpe ipse me-
 cum, nobis ne tantum, quicquid istud est, composuisse, an
et alijs debeamus ut nobis. Admonet illud quoque, quòd
 pleraque, quæ sunt agendæ rei necessaria, eadem peracta
 nec utilitatem parem, nec gratiam retinent. Ac ne longius
 exempla repetamus, quid fuerit utilius, quàm magnificen-
 tiæ rationem etiam stylo prosequi? Per hoc enim asseque-
 bamur, primum, ut honestis cogitationibus immoraremur:
 deinde, ut pulchritudinem illarum longiore tractu* produ-
 ceremus: postremo, ut subitæ largitionis comitem pœni-
 tentiam caueremus. Nascebatur ex his exercitatio quædam
 contemnendæ pecuniæ. Nam cum omnes homines ad cu-
 stodiam

*peruidere -
 mus:

stollam eius natura restrinxerit, nos contra multum adiu-
 pensatus amor liberalitatis communibus auaritiæ uinculis
 eximebat. tantoq; laudabilior munificentiâ nostra fore ui-
 debatur, quod ad illam non impetu quodam, sed consilio tra-
 hebamur. Accedebat his causis, quod non ludos, aut gladiato-
 res, sed annuos sumptus in alimenta ingenuorum pollice-
 bamur. Oculorum porro & aurium uoluptates adeo non
 egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratio-
 ne, quàm reprimi. Ut uerò aliquis libenter educationis tæ-
 dium laboremq; suscipiat, non premijs modò, uerumetiam
 exquisitis adhortationibus impetrandum est. Nam si medi-
 ci salubreis, sed uoluptate carentis cibos blandioribus allo-
 quijs prosequuntur: quanto magis decuit publicè consulen-
 tem utilissimum munus, sed non perinde populare, comitate
 orationis inducere? Præsertim cum enitendum haberemus,
 ut quod parentibus dabatur, etiam nobis probaretur, hono-
 remq; paucorum cæteri patienter expectarent, & mere-
 rentur. Sed ut tunc communibus magis commodis, quàm
 priuata iactantiæ studebamus, cum intentionem effectumq;
 muneris nostri uellemus intelligi: ita nunc in ratione eden-
 di ueremur, ne fortè non aliorum utilitati, sed propriæ lau-
 di seruisse uideamur. Præterea meminimus, quanto maiore
 a iusto honestatis fructus in conscientia, quàm in fama re-
 ponatur. Sequi enim gloria, nō appeti debet: nec si casu ali-
 quo non sequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus
 pulchrum est. Hi uerò qui benefacta sua uerbis adornant,
 non ideo prædicare quia fecerint: sed ut prædicarent fecis-
 se creduntur. Sic quod magnificum referente alio fuisset,
 ipso qui gesserat recensente uanescit. Homines enim cum
 rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. Ita si
 silenda feceris, factum ipsum: si laudanda, quod non sileas
 ipse

ipse, culpatur. Me uero peculiaris quedam impedit ratio. Etenim huc ipsum sermonem non abud populum, sed apud Decuriones habui: nec in propatulo, sed in curia. Vereor ergo ut sit satis congruens, cum in dicendo assentationem uulgi acclamationemq; defugerim, nunc eadem illa editione sectari: cumq; plebem ipsam, cui consulebatur, limine curiae, parietibusq; discreuerim, ne quam in speciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam ad quos ex munere nostro nihil pertinet, praeter exemplum, uelut obuia ostentatione conquirere. Habes cunctationis meae causas. Obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione sufficit. Vale.

C. PLIN. MINUTIO FUNDANO S.

Mirum est, quam singulis diebus in urbe ratio aut constet, aut constare uideatur pluribus, cunctisq; non constet. Nam si quem interroges, hodie quid egisti? respondeat: officio togae uirilis interfui, sponsalia, aut nuptias frequentavi: ille me ad signandum testamentum, ille in aduocationem, ille in consilium rogauit. Ita haec quo die feceris, necessaria: eadem si quotidie fecisse te repues, inania uidentur, multo magis cum secesseris. Tunc enim subit recordatio quot dies quam frigidis rebus absumpsit. Quod euenit mihi, postquam in Laurentino meo aut lego aliquid, aut scribo, aut etiam corpori uaco, cuius futuris animus sustinetur. Nihil audio, quod audisse: nihil dico, quod dixisse poeniteat. Nemo me apud quenquam sinistris sermonibus carpit: neminem ipse reprehendo, nisi tum me, cum parum commode scribo: nulla spe, nullo timore sollicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum, et cum libellis loquor. O regiam sinceramq; uitam. O dulce otium, honestumq; ac penè omni negotio pulchrius. O mare, o litus, uerum, secretumq; praeterea quam multa inuenitis, quae

multa

*unum me

*rectam

est, et uerum.

otus omnis in
uicem, ubi
ad mensas
uicem iri
antur.

nultra dictatis? Proinde tu quoque strepitum istum, inaneque discursum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio relinque, teque studiis uel otio trade. Satiuse enim, ut Atilius noster crudelitissime simul & facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agere. Vale.

C. PLIN. ARRIO CLEMENTI S.

S quando urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret. Multa claraque exempla sunt, suffecerit unum Euphrates philosophus. Hunc ego in Syria, cum adolescentulus militarem, penitus & domum inspexi, amarique ab eo laboravi, etsi non erat laborandum. Est enim obuius & expositus, plenusque humanitate, quam precepit. Atque uinam sic ipse, spem quam de me concepit, impleuerim, ut ille multum uirtutibus suis addidit. At ego nunc illas miror, quia magis intelligo, quamquam ne nunc quidem satis intelligo. Ut enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex iudicare, ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, ut mediocriter quoque doctos uertant, & adficiant. Disputat subtiliter, grauius, ornate: si equanter etiam *Platonica Platonis illam sublimitatem, & latitudinem effingit. Sermo est copiosus & uariis: dulcis in primis, & qui repugnanteis quoque ducat, impellat. Ad haec proceritas corporis, decora facies, demissus capillus, ingens & cana barba. Quae licet fortuita & inania putentur, illi tamen plurimum uenerationis acquirunt. Nullus horror* in uultu, nulla tristitia, multum se- *altas, in cultu ueritatis: reuerearis occursum, non reformides. Vite sumtu, elitae summa, par comitas. Insectatur uitia, non homines: nec castigat errantes, sed emendat. Sequaris mouentem attentus, & pendens: & persuadere tibi etiam cum persuaserit, cupias. Iam uero liberi tres, duo marces, quos diligenti-

* cum cetera gentissime instituit. Socer Pompeius Iulianus, * cum etiam reliqua uita, tum uel hoc uno magnus & clarus, quod ipse provincie princeps inter altissimas conditiones generum non honoribus principem, sed sapientia elegit. Quanquam quid ego plura de uiro, quo mihi frui non licet? An ut magis angar, quod non licet? Nam distringor officio ut maximo, sic molestissimo. Sedeo pro tribunali, subnoto libellos, conficio tabulas: scribo plurimas, sed illiteratissimas, literas. Soleo nonnunquam, nam id ipsum quandoque contingit, de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me consolatur. Affirmat etiam esse hanc philosophiae, & quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoscere, iudicare, promere, & exercere iustitiam, quaeque ipsi doceant, in usu habere. Mihi tamen hoc unum non persuadet, satius esse ista facere, quam cum illo dies totos audiendo, discendoque consumere. Quo magis te, cui uacat, hortor, cum proxime in urbem ueneris, uenias autem ob hoc maturius, illi te expoliendum, limandumque permittas. Neque enim ego, ut multi, inuideo alijs bonum, quo ipse carco: sed contra sensum quendam uoluptatemque percipio, si ea quae mihi denegantur, amicis uideo superesse. Vale.

C. PLINIVS FABIO IVSTO.

Omnis nullas mihi epistolas mittis. Nihil est, inquis, quod scribam. At hoc ipsum scribe, nihil esse quod scribas: uel solum illud, unde incipere priores solebant: Si uales, bene est, * alias, est ego ualeo. Hoc mihi sufficit, * estque mihi maximum. Ludere me putas? Serio peto. Fac sciam quid agas, quod sine solitudine summa nescire non possum. Vale.

C. PLIN. CALESTRIO TIRONI.

IActuram grauissimam feci, si iactura dicenda est tanti uiri amissio. Decessit Corellius Rufus, & quidem sponte, quod

quod dolorem meum exulcerat. Est enim luctuosissimum genus mortis, quæ non ex natura, nec fatalis uidetur. Nam utcumque in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est: in ijs uerò quos accersita mors aufert, hinc insanabilis dolor est, quod creduntur potuisse diu uiuere. Corcellium quidem summa ratio, quæ sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quanquam plurimas uiuendi causas habentem, optimam conscientiam, optimam sanam, maximam auctoritatē, præcrea filiam, uxorem, nepotem, sorores, interq; tot pignora ueros amicos. Sed tam longa, tam iniqua ualetudine conflictabatur, ut hæc tanta pretia uiuendi mortis rationibus uincerentur. Tertio et tricesimo anno, ut ipsum prædicantem audiebam, pedum dolore correptus est. Patrius hic illi: nam plerumque morbi quocumque per successiones quasdam, ut alia traduntur. Hunc abstinentia sanctitateq; uiridis ætas uicit, et fregit, nouissime cum senectute ingrauescentem, uiribus animi sustinebat. Cum quidem incredibiles cruciatus, et indignissima tormenta pateretur (iam enim dolor non pedibus solis, ut prius insidebat, sed omnia membra peruagabatur) ueni ad cum Domitiani temporibus in suburbano iacentem. Serui è cubiculo recesserunt. Habebat enim hoc moris, quoties intrasset fidelior amicus, quinetiam uxor, quanquam omnis secreti capacissima, digrediebatur. Circuntulit oculos, et Eur, inquit, me putas hos tantos dolores tandiu sustinere? ut scilicet isti latroni uel uno die supersim. Dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat. Affuit tamen deus uoto, cuius ille compos, ut iam securus, liberq; moriturus, multa illa uitæ, sed minora retinacula abruptit. Increuerat ualetudo, quam temperantia mitigare tentauit, per seuerantem constantia fugit. Iam dies alter, ter

tertius, quartus, abstinebat cibo: misit ad me uxor eius Hispulla, communem amicum, C. Geminium cum tristissimo nuncio, destinasse Corellium mori, nec aut suis, aut filie precibus flecti, solum superesse me, à quo reuocari posset ad uitam. Cucurri, perueneram in proximum, cum mihi ab eadem Hispulla Iulius Atticus nunciat, nihil iam ne me quidem impetraturum, tam obstinate magis ac magis induruisse. Dixerat sanè medico admoventi cibum, *νεκρωτα*. Quæ uox quantum admirationis in animo meo, tantum desiderij reliquit. Cogito, quo amico, quo uiro caream. Impleuit quidem annum septimum & sexagesimum, quæ ætas etiam robustissimis satis longa est. Scio euasit perpetuam ualitudinem. Scio decessit superstitibus suis, florente Rep. quæ illi omnibus suis charior erat, & hoc scio. Ego tamen tanquam iuuenis, & fortissimi morte doleo: dolco autem, licet me imbecillum putes, meo nomine. Amisi enim, amisi uitæ meæ testem, rectorem, magistrum. In summa dicam, quod recenti dolore contubernali meo Caluistio dixi, uereor ne negligentius uiuam. Proinde adhibe solatia mihi, non hæc, senex erat, infirmus erat, hæc enim noui: sed noua aliqua, sed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quæ audiui, quæ legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur.

Vale.

C. PLIN. SOSIO SENECAE S.

Magnum prouentum poetarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus ferè dies, quo non recitaret aliquis. Iuuat me quòd uigent studia, proferunt se ingenta hominum, & ostentant. Tametsi ad audiendam pigre coitur. Pleriq; in stationibus sedent, tempusq; audiendi fabulis conterunt, ac subinde sibi nunciari iubent, an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euolue

euoluerit librum: tum deum, ac tum quoque lente cunctan-
terq; ueniunt, nec tamen permanent, sed ante finem rece-
dunt, alij dissimulanter & furtim, alij simpliciter & libe-
re. At hercule memoria parentum Claudium Cesarem fe-
runt, cum in palatio spatiaretur, audissetq; clamorem, cau-
sam requisisse, cumq; dictum esset recitare Nonianum, subi-
tum recitanti inopinatumq; uenisse. Nunc oculisimus quis-
que multo ante rogatus, & identidem admonitus, aut non
uenit: aut si uenit, queritur se diem, quia non perdiderit,
perdidisse. Sed tanto magis laudandi probandiq; quos à scri-
bendi recitandiq; studio hæc auditorum desidia, uel super-
bia non retardat. Equidem propè nemini desui: erant sanè
plerique amici. Neque enim est ferè quisquam, qui studia,
ut non simul & nos amet. His ex causis longius quàm de-
stinaueram, tempus in urbe consumpsi. Possum iam repe-
re secessum, & scribere aliquid quod non recitem, ne ui-
dear, quorum recitationibus affui, non auditor fuisse, sed
creditor. Nam ut in cæteris rebus, ita in audiendi officio pe-
rit gratia, si repositur. Vale.

C. PLIN. IVNIO MAVRICO S.

Petis, ut fratris tui filia prospiciam maritum, quod meri-
to mihi potissimū inuagis. Scis enim quantopere sum-
mum illum uirum suspexerim, dilexerimq; quibus ille ado-
lesceniā meā exhortationibus foucrit, quibus etiā laudibus
ut laudandus uiderer, effecerit. Nihil est quod à te mandari
mihi aut maius, aut gratius: nihil quod honestius à me susci-
pi possit, quàm ut eligam iuuenē, ex quo nasci nepotes Aru-
leno Rustico deceat: qui quidem diu querendus fuisset, nisi
paratus, & quasi promissus esset Minutius * Acilianus, qui * Aemilianus
me ut iuuenis iuuenem (est enim minor pauculis annis) famā
liarissime diligit, reueretur ut senem: nā ita à me formari &
instit

institui cupit, ut ego à uobis solebam. Patria est ei Brixia,
 ex illa nostra Italia, quæ multum adhuc uerecundiæ & fru-
 galitatis atque etiam rusticitatis antiquæ retinet ac seruat.
 Pater Minutius Macrinus equestris ordinis princeps, quia
 nihil aliud uoluit. Adlectus enim à diuo Vespasiano inter
 Prætorios, honestam quietem huic nostræ, ambitioni dicam,
 an dignitati? constantissime prætulit. Habet auiam mater-
 nam Serranam* procul à me municipio Patauino, nostri loci
 mores. Serrana tamen Patauinis quoque seueritatis exem-
 plum est. Contigit & auunculus ei P. Acilius, gravitate,
 prudentia, fide propè singulari. In summa nihil erit in do-
 mo tota, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano
 uerò ipsi plurimum uigoris & industria, quanquam in ma-
 xima uerecundia quæsturam, tribunatum, præturam ho-
 nestissime percurrit, ac iam pro se tibi necessitatem am-
 biendi renusit. Est illi facies liberalis, multo sanguine,
 multo rubore suffusa: est ingenua totius corporis pul-
 chritudo, & quidam Senatorius decor. Quæ ego nequa-
 quam arbitror negligenda: debet enim hoc castitati puel-
 larum quasi præmium dari. Nescio an adiciam esse pa-
 tri eius amplas facultates. Nam dum imaginor uos, quibus
 quaerimus generum, silendum de facultatibus puto: cum pu-
 blicos mores, atque etiam leges ciuitatis, intueor, quæ uel
 in primis sensus hominum spectandos arbitrantur, ne id
 quidem prætercundum uidetur. Et sanè de posteris, & his
 pluribus cogitant, hic quoque in conditionibus deligendis
 ponendus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse
 amoris meo, supraq; ista, quam res patitur, sustulisse. At
 ego fide mea spondeo futurum, ut omnia longè ampliora,
 quam à me prædicantur, inuenias. Diligo quidem adole-
 scentem ardentissime, sicut meretur. Sed hoc ipsum aman-
 tis est

*Proculam
 è municip.

tis est, non onerare eum laudibus.

Vale.

Voco Leachyrin

C. PLINIVS ERVTIO S.

HEUS tu, promittis ad coenam, nec uenis. Dicitur ius, ad
 assem impendiam reddes, nec id modicum. Parata
 erant lactuce singulae, cochleae ternae, oua bina, alicui cum
 mulso, & niuc. Nam hanc quoque computabis, imò hanc in
 primis, quae perit in ferculo, * oliuula batice, cucurbita, bul
 bi, alia mille non minus lauta. Audisses comœdum, uel se
 ctorem, uel lyristen, uel quae mea liberalitas, omneis. At tu
 apud nescio quem, ostrea, uulvas, echinos Gaditanos malui
 sti. Dabis poenas, non dico quas. Dure fecisti, inuidisti, nescio
 an tibi, certe mihi, sed tamen & tibi. Quantum nos lussisse
 mus, risissemus, studuissemus. Potes apparatus coenare a
 pud multos, nusquam hilarius, simplicius, incautius, in sum
 ma experire. Et nisi postea te alijs potius excusaueris, mihi
 semper excusa.

Vale.

C. PLIN. SEPTITIO CLARO.

AMabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum,
 laudabamq; eius ingenium, etiam antequam scirem
 quam uariū, quam flexibile, quam multiplex esset: nunc ue
 rò totum me tenet, habet, possidet. Audiui causas agentem
 acriter, & ardentem, nec minus politē, & ornate, suae me
 ditatae, suae subita proferret. Adsunt acutae crebraeq; senten
 tia, grauis & decora constructio, sonantia uerba & anti
 qua. Omnia haec mirē placent, cum impetu quodam, & flu
 mine praeuehantur, placent si retractentur. Senties quod uehantur
 ego, cum orationes eius in manus sumpseris, quas facile
 cuilibet ueterum, quorum est æmulus, comparabis. Idem ta
 men in historia tibi magis satisfaciet uel breuitate, uel luce,
 uel suauitate, uel splendore etiam, & sublimitate narran
 di. Nam in concionibus eadem quae in orationibus uis est,
 pressior

prestior tamen et circumscriptionis, et adductionis. Præterea
 facit uersus, qualis Catullus meus, aut Calvus. Quantum
 illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inserit sanè,
 *molliuscu- sed data opera *mollius leniusque duriusculos quosdam,
 los, leniuscu- et hoc quasi Catullus meus aut Calvus. Legit mihi nuper
 losq; epistolas, quas uxoris esse dicebat, Plautum uel Teren-
 tium metro solutum legi credidi. Quæ siue uxoris sunt,
 ut affirmat, siue ipsius, ut negat, parigloria dignus est, qui
 aut illa componat, aut uxorem, quam uirginem accepit,
 tam doctam, politamque reddiderit. Est ergo mecum
 per diem totum, eundem antequam scribam, eundem
 remittor cum scripsi, eundem etiam cum *remitto, non tanquam
 eundem lego. Quod te quoque ut facias et hortor, et mo-
 neo. Neque debet operibus eius obesse, quod uiuit. An si
 inter eos, quos nunquam uidimus, florisset, non solum
 libros eius, uerumetiam imagines conquireremus: eius-
 *gloria dem nunc honor præsentis et *gratia quasi satietate lan-
 guescit? Ad hoc prauum, malignumque est, non adnirari
 hominem admiratione dignissimum: quia uidere, allo-
 qui, adire, complecti, nec laudare tantum, uerumetiam ama-
 re contingit. Vale.

G. PLIN. CORN. TITIANO S.

Est adhuc curæ hominibus fides et officium. Sunt qui
 defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito
 ab Imperatore nostro impetrauit, ut sibi liceret statuam L.
 Syllani in furo ponere. Pulchrum et magna laude dignum,
 amicitia principis in hoc uti, quantumque gratia nalcas, al-
 liorum honoribus experiri. Est omnino Capitoni in usu,
 claros uiros colere. Mirum est, qua religione, quo studio,
 imaginis Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, ubi po-
 test, habeat. Idem clarissimi cuiusque uitam egregijs carni-
 nibus

nibus exornat. Scias ipsum plurimis uirtutibus abundare, qui alienas sic amat. Redditus est L. Syllano debilius honor, cuius immortalitati Capito prospexit, pariter et suæ. Neque enim magis decorum et insigne est, statuam in foro populi Romani habere, quam ponere. Vale.

C. PLIN. TRANQVILLO S.

Scribis te perterritum somnio, uereri ne quid aduersi in actione patiaris. Rogas ut dilationem petam, et pauculos dies. Certè proximum excusum difficile est, sed experiar, ἤδη γὰρ τ' ὄναρ ἐν δῖος ἔστιν. Refert tamen, euentura soleas, an contraria somniare. Mihi reputanti somnium meum, istud quod times tu, egregiam actionem portendere uidetur. Susceperam causam Iunij Pastoris, cum mihi quiescenti uisa est focrus mea aduoluta genibus, ne agerem obsecrare. Et eram acturus adolescentulus adhuc. Eram in quadruplici iudicio. Eram contra potentissimos ciuitatis, atque etiam Caesaris amicos, quæ singula exētere mentem mihi post tam triste somnium poterant. Egi tamen λογισάμενος et illud, εἰς δῖονδ' ἀγὼς et ἀμβραδὶ περιπατήσας. Nam mihi patria, et si quid charius patria, fides uidebatur: prospere cessit: atque* adeo illa actio mihi aures hominū, illa ianuam fame patefecit. Proinde dispice, an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonum uertas. Aut si tutius putas illud cautiſsimi cuiusque præceptum. Quod dubitas, ne feceris; id ipsum rescribe. Ego aliquam stropham inueniam, agamque causam tuam, ut ipsam agere, cum tu uoles, possis. Est enim sanc alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium Certumuirale differre nullo modo, istud ægrè quidem, sed tamen potest. Vale.

C. PLIN. ROMANO.

Municeps tu meus, et condiscipulus, et ab incunte ætate

Id est, Nā somnium ex Ioue est. Hemistichion Homericum ex Iliados.

λογισάμενος. Id est, meditatus.

εἰς δῖονδ'. Id est, uni angustie optimum defendere praestitum.

* ilico

etate contubernalis: Pater tuus & matri, & auunculo meo, mihi etiam, quantum etatis diuersitas passa est, familiaris. Magnæ & graues causæ, cur suscipere & augere dignitatem tuam debeam. Esse autem tibi centum millium censum, satis indicat quod apud nos decurio est. Igitur ut te non decurione solum, uerum etiam equite Romano perfruemur, offero tibi ad implendas equitis facultates ccc. millia nummularum. Te memorem huius muneris amicitie nostræ diuturnitas spondet. Ego ne illud quidem admonco, quod admonere deberem, nisi te scirem sponte facturum, ut dignitate à me data quàm modestissime, ut à me data utare. Nam sollicitius custodiendus est honor, in quo etiam beneficium amici tuendum est. Vale.

C. PLIN. CORNELIO TACITO. —

FRequens mihi disputatio est cum quodam docto homine & perito, cui nihil æquè in causis agendis ut breuitas placet. Quam ego custodiendam esse confiteor, si causa permittat, alioqui præuaricatio est transire dicenda: præuaricatio etiam cursim & breuiter attingere, quæ sint inculcanda, infigenda, repetenda. Nam plerisque longiore tractatu uis quædam & pondus accedit: utq; corpori ferrum, sic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur. Hic ille mecum autoritatibus agit. Ac mihi ex Græcis orationes Lyssiæ ostentat, ex nostris Gracchorum, Catonisq; quorum sanè plurimæ sunt circumsæ & breues. Ego Lyssiæ Demosthenem, Aeschinem, Hyperidem, multosq; præterea, Græcis & Catoni Pollionem, Cæsarem, Cælium, in primis M. Tullium oppono, cuius oratio optima fertur esse quæ maxima. Et hercule, ut aliæ bonæ res, ita bonus liber melior est quisque, quo maior. Vides, ut statuas, signa, picturas, hominum denique, multorumq; animalium for-

mas

mas, arborum etiam, si modo sint decoræ, nihil magis quam
 amplitudo commendat idem orationibus euenit. Quinetiam
 uoluminibus ipsis auctoritatem quandam & pulchritudi-
 nem adijcit magnitudo. Hæc illa, multaq; alia, quæ à me in
 eandem sententiam solent dici: ut est in disputando incom-
 prehensibilis & lubricus, ita eludit, ut contendat hos ipsos,
 quorum orationibus nitar, pauciora dixisse, quàm edide-
 rint. Ego contra puto. Testes sunt multæ multorum ora-
 tiones, & Ciceronis pro Muræna, pro Vareno, in quibus
 breuis, & nuda quasi subscriptio quorundam criminum so-
 lis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixis-
 se, cum ederet omisisse. Idem pro Cluentio ait, se totam cau-
 sam ueteri instituto solum perorasse, & pro Cornelio qua-
 driduo egisse: ne dubitare possimus, quæ per plureis dies,
 ut necesse erat, latius dixerat, postea recisa, ac purgata in
 unum librum, grandem quidem, unum tamen coarctasse. At
 aliud est actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita iudici,
 sed ego forsitan fallar: persuasum habeo posse fieri, ut sit Actio bona,
 actio non bona, quæ sit bona oratio: non posse autem bo- & Oratio.
 nam actionem esse, quæ non sit bona oratio. Est enim ora-
 tio actionis exemplar, & quasi ἀρχέτυπον. Ideo in opti- Id est, primum
 ma quaque mille figuras extemporaleis inuenimus, in his exemplar.
 etiam quas tantum editas scimus, ut in Verrem, artificem
 quemnam? recte admones, Polycletum esse dicebant. Se-
 quitur ergo, ut actio sit absolutissima, quæ maximè ora-
 tionis similitudinem expresse-rit, si modo iustum & debi-
 tum tempus accipiat: quod si negetur, nulla oratoris, ma-
 xima iudicis culpa est. Adsunt huic opinioni meæ leges,
 quæ longissima tempora largiuntur, nec breuitatem dicen-
 tibus, sed copiam, hoc est, diligentiam suadent, quam præ-
 stare nisi in angustissimis causis non potest breuitas. Adj-
 ciam

Vsus. ciani, quod me docuit usus magister egregius: frequenter
 egi, frequenter iudicavi, frequenter in consilio fui. Aliud
 alios mouet, ac plerumq; parue res maximas trahunt: uaria
 sunt hominū iudicia, uariae uoluntates. Inde qui eandem cau-
 sam simul audierunt, sepe diuersum, interdum idem, sed ex
 diuersis animi motibus sentiunt. Præterea suæ quisq; inuen-
 tionis fauet, et quasi fortissimum complectitur, cum ab alio
 dictum est, quod ipse præiudicauit. Omnibus ergo dandum est
 aliquid, quod teneant, quod agnoscant. Dixit aliquando mi-
 hi Regulus, cum simul adessemus: tu omnia, quæ sunt in cau-
 sa, putas exequenda. Ego iugulum statim uideo, hunc premo
 (premit sane quod eligit, sed in eligendo frequenter errat)
 Respondi, posse fieri, ut genu esset, aut tibia, aut talus, ubi
 iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulum perspicere
 non possum, omnia pertento, omnia experior, nauta de-

Id est, omnem
 lapidem agito,
 Ada, in apud
 Græcos frequen-
 tissimum. Vide
 Chel, Erasmi.
 nique λίθοι κινῶ. Utq; in cultura agri non uineas tantum,
 uerum etiam arbusta: nec arbusta tantum, uerum etiam cam-
 pos curo, et exerceo: utq; in ipsis campis non far, aut fili-
 ginem solam, sed ordeum, fabam, ceteraq; legumina sero: sic
 in actione plurima quasi semina latius spargo, ut quæ pro-
 uenerint colligam. Neque enim minus imperspicua, incerta,
 fallaciaq; sunt iudicum ingenia, quam tempestatum terra-
 rumq;. Nec me præterit summum oratorem Periclem sic à
 Comico laudari Eupolide:

Præter eius celeritatem

Suadela quadam insidebat labris.

Ita demulcebat, et soluit oratorem.

Aculeū relinquebat auditoribus.

Senarioli ex Eupolidis ἀκροῖς,

quorum primum hemistichion ali-
 ter etiam legitur.

πειθῶ, Suadela, Flexanima dea,

Suada, Zepos, Dea persuadendi.

Πρὸς δὲ τὸ αὐτῆς ἔπος τάχα

πειθῶ τις ἐπενάθητο τοῖσι χεῖλεσιν.

Οὕτως ἐκκλει, ἢ μὲν τῶν ῥητόρων

τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροῦς μέλεσιν.

Verum huic ipsi Pericli nec illa πειθῶ,

nec illud ἐκκλει breuitate, uel uelocitate,

uel

Hanc etiam designari à Fabio suspicor libro i. his uerbis: Qui uerò imaginem ipsam eloquentie diuina quadam mente conceperit: quique illam, ut ait Sophocles non ignobilis iragicus, reginam reman orationem ponet ante oculos, fructumque non ex silepe aduocationem, sed ex animo suo, et contemplatione, ac scientia pater, perpetuum illum nec fortune subiectum persuadebit sibi, sed lectorem admonere libet, perpendat, an sit potius legendum Euripides, non Sophocles, ut Fabius ad carmen illud eiusdem Euripidis alludat,

πειθὲ ἢ τῆς τύραννον ἐνδρώωνος μόνον.

uel utraq; (differunt enim) sine ficultate summa contigisset. Nani delectare, persuadere, copiam dicendi, spatiumque desiderant, relinquere uerò aculeum in audientium animis is demum potest, qui non pungit, sed insigit. Adde quæ æque de eodem Pericle Comicus alter ἡστραπὴ, ἑβρόντα, ξιωνεῖνα τὴν ἑμάδα. Non enim amputata oratio et abscissa, sed lata, magnifica, et excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat, ac miscet. Optimus tamen modus est, quis negat?

Sed* non magis seruat modum qui infra rem, quam qui supra: qui adstrictius, quam qui effusius dicit. Itaque, quod audis frequenter, ut illud immodice, et redundantem: ita hoc ieiunè, et infirmè. Alius excessisse materiam, alius dicitur non impleisse: æque uterque, sed ille imbecillitate, hic uiribus peccat: quod certe etsi non limatioris, maioris tamen ingenij* uitium est. Nec uerò cum hæc dico, illud Homericum, ἀμεσοῦν προβο, sed hunc, καὶ περὶ νηράδαριον εὐνοῦτα χαμερλοισίρ, non quia non et ille mihi ualidissime placeat, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγύως. Si tamen detur electio, illam orationem similem niuib; hybernis, id est, crebram, assiduam, et largam: postremo diuinam, et celestem uolo. At est gratior multis actio breuis. Est quidem, sed inertibus, quorū delitias, desidiamque quasi iudicium respicere, ridiculū est. Nam si hos in cōsilio habeas, non solum fatius est breuiter, sed omnino non dicere. Hæc est adhuc

Epimone
ἡστραπὴ, ἑβ.
Fulgurabat, tonabat, concutiebatur Graciani.

*minus non

*iudicium

Αμύρατον.
Id est, sine modo uerba effundentem.

Καὶ ἔπειτα, Id est, Et uerba niuib; similia breuialib;. Carmen ex i. Aliados.

Παῦρα μὲν, Id est, Pauca quidem, sed admodum arguta.

sententia mea, quam mutabo, si tu differis. Sed plane cur dissentias, explices rogo. Quamuis enim cedere auctoritati tuæ debeam, rectius tamē arbitror in tanta re, ratione, quā auctoritate superari. Proinde si non errare uideor, id ipsum quā uoles breui epistola, sed tamen scribe: confirmaris enim iudicium meum. Si uerō errare, longissimā para. Num corrumpe te, qui tibi, si mihi accederes, breuis epistolæ necessitatem, si dissentires, longissimā imposui? Vale.

C. PLIN. PATERNO S.

VT animi tui iudicio, sic oculorum plurimum tribuo, non quia multum, ne tibi placeas, sed quia tantū quantum ego sapio, quanquam hoc quoque multum est. Omīssis iocis, credo decente is esse seruos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo: superest ut frugi sint, quod de uenalibus melius auribus, quā oculis iudicatur. Vale.

C. PLIN. CATILIO SEVERO S.

ad summam
summa.
Dulci in urbe habeo, & quidem attonitus. Perturbat me longa, & pertinax ualeitudo Titi Aristonis, quem singulariter & miror, & diligo. Nihil est enim illo grauius, sanctius, doctius, ut mihi non unus homo, sed literæ ipsæ, omnesq; bonæ artes in uno homine summum periculum adire uideantur. Quam peritus ille & priuati iuris, & publici? quantum rerum? quantum exemplorum? quantum antiquitatis tenet? Nihil est quod discere uelis, quod ille docere non possit. Mihi certè quoties aliquid abditum quero, ille thesaurus est. Iam quanta sermonibus eius fides? quanta auctoritas, quā pressa & decora cunctatio? quid est quod non statim sciatis? & tamen plerumque hæsitat. Dubitat diuersitate rationum, quas acri magnoq; iudicio ab origine, causisq; primis repetit, discernit, expendit. Ad hæc quā parcus in uictu, quā modicus in cultu.

cultu? Soleo ipsum cubiculum illius, ipsumq; lectum, ut imaginem quandam priscae frugalitatis aspicere. Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: recteq; facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. In summa, non facile quis quemquam ex istis, qui sapientiæ studium habitu corporis præ se ferunt, huic viro compararit. Non quidem gymnasia sectatur, aut porticus, nec disputationibus longis aliorum ocium, suumq; delectat: sed in toga, negotiisq; uersatur. Multos aduocatione, pluribus consilio iuuat. Nemini tamen istorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine etiam primo loco cesserit. Mirareris, si interesses, qua patientia hanc ipsam ualeitudinem toleret, ut dolori resistat, ut sitim differat, ut incredibilem febrium ardorem immotus opertusq; transmittat. Nuper me, paucosq; mecum, quos maxime diligit, aduocauit: rogauitq;, ut medicos consuleremus de summa ualeitudinis: ut si esset insuperabilis, sponte exiret e uita: sui tantum difficilis et longa, resisteret, maneretq;. Dandum enim precibus uxoris, dandum filie lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne spes nostras, si modo non essent inanes, uoluntaria morte desereret. Id ergo arduum in primis, et præcipua laude dignum puto. Nam impetu quodam et instinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare uero, et causas eius expendere, utq; suascribit ratio, uitæ, mortisq; consilium suscipere, uel ponere ingentis est animi. Et medici quidem secunda nobis pollicentur. Superest, ut promissis Deus adiuuat, tandemq; me hac sollicitudine exsoluat: qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est, libellos et pugillarcis, studiosum que ocium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere, aut assidenti uacat, aut anxio libet. Habes quid timeam,

quid optem, quid etiam in posterum destinem. Tu quid ege-
 *latioribus ris, quid agas, quid uelis agere inuicem nobis, sed *latiori-
 bus epistolis scribe. Erit confusio mihi non mediocriter so-
 latium, si tu nihil queres. Vale.

C. PLIN. POMPEIO FALCONI.

*Appo
sindere eam
eandem info
cōfite
nā*
 Consul, an existimem te in tribunatu causas agere de-
 bere plurimum refert, quid esse tribunatum putes, ina-
 nem umbram, & sine honore nomen, an potestatem sacro-
 sanctam, & quam in ordinem coartat à nullo, ita ne à se qui-
 dem deceat. Ipse cum tribunus essem, errauerim fortasse, qui
 me aliquid putavi, sed tanquam essem, abstinui causis agen-
 dis. Primum, quod deforme arbitrabar, cui assurgere, cui lo-
 co cedere omnis oporteret, hunc omnibus sedentibus sta-
 re: & qui iubere posset tacere quemcumque, huic silentium
 clepsidra indici: & quem interfari nefas esset, hunc etiam
 conuicia audire: & si inulta pateretur, inertem si ulcisceretur,
 insolentem uideri. Erat hic quoque æstus ante oculos,
 si forte me appellasset, uel ille cui adessem, uel ille quem
 contra intercederem, & auxilium ferrem, an quiescerem,
 sileremq;: & quasi eiurato magistratu priuatum ipse me
 facerem. His rationibus motus, malui me tribunum exhibere
 omnibus, quam paucis aduocatum. Sed tu, iterum dicam, plu-
 rimum interest, quid esse tribunatum putes. *Tuam perso-
 nam tibi imponas, quæ sapienti uiro ita aptanda est, ut præ-
 feratur. Vale.

C. PLINIVS BEBIO HISPANO.

Tranquillus contubernalis meus uult emere agellum,
 quem uenditare amicus tuus dicitur. Rogo, cures,
 quanti æquum est, emat. Ita enim delectabit emisse. Nam
 mala emptio semper ingrata est, eò magis, quod exprobra-
 re stultitiam domino uidetur. In hoc autem agello, si modò

arri

arriserit pretium, Tranquilli mei stomachum multa solici-
tant, uicinitas urbis, opportunitas uiae, mediocritas uillae, mo-
dus ruris, qui auocet magis, quam distingat. Scholasticis
porro * doninis, ut hic est, sufficit abunde tantum soli: ut re-
leuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, * una se-
mita terras omneisq; uiticulas suas nosse, & numerare ar-
busculas possint. Haec tibi exposui, quod magis scires, quantum
ille esset mihi, quantum ego tibi debiturus, si praediola istud,
quod commendatur his donibus, tam salubriter emerit, ut poe-
nitentiae locum non relinquat. Vale.

*facere d.
unum*

** studiosis
* unamq; se-
mitam tere-*

re, om.

LIBRI PRIMI FINIS.

C. PLINII SE-

CVNDI EPISTO-
LARVM LI-

RER II.

C. PLINIUS ROMANO S.

OST aliquot annos insigne ac etiam
memorable populi Romani oculis spe-
ctaculum, exhibuit publicum funus Vir-
ginij Rufi maximus, & clarissimi ciuis, Virginius
Rufus.
& perinde felicis Triginta annis glo-
riae suae superuixit. Legit scripta de se carmina, legit hi-
storias, & posteritati suae interfuit. Persunctus est tertio
consulatu, ut summum fastigium priuati hominis imple-
ret, cum principis nolisset. Caesares, quibus suspectus, at-
que etiam inuisus uirtutibus fuerat, euasit. Reliquit se in-
columem, optimum, atque amicissimum, tanquam ad hunc
ipsum honorem publici funeris reservatum. Annum ter-
tium & octogesimum excessit in altissima tranquillitate,

*per nomen
nomen
conomen
anomen
ex a for h
sa binis
in unum
per nomen*

for facit

C 4

pari

pari ueneratione. Vsus est firma ualitudine, nisi quod so-
 lebant ei manus tremere, citra dolorem tamen. Aditus tan-
 tum mortis durior, longiorq; , sed hic ipse laudabilis. Nam
 cum uocem prepararet, acturus in consulatu Principi gra-
 tias, liber, quem fortè acceperat et andiorum, et seni
 stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum sequitur, colli-
 gitque, per leue et lubricum pauimentum fallente uesti-
 gio, cecidit, coxamq; fregit: quæ parum aprie collocata,
 reluctante etate male const. Huius uiri exequiæ magnum
 ornamentum Principi, magnum seculo, magnum etiam
 foro, et rostris attulerunt. Laudatus est à consule Corne-
 lio Tacito. Nam hic supremus felicitati eius cumulus ac-
 cessit, laudator eloquentissimus: et ille quidem plenus an-
 nis abiit, plenus honoribus: illis etiam, quos recusauit.
 Nobis tamen querendus ac desiderandus est, ut exemplar
 æui prioris, mihi uerò præcipue, qui illum non solum pu-
 blicè, sed etiam priuatim quantum admirabar, tantum di-
 ligebam. Primum quòd utrique eadem regio, municipia
 finitima, agri etiam, possessionesq; coniunctæ. Præterea,
 quòd ille tutor mihi relictus, affectum parentis exhibuit.
 Sic candidatum me suffragio ornauit. Sic ad omneis ho-
 nores meos ex secessibus adcurrit, cum iam pridem eius-
 *illo modi officijs renuñciasset. Sic illa die, qua sacerdotes so-
 lent nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me
 semper nominabat. Quintiam in hac nouissima ualitudi-
 ne ueritus, ne fortè inter quinqueros crearetur, qui mi-
 nuendis publicis sumptibus iudicio Senatus constitueban-
 tur: cum illi tot amici senes, consularesq; superessent, me
 huius ætatis, per quem excusaretur, elegit, his quidem uer-
 bis, Etiam si filium haberem, tibi mandarem. Quibus ex cau-
 sis necesse est tanquam in maturam mortem eius in sinu tuo
 desciam,

desiccam, si tamen fas est aut flere, aut omnino mortem *uo- *uocari
 care, qua tanti uiri mortalitas magis finita, quam uita est. Vi-
 uit enim, uiuctq; semper, atq; etiam latius in memoria homi-
 num, & sermone uersabitur, postquam ab oculis recessit.
 Volo tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una
 contemplatione defixus est. Virginium cogito. Virginium
 uideo. Virginium iam uanis imaginibus, recentibus tamen au-
 dio, alloquor, tenco, cui fortasse ciues alios uirtutibus pares
 & habemus, & habebimus, gloria neminem. Vale.

C. PLINIVS PAVLINO S.

Irascor, nec liquet mihi, an debeam, sed irascor. Scis
 quam sit amor iniquus interdum, impotens saepe, pungens
 & semper. Hæc tamen causa magna est, an iusta nescio:
 sed ego tanquam non minus iusta, quam magna sit, graui-
 ter irascor, quod a te tandiu literæ nullæ. Exorare me po-
 tes uno modo, si nunc saltem plurimas, & longissimas mi-
 seris. Hæc mihi sola excusatio uera, cæteræ falsæ uidebun-
 tur. Non sum auditurus, non eram Romæ, uel occupator
 eram. Illud enim nec dii sinant, ut infirmior. Ipse ad uillam
 partim studijs, partim desidia fruor, quorum utrunque ex
 ocio nascitur. Vale.

C. PLINIVS NEPOTI S.

Magna Iseum fama præcesserat, maior inuentus est. *Iseum.*
 Summa est facultas, copia, ubertas. Dicit sem-
 per ex tempore, sed tanquam diu scripserit. Sermo Græ-
 cus, imò Atticus, præfationes tersæ, graciles, dulces, gra-
 ues interdum, & erectæ. Poscit controuersias plurcis,
 electionem auditoribus permittit, saepe etiam paratus sur-
 git. Iam igitur incipit, statim omnia, ac penè pariter ad
 manum. Sensus reconditi, occurrant uerba: sed qualia

c s que

ἔσθ' οὐκ ἡμεῖς αὐτά.
Id est, commen-
tationes. Nam
Rhetores com-
mentatione &
exemplo uiuun-
tur: *Ἐπὶ τῶν*
autem ratiocina-
tione, & in-
ductioe, ut scri-
bit *Ἀριστοτε-
λης*, & *Θημι-
στιος* reperit.
E' ἔγωγε Id est, ha-
bitum.

*terimus aetate
tem

*nolimus

Id est, inelegans. In qui-
busdam cedi-
cibus scribitur
ἀπεικάζων,
hoc est, in frivo-
lia iactatorem.

quesita & excolta. Multa lectio in subitis, multa scriptio
clucet. Proocmiatur apte, narrat aperite, pugnat acriter,
colligit fortiter, ornat excelsse: postremo docet, delectat,
adscit. Quid maxime, dubites: Crebra *ἐνθυμημαῖα*, syllo-
gismi circumscripti, & effecti, quod stylo quoque assequi
magnum est. Incredibilis memoria, repetit altius quae dixit
ex tempore, ne uerbo quidem labitur, ad tantam *ἑῷ* studio,
& exercitatione peruenit. Nam diebus & noctibus nihil
aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. Annum sexagesimum
excessit, & adhuc scholasticus tantum est. Quo genere ho-
minum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos
enim, qui in foro, uerisq; libris* terimur, multam malitiae,
quamuis* nolentes addiscimus. Schola, & auditorium, &
ficta causa, res inermis, innoxia est, nec minus felix, senibus
praesertim. Nam quid in senectute felicius, quam quod dul-
cissimum est in iuuentute? Quare ego Iseum non disertissi-
mum tantum, uerumetiam beatissimum iudico: quem tu ni-
si cognoscere concupiscis, saxeus, ferreusq; es. Proinde si
non ob alia, nosq; ipsos, at certe ut hunc audias, ueni. Nun-
quamne legisti Gaditanum quendam Titi Liuij nomine,
gloriaq; commotum, ad uisendum cum ab ultimo terrarum
orbe uenisse, statimq; ut uiderat, abiisse? *ἀπὸ τῶν ἀλφειῶν*, illite-
ratum, iners, ac penè etiam turpe est non putare tanti co-
gnitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior, nulla
denique humanior. Dices, habeo hic quos legam, non minus
disertos. Etiam: Sed legendi semper occasio est, audiendi
non semper. Praeterea multò magis, ut uulgò dicitur, uirga
uox adscit. Nam licet acriora sint quae legas, altius tamen
in animo sedent, quae pronuntiatio, uultus, habitus, gestus
etiam dicentis adfigit. Nisi uerò falsum putamus illud Ae-
schinis, qui cum legisset Rhodij orationem Demosthenis,

admi

admi
admi
mosth
longe
Que
ut au

SI
Sm
redite
nitati
sed di
uente
prete
Cerat
pign
suscip
quico
Nec
quid
sa, re
an in
tur,
tame
sed t
tiam
o

A
huc
muh

admiratibus cunctis, adiecisse fertur, τὸ γὰρ αὐτοῦ τὸ θυρὸς τὸ
 αὐτὰ ρήματα βοῶντι & ἀκροῦνται. Et erat Aschines, si De-
 mostheni credimus, μεγαλοφωνότατος. Fatebatur tamen
 longe melius eadem illa pronuntiassse ipsum, qui pepererat.
 Quæ omnia huc tendunt, ut audias Iseum, uel ideo tantum,
 ut audieris. Vale.

C. PLINIVS CALVINAE S.

SI pluribus pater tuus, uel uni cuilibet alij plus quam
 mihi debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an ad res hæ-
 reditatem etiam uiro grauem: cum uero ego adductus adfi-
 nitatis officio, dimissis omnibus, qui, non dico molestiores,
 sed diligentiores erant, creditor solus extiterim: cumq; ui-
 uente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim,
 præter eam summam, quam pater tuus quasi de meo dixit
 (erat enim soluenda de meo) magnam habes facilitatis meo
 pignus, cuius fiducia debes famam defuncti, pudoremque
 suscipere: ad quod ne te uerbis magis quam rebus horret,
 quicquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo.
 Nec est quod uerearis, ne sit* mihi ista onerosa donatio. Sūt
 quidem omnino nobis modicæ facultates, dignitas sumptuo-
 sa, reditus propter conditionem agellorum, nescio minor,
 an incertior: sed quod cessat ex reditu, frugalitate supple-
 tur, ex qua uelut ex fonte liberalitas nostra decurrit. Quæ
 tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inarescat:
 sed temperanda in alijs, in te uero facile ratio constabit, et-
 iam si modum excesserit. Vale.

C. PLINIVS LUTERCO SVO S.

ACtionem à te frequenter efflagitam, & à me sæ-
 pe promissam exhibui tibi, non tamen totam: ad-
 huc enim pars eius perpolitur. Interim quæ absolutiora
 mihi uidebantur, non fuit alienum iudicio tuo tradi.

His

Τὸ γὰρ αὐτὸ, id est.
 Quid si eam
 ipsum bestiam
 hæc uerba to-
 nantem audis-
 seris?

μεγαλῶς. id
 est, maxime uo-
 calis. Epithe-
 ton, quod Eu-
 cianus etiā Ho-
 mero tribuit in
 musica lauda-
 tione.

*tibi

scilicet

His tu rogo intentionem scribentis accommodes: nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem sollicitudinē prestare deberem. Nam in ceteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum, & fides nostra, in hac etiam pietas subiicitur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam & amplificare gaudemus, pariterq; & defensionī eius seruimus, & glorię. Tu tamen hęc ipsa, quantum ratio exegerit, refeca. Quoties enim ad fastidium legentium, delicias quę respicio, intelligo nobis commendationem etiam ex ipsa libri mediocritate petendam. Idem tamen qui à te hanc austeritatem exigo, cogor id, quod diuersum est postulare, ut in plerisq; frontem remittas. Sunt enim quedam adolescentiū auribus danda, præsertim si materia non refragetur. Nam descriptiones locorum, quę in hoc libro frequentiores erunt, non historicę tantum, sed propē poeticę prosequi fas est. Quod tamen, si quis extiterit, qui putet nos latius fecisse, quàm orationis seueritas exigit, huius, ut ita dixerim, tristitiam reliquę partes actionis* exorare debebunt, Adnixi certē sumus, ut quantilibet diuersa genera lectorum per plures dicendi species teneremus. Ac sicut uicemur, ne quibusdam pars aliqua secundum suam cuiusque naturam non probetur, ita uidemur posse confidere, ut uniuersitatem omnibus uarietas ipsa commendet. Nam & in ratione conuiuiorum, quamuis à plerisq; cibis singuli temperemus, totam tamen coenam laudare omnes solemus: nec ea, quę stomachus noster recusat, adimunt gratiam illis, quibus capitur. Atque hoc ego sic accipi uolo, non tanquam adsecutum esse me credam: sed tanquam adsequi laborauerim, fortasse non frustra, si modò tu curam tuam admoueris, interim istis, mox ijs, quę sequuntur. Dices, te non posse satis diligenter id facere, nisi prius totam actionem cognoueris. Fa-

teor

dare

*exonerare

teor, in praesentia tamen et ista tibi familiariora fient, et quaedam ex his talia erunt, ut per parteis emendari possint. Etenim si aulsum statuæ caput, aut membrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam, æqualitatemque deprehendere, posses tamen iudicare, an id ipsum satis elegans esset. Nec alia ex causa principia librorum circumscribuntur, quoniam quia existimatur pars aliqua etiam sine cæteris esse perfecta. Longius me prouexit dulcedo quaedam tecum loquendi. Sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam. Vale.

G. PLINIVS AVITO S.

Longum est aliis repetere, nec refert, quemadmodum acciderit, ut homo minime familiaris, cœnarem apud quendam, ut sibi uidebatur, lautum et diligentem: ut mihi, sordidum, simul et sumptuosum. Nam sibi, et paucis optima quædam, cæteris uilia, et minuta ponebat. Vinum etiam paruulis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi. Et aliud sibi, et nobis, aliud minoribus amicis: nam gradatim amicos habet: aliud suis, nostrisque libertis. Animaduertit qui mihi proximus recumbebat, et an probarem interrogauit. Negavi. Tu ergo, inquit, quam consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono: ad cœnam enim non ad notam inuito, cunctisque rebus ex æquo, quos mensa, et thoro æquavi. Etiamne libertos? etiam: conuictores enim tunc, non libertos puto. Et ille, magno tibi constat? Minime. Qui fieri potest? Potest, quia scilicet liberti mei non idem quod ego bibunt, sed idem ego quod liberti. Et hercule, si gula temperes, non est onerosum, quo utaris ipse, communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quasi in ordinem redigen

digenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquantò rectius tua continentia, quam aliena contumelia consulas. Quorsum hæcne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immensa luxuria specie frugalitatis imponat. Conuenit autem a-mori in te meo, quoties tale aliquid incidit, sub exemplo præmonere, quid debeat fugere. Igitur mentito, nihil magis esse uitandum, quam istam luxuriæ et sordium nouam societatem: quæ cum sint turpissima discreta, ac separata, turpius iunguntur. Vale.

C. PLINIVS MACRINO S.

HERI à Senatu Vestricio principe autore, Spurrinna triumphalis statua decreta est: non ita ut nullis, qui nunquam in acie steterunt, nunquam castra uiderunt, nunquam denique tubarum sonum, nisi in spectaculis audierunt: uerum ut illis, qui decus istud sudore, et sanguine, et factis assequabantur. Nam Spurrinna Bructerum regem ui et armis induxit in regnum, ostentatoq; bello, ferocissimam gentem, quod est pulcherrimum uictoriæ genus, terrore perdomuit: et hoc quidem uirtutis præmium. Illud solatium doloris accepit, quod filio eius Coctio, quem amisit absens, habitus est honor statuæ. Rarum id in iuvene, sed pater hoc quoque merebatur, cuius grauissimo uulnere magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Coctius ipse tam clarum specimen indolis dederat, ut uita eius breuis et angusta debuerit hac ueluti immortalitate proferri. Nam tanta ei sanctitas, grauitas, autoritas etiam, ut posset senes illos pronocare uirtute, quibus nunc honore adæquatus est. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ et dolori patris, uerum etiam exemplo prospectum est. Acuent ad bonas artes iuuentutem, adolescentibus quoque (ut digni sint) modo tanta

pre

præmia constituta: acuent principes viros ad liberos susci-
piendos, et gaudia ex superstitiis, et ex amissis tam glo-
riosa solatia. His ex causis statua Cossij publice letor, nec
privatim minus. Amaui consummatissimum iuvenem tam
ardenter, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo per-
gratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde re-
spicere, sub hac consistere, præter hanc commicere. Etenim
si defunctorum imagines domi posite dolorem nostrum le-
uant: quanto magis hæ, quibus in celeberrimo loco non
modo species, et uultus illorum, sed honor etiam et glo-
ria refertur. Vale.

C. PLINIUS CANINIO S.

Studes? an piscaris? an uenaris? an simul omnia? Pos-
sunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. Nam
lacus piscem, feras sylvæ, quibus lacus cingitur, studia al-
tissimus iste secessus adfatim suggerit. Sed siue omnia si-
mul, siue aliquid facias, non possum dicere, inuideo: angor
tamen non et mihi licere, quæ sic concupisco, ut ægri ui-
num, balnea, fonteis. Nunquam ne hos artissimos laqueos,
si solvere* non datur, abruptamini nunquam puto. Nam ue-
teribus negotijs noua adcrescunt, nec tamen priora per-
aguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occu-
pationum agmen extenditur. Vale.

C. PLINIUS APOLLINARI S.

Anxium me et inquietum habet petitio Sexti Ericij
mei, adscior cura: et quam pro me sollicitudinem non
adij, quasi pro me in altero patior: et alioqui meus pu-
dor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen addu-
citur. Ego Sexto latum clauum à Cæsare nostro, ego
questuram impetraui: meo suffragio peruenit ad ius
tribunatus petendi, quem nisi obtinet in senatu, uereor

ut

ut decepiſſe Ceſarem uidear. Proinde adnitendum eſt mihi, ut talem eum iudicent omneis, qualem eſſe Princeps mihi credidit: quæ cauſa, ſi ſtudio meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probiſſimum, grauiſſimum, cruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, & quidem cum tota domo. Nam pater eius Erucius clarus uir, ſanctus, antiquus, diſertus, in agendis cauſis exercitatus: quas ſumma fide, pari conſtantia, nec uerecundia minore defendit. Habet auunculum C. Septitium, quo nihil ucrius, nihil ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, & tamen æqualiter amant: omnibus nunc ego in uno referre gratiam poſſum. Itaq; prædo amicos, ſupplico, ambio, domos, ſtationeſq; circumeo, quantumq; uel autoritate, uel gratia ualeam, precibus experior. Teq; obſecro, ut aliquam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes. Reddam uicem, ſi reſpondeas: reddam, & ſi non reſpondeas. Diligentiſ, colentiſ, frequentariſ. Oſtende modò uelle te, nec decrunt, qui quod uelis, cupiant. Vale.

C. PLINIUS OCTAVIO.

*Nomīnem **H*** Ominem te patientem, uel potius durum, ac penè crudelē, qui tam inſigneis libros tandiu teneas. Quouſque & tibi, & nobis inuidebis, tibi maximam laudem, nobis uoluptatem. Sine per ora hominum ſerantur: iſdemq; quibus lingua Romana, ſpatiis peruagentur. Magna etiam, longa que expectatio eſt, quam frustrari adhuc, & differre non debes. Enotuerunt quidam tui uerſus, & inuito te clauſtra tua reſregerunt: hos niſi retrahes in corpus quandoque, ut errones, aliquem, cuius dicantur, inuenient. Habe ante oculos mortalitatem, à qua adſerere te hoc uno monumento poteſ: nam cætera, fragilia, & cæduca non minus quàm ipſi homineſ, occidunt, deſinuntq;.

Dic

Dices, ut soles, amici mei uiderint. Opto equidem amicos tibi tam fideleis, tam eruditos, tam laboriosos, ut tantum curæ, intentionisq; suscipere et possint, et uelint. Sed dispice, ne sit parum prouidum, sperare ex alijs, quod tibi ipse non prestes. Et de editione quidem interim, ut uoles, recita saltem, quo magis libeat emitte, utq; tandem percipias gaudium, quod ego olim non pro te temere presumo. Imaginor enim qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat, quo ego, cum dico, uel recito, non minus quam clamore delector. Sit modo silentium acre, et intentum, et cupidum ulteriora audienti. Hoc fructu tanto, tam parato desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quæ cum modum excedit, uerendum est, ne inertie, et desidiæ, uel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in Senatu dignum ordine illo: quamuis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicæ cura. Accipe ergo, quod per hos dies actum est, personæ claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine æternum. Marius Priscus accusantibus Afris, quibus * procon- * pro Cōsule sul præfuit, omiſsa defensione iudices petijt. Ego et Cornelius Tacitus adesse provincialibus iuſſi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum senatui facere, excessisse Priscum immanitate et seuitia crimina, quibus dari iudices possent, cum ob innocentis condemnandos, interficiendos etiam pecunias accepiſſet. Respondit Fronto Catiſ, deprecatusq; est, ne quid ultra repetundarum legem quaerretur, omniaq; actionis suæ ucla, uir mouendarum lacrymarum peritissimus, quodam uelut uento miserationis impleuit. Ma-

d gna

gna contentio, magni utrinque clamores, alijs cognitionem senatus lege conclusam, alijs liberam, solutamq; dictis, quantumque admisisset reus, tantum vindicandum. Nouissimè consul designatus Iulius Ferox, uir rectus, & sanctus: Mario quidem iudices interim censuit dando: euocandos autem, quibus diceretur innocentium poenas uendidisse. Quæ sententia non præualuit modò, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola frequens: adnotatumq; est experimentis, quòd fauor & misericordia acreis & uehementis primos impetus habent, paulatim consilio & ratione, quasi restincta confidunt. Vnde euenit, ut quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus cæteris dicere uelit. Patescit enim, cum separaris à turba, contemplatio rerum, quæ turba teguntur. Veniunt qui adesse erant iussi, Vitellius Honoratus, & Flavius Martianus: ex quibus Honoratus trecentis milibus exilium equitis Romani, septemq; amicorum eius ultimam poenam: Martianus unius equitis Romani septingentis milibus plura supplicia arguebatur emisisse. Erat enim fustibus cæsus, damnatus in metallum, strangulatus in carcere. Sed Honoratum cognitioni senatus mors opportuna subtraxit. Martianus *inductus est absente Prisco. Itaque Tutius Cerealis consularis iure senatorio postulauit, ut Priscus certior fieret, siue quia miserabiliorem, siue quia inuidiosorem fore arbitrabatur, si præsens fuisset, siue (quod maxime credo) quia æquissimum erat, commune crimen ab utroque defendi, & si dilui non potuisset, in utroque puniri. Dilata res est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustissimus fuit. Princeps præsedebat (erat enim consul) ad hoc Ianuarius mensis cum propter cætera, tum præcipuè senatorum frequentia celebr-
 rimus

*introdu-
 ctus

rimus: præterea causæ amplitudo, auctaq; dilatione expectatio, & fama, insitumq; mortalibus studium magna & iniustata noscendi, omneis undique exciuerat. Imaginare quæ sollicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re, in illo cætu, præsentē Cæsare dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi, quinimo nusquam audiri benignius soleo. tunc me tamen, ut noua omnia, nouo metu permoueabant. Obuersabatur præter illa quæ suprà dixi, causæ difficultas, stabat modò consularis, modò septemuir epulonum, iam neutrum. Erat igitur per quàm onerosum accusare damnatum, quem ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tuebatur. Vt-
cunque tamen animum cogitationemq; collegi. Cæpi dicere non minore audientium assensu, quàm sollicitudine mea: Dixi horis penè quinque. Nam duodecim clepsydris, quas spaciosissime acceperam, sunt additæ quatuor. Ad eò illa ipsa, quæ dura & aduersa dicturo uidebantur, secunda dicenti fuerunt. Cæsar quidem mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium est enim dicere sollicitudinem) præstitit, ut libertum meum, post me stantem sepius admoneret, uoci, lateriq; consulerem, cum me uehementius putaret incendi, quàm gracilitas mea perpeti posset. Respondit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde senatus, & reuocatus in posterum diem: neque enim iam inchoari poterat actio, nisi ut noctis interuentu scinderetur. Postero die dixit pro Mario Saluius Liberalis, uir subtilis, dispositus, acer, disertus, in illa uerò causa omneis artibus suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, & quod eximium orationi eius inest, ornatiss. Dixit pro Mario rursus Fronto Catius in-
signiter, ut quæ iam locus ille posebat, plus in precibus
d 2 temporis

temporis, quam in defensione consumpsit. Huius actionem
 uespera inclusit, non tamen sic, ut abrumpcret. Itaq; in ter-
 tium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum
 & antiquum, senatum nocte dimitti, triduo uocari, triduo
 contineri. Cornutus Tertullus consul designatus, uir egre-
 gius, & pro ueritate firmissimus, censuit septingenta milia,
 quæ acceperat Marius, ærario inferenda, Mario urbe, Ita-
 liaq; interdicens. Martiano hoc amplius, Africa. In fine
 sententiæ adiecit, quod ego & Tactus iniuncta aduoca-
 tione diligenter, fortiterq; sancti essemus, arbitrari sena-
 tum, ita nos fecisse, ut dignum mandatis partibus fuerit.
 Assenserunt consules designati, omnes etiam consulares
 usque ad Pompeium collegam. ille & septingenta mi-
 lia quæ acceperat Marius, ærario inferenda, & Martia-
 num in quinquennium relegandum. Marium repetunda-
 rum poenæ, quam iam passus esset, censuit relinquendum.
 Erant in utraque sententia multi, fortasse etiam plures in
 hac uel soluitore, uel molliore. Nam quidam ex illis quoque
 qui Cornuto uidebantur assensi, hunc qui post ipsos cen-
 suerat, sequebantur. Sed cum fieret discessio, qui sellis
 consulum adstiterant, in Cornuti sententiam ire cœpe-
 runt. Tum illi, qui se collegæ adnumerari patiebantur,
 in diuersum transierunt, collega cum paucis relictus. Mul-
 tum postea de impulsoribus suis, præcipue de Regulo
 questus est, qui se in sententia, quam ipse dictauerat, de-
 seruisset. Est alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plu-
 rimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis am-
 plissimæ, superest tamen *λετάργιον* non leue. Hostilius
 Firminus legatus Marij Prisci, qui permissus causæ, graui-
 ter uehementerq; uexatus est. Nam & rationibus Mar-
 tiani, & sermone, quem ille habuerat in ordine Lepi-
 canorum

*ad est, minis-
 trum.*

cano-
 rium
 ginta
 pisse
 mine
 per
 nuto
 tum
 rusti
 tes
 long
 mam

Λ
 tamen
 respo
 sulum
 moue
 cius
 cum
 quan
 re
 nun
 ma
 Pra
 qua
 bus
 se in
 re
 re

canorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministerium commodasse, stipulatusq; de Martiano quinquaginta milia *denarium probatur: ipse præterea accepisse *sestertia decem milia, foedissimo quidem titulo, nomine unguentarii, qui titulus à uita hominis compti semper et puniti non abhorrebat. Placuit censente Cornuto referri de eo proximo senatu: tunc enim, casu incertum an conscientia absuerat. Habes res urbanas, inuicem rusticas scribe, quid arbuscule tuæ, quid uineæ, quid si greges agunt, quid oues delicatissimæ. In summa, nisi æque longam epistolam reddis, non est quod postea nisi breuissimam expectes Vale.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

AETROΒΓΥΙΟΝ illud, quod superesse Marij prisci cau-
se proximè scripseram, nescio an satis, circuncisum
tamen, et *adrasum est. Firminus inductus in senatum, *abrasum
respondit crimini noto. Secutæ sunt diuersæ sententiæ con-
sulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine
mouendum. Acutius Nerua, in sortitione prouinciæ rationem
eius non habendam: quæ sententia tanquam mitior, ut ait,
cùm sit alioqui durior tristiorq;: Quid enim miscrius,
quàm *exectum, et exemptum honoribus senatorijs labo- *exactum
re et molestia non carere? Quid grauius, quàm tanta igno-
minia adfectum, non in solitudine latere, sed in hac altissi-
ma specula conspiciendum se, monstrandumq; præbere?
Præterea quid publice minus aut congruum, aut decorum, *congruens
quàm notatum à senatu in senatu sedere, ipsiq; illis, à qui-
bus sit notatus, æquari? summotum à proconsulatu, quia
se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus iudica-
re? damnatumq; sordium, uel damnare alios, uel absolue-
re? Sed hoc pluribus leuius uisum est: numerantur enim

sententie. non ponderantur. Nec aliud in publico consilio fieri potest, in quo nihil est tam inaequale, quam aequalitas ipsa. Nam cum sit impar prudentia, par omnium ius est. Impleui promissum, priorisq; epistole fidem exolui, quam ex spatio temporis iam recepisse te colligo. Nam et festinanti et diligenti tabellario dedi, nisi quid impedimenti in via passus est. Tunc nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris literis, quales istinc redire uberri-
mae possunt. Vale.

C. PLINIUS PRISCO SVO S.

ET tu occasiones obligandi me avidissime ampiecteris, et ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de causis à te potissimum petere constitui, quod impetratum maxime cupio. Regis exercitum amplissimum, hinc tibi beneficiorum larga materia, longum praeterea tempus, quo amicos tuos exornare potuisti. Convertere ad nostros, nec hos quidem multos. Malles tu quidem multos, sed meae verecundiae sufficit unus, aut alter, ac potius unus. Is erit Voconius Ro. pater Plinij, in equestri gradu clarus, clarior utricus, imò pater alius. Nam huic quoque nomini et pietate successit, mater E primis ipsociterioris Hispaniae: scis quod iudicium provinciae illius, scis quanta sit gravitas: ipse Flamen proximè fuit. Hunc ego, cum simul studeremus, arcte familiariterq; dilexi. Ille meus in urbe, ille in secessu contubernalis. Cum hoc seria, cum hoc locos miscui. Quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? Mira in sermone, mira etiam in ore ipso, vultusq; suavitas. Ad hoc ingenium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in causis agendis. Epistolae quidem scribit, ut Musae ipsas Latine loqui credas. Amat à me plurimum, nec tamen vincitur. Equidem iuvenis statim iuveni, quantum potui per
aetatem

etatem audissimè contuli, & nuper ab optimo principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quanquam parce, & cum delectu daret, mihi tamen tanquam eligeret, indul- sit. Hæc beneficia mea tueri nullo modo melius, quàm ut augeam, possum: præsertim cum ipse illa tibi gràtè interpre- tetur, ut dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes qualis, quàm probatus, chariusq; sit nobis. Quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem. Nam licet tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil ti- men amplius potes amicitia tua: cuius esse eum usq; in inti- mam familiaritatem capace, quò magis scires, breuiter ti- bi studia, mores, omnem denique uitam eius expressi. Exten- derem preces, nisi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim, & quidem efficacissimè, qui reddit causas rogandi. Vale.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Verum opinaris, dstringor Centumuiralibus cau- sis, quæ me exercent magis, quàm delectant. Sunt enim pleræque parvæ, & exiles. Rarò incidit uel perso- narum claritate, uel negotij magnitudine insignis. Ad hoc perpauci, cum quibus inuet dicere: ceteri audaces, atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuri ad de- clamandum huc transeunt, cum irreuerenter & temere, ut mihi Attilius noster expresse dixisse uideatur, sic in so- ro pueros à Centumuiralibus causis auspicari, ut ab Ho- mero in scholis. Nam hic quoque, ut illic, primum cœ- pit esse, quod maximum est. At hercule, ante memoriam meam, ita maiores natu solebant dicere, ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente, tanta ueneratione pulcherrimum opus * celebraba-
lebat. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ claustris, tur

d 4 omnia

* à conductis &
redemptis, non
habet ut. cod.

Από τ.

Has voces

Gracas nō ha-
bet ut. cod.

omnia patent omnibus. Nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti & redempti manicipes. Conuenitur * à conductis & redemptis in media Basilica, ubi tam palam sportulae, quam in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede transilur.

Inde iam non inurbane σοφοὶς uocantur, ἀπὸ τῶ σο-
φῶς καὶ καλῶς, iisdem Latinum nomen impositum est
Laudicani, & tamen crescit in dies fœditas utraque lin-
gua notata. Heri duo nomenclatores mei: habent sanè æta-
tem eorum, qui nuper togas sumpserunt: ternis denarijs
ad laudandum trahebantur, tanti constat ut sis disertissi-
mus. Hoc pretio quamlibet numerosa subsellia implentur,
hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores com-
mouentur, cum μεσόχορ & dedit signum. Opus est enim

signo apud non intelligenteis, ne audienteis quidem. Nam
plerique non audunt, nec ulli magis laudant. Siquando
transibis per Basilicam, & uoles scire, quo modo quis-
que dicat, nihil est quod tribunal ascendas, nihil quod
præbeas * aures, facilis diuination. Scito cum pessime di-
cere, qui laudabitur maximè. Primus hunc audiendi mo-
rem induxit * Largius Licinius, hætenus tamen, ut au-
ditores conrogaret, ita certè ex Quiniliano præcepto-
re meo audisse memini: Narrabat ille: Affectabar Domi-
tium Afrum, cum apud Centumuiros diceret grauitè &
lentè: hoc enim illi actionis genus erat: audit ex proxi-
mo inmodicum, insolitumque clamorem, admiratus reti-
cuit: ubi sibi silentium factum est, repetit quod abruperat.
Iterum clamor, iterum reticuit: & post silentium, cepit
idem tertio. Nouissimè quis diceret quæsiuit: responsum
est, Licinius. Tum intermissa causa, Centumuiroi, inquit,
hoc artificium periit. Quod alioqui perire incipiebat, cum

perisse

perisse. Afro uideretur: nunc utrò propè funditus extin-
ctum, & euersum est. Pudet referre, quæ quàm fracta pro-
nunciatione dicantur, quibus quàm teneris clamoribus ex-
cipiantur. Plausus tantum, ac potius sola cymbala, & tym-
pana illis *cantibus desunt. Vlutatus quidem: neq; enim alio *canticis
uocabulo potest exprimi, theatris quoque indecora lauda-
tio largè supersunt. Nos tamen adhuc & utilitas amico-
rum, & ratio ætatis moratur, ac retinet. Veremur enim,
ne fortè non has indignitates reliquisse, sed laborem refu-
gisse uideamur. Sumus tamen solito rariores, quod initium
est gradatim desinendi. Vale.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Quo modo te ueteres Marfi tui? Quo modo emptio
noua? Placent agri, postquam tui facti sunt? Ra-
rum id quidem: nihil enim æquè gratum est adeptis, quàm
concupiscentibus. Me prædia *materna parum commodè *paterna
tractant, delectant tamen, ut materna. Alioqui longa pa-
tientia obcalui. Habent hunc finem assidue querelæ, quòd
queri pudet. Vale.

C. PLINIVS ANNIANO SVO.

TV quidem pro *certa tua diligentia admones me, co- *cetera
dicillos Aciliani, qui me ex parte instituit hære-
dem, pro non scriptis habendos, quia non sint confirma-
ti testamento. Quod ius ne mihi quidem ignotum est, cum
sit ijs etiam notum, qui nihil aliud sciunt. Sed ego pro-
priam quandam legem mihi dixi, ut defunctorum uolun-
tates etiam si *iura deficerent, quasi perfectas tuerer. Con- *iure defice
stat autem codicillos istos Aciliani manu scriptos. Li-
cet ergo non sint confirmati testamento, à me tamen ut
confirmati obseruabuntur, præsertim cum delatori locus
non sit. Nam si uerendum esset, ne quid ego dedissem,
d s populus

populus eriperet, cunctatior fortasse, & caucior esse deberem. Cum uero liceat heredi donare, quod in hereditate subsedit, nihil est quod obstei illi nice legi, cui publicæ leges non repugnant. Vale.

C. PLINIVS GALLO SVO.

Miraris, cur me Laurentinum, uel (si ita mauis) Laurentis meum tantopere delectet? Desines mirari, cum cognoueris gratiam uillæ, opportunitatem loci, litoris spatium. Decem & septem milibus passuum ab urbe secessit, ut peractis quæ agenda fuerint, saluo iam & composito die possis ibi manere. Aditur non una uia, nam & Laurentina & Ostiensis eodem ferunt: sed Laurentina à quatuordecim lapide, Ostiensis ab undecimo relinquenda. Vtraque excipit iter aliqua ex parte arenosum, iumentis paulò grauius & longius, equo breue, & molle. Varia hinc atque inde facies: nam modò occurrentibus syluis uia coarctatur, modò latissimis pratis diffunditur, & patescit. Multi greges ouium, multa ibi equorum, boumq; armenta, quæ montibus hyeme depulsa, herbis, & tepore uerno nitescunt. Villausibus capax, non sumptuosa tutela. Cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidum, deinde porticus in O literæ similitudinem circumactæ, quibus paruula, sed fistiua area includitur, egregium hæc aduersus tempestates receptaculum. Nam specularibus, ac multò magis imminentibus tectis muniantur. Est contra medias cauedium hilare, mox triclinium satis pulchrum, quod in latus excurrit: ac si quando Africo mare impulsus est, fractis iam, & nouissimis fluctibus leuiter adluitur. Vndique ualvas, aut fenestras non minores ualuis habet, atque ita à lateribus, & à fronte quasi tria maria prospectat. A tergo cauedium, porticum, arcam, porticum rursus, mox atrium,

syluas

solus, & longinquos respicit montes. Huius à leua re-
 tractus paulò cubiculum est amplum: deinde * aliud non * aliud mi-
 minus, quod altera fenestra admittit orientem, occidentem nus
 altera retinet. Hæc & subiacens mare longius quidem, sed
 securius intuetur. Huius cubiculi, & triclinij illius obie-
 ctu includitur angulus, qui purissimum solem continet,
 & accendit. Hoc hybernaculum, hoc etiam gymnasium
 meorum est. Ibi omnes silent uenti, exceptis qui nubi-
 lum inducunt, & serenum antequam isum loci eripiunt.
 Adnectitur angulo cubiculum in apside curuatum, quod
 ambitum solis fenestris omnibus sequitur. Parieti eius in
 bibliothecæ speciem armarium insertum est, quod non
 legendos libros, sed lectitandos capit. Adhæret dormi-
 torium membrum transitu interiacente, qui * suspensus * aliis, suspen-
 sibus conceptum uaporem salubri temperamento huc sus & tabu-
 illuc digerit & ministrat. Reliqua pars lateris huius latus cœcept.
 seruorum, libertorumq; usibus detinetur, plerisque tam &c.
 mundis, ut accipere hospites possint. Ex alio latere cu-
 biculum est politissimum, deinde uel cubiculum grande,
 uel modica cœnatio, quæ plurimo sole, plurimo mari lu-
 cet: post hanc cubiculum cum procœtone, altitudine æ-
 stiuum, munimentis hybernium. Est enim subductum o-
 mnibus uentis. Huic cubiculo aliud, & procœton com-
 muni pariete iunguntur: inde balinei cella frigidaria spa-
 tiosa & effusa, cuius in contrarijs parietibus duo bap-
 tisteria uelut ciecta sinuantur, abunde capacia, si * innare * nare
 in proximo cogites. Adiacet unctorium hypocaustum, ad-
 iacet prognitæon balinei: mox duæ cellæ magis elegan-
 tes quàm sumptuose, cohæret calida piscina maxime ex
 qua natantes mare aspiciunt: nec precul sphaisterium,
 quod calidissimo soli, inclinato iam die, occurrit. Hinc
 turris

**zeta* turris erigitur, sub qua * *dietae* duae, totidem in ipsa: praeter-
ca coenatio, quae latissimum mare, longissimum litus, ama-
nissimas uillas prospicit. Est & alia turris, in hac cubicu-
lum, in quo sol nascitur, conditurq; Lata post apotheca, &
horreum: sub hoc triclinium, quod turbati maris non nisi
fragorem & sonum patitur, eumq; iam languidum ac de-
sinentem, hortum & gestationem uidet, qua hortus includi-
tur: gestatio buxo, aut rore marino, ubi deficit buxus, am-
bitur. Nam buxus qua parte defenditur tectis, abunde uiret:
aperto caelo, aperto quoque uento, & quanquam longinquae
aspergine maris, inarescit. Adiacet gestationi interiore cir-
cuitu uinea tenera, & umbrosa, nudisq; etiam pedibus mol-
lis, & cedens. Hortum morus, & ficus frequens uestit,
quarum arborum illa uel maxime serax est terra, mali-
gnior ceteris, hac non deteriore, quam maris facie coena-
tio remota à mari fruitur. Cingitur * *dietae* duabus à tergo,

**zeta* quarum fenestris subiacet uestibulum uillae, & hortus al-
lius pinguior & rusticus. Hinc cryptoporticus propè pu-
blici operis instar extenditur. Vtrinque fenestrae, à mari

**altius* plures, ab horto singulae, & * *alternis* pauciores. Haec cum
serenus dies & immotus, omnes: cum hinc uel inde uentis
inquietus, quae uenti quiescunt, siue iniuria patent. Ante cry-
ptoporticum xystrus uiolis odoratus, teporem solis infusi
repercussu cryptoporticus auget, quae ut tenet solem, sic
Aquilonem inhibet, submouetq; quantumq; caloris ante, tan-
tum retro frigoris. Similiter Asitum sistit, atque ita di-
uersissimos uentos, alium alio à latere frangit, & finit.
Haec iucunditas eius hyeme minor, maior aestate. Nam ante
meridiem xystrum, post meridiem gestationis hortiq; pro-
ximam partem umbra sua temperat: quae ut dies creuit
decreuitq;, modo breuior, modo longior, hac uel illac cadit.

Ipsa

Ipsa uero cryptoporticus tunc maximè caret sole, cum *persedung*
 ardentissimus culmini eius insistit. Ad hoc patentibus fene-
 stris Fauontos accipit, trāsnūtitq; nec unquam aère pigro,
 & manēte ingrauescit. In capite xysti deinceps cryptopor-
 ticus, horti* diata est: amores mei, reuera amores, ipse posui. *Zeta
 In hac heliocaminus quidem alia xystum, alia mare,
 utraque solem: cubiculum autem ualuis, cryptoporticum
 fenestra prospicit, qua mare contra parietem medium* die *Zeta
 ta perquam eleganter recedit. Quæ specularibus, & uelis
 obductis, reductisue modò adijcitur cubiculo meo, modò
 aufertur. Lectum, & duas cathedras capit, à pedibus mare,
 à tergo* uilla, à capite Syluæ, tot facies locorum totidem *uilla
 fenestris & distinguit, & misceat. Iunctum est cubiculum
 noctis & somni: non illud uoces scriuulorum, non ma-
 ris* murmur, non tempestatum motus, non fulgurum lu- *fremutum
 men, ac ne diem quidem sentit, nisi, fenestris apertis. Tam
 alti, abditique secreti illa ratio, quod interiacens andron
 parietem cubuli horti; distinguit, atque ita omnem so-
 num media inanitate cōsumit. Applicatum est cubiculo hy-
 pocaustum perexiguum, quod angusta fenestra supposi-
 tum calorem, ut ratio exigit, aut effundit, aut retinet.
 Procoeton inde & cubiculum porrigitur in solem, quem
 orientem statim exceptum, ultra meridiem, obliquum qui-
 dem, sed tamen seruat. In hanc ego* dietum cum me re- *Zetam
 cipio, abesse mihi etiam à uilla mea uideor: magnamq;
 eius uoluptatem* ecce præcipue Saturnalibus capio, cum *ecce, non ha-
 uel reliqua pars testī licentia dierum, festisq; clamoribus ber uet. cod.
 personat. Nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studijs
 meis obstrepunt. Hæc utilitas, hæc amœnitas deficitur a-
 qua salienti, sed putcos, ac potius fonteis habet: sunt enim
 in summo. Et omnino littoris illius mira natura, quocun-
 que

wholeleda

*balinea

*suggerit

que loco moueris humum, obuius et paratus humor occurrat, isque sincerus, ac ne leuiter quidem tanta maris uicinitate corruptus. Suggestunt affatim ligna proxime situlae: ceteras copias Ostiensis colonia ministrat. Frugum quidem homini sufficit etiam uicus, quem una uilla discret. In hoc *balnea meritoria tria. Magna commoditas, si forte balineum domi, ni uel subitus aduentus, uel breuior mora calefacere dissuadeat. Littus ornant uarietate grauissima, nunc continua, nunc intermissa tellus uillatarum, quae praestant multarum urbium faciem, siue ipso mari, siue ipso littore utare: quod nonnunquam longa tranquillitas molli, saepius frequens et contrarius fluctus indurat. Mare non sane pretiosis piscibus abundat: solcas tamen et squillas optimas* egerit. Villa uero nostra etiam mediterraneas copias praestat, lac in primis. Nam illuc est pascuis pecora conueniunt, si quando aquam umbramue sectantur. Iustisne de causis eum tibi uideor incolere, inhabitare, diligere secessum? quem tu nimis urbanus es, nisi concupiscis, atque utinam concupiscas, ut tot, tantisque dotibus uillula nostrae maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

C. PLIN. MAVRICO SVO.

Quid à te iucundius mihi potuit iniungi, quam ut praepceptorem fratris tui liberis quaererem? Nam beneficio tuo in scholam redeo. Et illam dulcissimam etiam quasi resumo. Sedeo inter iuuenes, ut solebam. Atque etiam experior, quantum apud illos autoritatis ex studiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter *multi coram *multis ordinis nostri clare *iocabantur: intra *loque ui, conticuerunt. Quod non referrem, nisi ad illorum antur magis laudem, quam ad meam pertineret: ac nisi spera-

re te uellem, posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, cum omnibus qui profitentur, audiero, quid de quoque sentiam, scribam efficiamq; , quantum tamen epistola consequi potero, ut ipse omnibus audisse uidearis. Debeo enim tibi, debeo memorie fratris tui hanc fidem, hoc studium, praesertim super tanta re. Nam quid magis interest * nostra, quam ut liberi, dicerem tui, nisi nunc illos magis amares, digni illo patre, & te patruo reperiantur? quam curam mihi etiam si non mandasses, uendicassent. Nec ignoro suscipiendas offensas in eligendo praecipitore. Sed oportet me non modò offensas, uerum etiam similitudines pro fratris tui filiis tam aequo animo subire, quam parentes pro suis. Vale.

G. PLIN. CEREALI SVO S.

Hortaris, ut orationem amicis pluribus recitem. Faciam * quod hortaris, quamuis uehementer addubitem. Neq; * quia enim me praeterit, actiones, quae recitantur, impetum omnibus, caloremq; , ac propè nomen suum perdere, ut quas * solet * soleant commendare simul, & accendere iudicum confessus, celebritas aduocatorum, expectatio euentus, fama non unius actoris, diductumq; in partis audientium studium. Ad haec dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusque motibus animi consentaneus uigor corporis. Vnde accidit, ut hi qui sedentes agunt, quamuis illis maxima ex parte super sint eadem illa quae stantibus, tamen hoc quod sedent, quasi debilitentur, & deprimantur. Recitantium uerò praecipua pronuntiationis adiumenta oculi, manus praepediuntur: quo minus mirum est, si auditorum intentio relanguescit, nullis extrinsecus aut blandimentis capta, aut aculeis excitata. His accedit, quod oratio de qua loquor, pugnax, & contumiosa est. Porro ita natura comparatum est, ut eis

ut ea quæ scripsimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et sanè quotusquisque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc, et sonantia, quam austera et pressa delectent? Est quidem omnino turpis ista discordia: est
 quid tamen, quod plerumque evenit, ut aliud auditores, aliud iudices exigant, cum alioqui præcipue auditor adfici debeat, quibus idem si foret iudex, maxime permoveretur. Potest tamen fieri, ut quanquam in his difficultatibus libro isti novitas lenocinetur, novitas apud nostros: apud Græcos enim est quiddam, quamvis ex diverso, non tamen omnino dissimile. Nam ut illis erat moris, leges, quas ut contrariis prioribus legibus arguebant, aliarum collatione convincere: ita nobis inesse repetundarum legi quod postularimus, cum hac ipsa lege, tum alijs colligendum fuit. Quod nequam blandum auribus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet. Nos autem, si placuerit recitare, adhibitori sumus eruditissimum quenque. Sed plane adhuc an sit recitandum, examina tecum, omnesq; quos egomoui in utraq; parte calculos, pone, idq; elige, in quo vicerit ratio: à te enim ratio exigetur, nos excusabit obsequium. Vale.

G. PLIN. CALVISIO SVO S. *parado*

*in p. exoritur
 o p. p. p. p. p.
 entio p. p. p.
 uram p. p.
 uque p. p.
 g. p. p. p.
 p. p. p.*

Asem para, et accipe aureā fabulam, fabulas imo, nam ame priorum noua admonuit. Nec refert à qua potissimum incipiam. Verania Pisonis grauitèr iacebat, huius dico Pisonis, quem Galba adoptauit: Ad hanc Regulus uenit. Primum impudentiam hominis, qui uenerit ad egram, cuius marito inimicissimus, ipsi inuicissimus fuerat. Esto, si uenit tantum: at ille etiam proximus thoro sedit, quo die, qua hora natæ esset interrogauit. Vbi audiuit, compositum uultum, intendit oculos, mouet labra, agit digitos, com-

putat

putat nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat. Habes, inquit, climatericum tempus, sed euades. Quod ut tibi magis liqueat, aruspiciem consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora, sacrificium facit, affirmat exta cum syderum significatione congruere. Illa ut in periculo credula, poscit codicillos, legatum Regulo scribit, mox ingrauescit, clamat moriens: o hominem nequam, perfidum, ac plus etiam quam periurum, qui sibi per salutem filij sui peierasset. Facit hoc Regulus non minus scelcrate, quam frequenter, quod iram deorum, quos ipse quotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blasus ille locuples consularis, nouissima ualitudine confictabatur, cupiebat mutare testamentum. Regulus qui speraret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum coeperat, medicos hortari, rogare, quoquomodo spiritum homini prorogarent. Postquam signatum est testamentum, mutat personam, uertit allocutionem, isdemq; medicis, quousque miserum cruciatis? quid inuidetis bona mortis, cui dare uitam non potestis? Moritur Blasus, & tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duae fabulae? an scholastica lege tertiam poscis? est unde fiat. Aurelia ornata femina, signatura testamentum, sumpserat pulcherrimas tunicas. Regulus cum uenisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat, ille serio instabat. Ne multa, coegit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare. Obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset: & Aurelia quidem uiuit, ille tamen istud tanquam morituram coegit: & hic hereditates, hic legata, quasi mereatur, accipit, & dicitur *Id est, sed quid pronchor.* *τὸ ἀπὸ τῆς πόλεως* in ea ciuitate, in qua iam pridem non minora praemia, imò maiora nequicia & improbitas, quam

e pudor

pudor & uirtus habent. Aspice Regulum, qui ex paupere, & tenui, ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit cum consuleret, quàm cito scētertium sexcenties impleturus esset, inuenisse se exta duplicata, quibus portendi millies & ducenties habiturum: & habebit, si modo, ut cœpit, aliena testamenta, quod est improbiſſimum genus falsi, ipsis quorum sunt illa, dictauerit. Vale.

LIBRI SECVNDI FINIS.

C. PLINII SE-
CVNDI EPISTO-
LARVM LI-
BER III.

C. PLINIVS CALVISIO SVO.

ES CIO an ullum incundius tempus exegerim, quàm quo nuper apud Spurinam fui, adeò quidem, ut neminem magis in senectute (si modò senescere datum est) æmulari uelim. Nihil est etenim illo uita

**dierum* genere distinctius: me autem certus ut **sydcrum* cursus, ita uita hominum disposita delectat, senum præsertim. Nam iuuenes adhuc confusa quædam, & quasi turbata non indecent, senibus placida omnia, & ordinata conueniunt: quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc regulam Spurrina constantissime seruat, **qui* etiam parua hæc, si non quotidie fiant, ordine quodam, & uelut orbe circumagil. Manè lectulo continetur, hora secunda calceos poscit, ambulat millia passuum tria: nec minus animum, quàm cor-

**conferatur* pus exercet. Si adsunt amici, honestissimi sermones **expli-*
cantur

cantur : si non , liber legitur , interdum etiam presentibus amicis , si tamen illi non grauantur. Deinde confidet , & liber rursus , aut sermo libro potior : mox uehiculum ascendit , adsumit uxorem singularis exempli , uel aliquem amicorum , ut me proxime. Quam pulchrum illud , quam dulce secretum , quantum ibi antiquitatis , que facta , quos uiros audias , quibus preceptis imbuares ? quamuis ille hoc temperamentum modestie sue indixerit , ne precipere uideatur. Peractis septem milibus passuum , iterum ambulat mille , iterum residet , uel se cubiculo , aut stylo redit. Scribit enim , & quidem utraque lingua lyrica doctissima. Mira illis dulcedo , mira suauitas , mira hilaritas , cuius gratiam cumulat sanctitas scribentis. Vbi hora balinei nunciata est : est autem hyeme nona , æstate octaua : in sole , si caret uento , ambulat nudus : deinde mouetur pila uehementer & diu. Nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute. Lotus accubat , & paulisper cibum differt : interim audit legentem remissius aliquid , & dulcius. Per hoc omne tempus liberum est amicis uel eadem agere , uel alia , si malint. Apponitur cœna non minus nitida , quam frugi , in argento puro , & antiquo. Sunt in usu & Corinthia , quibus delectatur , & adficatur. Frequenter comœdis cœna distinguitur , ut uoluptates quoque studijs condiantur. Sumit aliquid de nocte etiã æstate. Nemini hoc longum est , tanta comitate conuiuium trahitur. Inde illi post septimũ & septuagesimum annũ aurium , oculorumque , uigor integer , inde agile , & uiuidum corpus , solaque ex senectute prudentia. Hanc ego uitam uoto & cogitatione præsumo , ingressurus auidissime , ut primum ratio ætatis receptui canere permiserit. Interim nulle laboribus conteror , quorum mihi & solatium , & exemplum est idem Spurinna. Nam ille quoque , quoad honestũ fuit , obiit officia ,

LIBROS

c 2

geßit

DEL DR.

L. MACHO miento de Madrid.

gessit magistratus, provincias rexit, multoq; labore hoc officium meruit. Igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo, idq; tam nunc apud te sub signo, ut si me longius euehi uideris, in ius uoces ad hanc epistolam meam. Et quiescere iubeas, cum inertiae crimen effugero. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

Quod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia suppeteret, id nunc iure uidetur à te meis petiturus. Arrianus Maturus Alinatium est princeps. Cum dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi largè super sunt: sed de castitate, iustitia, grauitate, prudentia. Huius ego consilio in negotijs, iudicio in studijs utor. Nam plurimum fide, plurimum ueritate, plurimum intelligentia præstat. Amat me: nihil possum ardentius dicere, ut iu. Caret ambitu, ideo se in equestri gradu tenuit, cum facile posset ascendere altissimum. Mihi tamen ornandus, excolendusq; est. Itaque magni æstimo dignitati eius aliquid adstruere inopinantis, nescientis, imò etiam fortasse nolentis: adstruere autem quod sit splendidum, nec molestum, cuius generis quæ prima occasio tibi, conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipsum gratissimum debitorem. Quamuis enim ista non adpetat, tam gratè tamen accipit, quam si concupiscat. Vale.

C. PLI. CORELLIAE HISPULLAE S.

Cum patrem tuum grauissimum et sanctissimum uirum suspexerim magis, an amauerim, dubitem, te quæ in memoriam eius, et in honorem tuum unice diligam, cupiam, necesse est, atque etiam, quantum in me fuerit, enitar, ut filius tuus auo similis existat: equidem malo materno, quanquam illi paternus etiam clarus, spectatusq; contigerit, pater quoque, et patruus illustri laude conspicui: quibus

bus omnibus ita demum similis adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum refert, à quo potissimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit. Præceptores domi habuit, ubi est uel erroribus modica, uel etiam nulla materia: iam studia eius extra limen proferenda sunt. Iam circumspectendus rhetor Latinus, cuius scholæ seueritas, pudor in primis, castitas constet. Ad est enim adolescenti nostro cum cæteris naturæ, fortunæq; dotibus eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lubrico ætatis non præceptor modò, sed custos etiam rectorq; querendus est. Videor & ego demonstrare tibi posse Iulium genitorem, amatur à me, iudicio tamen meo non obstat charitas hominis, quæ ex iudicio nata est. Vir est emendatus & grauis, paulò etiam horridior & durior, ut in hac licentia temporum: quantum eloquētia ualeat, pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominum altos recessus, magnasq; latebras habet, cuius pro genitore me sponso rem accipe. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum: nihil disceat, quod nescisse rectius fuerit: nec minus sepe ab illo, quam à te, meq; admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina, & quanta sustineat. Proinde fauentibus dijs, trade eum præceptori, à quo mores primum, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus disciunt. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

Quamuis & amici, quos præsentis habebam, & sermones hominum factum meum comprobasse uideantur, magni tamen æstimo scire quid sentias tu. Nam cuius integrare consilium exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mire concupisco. Cum publicum opus mea pecunia inchoaturus, in Thuscōs excurrissem,

c 3

acce

accepto, ut præfectus ærarij, conuocato, Legati provincie
 Beticæ questuri de præconsulatu Cæcilij Clæsici, aduo-
 catum me à senatu petierunt. Collegæ optimi, meiq; aman-
 tissimi de communis officij necessitatibus prælocuti, excu-
 sare me, & eximere tentarunt. Factum est senatusconsul-
 tum perquam honorificum, ut daret provincialibus patro-
 nus, si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, ite-
 rum me iam præsentem postulauerunt aduocatum, implo-
 rantes fidem meam, quam essent contra Massam Bebium
 experti, adlegantes patrociniij fœdus. Secuta est clarissima
 senatus adscriptio, quæ solet decreta præcurrere. Tum ego,
 desino inquam P. C. putare me iustas excusationis causas
 attulisse. Placuit & modestia sermonis, & ratio. Compu-
 lit autem me ad hoc consilium non solum consensus sena-
 tus, quanquam hic maxime, uerum & alij quidem mino-
 res, sed tamen ^{numeri} innumeri. Veniebat in mentem priores no-
 stros etiam singulorum hospitum iniurias accusationibus
 uoluntarijs executos, quo deformius arbitrabar publici ho-
 spitij iura negligere. Præterea cum recorderer, quanta pro
 usdem Beticis priore aduocatione etiam pericula subissem,
 conseruandum ueteris officij meritum nouo uidebatur. Est
 enim ita natura comparatum, ut antiquiora beneficia sub-
 uertas, nisi illa posterioribus cumules. Nam quamlibet sæpe
 obligati, si quid unum neget, hoc solum meminerunt, quod
 negatum est. Ducebar etiam quod decesserat Clæsicus, a-
 motumq; erat, quod in eiusmodi causis solet esse tristissi-
 mum periculum senatoris. Videbam ergo aduocationi meæ
 non minorem gratiam, quam si uiucret ille, propositam,
 inuidiam nullam. In summa computabam, si munere hoc
 tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis
 incidisset, quem non deberem accusare. Nam cum est
 omnium

omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertini uenia obsequio preparatur. Audisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum. In quo mihi aequè iucunda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis autoritas. Vale.

C. PLINIVS MACRO SVO S.

Pergratum est mihi, quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omneis uelis, querasq; qui sint omnes. Fungar indicis partibus, atque etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoque studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus, hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio, curaq; composuit. De uita Pomponij Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memorie amici, quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus bella, collegit. Inchoauit, cum in Germania militaret, somnio monitus: adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissimæ uictor ibi perijt. Commendabat memoriam suam, orabatq; ut se ab iniuria obliuionis adsereret. Studiosi tres, in sex uolumina propter amplitudinem diuisi, quibus oratorem ab incunabulis instituit, et perfecit. Dubij sermonis octo scripsit sub Nerone, nouissimis annis, cum omne studiorum genus paulò liberius, et erectius periculosum scriuitus fecisset. A fine Aufidij Bassi triginta unus, * Naturalium historiarum triginta septem, opus diffusum, cruditum, nec minus uarium, quàm ipsa natura. Miraris, quòd tot uolumina, multaq; in his tam scrupulosa homo occupatus absoluerit: magis miraberis, si scieris, illum aliquandiu causas actitasse, decessisse anno sexto et quinquagesimo. Medium tempus distentum, impeditumq; quæ officiis maximis,

C. Plinij lucubrations.

* Naturæ

c a quæ

qua amicitia principum egisse pernotatur. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa uigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auspiciandi causa, sed studendi: æstate, statim à nocte multa: hyeme uerò, ab hora septima, uel cum tardissime, octaua, sæpe sexta: erat sanè somni parcissimi, nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis, & deferentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem: nam ille quoque noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi officium: reuersus domum, quod reliquum erat temporis studijs reddebat. Post cibum sæpe, quem interdiu leuem, & facilem ueterum more sumebat. Aestate si quid otij, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatq; Nihil enim legit, quod non exciperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, * ^{ut} qui non aliqua parte prodesset. Post solem plerunque frigida lauabatur, deinde gustabat, dormiebatq; minimum. Mox quasi alio die studebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædã perperam pronunciaisset, reuocasse, & repeti coëgisse: huic auunculum meum dixisse, intellexeras nempe cum ille adnuisset: cur ergo reuocabas? decem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æstate à cœna, luce: hyeme intra primã noctis, & tanquam aliqua lege cogente hæc inter medios labores, urbisq; fremitum. In secessu solum balinei tempus studijs eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum destringitur, tergiturq; audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quasi solutus ceteris curis huic uni uocabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniabantur, ut ne cœli quidem asperitas ullum studij tēpus eriperet: qua ex causa

causa Romæ quoque sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo, cur ambularcin: poteras, inquit, has horas non perdere. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studijs non impertiretur. Hac inuentione tot ista uolumina peregit. Electorumq; commentarios centum sexaginta mihi reliquit, opistographos quidem, & minutissimis scriptos, quæ ratione multiplicatur hic numerus. Reſerebat ipſe potuiſſe ſe, cùm procuraret in Hiſpania, uendere hos commentarios Laërtio Licinio quadringentis milibus nummum, & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne uidetur tibi recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officijs ullis, nec in amicitia* Principis fuiſſe? rursus cùm au-
dis quid studijs laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis, nec legiſſe? Quid eſt enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaq; ſoleo ridere, cùm me quidam ſtudioſum uocant, qui ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quantum partim publica, partim amicorum officia non diſtringunt, uaco. Quis ex iſtis, qui tota uita literis adſident, collatus illi, non quaſi ſomno, & inertia deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam, cùm hoc ſolum, quod requirebas ſcribere deſtinaiſſem, quos libros reliquiſſet. Conſido tamen hæc quoque tibi non minus grata, quàm ipſos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, uerum etiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſunt emulationis ſtimulis excitare. Vale.

C. PLINIVS SEVERO

SVO S.

EX hereditate quæ mihi obuenit, emi proxime Corinthium ſignum, modicum quidem, ſed feſtiuſtum & expreſſum, quantum ego ſapio, qui fortaſſe in omni re, in hac cerie perquam exiguum ſapio. Hoc tamẽ ſignum ego quoq;

e s intell

* Principum

intelligo. Est enim nudum, nec aut uitia, si qua sunt, celat, aut laudes parum ostendit. Effingit senem stantem, ossa, musculi, nerui, uenæ, rugæ etiam ut spirantis apparent, rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum, pendunt lacerti, papille iacent, recessit uenter. A tergo quoque eadem ætas, ut à tergo æs ipsum, quantum uerus color indicat, uetus & antiquum. Talia denique omnia, ut possint artificum etiā oculos tenere, delectare imperitorum, quod me, quanquam tyrunculum, sollicitauit ad emendum. Emi autem, non ut haberem domum: neque enim ullum æs adhuc Corinthium domi habeo: uerum ut in patria nostra celebri loco ponerem, ac potissimum in Iouis templo. Videtur enim dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, ut soles omnia, quæ à me tibi iniunguntur, suscipe hanc curam, & iam nunc iube basim fieri, ex quo uoles marmore, quæ nomen meum, honoresque capiat, si hos quoque putabis addēdos. Ego signum ipsum, ut primum inuenero aliquem, qui nō grauetur, mittam tibi: uel ipse, quod mauis, adferam mecum. Destino enim, si tamen officij ratio permiserit, excurrere isto. Gaudes quod me uenturum esse polliceor, sed contrahes frontem, cum adiecero, ad paucos dies: neque enim diutius abesse me sinunt eadem hæc, quæ nondum exire patiuntur. Vale.

C. PLINIVS CANINIO

R V F O.

Siliij Italici
mors.

MOdò nunciatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia uitam finisse. Causa mortis, ualetudo. Erat illi natus insanabilis clauus, cuius tedio ad mortem irreuocabili constantia decurrit, usque ad supremum diem beatus & felix, nisi quod minorem è liberis duobus amatores me- si sed maiorem & meliorem, florentem atque etiam consularem reliquit. Læserat famam suam sub Nerone: cre-

debatur sponte accusasse: sed in Vitellij amicitia sapien-
 ter se, & comiter gesserat. Ex proconsulatu Asiae gloriam
 reportauerat, maculam ueteris industrie laudabili ocio
 abluerat. Fuit inter principes ciuitatis sine potentia, sine in-
 uidia. Saluabatur, colebatur, multumq; in lectulo iacens,
 cubiculo semper, * eius ex fortuna, frequenti. Dodissimis ^{* non}
 sermonibus dies transigebat, cum à scribendo uacaret: scri-
 bebat carmina maiori cura, quam ingenio. Nonnunquam
 iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouissime
 ita suadentibus annis ab urbe secessit, seq; in Campania
 tenuit, ac ne aduentu quidem noui principis inde commo-
 tus est. Magna Cæsaris laus, sub quo hoc liberum fuit: ma-
 gna illius, qui hac libertate ausus est uti. Erat φιλόμαθς & ^{ad est, elegans.}
 usque ad emacitatis reprehensionem. Plurcis iisdem in locis
 uillas possidebat, adamatisq; nouis, priores negligebat,
 multum ubique librorum, multum statuarum, multum ima-
 ginum, quas non habebat modò, uerum etiam uenerabatur.
 Vergilij ante omnis, cuius natalem religiosius, quam suum
 celebrabat: Neapoli maxime, ubi monumentum eius adire,
 ut templum, solebat. In hac tranquillitate annum quintum
 & septuagesimum excessit, delicato magis corpore, quam
 infirmo. Ut que nouissimus à Nerone factus est consul, ita
 postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, deces-
 sit. Illud etiam notabile, ultimus ex Neronianis consulari-
 bus obiit, quo consule Nero periit. Quod me recordan-
 tem, fragilitatis humanæ miseratio subit. Quid enim tam
 circumcisum, tam breue, quam hominis uita longissima?
 An non uidetur tibi Nero modò fuisse, cum interim ex ijs,
 qui sub illo gesserant consulatum, nemo iam superest?
 quanquàm quid hoc miror? Nuper Lucius Piso, pater Pi-
 sonis illius, qui à Valerio Festo per summum facinus in
 Africa

Africa occisus est, dicere solebat, neminem se uidere in senatu, quem consul ipse sententiam rogauisset. Tam angustis terminis tantæ multitudinis uinacitas ipsa concluditur, ut mihi non uenia solum dignæ, uerum etiam laude uideantur illæ regie lacrymæ. Nam serunt Xerxem, cum immensum exercitum oculis obisset, illacrymasse, quod tot milibus tam breuis immineret occasus. Sed tanto magis hoc quicquid est temporis futilis & caduci, si non datur factis, nam horum materia in aliena manu, nos certè studijs proferamus. Et quatenus nobis denegatur diu uiuere, relinquamus aliquid, quo nos uixisse testemur. Scio te stimulis non egere, me tamen tui charitas euocat, ut currentem quoque instigem, sicut tu soles me, ἀγᾶθ' ὁ θεός, cum inuicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

Id est, honesta
autem conten-
tio.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S.

Facis pro certa reuerentia, quam mihi præstas, quod tam solícite petis, ut tribunatum, quem à Neratio Marcello clarissimo uiro impetraui tibi, in Cæsennium Syluanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, sicut iucundissimum, ipsum, te Tribunum, ita non minus gratum, alium per te uidere. Neque enim esse congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pictatis titulis inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cum sit egregium & mereri beneficia, & daretur utranque te laudem simul affecuturum, si quod ipse meruisti, * alij sti, * alijs tribuas. Præterea intellego mihi quoque gloriæ fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum tribunatus posse, uerum etiam dare: quare ego uerè honestissimæ uoluntati tuæ pareo. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum est. Ideoq; liberum est nobis

nobis Syluanum in locum tuum subdere, cui cupio tam gratum esse munus tuum, quam tibi meum est. Vale.

C. PLINIVS CORNEL. MINVTIANO SVO S.

Possum iam perscribere tibi quantum in publica prouincia Beticæ causa laboris exhauserim: nam fuit multiplex, actaq; est sepius cum magna uarietate. Vnde uarietas? unde plures actiones? Cæcilius Classicus homo foedus, & aperte malus, proconsulatum in ea non minus uolenter, quam sordide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Beticæ, ex Africa Classicus. Inde dictum Beticorum, ut plerumq; dolor etiam uenustos facit, non illepidum ferebatur, Dedi malum, & accepi. Sed Marium una ciuitas publicæ, multiq; priuati reum peregerunt: in Classicum tota prouincia incubuit. Ille accusationem uel fortuita, uel uoluntaria morte præuertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen. Ut enim credibile uidebatur uoluisse exire de uita, cum defendi non posset: ita mirum pudorem damnationis morte fugisse, quem non puduisset damnanda committere. Nihilominus Beticæ etiam in defuncti accusatione præstabat: prouisum hoc legibus, intermissum tamen, & post longam intercapedinem tunc reditum. Addiderunt Beticæ, quot simul socios, ministrosque Classici detulerunt, nominatimq; in eos inquisitionem postularunt. Aderam Beticis, necumq; Lucius* Albinus, uir in *Albinus dicendo copiosus, ornatus: quem ego cum olim mutuo diligerem, ex hac officij societate amare ardentius cœpi. Habet quidem gloria, in studijs præsertim, quiddam ἀνομιαντος, id est, infociabile. nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cum uterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur. Cuius & magnitudo, & utilitas uisa est postulare, ne tantum oneris singulis

*dicto, legi
prolegi.*

singulis actionibus subiremus. Verebamus ne nos dies, ne uox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno uelut fesse complecteremur. Deinde, ne iudicium intentio multis nominibus, multisq; causis non lassaretur modò, uerumetiam confunderetur. Mox ne gratia singulorum collata, atque permista, pro singulis quoque uires omnium acciperet. Postremò, ne potentissimi, uilissimo quoque quasi placulari dato, alienis pecnis elaberentur. Etenim tum maxime fauor & ambitio dominatur, cum sub aliqua specie seueritatis delitescere potest. Erat in consilio Sertorianum illud exemplum, qui robustissimum, & infirmissimum militem iussit caudam equi, reliqua nostri. Nam nos quoque tam numerosum agmen reorum ita denique uidebamus posse superari, si per singulos carperetur. Placuit in primis ipsum Clasicum ostendere nocentem. * Is aptissimus ad socios eius, & ministros transitus erat: quia socij ministriq; probari, nisi illo nocente, non poterant. Ex quibus duos statim Clasicum iunximus, Babium Probum, & Fabium Hispanum, utrumque gratia, Hispanum etiam facundia ualidum. Et circa Clasicum quidem breuis & expeditus labor. Sua manu reliquerat scriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque causa accepisset. Miserat etiam epistolas Romam ad amiculum quandam iactantibus & gloriosis his quidem uerbis. Io io, liber ad te uenio, iam sestertium quadrages redegi, parte uendita Bellicorum. Circa Hispanum, & Probum multum sudoris. Horum antequam crimina ingrederer, necessarium credidi elaborare, ut constaret ministerium crimen esse: quod nisi effecissem, frustra ministros probassem. Neque enim ita defendebantur, ut negarent, sed ut necessitati ueniam precarentur. Esse enim se prouinciales, & ad omne proconsulum im-

perium

quid ne uide
nos paulatim
ellecte.

*Hinc aplif.

perium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit, uir exercitatus, & uigilans, & quamlibet subitis paratus, nunquam sibi tantum caliginis, tantum perturbationis offusum, quantum cum ea praecepta, & extorta defensionis suae cerneret, in quibus omnem fiduciam reponerat. Consilij nostri exitus fuit, bona Classici, quae habuisset ante provinciam, placuit senatui, à reliquis separari: illa filiae, haec spoliatis relinquere. Additum est, ut pecuniae, quas creditoribus soluerat, reuocarentur. Hispanis, & Probus in quinquennium relegati. Adcò graue uisum est, quod initio dubitabatur, an omnino crimen esset. Post paucos dies * Claudium Fuscum Classici generum, & Stillo-
 * Clauium
 nium Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusauimus, dispari euentu: Prisco in biennium Italia interdictum, absolutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putauimus plureis congregare: ne si longius esset extracta cognitio, satietate, & tædio quodam iustitia cognoscentium, seueritasque languesceret, alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reueruati, * recepta tamen Classici uxore, quae sicut implici-
 * excepta
 ta suspicionibus, ita non satis convinci probationibus uisa est. Nam Classici filia, quae & ipsa inter reos erat, ne suspicionibus quidem hærebat. Itaque cum ad nomen eius in extrema actione uenisseni (neque enim ut initio, sic etiam in fine uerendum erat, ne per hoc totius accusationis autoritas minueretur) honestissimum credidi non premere immerentem, idque ipsum dixi & libere, & uarie. Nam modò legatos interrogabam, docuissent ne me aliquid, quod reprobati posse considerent: modò consilium à senatu petebam, putare ne debere me, si quam haberem in dicendo facultatem, in
 iugulum

iugulum innocentis, quasi telum aliquod intendere. Postremo totum locum hoc sine conclusi: Dicet aliquis, iudicas ergo? Ego uero non iudico. Memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum. Hic numerosissimæ causæ terminus fuit, quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis, alijs in tempus, alijs in perpetuum. Eodē senatusconsulto industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est, dignum, solumque par pretium tanti laboris. Concipere animo potes quam sinus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes interrogandi, subleuandi, refutandi. Iam illa quam ardua, quam molesta, tot reorum amicis secreto rogantibus negare, aduersantibus palam obsistere? Reseram unum aliquod ex omnibus ijs quæ dixi. Cum mihi quidam ē iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclamarent, non minus inquam hic innocens erit, si ego omnia dixerō. Coniectabis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam offensas subicrimus, duntaxat ad breue tempus. Nam fides in præsentia eos quibus resistit, offendit: deinde illis ipsis suspicatur, laudaturque. Non potui magis te in rem præsentem perducere. Dices, non fuit tanti: quid enim mihi cum tam longa epistola? Nolito ergo identidem querere, quid Romæ geratur. Et tamen memento etiam non esse epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitio- nes, tot denique reos, causasque complexa est. Quæ omnia uideor mihi non minus breuiter, quam diligenter persequutus. Temere dixi diligenter, succurrit quod præterieram, et quidem sero, sed quanquam præpostere, reddetur. Facit hoc Homerus, multiq; illius exemplo. Est aliqui perdecorum, à me tamen non ideo fiet. E' testibus quidam, siue iratus quod euocatus esset inuitus, siue subor-

natus

natus ab aliquo reorum ut accusationem exarmaret, Norbanum Licinianum legatum, & inquisitorem reum postulavit, tanquam in causa Castæ uxoris Clastici hic prævaricaretur. Est lege cautum, ut reus ante peragatur, dehinc de prævaricatore queratur, uidelicet quia optime ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimatur. Norbano tamen non ordo legis, non* legationum, non inquisitionis officium *legatinomē præsidio fuit, tanta conflagravit invidia, homo aliqui flagitiosus, & Domitiani temporibus usus, ut multi, electusq; tunc à provincia ad inquirendum non tanquam bonus & fidelis, sed tanquam Clastici inimicus. Erat ab illo relegatus, dari sibi diem ad diluenda crimina postulavit. neutrum impetravit, coactus est statim respondere, respondit, malum, prauumq; ingenium hominis facit ut dubitem, confidenter, an constanter, certe paratissime. Obiecta sunt multa, quæ magis, quàm prævaricatio nocuerunt. Quinctiam duo consulares, Pomponius Rufus, & Libo Frugi læserunt cum testimonio, tanquam apud iudicem sub Domitiano Saluij Liberalis accusatoribus adfuisset, damnatus, & in insulam relegatus est. Itaque cum Castam accusarem, nihil magis pressi, quàm quod accusator eius, prævaricationis crimine corruisset. Pressi tamen frustra. Accidit enim res contraria, & noua, ut accusatore prævaricationis damnato, rea absolueretur. Queris quid nos, dum hæc aguntur indicauimus senatui ex Norbano didicisse nos publicam causam, rursumque debere ex integro disce, si ille prævaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, sedimus: postea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit, eandemq; usque ad extremum, uel constantiam, uel audaciam pertulit. Interrogo ipse me, an aliquod omiserim rursus: & rursus penè omisi. Summo die Saluius Liberalis reli-

f quos

quos legatus grauiter increpuit, tanquam non omneis, quos mandasset prouincia, reos peregissent. Atque ut est uehementis, et disertus, in discrimen adduxit. Protexi uiros optimos, eosdemq; gratissimos, mihi certe debere se predicant, quod illum turbinem euaserint. Hic erit epistole finis, reuera finis, litteram non addam, etiam si adhuc aliquid praterisse me sensero. Vale.

C. PL. SPVRINNAE ET COTTIAE S.

* de eo scri-
pseram

Composuisse me quædam de filio uestro non dixi uobis, cum proxime apud uos fui: primum quia non ideo* descripseram, ut dicerem, sed ut meo amori, meo dolori satisfacerem: deinde, quia te Spurrinna, cum audisset recitasse me, ut mihi ipse dixisti, quid recitassem, simul audisse credebam. Præterea ueritus sum ne uos festis diebus confunderem, si in memoriam grauissimi luctus reduxissem. Nunc quoque paulisper hæsitauit, id solum quod recitauit, mitterem exigentibus uobis, an adijcerem, quæ in aliud uolumen cogito reseruare. Neq; enim affectibus meis uno libello charissimam mihi, et sanctissimam memoriam prosequi satis est, cuius famæ latius consuletur, si dispensata et digesta fuerit. Verum hæsitanti mihi, omnia quæ iam composui, uobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem: simplicius et amicus mihi uisum est, omnia, præcipue cum affirmetis intra uos futura, donec placeat, emittere. Quod superest, rogo, ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda indicetis. Mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore, difficile et uobis: sed tamen ut sculptorem, ut pictorem, qui filij uestri imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet; ita me quoq; formate, regite, qui non fragilem et caducam, sed immortalē, ut uos putatis, effigiem conor efficere: quæ hoc diuturnior

nior erit, quò uerior, melior, absolutior fuerit. Vale.

C. PLIN. IVLIO GENITORI SVO.

Est omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, ut uera, ita supra meritum prædicatione circumfert. Equidem cum essent philosophi ab urbe summoti, fui apud illum in suburbano, & quo notabilius hoc esset periculosiusq; , fui prætor. Pecuniam etiam qua tunc illi ampliore opus erat, ut æs alienum exolueret, contractum ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipse, gratuitam dedi. Atque hæc feci tum septem amicis meis, aut occisis, aut relegatis: occisis Senecione, Rustico, Heluidio: relegatis Maurico, Gratilla, Arriano, Phania. Tot circa me iactis fulminibus, quasi ambustus, mihi quoque impendere idem exitium certis quibusdam notis augurarer.

Non ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, ut ille prædicat, credo: sed tantum effugisse flagitium. Nam ^E* C. * Q.

Musonium socrum eius, quantum licitum est per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipsum, iam tum cum in Syria tribunus militarem, ætæ familiaritate complexus sum: idq; primum nonnullius indolis dedi spectamen, quòd uirum aut sapientem, aut proximum, similitumq; sapienti intelligere sum uisus. Nam ex omnibus, qui nunc se philosophos uocant, uix unum, aut alterum inuenies tanta sinceritate, tanta uirtute: Mitto qua patientia corporis, hyemes iuxta & æstates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo aut potu uoluptatibus tribuat: ut oculos, animamq; contineat. Sunt hæc magna, sed in alio, in hoc uero minima, si ceteris uirtutibus comparentur, quibus meruit, ut à C. Musonio ex omnibus

f 2

omnium

on solet.

s. pluris.

omnium ordinum affectatoribus gener assumeretur. Quæ mihi recordanti est quidem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat. Vercor tamen ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim unde cœpi reuertor) solet tenere. Nam in hoc uno interdum, uir alioqui prudentissimus, honesto quidem, sed tamen errore uersatur, quod pluris amicos suos, quàm sunt, arbitrat. Vale.

C. PLI. CATILIO SEVERO SVO S.

VEniam ad cœnam, sed tam nunc paciscor, expedita sit, parca: Socraticis tantum sermonibus abundet. In his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impune ne Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæsar ita reprehendit, ut laudet. Describit enim eos, quibus obuius fuerit, cum caput ebrii retexissent, erubuisse. Deinde adiicit, putares non ab illis Catonem, sed illos a Catone deprehensos. Potuit ne plus autoritatis tribui Catoni, quàm si ebrius quoque tam uenerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ, ut apparatus & impendij, sic temporis modus constet. Neque enim ij sumus, quos uituperare ne inimici quidem possint, nisi ut simul laudent. Vale.

C. PL. VOCONIO ROMANO SVO S.

Librum, quo nuper optimo principi Consul gratias Legi, nisi exigenti tibi, missurus & si non exegisses. In hoc consideres uelim, ut pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. In cæteris enim lectorem nouitas ipsa intentum habet, in hac nota, uulgata dicta sunt omnia: quo fit, ut quasi ociosus, securusq; lector tantum elocutioni uacet, in qua satisfacere difficilius est, cum sola æstimatur. Atque utinam ordo saltem, & transitus & figuræ simul spectarentur. Nam inuenire præclare, enunciare magnifice interdum

dum etiam barbari solent: disponere apte, figurare uarie, nisi cruditis negatum est. Nec uero affectanda sunt semper elata, & excelsa. Nam ut in pictura lumen non alia res magis, quam umbra commendat: ita orationem tam summittere, quam attollere decet. Sed quid ego hæc doctissimo uiro? Quin potius illud, adnota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, si quædam displicuisse cognouero. Vale.

C. PLIN. ACILIO SVO S.

REm atrocem, nec tantum epistola dignam, Largius Maccdo uir prætorius à seruis suis passus est, superbus alioqui dominus, & seuius, & qui seruasse patrem suum parum, imò minimum memnisset. Lauabatur in uilla Formana: repente cum serui circumstant, alius fauces inuadit, alius os uerberat, alius pectus & uentrem, atque etiam (secundum dictu) uerenda contundit: & cum exanimem putarent, abijciunt in fruens pauimentum, ut experirentur an uiueret. Ille, siue quia non sentiebat, siue quia se non sentire simulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit: tum demum quasi æstu solutus effertur, excipiunt serui fideiiores: concubina cum ululatu & clamore concurrunt. Ita & uocibus excitatus, & recreatus loci frigore, sublati oculis, agitatoq; corpore, uiuere se, & iam tutum erat, consistetur. Diffugiunt serui, quorum magna pars comprehensa est, ceteri requiruntur. Ipse paucis diebus egre resicillatus, non sine ultionis solatio decessit, ita uiuus uindicatus, ut occisi solent. Vides quot periculis, quot contumelijs, quot ludibrijs finis obnoxij, nec est quod quisquam possit esse securus, quia sit remissus, & mitis: non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verum hæc hæc hactenus. Quid præterea

f 3 noui

novi, quid? nihil, alioqui subiungerem. Nam & charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportune de eodem Macedone succurrit. Cum in publico Romæ lauraretur, notabilis, atque etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus à seruo eius, ut transitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit se, nec seruum à quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam grauiter palma percussit, ut penè concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam, primum contumeliæ locus, deinde exitij fuit. Vale.

C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

PETIS ut libellos tuos in secessu legam, examinemq; an editione sint digni. Adhibes preces, allegas exemplum. Rogas etiam, ut aliquid succisui temporis studijs meis subtraham, impertiam tuis. Adijcis M. Tullium mira benignitate poetarum ^{*studia} ingenia fouisse. sed ego nec rogandus sum, nec hortandus. Nam poetice ipsam religiosissime ueneror, et te ualidissime diligo. Faciam ergo, quod desideras tam diligenter, quam libenter. Videor autem iam nunc posse rescribere, esse opus pulchrum, nec supprimendum affirmare, quantum æstimare licuit ex ijs, quæ me præsentē recitasti, si modò mihi non imposuit recitatio tua: legis enim suauissime & peritissime. Confido tamen, me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicij mei illarum delinimentis refringantur: hebetentur fortasse, & paululum retundantur, reuelli quidem, extorqueriq; non possunt. Igitur non temere iam nunc de uniuersitate pronuntio, de partibus experiar legendo. Vale.

C. PLIN. NEPOTI SVO S.

ADNOTASSE uideor facta, dictaq; uirorum, scæminarumq; illustrium, alia clariora esse, alia maiora, confirmata

firmata est opinio mea hesterno Fanniae sermone. Neptis haec Arriae illius, quae marito & solatium mortis, & exemplum fuit. Multa referebat auiæ suæ, non minora hoc, sed obscuriora, quæ tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Cæcinnæ Pætus maritus eius, aegrotabat & filius, uterque mortiferè, ut uidebatur, filius decessit eximia pulchritudine, pari uerecundia, & parentibus non minus ob alia charus, quam quod filius erat. Huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, ut ignoraret maritus; quinimò quoties cubiculum eius intraret, uiuere filium, atque etiam commodiorem esse simulabat. Ac persæpe interroganti, quid ageret puer: responderebat, bene quieuit, libenter cibum sumpsit. Deinde cum diu cohibita lacrymæ uincerent, prorumperentque, egrediebatur, tum se dolori dabat. Satiata, siccis oculis, compositio uultu redibat, tanquam orbitatem foris reliquisset. Præclarum quidem illud eiusdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere uocem immortalem, ac penè diuinam: Pate non dolet. Sed tamen ista facienti, dicentiq; gloria & æternitas ante oculos erant, quo maius est sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ abdere lacrymas, operire luctum, amissoque filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium mouerat. Fuerat Pætus in partibus, & occiso Scriboniano Romani trahébatur. Erat ascensus nauem, Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturi estis consulari uiro seruos aliquos, quorum è manu cibum capiat, à quibus uestiatur, à quibus calcietur, omnia sola præstabo: non impetrauit. Conduxit piscatorem nauiculam, ingensq; nauigium minimo secuta est. Eadem apud Claudium

f 4 uxor

uxori Scriboniani, cum illa proficeretur indicium, Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, & uiuis. Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimæ mortis non subitum fuisse. Quinetiam cum Thrasea gener eius deprecaretur, ne mori pergeret, interq; alia dixisset: Tu uis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum? Respondit: Si tandiu tantq; concordia uiixerit tecum, quàm ego cum Pæto, uolo. Auxerat hoc responso curam suorum. Attentius custodiebatur, scripsit, & nihil agitis, inquit: Potestis enim efficere, ut male moriar, ne moriar non potestis. Dum hæc dicit, exiuit cathedram, aduersoq; parieti caput ingenti impetu iniegit, & corruit: fœcillata, dixeram, inquit, uobis inuenturam me quamlibet duram ad mortem uiam, si uos facilem negassetis. Videntur ne hæc tibi maiora illo? Pæte non dolet, ad quod per hæc peruentum est. Cum interim illud quidem ingens fama, hæc nulla circumfert. Vnde colligitur, quod initio dixi, alia esse clariora, alia maiora. Vale.

C. PLIN. SERVIANO SVO S.

Recte ne omnia, quod iam pridem epistole tue cessante? An non omnia recte, sed occupatus es tu? An tu non occupatus, sed occasio scribendi uel rara, uel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse nō possum. Exime autem uel data opera tabellario misso, ego uaticum, ego etiā præmium dabo, nunciet mihi modò quod opto. Ipse ualeo, si ualere est suspensum & anxium uiuere, expectantem in horas, timentem que pro capite amicusuno, quicquid accidere homini potest. Vale.

C. PLIN. CVRIO SEVERO S.

Officium consulatus iniunxit mihi, ut reipub. nomine Principi gratias agerem, quod ego in Senatu cum
ad

ad rationem & loci, & temporis ex more fecissem, bono
 cui convenientissimum credidi, eadem illa spatiosius, &
 uberius uolumine amplecti: primum, ut imperatori no-
 stro uirtutes suæ ueris laudibus commendarentur: deinde
 ut futuri principes, non quasi à magistro, sed tamen sub
 exemplo præmonerentur, qua potissimum uia possent ad
 eandem gloriam niti. Nam præcipere qualis esse debeat
 princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac propè su-
 perbum est: Laudare uerò optimum principem, ac per hoc
 posteris, uelut è specula, lumen quod sequantur ostende-
 re, idem utilitatis habet, adrogantiæ nihil. Cæpi autem non
 mediocrem uoluptatem, quòd hunc librum cum amicis re-
 citare uoluisssem, non per codicillos, non per libellos, sed si
 commodum esset, & si ualde uacaret, admoniti (nunquam
 porrò, aut ualde rarò uacat Romæ, aut commodum est au-
 dire recitantem) sædisimis insuper tempestatibus per bi-
 duum conuenerunt. Cumq; modestia mea finem recitatio-
 ni facere uoluisset, ut adijcerem tertium diem exegerunt.
 Mihi hunc honorem habitum putem, an studijs? studijs ma-
 lo, quæ propè extincta resouentur. At cui materiæ hanc se-
 dulitatem præstiterunt? Nempe quam in senatu quoque
 ubi perpeti necesse erat, grauari tamen uel puncto tempo-
 ris solebamus, eandem nunc & qui recitare, & qui audi-
 re triduo uelint, inueniuntur: non quia eloquentius quàm
 prius, sed quia liberius, ideoq; etiam libentius, scribitur.
 Accedet ergo hoc quoque laudibus principis nostri, quòd
 res antea tam inuisa, quàm falsa: nunc ut uera, ita amabilis
 facta est. Sed ego cum studium audientium, tum iudicium
 mire probaui. Animaduerti enim seuerissimam quæque uel
 maxime satisfacere. Memini quidem me non multis recita-
 se, quod omnibus scripsi, nihilominus tamen tanquam sit ea-
 f 5 dem

dem omnium futura sententia, hac seueritate aurium letor. Ac sicut olim theatra male musicos canere docuerunt, ita nunc in speciem adducor, posse fieri, ut eadem theatra bene canere musicos doceant. Omnes enim qui placendi causa scribunt, qualia placere uiderint, scribent. At mihi quidem confido in hoc genere materiae * latioris styli constare ratione, cum ea potius, quæ pressius & adstrictius, quam illa quæ hilarius, & quasi exultantius scripsi, possint uideri accersita, & inducta. Non ideo tamen segnius precor, ut quandoque ueniat dies, utinamque iam uenerit, quo austeris illis seuerisque dulcia hæc, blandaque; * uel iusta possessione decedant. Hæc acta mea tridui, quibus cognitis uolui tantum te uoluptatis absentem, & studiorum nomine, & meo capere, quantum præsens percipere potuisses. Vale.

C. PL. CALVISIO RVFO SVO S.

Adsumo te in consilium rei familiaris, ut solco. Prædiorum agris meis uicina, atque etiam inserta uenalia sunt: in his me multa sollicitant, aliqua nec minora deterrent. Sollicitat primum ipsa pulchritudo iungendi: deinde, quod non minus utile, quam uoluptuosum, posse utraque eadem opera, eodem uatico inuicere, sub eodem procuratore, ac penè iisdem actoribus habere: unam uillam colere, & ornare, alteram tantum lucrari. Inest huic computationi sumptus suppellectilis, sumptus atricis, topiariorum, fabrorum, atque etiam uenatori instrumenti, quæ plurimum refert, unum in locum confiras, an in diuersa dissipergas. Contra uereor ne sit incautum rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem casibus subdere. Tutius uidetur incerta fortunæ possessionum uarietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis sceli, cœlique mutatio, ipsa que illa peregrinatio intersita. Iam quod deliberatio-

nis

nis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi:
 constant campis, niueis, syluis, quæ materiam, & ex ea
 redditum, sicut modicum, ita statum præstant. Sed hæc
 felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur. Nam pos-
 sessor prior sæpius uendidit pignora, & dum reliqua co-
 lonorum minuit ad tempus, uires in posterum exhaustit,
 quarum defectione rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo
 instruendi * cò plures, quòd frugi mancipijs colitur, nam
 nec ipse usquam uinctos habeo, nec ibi quisquam su-
 pereit. Vt scias quanti uideantur posse emi, festeritio tri-
 cles: non quia non aliquando quinquagies fuerint: uerum
 ex hac penuria colonorum, & communi temporis iniqui-
 tate, ut redditus agrorum, sic etiam pretium retro abiit.
 Queris an hoc ipsum tricies facile colligere possim?
 Sum quidem propè totus in prædijs, aliquid tamen fœno-
 re, nec molestum erit mutuari, accipiam à socru, citius ar-
 ca non secus ac mea utor. Proinde hoc te non moueat, si
 cætera non refragantur, quæ uelim quàm diligentissime
 examines. Nam cum omnibus in rebus, tum in disponen-
 dis facultatibus plurimum tibi & usus & prouidentia su-
 pereit. Vale.

C. PLI. MESIO MAXIMO SVO S.

Memini si ne te sæpe legisse, quantas contentiones ex-
 citarit lex tabellaria, quantumq; ipsi latori uel glo-
 riæ, uel reprehensionis attulerit? At nunc in senatu sine
 ulla dissensione hoc idem ut optimum placuit. Omnes co-
 nitiourum die * tabulas postulauerunt. Excesseramus sanè
 manifestis illis, apertisq; suffragijs licentiam concionũ. Non
 tempus loquendi, non tacendi modestia, non denique seden-
 di dignitas custodiebatur. Magni undiq; dissoniq; clamores.

Procur

Procurrerant omnes cum suis candidatis, multa agmina in medio, multiq; circuli, & indecora confusio: adeo descenderamus à consuetudine parentum, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, maiestatem loci, pudoremq; retinebant. Superfunt senes, ex quibus audire soleo, hunc ordinem comitiorum, Citato nomine Candidati, silentium summum. Dicebat ipse pro se, uitam suam explicabat, testes & laudatores dabat, uel eum sub quo militauerat, uel eum cui quaestor fuerat, uel utrumque si poterat. Addebat quosdam ex suffragatoribus: illi grauius & paucis loquebantur. Plus hoc quam preces proderat. Nonnunquam Candidatus, aut nataleis competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Audiebat senatus grauitate censoria, ita sepius digni, quam gratiosi praeualebant. Quae nunc immodico fauore corrupta, ad tacita suffragia, quasi ad remedium decurrerunt, quod interim plene remedium fuit: erat enim nouum, & subitum. Sed uereor, ne procedente tempore ex ipso remedio uitia nascantur. Est enim periculum, ne tacitis suffragijs impudentia irrepat. Nam quoto cuique eadem honestatis cura secretò, quae palam? Multi famam, conscientiam pauci uerentur. Sed nimis citò de futuris, interim beneficio tabellarum habebimus magistratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatorijs iudicijs, sic nos in his comitijs quasi repente apprehensi sinceri iudices fuimus. Hæc tibi scripsi, primum ut aliquid non scriberem: deinde, ut nonnunquam de Republi. loquerer, cuius materiae nobis quantò rarior quam ueteribus occasio, tantò minus omittenda est. Et hercule quousque illa uulgaris? Eho quid agis? ecquid commode uales? Habeant nostrae quoque literæ aliquid non humile, nec sordidum, nec priuatis rebus inclusum: sunt quidem cuncta sub unius arbitrio,

qui

qui pro utilitate communi solus omnium curas, laboresq;
suscepit. Quidam tamen salubri quodam temperamento ad
nos quoque uelut riuus ex illo benignissimo fonte decurrunt,
quos & haurire ipsi, & absentibus amicis quasi ministra-
re epistolis possumus. Vale.

C. PL. CORNELIO PRISCO SVO S.

Avdio Valerium Martialem deceßisse, & moleste fe- Martialis
ro. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, & qui pluri- laus.
mum in scribendo & satis haberet, & fellis, nec candoris
minus. Prosecutus eram uiatico secedentem, dederam hoc
amicitiæ, dederam etiam uersiculis, quos de me composuit.
Fuit moris antiqui, eos qui uel singulorum laudes, uel ur-
bium scripserant, aut honoribus, aut pecunia ornare: no-
stris uerò temporibus, ut alia speciosa & egregia, ita hoc
in primis exoleuit. Nam postquam desinimus facere laudan-
da, laudari quoque ineptum putamus. Queris qui sint uer-
siculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum
uolumen, nisi quosdam tenerem. Tu si placuerint hi, cæte-
ros in libro requires. Alloquitur Musam, mandat ut do-
mum meam in Exquilijis quærat, adeat reuerenter:

Sed ne tempore non tuo disertam

Pulses ebria ianuam uideto.

Totos dat tetricæ dies Minervæ,

Dum centum studet auribus uirorum,

Hoc, quod secula, posteri q; possint

Arpinis quoq; comparare chartis.

Seras tutior ibis ad lucernas,

Hæc hora est tua cum furit Lyæus,

Cum regnat rosa, cum madent capilli,

Tunc me uel rigidi legant Catones.

Merito ne eum, qui hæc de me scripsit, & tunc dimisi
amicissimè

amiciſſimè, & nunc ut amiciſſimum deſunctum eſſe doleat
 *maximum Dedit enim mihi quantum * maximè potuit, daturus am-
 plius, ſi potuiſſet. Tameſi quid homini poteſt dari malus,
 quàm gloria, laus, & æternitas? At non erunt æterna quæ
 ſcripſit. Non erunt fortäſſe, ille tamen ſcripſit, tanquam ef-
 ſent futura. Vale.

TERTII LIBRI FINIS.

C. PLINII SE-
 CUNDI EPISTO-
 LARVM LI-
 BER IIII.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO 8.

VPIS Post longum tempus neptem
 tuam, meq; unà uidere: gratum eſt utriq;
 noſtrum quod cupis, mutuò mehercule.
 Nam inuicem nos incredibili quodam de-
 ſiderio ueſtri tenemur, quod non ultra
 differemus. Atque adeò, iam ſarcinulas alligamus feſtina-
 turi, quantum itineris ratio permiferit. Erit una, ſed bre-
 uis mora, deſcendemus in Thuſcos, non ut agros, remq; fa-
 miliarem oculis ſubyciamus: id enim poſtponi poteſt: ſed
 ut fungamur neceſſario officio. Oppidum eſt prædijs no-
 ſtris uicinum, nomen Tiſernium, Tiberinum, quod me penè
 adhuc puerum patronum cooptauit, tanto maiore ſtudio,
 quanto minore iudicio aduentus meos celebrat, proſectio-
 nibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego, ut referrent
 gratiam, nam uinci in amore turpiſſimū eſt, templum pecu-
 nia mea extruxi, cuius dedicationem, cum ſit paratum, dif-
 ferre

ferre longius, irreligiosum est. Erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare constitui. Subsistimus fortasse & sequenti die, sed tanto magis viam ipsam corripiemus, contingat modò te, filiamq; tuam forteis inuenire: nam hilareis certum est, si nos incolumeis receperitis. Vale.

C. PLINIVS CLEMENTI

S V O S.

Regulus filium amisit, hoc uno malo indignus, quod nescio an malum putet. Erat puer acris ingenij, sed ambiguus, qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. Hunc Regulus emancipauit, ut heres matris existeret. Mancipatum (ita uulgò ex moribus hominis loquebantur) forda, & insolita parentibus indulgentiæ simulatione captabat. Incredibile est, sed Regulum cogita. Amissum tamen luget insane. Habebat puer manulos multos, & iunctos & solutos: habebat canes maiores minoresq; habebat lusciniæ, psittacos, merulas, omnes Regulus circa rogam trucidauit: nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Conuenitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur, oderunt: & quasi probent, quasi diligant, cursant, frequentant. Vtq; breuiter quod sentio enunciem, in Regulo demerendo, Regulum imitantur. Tenet se trans Tiberim in hortis, in quibus latissimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupauit, ut est in summa auaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus. Vexat ergo ciuitatem in saluberrimo tempore, & quod uexat solatium putat. Dicit se uelle ducere uxorem, hoc quoque, sicut alia peruerse. Audies breui nuptias lugentis, nuptias senis, quorum alterum immaturum, alterum serum est. Vnde hoc augurer queris? non quia adfirmat ipse, quo mendacius nihil est: sed quia certum est Regulum esse facturum, quicquid fieri non oportet. Vale.

C. Plin.

C. PLINIVS HADRIANO
SVO S.

Quod semel atq; iterum consul fuisti, simulis antiquis: quod proconsul Asiæ, qualis ante te, qualis post te uix unus aut alter: non finit enim me uerecundia tua dicere, qualis nemo: quod sanctitate, quod autoritate, etate quoque princeps ciuitatis, est quidem uenerabile & pulchrum, ego tamen te uel magis in remissionibus miror. Nam seueritatem istam pari iucunditate condire, summæq; grauitati tantum comitatis adiungere non minus difficile, quàm magnum est: id tu cum incredibili quadam suauitate sermonum, tum uel præcipue stylo assequeris. Nam & loquenti tibi illa Homericæ senis mella profluere, & quæ scribis complere apes sio
 *innectere ribus, * & nectare uidentur. Ita certe sum reffectus ipse, cum Græca epigrammata tua, cum iambos proximè legerem. Quantum ibi humanitatis, uenustatis? quàm dulcia illa? quàm amantia? quàm antiqua, quàm arguta, quàm recta? Callimachum me, uel Herodem, uel si quid his melius, tenere credebam. Quorum tamen neuter utrumque aut absoluit, aut attingit. Hominem ne Romanum tam Græcè loqui? Non mediufidius ipsas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? inuideo Græcis, quòd illorum lingua scribere maluisti: neque enim coniectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, cum hoc institutio, & inducto, tam præclara opera perfeceris. Vale.

C. PLIN. SOSSIO SVO S.

Caluisium nepotem ualidissimè diligo, uirum industrium, rectum, disertum, quod apud me uel *potentissimum est. Idem C. Caluisium contubernalem meum, amicum tuum arcta propinquitate complectitur: est enim filius sororis. Hunc rogo semestri tribunatu splendor-

rem et sibi, et auunculo suo facias. Obligabis me, obligabis Caluistum nostrum, obligabis ipsum non minus idoneum debitorem, quam nos putas. Multa beneficia in multos contulisti: ausim contendere nullum te melius, æque bene uix unum, aut alterum conlocasse. Vale.

C. PLINIVS SPARSO
SVO S.

AEschinem aiunt potentibus Rhodijs legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summis utranq; clamoribus esse probatam. Quod tantorum uirorum contigisse scriptis non miror, cum orationem meam proxime doctissimi homines hoc studio, hoc adfensu, hoc etiam labore per biduum audierint. Quamuis hanc intentionem eorum nulla hinc et inde collatio, nullum quasi certamen accenderet. Nam Rhodij cum ipsis orationum uirtutibus, tum etiam comparisonis aculeis excitabantur. Nostra oratio sine emulationis gratia probabatur. An merito, seies cum legeris librum, cuius amplitudo non finit me longiore epistola præloqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua possumus, breuicis esse, quo sit excusatus, quod librum ipsum, non tamen ultra causæ amplitudinem extendimus. Vale.

Esse probatā,
uetus codex nō
habet.

C. PLIN. NASONI SVO S.

THusci grandine excussi, in regione transpadana summa abundantia, sed par uilitas nunciatur. Solum mihi Laurëtinum meum in reditu, nihil quidem ibi possideo, præter tectum et hortum, siccasq; arcnas: solum tamen mihi in reditu: ibi enim plurimum scribo: nec agrum, quem non habeo, sed ipsum me studijs excolo. Ac iam possum tibi, ut alijs in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque si certa et fructuosa prædia concupiscis, aliquid in hoc littore para. Vale.

8

C. PL.

C. PLIN. AVLO LEPIDO S.

SAcpe tibi dico inesse uim Regulo: mirum est, quàm efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget ut nemo. Placuit statuas * ei, & unagines quàm plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, illum auro, chore, marmore effingit. Ipse etiam nuper adhibito ingenti auditorio librum de uita pueri recitauit: tum eundem librum in exemplaria transcriptum mille per totam Italiam, prouinciasq; demisit. Scripsit publice, ut à decurionibus eligeretur uocalissimus aliquis ex ipsis, qui legeret in populo: factum est. Hanc ille uim, seu quo alio nomine uocanda est intentio, quicquid uelis obtinendi, si ad potiora uertisset, quantum boni efficere potuisset: quanquam minor uis bonis, quàm malis inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος, & λογισμὸς ἡ δυνάμις πίπτει, ita recta ingenia debilitat uerecundia, peruersa confirmat audacia. Exemplo est Regulus, imbecillum latus, os confusum, hæsitans lingua, tardissima inuentio, memoria nulla, nihil denique præter ingenium insanum, & tamen eò impudentia, ipsoq; illo furore peruenit, ut à plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Catonis illud de Oratore in hunc è contrario uertit: Orator est uir malus, dicendi imperitus. Non mehercule Cato ipse tam bene uerum oratorem, quàm hic Regulum expressit. Habesne, quo tali epistole parcam gratiam referas: habes si rescripseris. Num aliquis in municipio uestro ex sodalibus meis: num etiam ipse tu hunc lucuosum Reguli librum, ut circulator in foro legeris: scilicet ut ait Demosthenes, ἐν ἀγορᾷ τῶν πονηρῶν γυνώσκων λαογυγίσων. Est enim tam ineptus, ut risum magis possit exprimere, quàm gemitum. Credas non de puero scri-

ptum,

ingenia
neciam.
dacia moe
conf
isia pro
dentiam pa

Id est, Imperi-
zia quidē anda-
ciam, sed confi-
deratio tardita-
tem adferens
sentia Thucy-
didis, quam in
Lucianus uti-
tur ad Nigri-
num scribens.

Elata uoce ga-
uissus, ex fauci-
busq; opseptis
loquens. Verba
ex oratione De-
mosthenis pro
Ctesiphonte.

ptum, sed à puero. Vale.

C. PLINIVS ARIANO S.

GRatularis mihi, quòd acceperim auguratum: iure gratularis, primum quòd grauiſſimi Principis iudicium in minoribus etiam rebus conſequi pulchrum eſt: deinde, quòd ſacerdotium ipſum cum priſcum & religioſum, tum hoc quoque ſacrum planè, & inſigne eſt, quòd non adimitur uluenti. Nam cætera, quanquam dignitate propemodum paria, ut tribuuntur, ſic auferuntur: in hoc fortunæ hæcenus licet, ut dari poſſit. Mihi uerò etiam illud gratulatione dignum uidetur, quòd ſucceſſi Iulio Frontino principi uiro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter ſacerdotes nominabat, tanquam in locum ſuum cooptaret, quod nunc euentus ita comprobauit, ut non fortuitum uideretur. Te quidem, ut ſcribis, ob hoc maxime delectat auguratus meus, quòd M. Tullius augur fuit. Letaris enim quòd honoribus eius inſiſtam, quem æmulari in ſtudijs cupio: ſed utinam ut ſacerdotium, idem & conſulatum, multo etiam iunior, quàm ille ſum conſecutus: ita ſenex ſaltem ingenium eius aliqua ex parte aſſequi poſſim. Sed nimirum, quæ ſunt in manu hominum, & mihi, & multis contigerunt. Illud uerò, ut adipiſci arduum, ſic etiam ſperare nimium eſt, quod dari non niſi à dijs poteſt. Vale.

C. PLIN. VRſO SVO S.

CAuſam per hos dies dixit Iulius Baſſus, * homo la- * uir magnus
borioſus, & aduerſis ſuis clarus. Accuſatus eſt ſub
Veſpaſiano à priuatis duobus, ad ſenatum remiſſus, dñ pe-
pendit, tandemq; abſolutus, uindicatusq; eſt. Titum timuit,
ut Domitiani amicus à Domitiano relegatus eſt, reuoca-
tus à Nerua, fortitusque Bithyniam redit reus: accuſatus
non minus acriter, quàm fideliter deſenſus: ſententias ha-

g 2

buit

buit varias, plureis tamen quasi mitiores. Egit contra eum Pomponius Rufus, uir paratus, et uehemens. Ruso successu Theophanes, unus ex legatis, princeps et fax accusationis, et origo. respondi ego, nam mihi Bassus iniunxerat, ut totius defensionis fundamenta iacerem, dicerem de ornamentis suis, quæ illi et ex generis claritate, et ex periculis ipsis magna erant: dicerem de conspiratione delatorum, quam in quæstu habebant: dicerem causas, quibus factiosissimum quenque, ut illum ipsum Theophanem offendisset: eundem me uoluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur. In alijs enim quamuis auditu grauioribus, non absolutionem modò, uerumetiam laudem merebatur. Hoc illum aliàs onerabat, quòd homo simplex et incautus quædam à prouincialibus ut ^{*}amicis acceperat. Nam fuerat in prouincia eadem quæstor. Hæc accusatores furti, ac rapinas, ipse munera uocabat. Sed lex munera quouque accipi uetat. Hic ego quid agerem? quod iter defensionis ingrederer? negarem? uerebar, ne planè furtum uideretur, quod confiteri timere. Præterea rem manifestam inficiari, arguentis erat crimen, non diluentis, præsertim cum reus ipse nihil integrum aduocatis reliquisset. Multis enim atque etiam principi dixerat sola se munuscula duntaxat natali suo, aut Saturnalibus accepisse, et plerisque misisse. Veniam ergo peterem? iugulasssem ergo reum, quem ita deliquisse concederem, ut seruari nisi uenia non posset. Tanquam rectè factum tuerer? non illi profuisssem, sed ipse impudens extitisssem. In hac difficultate placuit medium ^{*}quiddam tenere. Videor tenuisse: actionem meam, ut prælia sollet, nox diremit. Egeram horis tribus, et dimidia, supererat sesquihora. Nam cum ex lege accusator sex horas, nouem reus accepisset, ita diuiserat tempora reus inter me et cum,

eum qui dicturus post me erat, ut ego quinq; horis, ille reli-
 quis uteretur. mihi successus actionis silentium, finemq; sua-
 debat. Temerarium est enim secundis non esse contentum.
 Ad hoc uerebar, ne me corporis uires iterato labore ^{*deficerent} dese-
 rerent, quem difficilius est repetere, quam iungere. Erat
 etiam periculum, ne reliqua actio mea, & frigus ut depo- ^{Occidit mi-}
 sita, & tedium ut resumpta pateretur. Vt enim faces ignem ^{Tos cambr}
 assidua concussione custodiunt, dimissum egerimè repa- ^{reperit n}
 rant: sic & dicentis calor, & audientis intentio, continua- ^{g i stus.}
 tione seruat, intercapedine, & quasi remissione langue-
 scit. Sed Bassus multis precibus, pene etiam lacrymis ob-
 secrabat, implerem meum tempus: parui, utilitatemq; eius
 prætuli meæ. Bene cessit: inueni ita erectos animos sena-
 tus, ita recentis, ut priore actione incitati magis, quam sa-
 tiati uiderentur. Successit mihi Lucius Albinus, tam apte,
 ut orationes nostræ uarietatem duarum, contextum unius
 habuisse credantur. Respondit Herennius Pollio instan-
 ter, & grauiter: deinde Theophanes rursus. Fecit enim
 hoc quoque, ut cætera impudentissime, quod post duos &
 consulareis, & disertos, tempus sibi, & quidem luxius uin-
 dicauit. Dixit in noctem, atque etiam in latis lucernis. Po-
 stero die egerunt pro Basso Titius Homullus & Fronto
 mirifice: quartum diem probationes occupauerunt. Cen-
 suit Bæbius Macer consul designatus lege repetundarum
 Bassum teneri, Cepio Hispano salua dignitate iudices dan-
 dos: uterque recte. Qui fieri potest, inquis, cum tam diuer-
 sa censuerint quia scilicet & Macro legem intuenti, con-
 sentaneum fuit dammare eum, qui contra legem munera ac-
 ceperat: & Cepio cum putaret licere senatui, sicut licet,
 & mitigare leges, & intendere, non sine ratione ueniam
 dedit facto, uetito quidem, non tamen iniustificato. Preualuit
 senten

sententia Cepionis. Quinimo consurgenti ad censendum
adclamatum est, quod solet residentibus. Ex quo potes
estimare, quanto consensu sit exceptum, cum diceret, quod
tam favorabile fuit, cum dicturus uideretur. Sunt tamen ut
in senatu, ita in ciuitate in duas partes hominum iudicia
diuisa. Nam quibus sententia Cepionis placuit, sententiam
Macri ut duram rigidamq; reprehendunt: quibus Ma-
cri, illam alteram dissolutam, atque etiam incongruentem
uocant. Negant enim congruens esse, retinere in senatu,
cui iudices dederis. Fuit & tertia sententia: Valerius Pau-
linus adensus Cepioni, hoc amplius censuit, referendum de
Thcophane, cum & legationi renunciasset. Arguebatur e-
nim multa in accusatione fecisse, quæ illa ipsa lege, qua
Bassum accusauerat, tenerentur. Sed hanc sententiam con-
sules, quanquam maximæ parti senatus mirè probabatur,
non sunt persecuti. Paulinus tamen & iustitiæ famam, &
constantiam tulit. Misso senatu, Bassus magna hominum fre-
quentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fe-
cerat cum fauorabilem renouata discriminum uetus fama,
notumq; periculis nomen, & in proccro corpore macta,
& squalida senectus. Habebis hanc interim epistolam ut
πρόσπομπον, expectabis orationem plenam, onustamq; &
expectabis diu: neque enim leuiter & cursim, ut de re tanta,
retractanda est. Vale.

est. prae-
cur-
sorem.

C. PLIN. SABINO SVO S.

Scribis mihi Sabinam, quæ nos reliquit hæredes, Mo-
destum seruum suum nusquam liberum esse iussisse:
idem tamen sic adscripsisse legatum: Modesto, quem libe-
rum esse iussi. Quæris quid sentiam? contuli cum pruden-
tibus, conuenit inter omnes nec libertatem deberi, quia non
sit data: nec legatum, quia seruo suo dederit. Sed mihi ma-
nifestus

nisi stus error uidetur: ideoq; puto nobis quasi scripserit Sabina faciendum, quod ipsa scripserit se credidit. Confido accessurum te sententiæ meæ, cum religiosissime soleas custodire defunctorum uoluntatem, quam bonis heredibus intellexisse pro iure est. Neq; enim minus apud nos honestas, quam apud alios necessitas ualet. *Meretur ergo libertatem finc- *Moretur
tibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime caue- ergo in liber-
rit. Caut enim, quæ hæredes bene elegit. Vale. tate

C. PLINIVS CORNELIO
MINVTIANO.

A Vdistine Valerium Licinianum in Sicilia profite-
ri? Nondum te puto audisse. Est enim recens nun-
cius. Prætorius hic modò inter eloquentissimos causarum
actores habebatur. Nunc eo decidit, ut exul de senatore,
rhetor de oratore fieret. Itaque ipse in præfatione dixit do-
lenter, & grauiter: Quos tibi fortuna ludos facis? Facis
enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professo-
res. Cui sententiæ quantum bilis, tantum amaritudinis
inest, ut mihi uidear ideo professus, ut hoc diceret. Idem
cum Græco pallio amictus intrasset (carent enim togæ iu-
re, quibus aqua & igni interdictum est) postquam se com-
posuit, circumspexitq; habitum suum: Latine, inquit, de-
clamaturus sum, * dicens tristia & miseranda. * Dignum *dices
tamen illum, qui hæc ipsa studia incesti scelere macularit. *Indignum
Confessus est quidem incestum: sed incertum, utrum qui-
uerum erat, an quia grauiora metuebat, si negasset. Fre-
mebat enim Domitianus, æstuabatq; ingenti inuidia de-
stitutus. Nam cum Corneliam Maximillam Vestalem de-
fodere uiuam concupisset, ut qui illustrari seculum suum
eiusmodi exemplo arbitretur, pontificis maximi iure,

seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in regiam, sed in Albanam uillam conuocauit: nec minore scelere, quàm quod ulcisci uidebatur, absentem, inauditamq; damnauit incesti, cum ipse fratris filiam incesto non polluisset solum, uerumetiam occidisset. Nam uidua abortu periit. Nisi statim pontifices, qui defodiendam, necandamque curarent. Illa nunc ad Vestam, nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, sed hæc frequentissimè clamitabat: Me Caesar incestam putat, qua sacra faciente uicit, triumphauit. Blandiens hæc, an irridens ex fiducia sui, an ex contemptu principis dixerit, dubium est. Dixit donec ad supplicium, nescio an innocens, ceriè tanquam nocens ducta est. Quinetiam cum in illud subterraneum cubiculum demitteretur, hæssissetque descendenti stola, uertit se, ac recollectit. Cumq; ei carnifex manum da-

* contagium ret, auersata est, & resiliuit, sordumq; * contactum quasi planè à casto puroq; corpore nouissima sanctitate reiecit,

Id est, Nulcū
providus fuit
in honeste ca-
gendo. Verba
Homeri ex 22.
Iliad.

omnibusq; numeris pudoris πολλὴν πρόνοιαν ἔσχευ ἀσχετοῦ πεισῆ. Præterea Celer eques Romanus, cui Cornelia obijciebatur, cum in comitio uirgis caderetur, in hac uoce perstiterat, Quid feci? nihil feci. Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis, & iniquitatis infamia, arripit Licinianum, quod in agris suis occultasset Cornelia libertam. Ille ab ijs, quibus erat curæ, præmonetur, si comitium & uirgas pati nollet, ad confessionem confugeret, quasi ad ueniam: fecit, loquutus est pro absente Hærennius Senecio

Id est, iacet Pa-
troclus.

tale quiddam, quale est istud, κατὰ Πάτροκλον. Ait enim, ex aduocato nuncius factus sum. Rececit Licinianus, gratum hoc Domitiano, adeò quidem, ut gaudio proderetur, diceretq; absoluit nos Licinianus. Adiecit etiam, non esse uerecundie eius instandum: ipsi uerò permisit, si qua posset

set ex rebus suis raperet, antequam bona publicarentur, exiliumq; molle uelut præmium dedit. Ex quo tamen postea clementia diui Nervæ translatus est in Siciliam, ubi nunc proficitur, seq; de fortuna præstationibus uindicat. Vides quàm obsequenter paream tibi? qui non solum res urbanas, uerumetiam peregrinas tam sedulò scribo, ut alius repetam: Et sanè putabam te, quia tunc abfuisti, nihil aliud de Liciniano audisse, quàm relegatum ob incestum. Summam enim rerum nunciat fama, non ordinem. Mercor, ut uictissim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (solent enim notabilia quædam incidere) perscribas. Denique quicquid uoles, dummodo non minus longa epistola nuncies. Ego non paginas tantum, sed etiam uersus, syllabasq; numerabo. Vale.

C. PLINIVS ARRIANO

SVO S.

AMas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi sæpe commendas, amabis magis commendabisq; si cognoueris recens eius factum. Cum in prouinciam quæstor exisset, scribamq; qui sorte obtigerat, ante legitimum salarij tempus amississet, quod acceperat scribæ daturus, intellexit, et statuit subsidere apud se non oportere. Itaque reuersus, Cæsarem, deinde Cæsare autore, senatum consuluit, quid fieri de salario uellet. Parua quæstio, sed tamen quæstio. Heredes scribæ sibi, præfetti arario, populoq; uindicabant. Acta causa est. Dixit heredum aduocatus, deinde populi, uterque percommode. Cælius Strabo arario censuit inferendum, Babius Macer heredibus dandum, obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, ut ego statim feci: quamuis enim abunde sufficiat illi, quod est à principe, et à senatu probatus, gaudebit, tamen testimonio tuo. Omnes enim qui gloria, fama que ducuntur, mirum in

g 3

modum

modum adfensio & laus, à minoribus etiam profecta, delectat. Te uerò Marcellinus ita ueretur, ut iudicio tuo plurimum tribuat. Accedit his, quòd si cognouerit factum suum
 *istò usque *isthuc usq; penetrasse, necesse est laudis suæ spatio & cursu, & peregrinatione latetur. Etenim nescio quo pacto uel magis homines tuat gloria lata, quàm magna. Vale.

C. PLINIVS CORNELIO

TACITO.

*præcursoria

S Aluum te in urbem uenisse gaudeo. Venisti autem si quando aliàs, nunc maxime mihi desideratus. Ipse pauculis adhuc diebus in Tusculano commorabor, ut opusculum, quod est in manibus, absoluam. Vereor enim ne si hanc intentionem iam in fine laxauero, ægre resumam. Interim ne quid fistinationi meæ percat, quod sum præsens petiturus, hac quasi* præceptoriam epistola rogo: sed prius accipe causas rogandi, deinde ipsum quod peto. Proximè cum in patria mea fui, uenit ad me salutandum municipis mei filius prætextatus: huic ego, Studes inquam: respondit, etiam. Vbi? Mediolani. Cur non hic? & pater eius (erat enim unà, atque etiam ipse adduxerat puerum) quia nullos hic præceptores habemus. Quare nullos? nam uehementer intererat uestra, qui patres estis, & opportune complures patres audiebant, liberos uestros hic potissimum discere. Vbi enim aut iucundius morarentur, quàm in patria? aut pudicitius continerentur, quàm sub oculis parentum? aut minore sumptu, quàm domi? Quantulum est ergo collata pecunia conducere præceptores? quòdque nunc in habitationes, in uialica, in ea, quæ peregre emuntur (omnia autem peregrè emuntur) impenditis, adijcere mercedibus: atq; adeò ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum pro repub. nostra quasi pro filia, uel parente tertiam par-

tem eius, quod conferre uobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerem, ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumpatur, ut accidere multis in locis uideo, in quibus præceptores publice conducuntur. Huic uisio uno remedio occurri potest, si parentibus solis ius conducendi relinquatur, iisdemq; religio recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui fortasse de alieno negligentes, certe de suo diligentes erunt, dabuntq; operam, ne eam pecuniam non iusti dignus accipiat, si accepturus & ab ipsis erit. Proinde consentite, conspirate, maioremq; animum ex meo sumite, qui cupio esse quam plurimum, quod debeam conferre. Nihil honestius præstare liberis uestris, nihil gratius patriæ potestis. Educantur hic, qui hic nascuntur, statimq; ab infantia natale solum amare, frequentare consuecant. Atque utinam tam claros præceptores inducatis, ut a finitimis oppidis studia hinc petantur. Utq; nunc liberi uestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum confluant. Hec putavi altius, & quasi à fonte repetenda, quo magis scires, quam gratum mihi foret, si susci-peres quod iniungo. Iniungo autem, & pro rei magnitudine rogo, ut ex copia studiorum, quæ ad te ex admiratione ingenij tui conuenit, circumspectas præceptores, quos sollicitare possimus, sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus seruo. Illi iudicent, illi eligant. Ego mihi curam tantum, & impendium uindico. Proinde si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat, eat illuc, ea lege, ut hinc nihil aliud certum, quam fiduciam suam firat. Vale.

C. PLIN. PATERNO SVO S.

TV fortasse orationem, ut soles, & flagitas, & expetis: at ego quasi ex aliqua peregrina, delica-

fecit parua
homines neu
edecet atq;
illos
educantur.
hereto qua
natale solum
cedit me cancti
allicet, etiam
mores non
esse sui.

taq; merce lusus meos tibi prodo. Accipies cum hac episto-
la hendecasyllabos nostros, quibus nos in uehiculo, in ball-
neo, inter coenam oblectamus otii temporis. His iocamur,
ludimus, amamus, dolemus, querimur, irascimur, describi-
mus aliquid modò pressius, modò* altius, atque ipsa uarieta-
te tentamus efficere, ut alia alijs, quædam fortasse omnibus
placeant. Ex quibus tamen si nonnulla tibi paulò petulan-
tiora uidebantur, erit eruditionis tuæ cogitare summos il-
los, et grauissimos uiros, qui talia scripserunt, non modò
lasciuta rerum, sed ne uerbis quidem nudis abstinuisset: quæ
nos refugimus, non quia seueriores: unde enim? sed quia ti-
midiores sumus. Scimus aliqui huius opusculi illam esse
tastis. quod uerissimam legem, quam Catullus expressit:

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, uersiculos nihil necesse est,
Qui tunc deniq; habent salem, et leporem,
Si sunt molliculi, et parum pudici.

Ego quanti faciam iudicium tuum, uel ex hoc potes æsti-
mare, quòd malui omnia à te pensitari, quàm electa lauda-
ri. Et sanè quæ sunt commodissima, desinunt uideri, cum
paria esse ceperunt. Præterea sapiens, subtilisq; lector de-
bet non diuersis conferre diuersa, sed singula expendere:
nec deterius id alio putare, quod est in suo genere perfe-
ctum. Sed quid ego plura? Nam longiore præfatione uel ex-
cusare, uel commendare ineptias ineptissimum est. Vnum il-
lud prædicendum uidetur: cogitare me has nugas inscribere
Hendecasyllabi, qui titulus sola metri lege* constringitur.

Proinde siue epigrammata, siue edyllia, siue eclogas, siue
(ut multi) poemata, seu quid aliud uocare malueris, licebit
uoces. Ego tantum Hendecasyllabos præsto. A simplicitate
tua peto, quod de libello meo dicturus es alijs, mihi dicas.
Neque

Neque est difficile quod postulo. Nam si hoc opusculum nostrum aut potissimum esset, aut solum, fortasse posset durum uideri dicere. Quere quod agas, molle & humanum est, habes quod agas. Vale.

G. PLINIVS FVNDANO S.

SI quid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius, & bonorum amantiſſimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum, scis quem uirum, arcta familiaritate complexus est. Proinde si utrunq; nostrum probas, de Rufo quoque necesse est idem sentias, cum sit ad connectendas amicitias uel tenacissimum uinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus est optimi ciuis officio, quod fecunditate uxoris largè frui uoluit eo seculo, quo plerisque etiam singulos filios orbitatis præmia graucis faciunt, quibus ille despectis aui quoque nomen adsumpsit. Est enim auus, & quidem ex Saturio Firmo, quem diliges ut ego, si ut ego propius inspexeris. Hæc cò pertinent, ut scias quàm copiosam, quàm numerosam domum uno beneficio sis obligaturus, ad quod petendum, uoto primum, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi, ominamurq; in proximum annum consulatum. Ita nos uirtutes tuæ, ita iudicia Principis augurari uolunt. Concurrit autem, ut sit eodem anno quæstor maximus ex liberis Rufi Asinius Bassus, iuuenis: nescio an dicam, quod me pater & sentire, & dicere cupit, adolescentis uerecundia uetat, ipso patre melior. Difficile est, ut mihi de absente credas, quam credere soles omnia. Tantum in illo industrie, probitatis, eruditionis, ingenij, studij, memoriæ denique esse, quantum expertus inuenies. Vellem tam ferax seculum bonis

bonis artibus habcremus, ut aliquos Basso præferre deberes. Tum ego te primus hortarer, moneremq; , circumferres oculos, ac diu pensitares, quem potissimum eligeres. Nunc uero, sed nihil uolo de amico meo adrogantius dicere, hoc solum dico, dignum esse iuuenem, quem more maiorum in filij locum adsumas. Debent autem sapientes uiri, ut tu, tales quasi à Republi. liberos accipere, qualis à natura solemus optare. Decorus erit tibi consuli quæstor patre prætorio, propinquis consularibus, quibus iudicio ipsorum, quanquam adolescentulus adhuc, iam tamen inuicem ornamento est. Proinde indulge precibus meis, obsequere consilio, & ante omnia, si festinare uideor, ignosce: primum, quia uotis suis amor plerumque præcurrit: deinde, quòd in ea ciuitate, in qua omnia quasi ab occupantibus aguntur, quæ legitimum tempus expectant, non matura, sed sera sunt. In summa, quòd rerum quas adsequi cupias, præsumptio ipsa iucunda est. Reuereatur iam te Bassus ut consulcm: in dilige illum ut quæstorem. Nos denique utriusque uestrum amantißimi, duplici lætitiâ persruamur. Etenim cum sic te, sic Bassum diligamus, ut & illum cuiuscunque, & tuum quemcunque quæstorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia simus iuuaturi, perquam iucundum nobis erit, si in eundem iuuenem studium nostrum, & amicitie mee, & consulatus tui ratio contulerit. Si denique precibus meis tu potissimus adiutor accesseris, cuius senatus & suffragio libentissime indulgeat, & testimonio plurimum credat. Vale.

C. PLIN. VALERIO PAVLINO SVO S.

GAUDE meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor studijs durat, proximè cum dicturus apud centumuiros essem, adeundi mihi locus, nisi à tribu

à tribunali, nisi per ipsos iudices non fuit, tanta stipatione
cetera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens,
scissis tunicis, ut in frequentia solet, sola uelatus toga, per-
stitit, & quidem horis septem. Nam tandiu dixi, magis
cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec
desidia nostrae prætedamus alienam. Sunt qui audiant,
sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum
chartis elaboremus. Vale.

C. PLINIVS GALLO SVO S.

ET admones, & rogas, ut suscipiam absentis Corelliae
causam contra C. * Caelium consulem designatum. * Caelium
Quod admones, gratias ago; quod rogas, queror: admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpissimum est. An ego tueri Corellij filiam dubitem? Est mihi quidem cum isto, contra quem me aduocas, non planè familiaritas, sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atque hic ipse, cui destinatus est honor. Cuius nobis hoc maior agenda reuerentia est, quod iam illo functi sumus. Naturale est enim, ut ea, quæ quis adeptus est, ipsa quam amplissima æstimari uelit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corellij filiae, omnia ista frigida & inania uidentur. Obuersatur oculis ille uir, quo neminem ætas nostra grauiorem, sanctiorem, subtiliorem denique tulit: quem ego cum ex admiratione diligere cœpissem, quod euenire contra solet, magis admiratus sum, postquam penitus inspexi (inspexi enim penitus) nihil à me ille secretum, non iocularè, non scrium, non triste, non letum. Adolescentulus eram, & iam mihi ab illo honor, atq; etiam (audebo dicere) reuerentia ut aequali habebatur. Ille meus in petendis honoribus suffragator, & testis: ille in inchoandis deductor & comes: ille in gerendis consiliator & rector: ille denique in

in omnibus officiis nostris, quanquam & imbecillus, & senior, quasi iuuenis & ualidus conspiciebatur. Quantum ille fame meae domi, quantum in publico, quantum etiam apud Principem adstruxit? Nam cum forte de bonis iuuenibus apud Nerva imperatorem sermo incidisset, & plerique me laudibus ferrent, paulisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum autoritatis addebat, deinde gravitate, quam noras: necesse est, inquit, parcius laudem Secundum, quia nihil nisi ex consilio meo facit. Qua uoce tribuit mihi, quantum petere uoto immodicum erat, nihil me facere non sapientissime, cum omnia ex consilio sapientissimi uiri facerem. Quinetiam moriens, filiae suae, ut ipsa solet praedicare, multos quidem amicos, inquit, tibi in longiore uita parauit, praecipuos tamen Secundum & Cornutum. Quod dum recordor, intellego mihi laborandum, ne qua parte uidear hanc de me *fessisse fiduciam prouidentissimi uiri* destituisse. Quare ego uero Corelliae adero promptissime, nec subire offensas recusabo: quanquam non solum ueniam me, uerum etiam laudem apud istum ipsum, a quo, ut ais, noua lis fortasse ut foeminae intenditur, arbitror consecuturum, si haec eadem in actione latius scilicet & uberius, quam epistolarum angustiae sinunt, contigerit mihi uel in excusationem, uel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

C. PLINIVS ANTONIO

SVO S.

se non hiatos
uocis qui ma
p. 10. 11. 12. se
uocis -

Quemadmodum magis approbare tibi possum, quantopere mirer Epigrammata tua Graeca, quam quod quaedam emulari Latine, & exprimere tentavi? In deterius tamen accidit hoc, primum imbecillitate ingenij mei, deinde inopia, ac potius (ut Lucretius ait) haec egestate patrij sermonis. Quod si haec quae sunt Latina, &

mea,

mea, habere tibi aliquid uenustatis uidebuntur: quantum putas inesse eis gratiæ, quæ mihi & à te, & Græcè proferuntur? Vale.

C. PLINIUS HISPULLAE

SVAE S.

Cum sis pictatis exemplum, fratremq; optimū, & amantissimum tui pari charitate dilexeris, filiamque eius ut tuam diligas: nec tantum amita eius, uerum etiā patris amissū affectum repræsentans, non dubito maximo tibi gaudio fore, cum cognoueris dignam patre, dignam te, dignam auo euadere. Summum est acumen, summa frugalitas, amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei charitate concepit. Meos libellos habet, lechitat, ediscit etiā. Quæ illa sollicitudine, cum uideor acturus? quanto cum egi gaudio afficitur? Disponit, qui nuncient sibi, quæ ad sensum, quos clamores excitarum, quem euentum iudicij tulerim. Eadem si quando recito, in proximum discreta uelo sedet, laudesq; nostras audissimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat, formatq; cithara, non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex causis in spem certissimam adducor, perpetuam nobis, maioremq; in dies futuram esse concordiam. Non enim ætatem meam, aut corpus, quæ paulatim occidunt ac senescunt, sed gloriam alligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis institutam, quæ nihil in contubernio tuo uiderit, nisi sanctum, honestumq;. Quæ deniq; amare me ex tua prædicatione consuevit. Nam cum matrem meam parentis loco uenerere, meq; à puero statim formare, laudare, talemq;, qualis nunc uxori meæ uideor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego, quod illam mihi illa, quod me sibi dedecus, quasi inuicem delegeris. Vale.

b

C. P. L.

C. PLIN. NONIO MAXIMO S.

Quid senferim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quæque perlegeram, feci. Accipe nunc quid de universis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, ualidum, acre, sublime, uarium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, & cum magna tua laude diffusum. In quo tu ingenij simul, dolorisq; uelis latissime uestus es, & horum utrunq; inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem, & magnificentiam ingenium: ingenio ubi, & amaritudinem dolor addidit. Vale.

C. PLIN. VELIO CEREALI SVO S.

Tristem & accerbum casum Heluidiarum sororum, utraque à partu, utraq; filiam enixa deceßit. Afficior dolore, nec tamen supra modum doleo, ita mihi luctuosum uidetur, quòd puellas honestissimas in flore primo fecunditas abstulit. Angor infantium sorte, quæ sunt parentibus statim & dum nascuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perseuerantissime diligo, ut actione mea, librisq; testatum est. Cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumq; pluribus adminiculis paulo antè fundatam desolatus fulcit, ac sustinet. Magno tamen fomento dolor meus acquiescet, si hunc saltem fortem & incolumem, parcmq; illi patri, illi auo fortuna seruauerit. Cuius ego pro salute, pro moribus hoc sum magis anxius, quòd unicus factus est. Nosti in amore molliorem animi mei, nosti metus. Quo minus te mirari oportebit, quòd plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

C. PLIN. SEMPRONIO RVFO.

Interfui Principis optimi cognitioni in consilium assumptus. Gymnicus agon apud Viennensem ex cuiusdam
testa

testamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius, nobisq; amicus in duumviratu tollendum, abolendumq; curauit.* Negabatur ex autoritate publica fecisse.*Negauit
 Egit ipse causam non minus feliciter, quàm disertè. Commen-
 dabat actionem, quòd tanquam homo Romanus, & bonus
 ciuis in negotio suo mature, & grauitè loquebatur. Cùm
 sententiæ rogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo uiro ni-
 hil firmitus, nihil uerius) non esse restituendum Viennensi-
 bus agona: adiecit, uellem etiam Romæ tolli*posse. Constan-
 ter, inquit, & fortiter. Quid ni? Sed hoc Maurico nouum
 non est. Idem apud Neruam Imperatorem non minus forti-
 ter. Cœnabat Nerua cum paucis. Velento proximus, atque
 etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia, cum hominem nomi-
 nauit. Incidit sermo de Catulo Messalino, qui luminibus or-
 batus, ingenio sæuo mala cecitatis addiderat. Non uereba-
 tur, non erubescbat, non miserebatur. Sæpius à Domitiano
 non secus ac tela, quæ & ipsa cæca & improvida feruntur,
 in optinuum quenque contorquebatur. De huius nequitia,
 sanguinarijsq; sententijs in commune omnes super cœnam
 loquebantur. Tum ipse imperator: Quid putamus passurum
 fuisse, si uiueret, & Mauricus nobiscum cœnaret? Longius
 abiit, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennen-
 sium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium
 uitia intra ipsos residunt, nostra late uagantur. Utq; in cor-
 poribus, sic in imperio grauissimus est morbus, qui à capite
 diffunditur. Vale.

C. PLINIVS POMPONIO

BASSO SVO S.

Magnam cepi uoluptatem, cum ex omnibus ami-
 cis cognoui te, ut sapientia tua dignum est, & dis-
 ponere ocium, & ferre, habitare amœnissimè, & nunc
 h 2 terra,

terra, nunc mari corpus agitare: multum disputare, multum audire, multum lectitare, cumq; plurimum scias, quod tunc tamen aliquid addiscere. Ita senescere oportet uirum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexit, totumq; se reipub. diuinau decebat, obtulerit. Nam et prius semper ma uita tempora, et media patriæ, extrema nobis imperare debemus, ut ipsæ leges monent, quæ maiorem annis

LX. otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per ætatem honestum erit imitari istud pulcherrimæ quietis exemplum? quando secessus mei non desidæ nomen, sed tranquillitatis accipient? Vale.

C. PLIN. FABIO VALENTI S.

Proxime cum apud centumuiros in quadruplici iudicio dixissem, subiit recordatio, egisse me iuuenem æque in quadruplici. Processit animus, ut solet, longius: cœpi reputare, quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem. Solus eram, qui in utroque dixissem: tantas conuersiones aut fragilitas mortalitatis, aut fortunæ mobilitas facit. Quidam ex ijs, qui tunc egerant decesserunt, exulant alij, huic ætas, et ualetudo silentium suasit: hic sponte beatissimo ocio fruatur, alius exercitum regit, illum ciuilibus officijs Principis amicitia exemit. Circa nos ipsos quàm multa mutata sunt: studijs processimus, studijs periclitati sumus, rursusq; processimus. Profuerunt nobis bonorum amicitia, bonorum obfuerunt, iterumq; profunt. Si computes annos, exiguum tempus: si uices rerum, æuum putes. Quod potest esse documento, nihil desperare, nulli rei fidere, cum uideamus tot uarietates tant uolubili orbe circumagi. Mihi autem familiare est, omneis cogitationes meas tecum communicare, ijsdemq; te uel præceptis, uel exemplis monere, quibus ipse me monco, quæ ratio huius episto-

Le fuit. Vale.

C. PLIN. MESIO MAXIMO.

Scripseram tibi uerendum esse, ne * extractis suffragijs * ex tacitis Suiitum aliquod existeret: factum est proximis comitijs in quibusdam tabellis multa iocularia, atque etiam fœda dictu: in una uero pro candidatorum nominibus suffragatorum nomina inuenta sunt. Excanduit senatus, magnoq; clamore ei qui scripsisset iratum Principem est comprecatus: Ille tamen sefellit, & latuit, fortasse etiam inter indignanteis fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re serio tempore, tam scurriliter ludat? Qui denique omnino in senatu dicax, & urbanus, & bellus est? Tantum licentiæ prauis ingenuijs adijcit illa fiducia. Quis enim sciet? poposcit tabellas, stylum accepit, demisit caput, neminem ueretur, se contemnit. Inde ista ludibria, scena & pulpito digna. Quò te uertas? quæ remedia conquiras? ubique uitia remedijs fortiora, ἀλλὰ τὰυτὰ τὸν ὀπίερ ἡμᾶς, ἀλλὰ μελίσσει. Cui multum quotidie uigiliarum, multum laboris adijcit hæc nostra iners, sed tamen effrenata petulantia. Vale.

Id est, sed hæc alij cura fuerint, ex ijs qui supranos sunt.

C. PLIN. NEPOTI SVO S.

Petis ut libellos meos, quos studiosissime comparasti, recognoscendos, emendandosq; curem, faciam. Quid enim suscipere libentius debeo, te præsertim exigente? Nam cum uir grauissimus, doctissimus, disertissimus, super hæc occupatissimus, maxima provincie præfuturus tanti putes scripta nostra circumferre tecum, quantopere mihi prouidendum est, ne te hæc pars sarcinarum, tanquam superuacua offendant? Adnitur ergo primum, ut comites istos quàm commodissimos habeas: deinde, ut reuersus inuenias, quos istis addere uelis. Neq; enim mediocriter me ad noua ope-

h 3

74

ra tu lector hortaris. Vale.

C. PLINIUS FALCONI SVO S.

ne fuit pun
qui miseri
duli.

Tertius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinum cum summa mea uoluptate, imò etiam admiratione, poemata appellat, multa tenuiter, multa sublimiter, multa uenuste, multa tenere, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiusdè absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quòd me ipsum laudibus euexit. Nam lemma sibi sumpsit, quod ego interdum uersibus ludo. Atque adeò iudicij mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus uersus occurrerit: nam ceteros teneo, & iam explicauì.

Canto carmina uersibus minutis
His olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, ueteresq; . Sed quid ad me?
Unus Plinius est mihi priores:
Mauult uersiculos soro relicto,
Et querit quod amet, putatq; amare
Ille Plinius ille. Quid Catones?

*I nunc qui
sap.

*Nunc quisquis sapias, amare noli.

Vides quàm acuta omnia, quàm apta, quàm expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem, & temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Viui cum Spurinna, uiuit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utrique contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam, quàm sit emendatus adolescens, qui à grauissimis senibus sic amatur. Est enim illud uerissimum: $\gamma\iota\gamma\omega\sigma\tau\alpha\sigma\ \delta\tau\iota\ \tau\omicron\iota\epsilon\tau\omicron\varsigma\ \epsilon\gamma\iota\mu\ \epsilon\kappa\alpha\tau\epsilon\varsigma\ \delta\iota\varsigma\ \pi\omicron\varsigma\ \eta\delta\iota\epsilon\tau\alpha\iota\ \tau\omicron\iota\ \eta\iota\omega\pi\epsilon\iota$. Vale.

Id est, Intelligens talem esse quencūq; quales ij sunt, quorum consuetudine delectatur. Hemistichion, & carmen intergrum.

C. P L

C. PLIN. IVLIO SEVERO S.

Herennius Seuerus uir doctissimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelij Nepotis, & Titi * Cassij: petitq; si sunt istic, ut * Attici esse credibile est, exscribendas, pingendasq; delegem. Quam curam tibi potissimum iniungo: primum, quia desiderijs meis amicissime obsequeris: deinde, quia tibi studiorum summa reuerentia, summus amor studiosorum: postremo, quod patriam tuam, omneisq; qui nomen eius auxerunt, ut patriam ipsam ueneraris, & diligis. Peto autem, ut pictorem quam diligentissimum assumes. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex uero, tum longe difficilissima est imitationis imitatio. A qua rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

Ela tu cum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicandum ueni. Nihil est, quod in dextram aurem fiducia mei dormias, nō impune cessatur. Ecce Licinius Nepos prætor, acer & fortis uir multam dixit etiam senatori. Egit ille in senatu causam suam, egit autem sic, ut deprecaretur: remissa est multa, sed timuit, sed rogauit, sed opus uenia fuit. Dices, non omnes prætores tam seueri. Falleris: nam uel instituere, uel reducere eiusmodi exemplū, non nisi seueri, institutum, reductum uel exercere etiam leuissimi possunt. Vale.

C. PLINIVS LICINIO

SVRAE.

Attuli ex patria pro munusculo questionem, altissimā ista eruditione dignissimam. Fons oritur in monte, per saxa decurrit, excipitur coenatiuncula manu facta. Ibi paululum retentus, in Larium lacum decidit. Huius mira natura. Ter in die statis ausibus, ac diminutionibus

h 4 cres

crescit, decrescitq; . Cernitur id palam, & cum summa uoluptate deprehenditur. Iuxta recumbis & uisceris. Atq; etiam ex ipso fonte (nam est frigidissimus) potas. Interim ille certis dimensisq; momentis uel subtrahitur, uel adsurgit. Anulum, seu quid aliud ponis in sicco, alluitur sensim, ac nouissime operitur, detegitur rursus, paulatimq; deseritur. Si diutius obserues, utrunq; iterum, ac tertio uideas. Spiritus ne aliquis occultior os fontis, & fauces modo laxat, modo includit, prout illatus incurrit, aut decessit expulsus? Quod in ampullis, cæterisq; generis eiusdem uidemus accidere, quibus non hians, nec statim patens exitus. Nam illa quoq; quanquam prona & uergentia, per quasdam oblucentis animæ moras crebris quasi singultibus sistunt, quod effundunt. An quæ Oceano natura, fonti quoq; ? quæq; ille ratione aut impellitur, & resorbetur, hac modicus hic humor uicibus alternis supprimitur, uel egeritur? An ut flumina, quæ in mare deferuntur, aduersantibus uentis, obuiosq; æstu retorquentur: ita est aliquid, quod huius fontis excursus per momenta repercutiat? An latentibus uenis certa mensura, quæ dum colligit quod exhauserat, minor riuus est, & pigrior: cum collegit, agilior, maiorq; profertur? An nescio quod libramentum abditum, & cæcum, quod cum exinanitum est, suscitatur & elicit fontem: cum impletur, moratur, & strangulat? Scrutare tu causas, potes enim, quæ tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde est, si satis expressi, quod efficitur.

Vale.

LIBRI QVARTI FINIS.

C. PLINII SE-
CVNDI EPISTO-
LARVM LI-
BER V.

G. PLINIUS SEVERO SVO S.

LEGATVM mihi obuenit modicum,
sed amplissimo gratius. Cur amplissimo
gratius? Pomponia Gratilla exheredato
filio Assudio Curiano, heredem reliquerat
me. Dederat cohæredes Scrtorū Seuerum
prætorium uirum, aliosque equites Romanos splendidos.
Curianus orabat, ut sibi donarem portionem meam, seq;
præiudicio iuuarem; eandem tacita conuentione saluam mihi
pollicebatur. Respondebam, non conuenire moribus meis,
aliud palam, aliud agere secretò. Præterea non esse satis ho-
nestum donare & locupleti, & orbo. In summa non profu-
turum ei, si donassem: profuturum, si cessissem. Esse autem me
paratum cedere, si inique exhereditū mihi liqueret. Ad hoc
ille, rogo cognoscas. Cunctatus paulum, faciam inquam. Neq;
enim uideo, cur ipse me minorem putem, quàm tibi uideor. Sed
iam nunc memento, non defuturam mihi constantiam, si ita
fides duxerit secundum matrem tuam pronunciandi. Vt uo-
les ait: uoles enim quod æquissimum. Adhibui in consilium
duos, quos tunc ciuitas nostra spectatissimos habuit, Corel-
lium, & Frontinum: His circumdatus, in cubiculo meo sedi.
Dixit Curianus, quæ pro se putabat. Respondi paucis ego:
neq; enim aderat alius, qui defunctæ pudorem tueretur. De-
inde secessi, & ex cōsiliū sententia, uidetur inquam Curiane
mater tua iustas habuisse causas irascendi tibi. Posthæc ille

h s cum

cum cæteris subscripsit centumuirale iudicium, mecum non subscripsit. Appetebat iudicij dies. Cohæredes mei componere, & transigere cupiebant, non diffidentia causæ, sed metu temporum. Verebantur, quod uidebant multis accidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus obijci & Gratillæ amicitia, & Rustici posset. Rogant me, ut cum Curiano loquar. Conuenimus in eadem Concordiæ: ibi ego, si mater inquam te ex parte quarta scripsisset hæredem, num queri posses? Quid si hæredem quidem instituisset ex assc, sed legatis ita exhausisset, ut non amplius apud te, quàm quarta remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exhæredatus à matre, quartam partem ab hæredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non subscripsisse mecum, & iam biennium transisse, omniaq; me uscepisse. Sed ut te cohæredes mei tractabiliorum experiantur, utq; tibi nihil abstulerit reuerentia mei, offero pro mea parte tantundem. Tuli fructum non conscientie modo, uerum etiam fame. Ille ergo Curianus legatū mihi reliquit, & factum mecum (nisi forte blandior mihi) anti-

*notabilium quorum *notabili honore signauit. Hæc tibi scripsi, quia de omnibus quæ me uel delectant, uel angunt, non aliter tecum, quàm mecum loqui soleo. Deinde, quòd durum existimabam, te amantiſſimum mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam. Neque enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an ijs, quæ honestè fecisse me credo, testificatio quædam, & quasi præmium accedat. Vale.

C. PLIN. FLACCO SVO 5.

*plurimos A Ccepi *pulcherrimos turdos, cum quibus parem cal-
 *ullis culum ponere nec *urbis copijs ex Laurentino, nec
 maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo
 epistolas sterilibus, & simpliciter ingratas, ac ne illam qui-
 dem

dem solertiam Diomedis in permutando munere imitantis. Sed, quæ facilitas tua, hoc magis dabis ueniam, quod se non mereri fatentur. Vale.

C. PLIN. ARISTONI SVO S.

Cum plurima officia tua mihi grata & iucunda sunt, tum uel maxime quod me celandum non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum, copiosumq; sermonem, eumq; diuersitate iudiciorum longius processisse: extitisse etiam quosdam, qui scripta quidem ipsa non improba-
rent, me tamen amice, simpliciterq; reprehenderent, quod hæc scriberem recitaremq;. Quibus ego, ut augeam meam culpam, ita respondeo: Facio nonnumquam uersiculos seu-
ros parum, facio comœdias, & audio, & specto mimos, & lyricos lego, & Satyricos intelligo: aliquando prætere-
arideo, iocor, ludo, ut quæ omni iuocæ remissionis genera breuiter amplectar, homo sum. Nec uerò moleste fero hanc
esse de moribus meis existimationem. Ut qui nesciunt talia doctissimos, gra-
uissimos, sanctissimos homines scriptitasse, me scribere mirentur. Ab illis autem, quibus notum est, quos
quantosq; autores sequar, facile impetrari posse confido, ut errare me, sed cum illis sinant, quorum non seria modo, uerū
etiam lus exprimere laudabile est. An ego uerear (neminem uiuentium, ne quam in speciem adulationis incidam, no-
munabo) Sed ego uerear, ne me nō satis deceat, quod decuit
M. Tullium, C. Caluum, Asinium Pollionem, M. Messalam,
Q. Hortensium, M. Brutum, L. Syllam, Q. Catulum, Q. Scæ-
uolam, Ser. Sulpitium, Varronem, Torquatū, imò Torquatos,
C. Memmum, Lentulum, Getulicū, Annē Senecā, Luceiū,
& proximè Verginium Rufum, & si non sufficiunt exem-
pla priuata, diuum Iulium, diuum Augustum, diuum Ner-
uam, Tib. Cæsarem; Neronem enim transeo, quamuis sciam
non

non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis, sed honesta manere, quæ sæpius à bonis fiunt, inter quos uel præcipuè numerandus est P. Vergilius, Cornelius Nepos, et prius Ennius, Acciusq;. Non quidem hi senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus. Recito tamen, quod illi an fecerint, nescio etiam: sed illi iudicio suo poterant esse contenti: mihi modestior constantia est, quam ut satis absolutum putem, quod à me probetur. Itaque has recitandi causas, sequor: primum quod ipse qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis auditorum reuerentia intendit: deinde quod de quibus dubitat, quasi ex consilij sententia statuit. Multa etiam à multis admonetur: et si non admoneatur, quid quisq; sentiat perspicit ex uultu, oculis, nutu, manuum motu, murmure, silentio: quæ satis apertis notis iudicium ab humanitate discernunt. Atque adeò, si cui forte eorum qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelleget me quædam aut commutasse, aut præterisse, fortasse etiam ex suo iudicio, quæuis ipse nihil dixerit mihi. Atque hæc ita disputo, quasi populum in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim: quos plures habere gloriosum multis, reprehensioni nemini fuit. Vale.

C. PLINIVS VALERIANO S.

Res parua, sed initium non paruum. Vir prætorius solers, à senatu petijt, ut sibi institueret in agris suis numdinas permitteretur. Contradixerunt Veicetimorum legati, adfuit Tuscilius Nominatus: dilata causa est. Alio senatu Veicetini sine aduocato intraverunt, dixerunt se deceptos, lapsi sine uerbo, an quia ita sentiebant. Interrogati à Nepote prætore, quem docuissent? responderunt, quem prius. Interrogati, an tunc gratis adfuisset? responderunt, Sex millibus nummim. An rursus aliquid dedissent? dixerunt,

runt, mille denarios. Nepos postulauit, ut Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed quantum auguror, longius res procedet. Nam pleraque tacita tantum, ex minimo comoti latissime serpunt. Erexi aureis tuas, quandiu nunc oportet? Scio quam blande roges, ut reliqua cognoscas, si tamen non ante ob hac ipsa ueneris Romam, spectatorq; malueris esse quam lector. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

Nuntiatum mihi est, C. Fannium decessisse: qui nuntius graui me dolore confudit: primum, quod amaui hominem elegantem, & disertum: deinde quod iudicio eius uti solebam. Erat enim natura acutus, usu exercitatus, *ueritate promptissimus. Angit me super ista, casus ipsius. Deceffit ueteri testamento, omisit quos maxime diligebat: prosecutus est quibus offensior erat. Sed hoc utcunque tolerabile, grauius illud, quod pulcherrimum opus imperfectum reliquit. Quamuis enim agendis causis distringeretur, scribebat tamen exitus occisorum, aut relegatorum à Nerone, & iam treis libros absoluerat subtileis, & diligenteis, & Latinos, atque inter sermonem historiamq; medios. Actanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi legebantur. Mihi autem uidetur acerba semper, & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dediti, quasi in diem uiuendi causas quotidie finiunt: qui uero posteros cogitant, & memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abruptat. Caius quidem Fannius quod accidit, multo ante præsensit. Visus est sibi per nocturnam quietem iacere in lectulo suo compositus in habitum studentis, habere ante se scrinium, ita solebat. Mox imaginatus est uenisse Neronem, in thoro resedisse, prom-

plura st
la m d
incendit
excitat.

*uarietate

plm

psisse primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumq; ad extremum reuoluisse: idem in secundo, ac tertio fecisse, tunc abisse. Expauit, & sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi: & fuit idem. Quod me recordantem misratio subit, quantum uigiliarum, quantum laboris exhausserit frustra, occurrant animo mea mortalitas, mea scripta. Nec dubito te quoque eadem cogitatione terreri pro istis, quæ inuicem manus habes. Proinde dum suppetit uita enicamur, ut mors quàm paucissima, quæ abolere possit, inueniat. Vale.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S.

*qui cum

A Maui curam & solitudinem tuam, * quòd cum ad-
disses me astate Thuscum meos petiturum, ne facerem
suasisti, dum putas insalubris. Est sanè grauis & pesti-
lens ora Thuscorum, quæ per littus extenditur. Sed hi
procul à mari recesserunt, quinetiam Appennino saluber-
rimo montium subiacent. Atque adeò ut omnem pro me
metum ponas, accipe tempericæ cœli, regionis situm, ni-
le amœnitatem, quæ & tibi auditu, & mihi relatu incun-
da erunt. Cœlum est hyeme frigidum, & gelidum, nyx-
tos, oleas, quæq; alia æstiuo tempore letantur, aspernatur
ac respuit. Laurum tamen patitur, atque etiam * nitidissi-
mam profert interdum, sed non sæpius, quàm sub urbe no-
stra necat. Aestatis mira clementia semper aër spiritu ali-
quo mouetur, frequentius tamen auras, quàm uentos ha-
bet. Hinc senes * multi. Videas auos, proauosq; iam iuue-
num. Audias fabulas ueteres, sermonesq; maiorum. Cumq;
ueneris illò, putes alio te seculo notum. Regionis forma
pulcherrima. Imaginare amphitheatrum aliquod inueni-
sum, & quale sola rerum natura possit effingere. Lata, &
diffusa planities montibus cingitur. Montes summa sui
parte

*uiridissima

*multos uid.

parte procera nemora, & antiqua habent. Frequens ibi
 & uaria uenatio. Inde cædæ syluæ cum ipso monte descen-
 dunt. Has inter pingues terrenq; colles (neque enim facile
 usquam saxum, etiam si queratur, occurrit) planissimis cam-
 piis fertilitate non cedunt, opimamq; messem serius tantum,
 sed non minus percoquunt. Sub his per latus omne uineæ
 porriguntur, unamq; faciem longe lateq; contexunt. Qua-
 rum a fine, imoq; quasi margine arbusta nascuntur: prata
 inde, campique. Campi, quos non nisi ingentes boues, &
 fortissima aratra perfringunt: tantis glebis tenacissimum so-
 lum, cum primum profecatur, assurgit, ut * nouo demum * nouo
 sulco perdometur. Prata florida, & * gemmea, trifolium, * gramin
 aliasq; herbas teneras semper & molleis, & quasi nouis
 alunt. Cuncta enim perennibus riuis nutriuntur. Ibi aquæ
 plurimum, palus nulla: quia deucxa terra quicquid liquo-
 ris accepit, nec absorbit, effundit in Tyberim. Medios
 ille agros secatur, nauium patiens, omnisq; fruges deuehit in
 urbem, hyeme duntaxat, & uere. Aestate summittitur, im-
 mensq; fluminis nomen arcenti alueo deferit, autumnio resu-
 mit. Magnam capies uoluptatem, si hunc regionis situm è
 monte prospexeris. Neq; enim terras tibi, sed formam aliquã
 ad eximiam pulchritudinem pictam uideberis cernere, et
 uarietate, ea descriptione, quocunque inciderint oculi, re-
 ficiuntur. Villa in colle imo sita prospicit quasi è summo,
 ita leuiter, & sensim cliuo fallente consurgit, ut cum ascen-
 dere te non putes, sentias ascendisse. A tergo Appenninum,
 sed longius habet. Accipit ab hoc auras quamlibet sereno
 & placido die, non tamen acreis & inmodicas, sed spatio
 ipso lassas, & infractas. Magna sui parte meridiem spe-
 ctat, æstiuumq; solem ab hora sexta: hybernum aliquanto
 maturius, quasi inuitat in porticu latam, & pro modo lon-
 gam.

gam. Multa in hac membra, atrium etiam ex more ueterum. Ante porticum xystus concisus in plurimas species, distinctusq; buxo, demissus inde, pronusq; puluinus, cui bestiarum effigies inuicem aduersas buxus inscripsit: acanthus in plano mollis, et penè dixerim liquidus. Ambit hunc ambulatione pressis, uarietq; tonsis uiridibus inclusa. Ab his gestatio in modum circi, quæ buxum multiforme, humileisq; et

*retentis

*retusas manu arbusculas circuit. Omnia maceria muniantur, hanc gradata buxus operit, et subtrahit. Pratum inde non minus natura, quàm superiora illa, arte usendum. Campi deinde, porro multa alia prata, et arbusta. A capite porticus triclinium excurrit, ualuis xystum desinentem, et protinus pratum, multumq; ruris uidet fenestris. Hac latus xysti, et quod prosilit uillæ, hac adiacentis hippodromi nemus, comasq; prospectat. Contra mediam ferè

*zeta

porticum *diata paulum recedit, cingit areolam, quæ quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua exundat, circumiectasq; platanos, et subiecta platanis gramina leni aspergine fouet. Est in hac *diata dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem, sonumq; excludit, iunctaq; ei quotidiana, amicorumq; conuatio. Areolam illam porticus alia, eademq; omnia, quæ porticus, aspicit. Est et aliud cubiculum à proxima platano, uiride et umbratum, marmore

*exculptum

*excultum podiotenus, nec cedit gratiæ marmoris, ramos, insidentesq; ramis aucis imitata pictura, cui subest fonticulus. In hoc fonte crater, circà siphunculi plures, qui miscent iucundissimum murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum à triclinio occurrit, alijs fenestris xystum, alijs despicit pratum. Sed ante piscina, quæ fenestris feruit, ac subiacet, strepitu, uisq; iucunda. Nam ex alto defiliens aqua, suscepta marmore albescit. Idem cubiculum hyeme

hyeme tepidissimum, quia plurimo sole perfunditur. Cohæret hypocauston, et si dies nubilus, innusso uaporesolis uicem supplet. Inde apodyterium balinci laxum, et hilare, excepit cella frigidaria, in qua baptisterium amplum, atq; opacum. Si natate latius, aut tepidius uelis, in area piscina est, in proximo puteus, ex quo possis rursus* abster-^{*astringi}gi, si pœniteat teporis, frigidariæ cellæ connectitur media, cui sol benignissime præsto est, caldarie magis, prominet enim. In hac tres descensiones, duæ in sole, tertia à sole longius, non longius à luce apodyterio superpositum est sphaeristerium, quod plura genera exercitationis, plurisq; circulos capit. Nec procul à balineo scala, quæ in cryptoporticum ferunt prius ad* dietas treis. Harum alia areole^{*zetas} illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia uineis imminet, diuersasque cœli partes* ac prospectus habet. In summa^{*ut} cryptoporticu cubiculum, ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippodromum, uineas, montis intuetur. Iungitur cubiculum obuium soli maxime hyberno: hinc oritur^{*dieta}, ^{*zeta} quæ uillæ hippodromum adnectit: hæc facies, hic uisus à fronte. À latere æstiuæ cryptoporticus in edito posita, quæ non aspicere uineas, sed tangere uidetur: in media triclinium, saluberrimum afflatum ex Appenninis uallibus* acci-^{*recipit}pit. Post latissimis fenestris uineas, ualuis æque uineas, sed per cryptoporticum quasi admittit. À latere triclinij, quod fenestris caret, scalæ conuiuio utilia secretiore ambitu suggerunt. In fine cubiculum, cui non minus iucundum prospectum cryptoporticus ipsa, quàm uineæ præbent. Subest cryptoporticus subterrancæ similis, æstate incluso frigore riget, contentaq; aëre suo, nec desiderat auras, nec admittit. Post utranque cryptoporticum, unde triclinium desinit, inci pit porticus, ante medium diem hyberna, in-

i clinato

**zeta* clinato die, æstiuâ. Hac adveniunt * *dieta* due, quarum in altera cubacula quatuor, altera tria, ut circuit sol, aut sole uiuantur, aut umbra. Hanc dispositionem amœnitatemq; testorum longè lateq; præcedit hippodromus, medius patet, statimq; intrantium oculis totus offertur, platanis circuitur. Illæ hedera uestiuntur: utq; summæ suis, ita imæ alienis frondibus uirent. Hedera truncum & ramos pererrat, uicinasq; platanos transitu suo copulat. Has buxus interiacet: exteriores buxos circunuenit laurus, umbræq; platanorum suam confert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatq; faciem, eupressis ambitur & tegitur, densiore umbra opacior nigriorq; interioribus circulis (sunt enim plures) purissimam diem recipit. Inde etiam rosas effert, umbratumq; frigus non ingrato sole distinguit. Finito uario illo multipliciq; curuamine, recto limiti redditur, nec huius uni. Nam uix plures intercedentibus buxis diuiduntur, alibi pratulum, alibi ipsa buxus interuenit in formas nulle descriptas, literis interdum, quæ modò nomen domini dicunt, modò artificis. Alternis * *uiculae* surgunt, alternis inserta sunt poma, & in opere urbanissimo subita uelut illati ruris imitatio. Medium in spatium breuioribus utrinque platanis adornatur. Post has acanthus hinc inde lubricus & flexuosus, deinde plures figuræ, pluræq; nomina. In capite stibadium candido marmore, uite protegitur. Vitem quatuor columellæ carystia subeunt. E' stibadio aqua uelut expressa cubantium pondere, sipunculis effluit, cauato lapide suscipitur, gracili marmore continetur, atq; ita * occultè perforato, ut impleat, nec redundet. Gustatorium, grauiorq; cœnatio margini imponitur, leuior nauicularum, & auium figuris innatans circuit: contra fons egerit aquam, & recipit: nam

pit: nam expulsa in altum in se cadit, iunctisq; hiatibus & absorbetur, & tollitur. E' regione stibadij aduersum cubiculum tantum stibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo: à marmore splendet, ualuis in uiridia* prominet. De*prominet hinc alia uiridia superioribus atque inferioribus fenestris & exit: alia suspicit, despicitq;. Mox* diatula refugit quasi in cubiculum uiridia &c. idem atque aliud. Lectulus hic, & undique fenestræ, & ta*teculamen lumen obscurum umbra premente. Nam latissima uitis per omne tectum in culmen nūitur, & ascendit. Non secus ibi, quàm in nemore iaceas, imbrem tantum, tanquam in nemore non sentias. Hic quoque fons nascitur, simulq; subducitur. Sunt locis pluribus disposita scdilia è marmore, quæ ambulatione fessos ut cubiculum ipsum iuuant. Fonticuli scdilibus adiacent, per totum hippodromum indutis fistulis strepunt riuī, & quā manus duxit, sequuntur. His nunc illa uiridia, nunc hæc, interdum simul omnia* iuuantur. Vitassẽ iam dudum, ne uiderer arguior, nisi*letantur proposuissẽ omneis angulos tecum epistola circuire. Neque enim uerebar, ne laboriosum esset legenti tibi, quod*uisenti non fuisset, præsertim cum interquiescere, si li*scribenti: beret, deponatq; epistola, quasi residere sapius posses. uel, præsentĩ Præterea indulgĩ amorĩ meo: amo enim, quæ maxima ex parte ipse inchoaui, aut inchoata percolui. In summa, cur enim non aperiam tibi uel iudiciũ meum, uel errorem? primum ego officium scriptoris existimo, ut titulum suum legat, atque identidem interroget se, quid cœperit scribere: sciat quæ si materiæ immoratur, non esse longum: longissimum, si aliquid accersit, atque attrahit. Vides quot uersibus Homerus, quot Vergilius arma, hic Aeneas, Achillis ille describat: breuis tamen uterque est, quia facit quod

cit quod instituit. Vides ut Aratus minutissima etiam sydera confectetur, & colligat, modum tamen seruat. Non enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, ut parua magis conferamus, cum totam uillam oculis tuis subijcere conamur, si nihil inductum, & quasi deuium loquimur, non epistola quæ describit, sed uilla quæ describitur, magna est. Verum illuc unde cæpi, ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior fuero in hoc in quod exceßi. Habes causas cur ego Tuscos meos Tusculanis, Tyburtinis, Prænestinisq; meis præponam: Nam super illa quæ retuli, altius ibi otium, & pinguius, eoq; securius, nulla necessitas toge, nemo accersit è proximo, placida omnia & quiescentia. Quod ipsum salubritati regionis, ut purius cælum, ut ær liquidior accedit: ibi animo, ibi corpore maxime ualeo. Nam studijs animum, uenatu corpus exerceo. Mei quoq; nusquam salubrius degunt. Vsque adhuc certe neminem ex ijs, quos eduxeram mecum, uenia sit dicto, ibi amisi. Dij modo in posterum hoc mihi gaudiũ, hanc gloriã loco seruent. Vale.

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

NEc heredem institui, nec præcipere posse rem publicam constat. Saturninus autem, qui nos reliquit hæredes, quadrantem rei publicæ nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum milium dedit. Hoc, si ius aspicias, irritum: si defuncti uoluntatem, ratum & firmum est. Mihi autem defuncti uoluntas, uereor quam in partem iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant: antiquior iure est, utiq; in eo, quod ad communem patriam uoluit peruenire, an cui de meo sestertium* sedecies contuli, huic quadringenta milia paulò amplius tertiam partem ex aduentitio denegem? Scio te quoque à iudicio meo non abhorere, cum eandem rem publicam ut ciuis optimus diligit.

Velim

Velin ergo, cum proxime decuriones contrahentur, quid sit iuris, indices, parcè tamen, & modeste: deinde subiungas nos quadringenta milia offerre, sicut præcepit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas, nostrum tantum obsequium uocetur. Hæc ego scribere publicè supersedi: primum, quòd memineram pro necessitudine amicitie nostræ, pro facultate prudentiæ tuæ & debere te, & posse^r perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde, *ferè quia uerebar, ne modum, quem tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistola non uiderer. Nam sermonem uultus, gestus, uox ipsa moderatur: epistola omnibus commendationibus destituta malignitati interpretantium exponitur. Vale.

C. PLIN. CAPITONI SVO S.

SVades ut historiam scribam, & suades non solus: multi hoc me sepe monuerunt: & ego uolo, nò quia commode facturum esse confido: id enim temere credas, nisi expertus: sed quia mihi pulchrum in primis uidetur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur, aliorumq; famam cū sua extendere. Me autem nihil æque ac diuturnitatis amor, & cupido sollicitat, res homine dignissima, præsertim qui nullius sibi conscius culpæ, posteritatis memoriam non reformidet. Itaq; diebus ac noctibus cogito: si quā me quo possim tollere homo: id enim uoto meo sufficit: Illud supra uo- humo
tum, Victorq; uirum uoluntate per ora: quanquam ô. Sed tum scind
hoc satis est, quod prope sola historia polliceri uidetur. est qua me
Orationi enim, & carmini est parua gratia, nisi eloquentia sit summa: historia quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi, & quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculis etiam, fabellisq; ducantur. Me uero ad hoc studium impellit domesticum p. possum te
le humo
Victorq; bi
tollere p

quoq; exemplum. Auunculus meus, idemq; per adoptionem pater, historias, et quidem religiosissime scripsit. Inuenio autem apud sapientes, honestissimum esse, maiorum ues-

* Cur ergo *gia* sequi, si modo recto itinere præcesserint. * Cur enim cunctoregi cum tot regi magnas et grauis causas, has, etiam si mihi

etc.

tenuis ex eis spes, destino retractare, ne tantus ille labor meus, nisi hoc, quod reliquum est studij, addidero, mecum pariter intercidat? Nam si rationem posteritatis habeas, quicquid non est peractum, pro non inchoato duces. Dices, potes simul et rescribere actiones, et componere historiam. Utinam sed utrumque tam magnum est, ut abunde sit alterum efficere. Vnde uigesimo ætatis anno dicere in foro cœpi, et nunc demum quid præstare debeat orator, adhuc tamen per caliginem uideo. Quid si huic oneri nouum accesserit? Habet quidem oratio, et historia multa commu-

* sunt *nia*, * sed plura diuersa in his ipsis, quæ communia uidentur. Narrat sanè illa, narrat hæc, sed aliter. Huic pleraque humilia, et sordida, et ex medio petita: illi omnia recondita, splendida, excelsa conueniunt. Hanc sæpius ossa, muscoli, nerui: illam tori quidam, et quasi tubæ decet. Hæc uel maxime ui, amaritudine, instantia: illa tractu, et suauitate, atq; etiam dulcedine placet. Postremo alia uerba, alius sonus, alia constructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, *ἤ τιμα* sit an *ἀδύναμις*, quorum alterum oratio, alterum historia est. His ex causis non adducor, ut duo dissimilia, et hoc ipso diuersa, quod maxima, cōfundam miscamq; ne tanta quasi collusione turbatus ibi faciam, quod hic debeo. Ideoq; interim ueniam (ut ne à forensibus uerbis recedam) aduocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita, quæ potissimum tempora adgrediamur. Vetera, et scripta alijs, parata inquisitio, sed onerosa collatio: intacta, et noua, graues offen-

2d est. posses-
sio sit an certa-
men et exerci-
tatio.

se, levis gratia. Nam præterij, quòd in tantis uitijis hominum plura culpanda sunt, quàm laudanda: tum si laudaueris, parcus: si culpaueris, nimius fuisse dicaris: quamuis illud plenissime, hoc restrictissime feceris. Sed hæc me non retardant: est enim mihi pro fide satis animi. Illud peto* præsternas, ad quod hortaris, eligasq; materiam, ne mihi iam scribere parato, alia rursus cunctationis & moræ iusta ratio nascatur. Vale.

C. PLINIVS SATVRNINÒ
SVO S.

VAræ me adfecerunt literæ tuæ, nam partim Læta, partim tristitia continebant. Læta, quòd te in urbe teneri nunciabant. Nollem, inquis: sed ego uolo, propterea quòd recitaturum statim, ut uenissèm, pollicebantur. Ago gratias, quòd expector. Triste illud, quòd Iulius Valens grauitèr iacet: quanquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus æstimetur, cuius interest quàm maturissime inexplicabili morbo liberari. Illud planè non triste solum, uerum etiam luctuosum, quòd Iulius Auitus deceßit, dum ex quæstura redit. Deceßit autem in naui, procul à fratre amantissimo, procul à matre, à sororibus. Nihil ista ad mortuum pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinent ad hos qui supersunt. Iam* quòd in flore primo tantæ indolis iuuentis extinctus est, summa consequuturus, si uirtutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat? quantum legi? quantum etiam scripsit? quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis* aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui si frænos remittas, nulla materia non maxima est. Finem epistolæ faciam, ut facere possim etiam lacrymæ, quas epistola expressit. Vale.

C. PLIN. ANTONINO SVO S.

Cum uersus tuos emulor, tum maxime quàm sint boni experior. Ut enim pictores pulchram, absolutamq; faciem raro, nisi in peius effingunt: ita ego ab hoc archetypo labor ac decido. Quo magis hortor, ut quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiscant, nemo aut paucissimi possint. Vale.

C. PLIN. TRANQUILLO SVO S.

Libera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua cõmunibus amicis sponponderunt. Appellatur quotidie, & flagitantur, ac iam periculum est, ne cogatur, ad exhibendum, formulam accipere. Sum ipse in edendo hesitator, tu tua mora tamen meam quoq; cunctationem tarditatemq; uicisti. Proinde aut iam rumpe moras, aut caue, ne eosdem illos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditijs elicere non possunt, conuittio scæzontes extorqueant. Perfectum opus absolutumq; est, nec iam splendet lima, sed atteritur. Patere me uidere titulum tuum, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei. Aequum est, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO.

Acepiliteras tuas, ex quibus cognoui speciosissimam te porticum sub tuo, filijq; tui nomine dedicasse, sequenti die in portarum ornatum pecuniam promississe, ut ini
 sequentis lium nouæ liberalitatis esset consummatio prioris. Gaudeo, primum tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro necessitudine redundat: deinde, quòd memoriam soceri mei pulcherrimis operibus uideo proferri: postremo quòd patria nostra florescit, quam mihi à quocunq; excoli iucundum, à te uero latissimum est. Quod superest, deos precor, ut animum

mum istum tibi, animo isti tempus quàm longissimum tribuant. Nam liquet mihi futurum, ut peracto quod * pro- * aïs, maxime promissisti, inchoes aliud. Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem usus ipse commendat. Vale.

C. PLIN. SCAURO SVO S.

Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, ut uercher, paucos, ut uerum audirem. Nam * mihi duplex ratio recitandi: una, ut solitudine incendar: altera, ut admonear, si quid forte me ut mecum fallit. Tuli, quod petebam: inueni, qui mihi copiam consilij sui facerent. Ipse præterea quædam emendanda adnotaui. Emendavi librum, quem misi tibi. Materiam ex titulo cognoscēs, cætera liber explicabit, quem iam nunc oportet ita consuescere, ut sine præfatione intelligatur. Tu uelim, quid de uniuerso, quid de partibus sentias, scribas mihi. Ero enim uel cautior in continendo, uel constantior in edendo, si huc uel illuc autoritas tua accesserit. Vale.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

ET tu rogas, et ego promisi: si rogasses, scripturum me tibi, quem habuisset euentum postulatio Nepotis circa Tuscilium Nominatum. Inductus est Nominatus, egit ipse pro se nullo accusante. Etenim legati Veicetinorum non modo non preßerunt eum, uerum etiam subleuauerunt. Summa defensionis, non fidem sibi in aduocatione, sed constantiam defuisse: descendisse ut acturum, atque etiam in curia uisum: deinde sermonibus amicorum perterritum, recessisse. Monumentum enim ne desiderio senatoris non iam quasi de nundinis, sed quasi de gratia, fama, dignitate certantis tam pertinaciter, præsertim in senatu, repugnaret: alioqui maiorem inuidiam quàm proxime passurus erat. Sane prius tamen a pau-

i 3 cis

cis acclamatum exeunti. subiunxit preces, multumq; lacrymarum: quinetiam tota actione homo in dicendo excreuit: operam dedit, ut deprecari magis (id enim & fauorabilius, & tutius) quam defendi uideretur. Absolutus est sententia designati consulis Afranij Dextri, cuius hæc summa: Melius quidem Nominatum fuisse facturum, si causam Veicetinorum eodem animo, quo susceperat, pertulisset: quia tamen in hoc genus culpæ non fraude incidisset, nihilq; dignum animaduersione admisisse contineretur, liberandum ita, ut Veicetinis quod acceperat redderet. Ad-

*L. Acrem senserunt omnes, præter * Flauium Aprum, is interdicendum ei aduocationibus in quinquennium censuit: & quamuis nonnāem auctoritate traxisset, constanter in sententia mansit. Quinctiam Dextrum, qui primus diuersum

*prolata censuerat, * perlata lege de senatu habendo, iurare coegit,

*ne exprobrare ei sententiam diceretur
esse repub. esse quod censuisset: cui, quanquam legitima postulacione, a quibusdam reclamatum est: * exprobrare enim censenti ambitionem uidebatur. Sed priusquam sententia dicerentur, Nigrinus tribunus plebis recitauit libellum disertum & grauem, quo questus est uenire aduocationes, uenire etiam præuarcationes, in lites coiri, & gloriæ loco poni ex spolijs ciuium magnos, & statos redditus. Recitauit capita legum, admonuit senatusconsulta. In fine dixit petendum ab optimo Principe, ut quia leges, quia senatusconsulta contemnerentur, ipse tantis uitijs mederetur. Pauci dies, & liber Principis seuerus, & tamen moderatus. leges ipsum, est in publicis actis. Quam me iuuat, quod in causis agendis non modò pactione, dono, munere, uerum etiam xenijs semper abstinui. Oportet quidem quæ sunt inhonestæ, non quasi illicita, sed quasi * pudenda uitare. Iucundum tamen si prohiberi publicè uideas, quod nunquam tibi

*prohibēda ipse

ipse permiseris. Erit fortasse, imò non dubie huius propositi mei & minor laus, & obscurior fama, cum omnes ex necessitate facient, quod ego sponte faciebam. Interim fruor uoluptate, cum alij diuinum me, alij meis rapinis, meae auaritiæ occursum per ludum, ac iocum dicitant. Vale.

C. PLIN. PONTIO SVO S.

Secesseram in municipium, cum mihi nuntiatum est Cornutum Tertullum accepisse Aemiliae uiae curam. Expri-
mere non possum, quanto sim gaudio adfectus, & ipsius, & meo nomine. Ipsius, quod sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debet tamen ei iucundus esse honor ultro datus. Meo, quod aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium, postquam par Cornuto datus uideone: que enim augeri dignitate, quam æquari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expressius? quod mihi cognitum est non fama, qua alioqui optima & meritißima fruitur: sed longis, magnisq; experimentis. Vnà diligimus, unà dileximus omnes fere, quos ætas nostra in utroque sexu emulandos tulit, quæ societas amicitiarum arctissima nos familiaritate coniunxit. Accessit uinculum necessitudinis publicæ. Idem enim mihi, ut scis, collega, quasi uoto petitus, in præfectura ærarij fuit, idè & in consulatu. Tum ego qui uir, & quantus esset, altissime inspexi, cum sequerer ut magistrum, ut parentem uererer, quod nò tam ætatis maturitate, quam uita merebatur. His ex causis ut illi, sic mihi gratulor, nec priuatim magis, quam publice: quod tandem homines non ad pericula, ut prius, uerum ad honores uirtute perueniunt. In infinitum epistolam extendam, si gaudio meo indulgeam. Præuertor ad ea, quæ me agentem hic nunciusprehendit. Eram cum procero meo, eram cum

Cornuti Ter-
tulli laus.

*sis

cum amita uxoris, eram cum amicis diu desideratis, circumibam agellos, audiebam multum querelarum rusticarum, rationes legebam inuitus, & cursim (alijs enim charis, alijs sum literis initiatus) exprobra etiam itineri me prestitis sum uelut parare. Nam includor angustijs commeatu, eoq; ipso, quod literis initiatum,

*tua tat, ne quis, cum in urbem rediero, contubernio nostro dies pereat. Vale.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

TRISTISSIMUS hæc tibi scribo. Fundani nostri filia minor defuncta: qua puella nihil unquam festiuius, amabilius, nec modò longiore uita, sed propè immortalitate dignius uidi. Nondum annos quatuordecim impleuerat, & iam illi *anilis prudentia, matronalis grauitas erat, & tamen suauitas puellaris cum uirginali uerecundia. Vt illa patris ceruicibus inhaerebat! ut nos amicos paternos & amanter, & modeste complectebatur! ut nutrices, ut pedagogos, ut præceptores pro suo quenque officio diligebat! quàm studiose, quàm intellegenter lectitabat! Vt parce, custoditeq; ludebat! qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam constantia nouissimam ualitudinem tulit? Medicis obsequebatur, sororem, patremq; adhortabatur, ipsamq; se destitutam corporis sui uiribus uigore animi sustinebat. durauit hic illi usque ad extremum, nec aut spatio ualitudinis, aut metu mortis infractus est, quo plures, grauioreisq; nobis causas relinqueret, & desiderij & doloris. O triste planè acerbumq; funus! O morte ipsa mortis tempus indignius! Iam destinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati. Quod gaudium, quo mœrore mutatum est! Non possum exprimere

exprimere uerbis, quantum animo uulnus acceperim, cum
 audiui Fundanum ipsum, ut multa luctuosa dolor inuenit,
 precipientem, quod in ueste is, margaritas, gemmas fuerat
 erogaturus, hoc in thura, & unguenta, & odores impen-
 deretur. Et quidem ille cruditus, & sapiens, ut qui se ab
 incunte etate altioribus studijs artibusq; dediderit: sed nunc
 omnia, quæ audisti, sæpeq; dixit, aspernatur: expulsisq; uir-
 tutibus, totum se permisit dolori: Et talis est pietas, cui igno-
 scas, laudabis etiam, si cogitaueris quid amiserit. Amisit
 enim filiam, quæ non minus mores eius, quam os uultumq;
 referebat, totumq; patrem mira similitudine exscripserat.
 Proinde si quas ad eum de dolore tam iusto literas mittes,
 memento adhibere solatium, non quasi castigaturum &
 nimis forte, sed molle & humanum. Quod ut facilius ad-
 mittat, multum faciet medijs temporis spatium. Ut enim cru-
 dum adhuc uulnus medentium manus reformidat, deinde
 palitur, atque ultro requirit: sic recens animi dolor conso-
 lationes reijcit ac refugit, mox desiderat, & * clementer uehemēter
 admotis adquiescit. Vale.

C. PLI. SPVRINNAE SVO S.

Scito quantopere bonis artibus faucas, quantum gaudijs
 scapias, si nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus suis
 faciant, quo festinantius nuncio tibi fuisse me hodie in au-
 ditorio Calphurnij Pisonis. Recitabat κατὰ πρόσωπον, eru-
 ditam sanè luculentamq; materiam, scripta elegis erat fluc-
 tibus & teneris, & enodibus: sublimibus etiam uerbis ut
 poposcerat locus. Alte cuius & uarie nunc attollebatur,
 nunc residebat, excelsa depressis, exilia plenis, seueris iucun-
 da mutabat, omnia ingenio pari. Commendabat hæc uoce
 suauissima, uocem uerecundia, multum sanguinis, multū so-
 licitudinis in ore, magna ornamenta, recitantis. Etenim ne-
 scio,

Id est, primario-
 num. Aliis,
 ἔκωτον αἰγύριον
 id est opus de
 ludo amoris.

scio, quo pacto magis in studijs homines timor, quam fiducia decet. Ne plura, quanquā libet plura, quo sunt pulchriora de iuvene, *rariora de nobili. Recitatione finita, multum ac diu exosculatus adolescentem, qui est acerrimus stimulus monendi, laudibus inclitavi, pergeret quā cōpisset: lumenq; quod sibi maiores sui prætulissent, posteris ipse praeferret. Gratulatus sum optimæ matri, gratulatus et fratri, qui in auditorio illo non minorem pietatis gloriam, quam ille alter eloquentiæ retulit. Tam notabiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit. Dīs faciant, ut talia tibi sæpius nunciem. Faveo enim seculo, ne sit sterile et effatum: mirēq; cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant: quæ nunc mihi hos adolēscētes tacite laudare, adhortari, et quod amborum gloriæ satis magnum est, agnoscere videntur. Vale.

C. PLIN. MACRO SVO S.

*uiridibus **B**ene est mihi, quia tibi bene est. Habes uxorem tecum, habes filium: frueris mari, fontibus, *amnibus, agro, uilla amœnissima. Neque enim dubito esse amœnissimam, in qua se composuerat homo felicior, antequam felicissimus fieret. Ego in Tuscis et uenor, et studeo, quæ interdum alternis, et interdum simul facio: nec tamen adhuc possum pronunciare, utrum sit difficilius, capere aliquid, an scribere. Vale.

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

Video quā molliter tuos haberas, quo simplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tractem. Est mihi id est, Pater q̄ semper in animo Homericum illud, πατὴρ δ' ὅς μιν ἔειπε, *mitis erat. Hec mihi hion fre-* et hoc nostrum, paterfamilias. Quod si essem natura asperior, et durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zosimi: cui tanto maior humanitas exhibenda est, quanto

*quanto nunc utilior humanitas agroto. Est homo probus, *quāto nūc officiosus, literatus, & ars quidem eius, & quasi inscriptio illa magis comāduus, in qua plurimum facit. Nam pronunciat acriter, eget. Est sapienter, apte, decenter, etiam utitur & cithara perite, ultra quā comēdo necesse est. Idem tam commodē & orationes, & historias, & carmina legit, ut hoc solum didicisse uideatur. Hæc tibi sedulo exposui, quo magis scires, quā multa unus mihi, & quā iucunda ministeria præstaret. Accedit huc longa iam charitas hominis, quā ipsa pericula duxerunt. Est enim à natura comparatum, ut nihil æque amorem incitet, & accendat, quā carendi metus, quem ego pro hoc semel patior. Nam ante aliquot annos, dum intente instanterq; pronunciat, sanguinem reiecit, atq; ob hoc in Aegyptum missus à me, post longā peregrinationem confirmatus, rediit nuper, deinde dum per continuos dies nimis imperat uoci, ueteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit. Quæ ex causa destinaui eum mittere in prædia tua, quæ Foroiulij possides. Audiui enim te sæpe referentem, esse ibi & aërem salubrem, & lac huiusmodi curationibus accommodatissimum. Rogo ergo scribes tuis, ut illi uilla, ut domus pateat. Offerent etiam sumptibus eius, si quid opus erit. erit autem opus modico. Est enim tam parcus & continens, ut nō solum delicias, uerum etiam necessitates ualeitudinis frugalitate restringat. Ego proficiscenti tantum uiatoci dabo, quantum sufficit & inoderato, & eunti in tua. Vale.

C. PLIN. VRSO SVO S.

ITerum Bithyni (post breue tempus à Iulio Basso) etiam Rufum Varenum proconsulem detulerunt: Varenum, quem nuper aduersus Bassum aduocatum & postularant, & acceperant. Inducti in senatum, inquisitionem postulauerunt

uerunt. Tum Varenus petit, ut sibi quoque defensionis causa euocare testes liceret. Recusantibus Bithynis, cognitio suscepta est. Egi ego pro Varenio non sine euentu: nam bene an male, liber indicabit. In actionibus enim utranque in partem fortuna dominatur, multum commendationis et detrahit, et adfert memoria, uox, gestus, tempus ipsum, postremo uel amor, uel odium rei. Liber offensis, liber gratia, liber et secundis casibus, et aduersis caret. Respondit mihi Fonteius Magnus unus ex Bithynis, **paucissimis plurimis uerbis, *arctissimis rebus.* Mos est plerisque Graecorum ut illis sit pro copia uolubilitas, tam longas, tamque rigidas periodos uno spiritu quasi torrente contorquent. Itaque Iulius Candidus non inuenuste solet dicere, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia uix uni aut alteri. inò si Marco Antonio credimus, nemini: hæc uero, quam Candidus loquentiam appellat, multis, atque etiam impudentissimo cuique maxime contingit. Postero die dixit pro Varenio Homullus callide, acriter, culte: contra Nigrinus presse, grauitè, ornatè. Censuit Acilius Rufus consul designatus inquisitionem Bithynis dandam: postulationem Varenii silentio præterijt. Hæc forma negandi fuit. Cornelius Priscus Consularis, et **actoribus quæ petebant, et reo tribuit, uicique numero.* Impetrauimus rem, nec lege comprehensam, nec satis usitatam, iustam tamen. Quare iustam? non sum epistola executurus, ut desideres actionem. Nam si uerum est *Id est, cantum* Homericum illud: τῶν γὰρ ἀοιδῶν μάλλον ἐπικλέισ' ἀνθρώποι, ἢ τῆς ἀκούοντες νεωτέρη ἀμφοτέρων: prouidendum est mihi, ne gratiam nouitatis, et florem illum, quæ oratiunculam meam uel maxime commendat, epistolæ loquacitate præcerpam. Vale.

*Id est, cantum
potius audiunt
mortales, Qui
audientibus no-
uissimus est. Ex
Hom. Odys.*

C. Plin.

C. PLIN. RVFO SVO S.

Descenderam in Basilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione respondere debebam. Se-
debant iudices, * Centumviri uenerant, obseruabantur ad- *Decemviri
uocati, silentium longum, tandem à prætore nuncius. De-
mittuntur Centumviri, exiuntur dies, me gaudente, qui nun-
quam ita paratus sum, ut non mora lèter. Causa dilationis
Nepos prætor, qui legibus quærit. Proposuerat breue edi-
ctum, admonebat accusatores, admonebat reos, executurum
se, quæ senatusconsulto continerentur. Suberat edicto se-
natusconsultum hoc. Omnes qui quid negotij haberent, iu-
rare prius, quàm agerent iubebantur, nihil se ob aduocatio-
nem cuiquam dedisse, promississe, cauisse. His enim uerbis, ac
nulle præterea & uenire aduocationes, & eni uetabantur.
Peractis tamen negocijs, per mittebantur pecuniam duntaxat
decem milium dare. Hoc facto Nepotis commotus præ-
tor, qui centumuiralibus præsidet, deliberaturus, an seque-
retur exemplum, inopinatum nobis ocium dedit. Interim to-
ta ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. multi inue-
nimus, qui curua corrigeret. Quid? ante hunc prætores non
fuerunt? quis autem hic est, qui emendat publicos mores? Alij
contrà: Rectissime fecit, initurus magistratum iura cognouit,
senatusconsulta legit, reprimi foedisimas passionibus, rem
pulcherrimam turpissime uenire non patitur. Tales ubique
sermões, qui tamen alterutram in partem ex cunctu præ-
ualebunt. Est omnino iniquum, sed usu receptum, quòd ho-
nesta consilia, uel turpia, prout male, aut prospere cedunt,
ita uel probantur, uel reprehenduntur. Inde plerunq; eadem
facta modò diligentia, modò uanitatibus, modò libertatis, modò
furoris nomen accipiunt. Vale.

LIBRI QVINTI FINIS.

k

C. PL.

C. PLINII SE-
CVNDI EPISTO-
LARVM LI-
BER VI.

C. PLINIUS TYRONI SVO S.

*me tui com-
mouent

*cupias

QUANDIV ego trans Padum, tu in Pi-
ceno, minus te requirebam. Postquam ego
in urbe, tu adhuc in Piceno, multò magis.
Scu quòd ipsa loca, in quibus esse unà sole-
mus, acrius* mentem commouent: scu quòd
desiderium absentii nihil perinde ac uicinitas acuit. Quoq;
propius accesseris ad spem si uendi, hoc impatientius* ca-
reas. Quicquid in causa, eripe me huc tormento. Veni, aut
ego illuc, unde inconsulte properaui reuertar, uel ob hoc so-
lum, ut experiar, an mihi, cum sine me Romæ coeperis esse,
simileis his epistolas mittas. Vale.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

SOLEO nonnunquam in iudicijs querere Marcum Re-
gulum, nolo enim dicere desiderare. Cur ergo quero?
Habebat studijs honorem, timebat, pallebat, scribebat,
quamuis non posset dediscere illud ipsum, quod oculum
modò dextrum, modò sinistrum circumlinebat: dextrum,
si à petitore: alterum, si à possessore esset acturus: quòd
candidum sphenium in hoc aut illud supercilium transfe-
rebat, quòd semper aruspices consulebat de actionis euen-
tu, animi superstitione, sed tamen ex magno studiorum
*Tum honore ueniebat. *Iam illa perquam iucunda unà dicen-
bus, quòd libera tempora petebat, quòd audituros conroga-
deniq; bat. Quid enim iucundius, quam sub alterius inuidia, quan-
diu

diu uelis, & in alieno auditorio, quasi deprehensam, com-
mode dicere? Sed utcumque se habent ista, bene fecit Regu-
lus, quod est mortuus, melius si ante. Nunc enim sanè pote-
rat sine malo publico uiuere sub eo Principe, sub quo no-
cere non poterat. Ideo fas est nonnunquam eum querere.
Nam postquam obiit ille, increbruit passim, & inualuit con-
suetudo, binas uel singulas clepsydrias, interdum & dimi-
dias & dandi, & petendi. Nam & qui dicunt, egisse ma-
lunt, quam agere: & qui audiunt, finire, quam iudicare.
Tanta negligentia, tanta desidia, tanta denique irreuerentia
studiorum, periculorumq; est. An nos sapientiores maiori-
bus nostris? Nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, tot
dies, tot comperendinationes largiuntur? Hebetes illi, &
supra modum tardæ. Nos apertius dicimus, celerius intelli-
gimus, religiosius iudicamus, qui paucioribus clepsydriis
præcipitamus causas, quam diebus explicari solebant. O
Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei
paucissimi præstant. Equidem quoties iudico, quod uel sæ-
pius facio, quam dico, quantum quis plurimum postulat
aque do. Etenim temerarium existimo diuinare, quam spa-
tiosa sit causa inaudita, tempusq; negotio finire, cuius mo-
dum ignores, præsertim cum primum religioni suæ iudex
patientiam debeat: quæ pars magna iustitiæ est. At quedam
superuacua dicuntur. Etiam, sed satius est & hæc dici, quam
non dici necessaria. Præterea, an sint superuacua, nisi cum
audieris, scire non possis. Sed de his melius coram, ut de plu-
ribus uitij ciuitatis. Nam tu quoq; amore communium so-
les emendari cupere, quæ iam corrigere difficile est. Nunc
*respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua recte? in *respicia-
mea noui nihil. Mihi autem & gratiora sunt bona, quod mus nostra
perseuerant: & leuiora incommoda, quod assueui. Vale.

C. PLIN. VERO SVO S.

Gratias ago, quod agellum, quem nutriti meæ donau-
eram, colendum suscepisti. Erat, cum donarem centum-
millium nummum, postea decresciente redditu, etiam pre-
tium minuit, quod nunc te curante reparabit. Tu modò me-
mineris, commendari tibi à me non arbores, & terram,
quanquam hæc quoque, sed munusculum meum, quod esse
quàm fructuosissimum non illius magis interest, quæ acci-
pit, quàm mea, qui dedi. Vale.

C. PL. CALPHURNIAE SVAE S.

Nunquam sum magis de occupationibus meis questus,
quæ me non sunt passæ aut proficiscentem te ualeti-
dinis causa in Campaniam prosequi, aut profectam è uesti-
gio subsequi. Nunc enim præcipue simul esse cupiebam, ut
oculis meis crederem, quid uiribus, quid corpusculo ac-
quireret, & qui denique secessus, uoluptates, regionis quæ
inoffensa abundantiam inoffensa transmitteret. Equidem etiam for-
ualitudine tem te, & non sine cura desiderarem. Est enim suspensum
& anxium de eo quem ardentissime diligas, interdum nihil
scire. Nunc uerò me cum absentia, tum infirmitatis tuae
ratio incerta & uaria sollicitudine ceterret. Vereor omnia,
imaginor omnia, quæq; natura metuentium est, ea maxi-
me mihi, quæ maxime abominor fingo. Quo impensius ro-
go, ut timori meo quotidie singulis, uel etiam binis epistu-
lis consulas: ero enim securior, dum lego, statimq; timebo,
cum legero. Vale.

C. PLINIVS VRSO SVO S.

Scipseram tenuisse Varenum, ut sibi euocare testis
Sliceret: quod pluribus æquum, quibusdam iniquum,
& quidem pertinaciter uisum, maxime Licinio Nepoti,
qui sequenti Senatu, cum de rebus alijs refertur, de proxi-
mo

mo Senatusconsulto differuit, finitamq; causam retractavit. Addidit etiam petendum à consulibus, ut referrent sub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adijci: ut sicut accusatoribus inquirendi, testibusq; denunciandi potestas ex ea lege esset, ita reis quoque fieret. Fuerunt quibus hæc eius oratio, ut ferra, et intempestiva, et præpostera displiceret: quæ omisso contradicendi tempore, castigaret peractum, cui potuisset occurrere. Iubentius quidem Celsus prætor, tanquam emendatorem Senatus, et multis, et uehementer increpuit. Respondit Nepos, rursusq; Celsus, neuter contumelijs temperauit. Nolo referre, quæ dici ab ipsis moleste tuli, quo magis quosdam e numero nostro improbaui, qui modo ad Celsum, modo ad Nepotem, prout hic, uel ille diceret, cupiditate audiendi cursabant: et nunc, quasi stimularent, et accederent, nunc quasi reconciliarent componerentq; frequentius singulis, ambobus interdum propitium Cæsarem, ut in ludicro aliquo precabantur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam et Celsus Nepoti ex libello respondit, et Celsus Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum fuit, ut homines iurgaturi, id ipsum inuicem scirent, tanquam conuenissent. Vale.

C. PLIN. FVNDANO SVO S.

SI quando, nunc præcipue cuperem esse te Romæ: et sis rogo. Opus est mihi uoti, laboris, solitudinis socio. Petit honores Iulius Naso, petit cum multis, cum bonis, quos ut gloriosum, sic est difficile superare. Pendeo ergo, et exerceor spe, adficio metu, et me consularem esse non sentio. Nam rursus mihi uideor omnium, quæ decurri, candidatus. Meretur hanc curam longa mei charitate.

k 2

Est

Est mihi cum illo non sanæ paterna amicitia, neque enim esse potuit per meam ætatem. Solebat tamen uixdum adolescentulo mihi pater eius cū magna laude monstrari. Erat non studiorum tantum, uerum etiam studiosorum amantiſſimus, ac propè quotidie ad audientes, quos tunc ego frequentabam, Quinilianum, & Niceten sacerdotem uenitabat. Vir alioqui clarus, & gravis, & qui prodesse filio memoria sui debeat. Sed multi nunc in senatu, quibus ignotus ille: multi, quibus notus: sed non nisi uiuentis reuerentur. Quo magis huic omiſſa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma, ipsi eritendum, & laborandum est. Quod quidem semper, quasi prouideret hoc tempus, sedulo fecit, parauit amicos, quos parauerat, coluit: me certe, ut primum sibi iudicare permisit, ad amorem imitationisq; delegit. Dicenti mihi solícite adſiſtit, adſidet recitanti, primus etiam, & tum maxime nascentibus opusculis meis interest, nunc solus, antè cum fratre, cuius nuper amiſſi ego ſuſcipere parteis, ego uicem debeo implere. Dolco enim & illum immatura morte indigniſſime raptum, & hunc optimi fratris adiumento deſtitutum, ſoliſq; amicis relictum. Quibus ex cauſis exigo, ut uenias, & ſuffragio meo tuum iungas. Per multum intereſt mea, te oſtentare, & mecum circuire: ea eſt autoritas tua, ut putem me efficaciſſe tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe, ſi qua te retinent. Hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas poſtulat. Suſcepi candidatum, & ſuſcepiſſe me notum eſt: ego ambio, ego periclitor. In ſumma, ſi datur Naſoni quod petit, illius honor: ſi negatur, mea repulſa eſt. Vale.

C. PL. CALPHURNIAE SVAE S.

Scribis te abſentia mea non mediocriter adſci, unumq; habere ſolatium, quòd pro me libellos meos teneas, ipſoſq;

ipsosq; in uestigio meo colloces. Gratum est, quod nos requiris, quod his fomentis meis acquiescis. Inuicem ego epistolas tuas lectito, atq; identidem in manus quasi nouas sumo, sed eo magis ad desiderium tui accendor. Nam cuius litteræ tantum habent suauitatis, huius sermonibus quantum dulcedinis inest? Tu tamen frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet, ut torqueat. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

Atilium Crescentem & nosti, & amas. Quis enim illum spectatior paulò aut non nouit, aut non amat? Hunc ego non ut multi, sed arctissime diligo. Oppida nostra unius diei itinere dirimuntur. Ipsi amare inuicem, qui est flagrantissimus amor, adolescentuli copimus: mansit hic postea, nec refrixit iudicio, sed inualuit. Sciunt qui alterutrum nostrum familiarius inueniuntur. Nam & ille amicitiam meam latissima prædicatione circumfert, & ego præ me firo, quàm sit mihi curæ modestia, quies, securitas eius. Quinetiam, cum insolentiam cuiusdam tribunatum plebis inituri, uergeretur, idq; indicasset mihi, respondi: οὐ τίς ἐμεῦ ζῶντι, καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι δὲ προσηγορία, τοὶ κοινὰς παρὰ τοῖσι βασιλεῦς χεῖρας ἐποιήσα. Quorsum hæc? ut scias non posse Attilium me incolumi iniuriam accipere. Iterum diceres, quorsum hæc? Debit ei pecuniam Valerius Varus, huius est heres Maximus noster, quem & ipse amo, sed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitie, cures ut Attilio meo salua sit non fors modò, sed etiam usura plurimum annorum. Homo est alieni abstinentissimus, sui diligens, nullis quæstibus sustinetur, nullus illi, nisi ex frugalitate, rediit. Nam studia, quibus plurimum præstat, ad uoluptatem tantum, & gloriam exercet: & grauis est ei uel minima iactura, quia reparare quod amisit grauius est. Exime

Id est, nullus me inueniente, & in terra uidere tibi cauas apud naues, grauis manus infusa, Carmina ex Iliados i.

hunc illi, exime hunc mihi scrupulum, sine me suauitate eius, sine leporibus perfrui. Neque enim possum tristem uidere, cuius hilaritas me tristem esse non patitur. In summa, nosti
 *cuius facettias hominis, quas uelim attendas, ne in bilem, aut amaritudinem uertat iniuria: quam uim habeat offensus, crede ei, quam in amore habet. Non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam iudicabo, sed non tanquam pro mea, hoc est, grauius irascor. Quāquam quid denuntiatioibus, & quasi minis ago? quin potius, ut cōperā, rogo, oro, des operam, ne ille se, quod ualidissime uereor, à me, ego me neglectum à te putem. dabis autē, si hoc perinde curæ est tibi, quam illud mihi. Vale.

C. PLINIVS TACITO
SVO S.

Commendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Naso-
 nem mihi? quid si me ipsum? fero tamen, & ignosco. Eundem enim commendassem tibi, si te Romæ morante ipse ab-
 fuisset. Habet hoc sollicitudo, quod omnia necessaria putat. Tu tamen, censeo, alios roges, ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

C. PLINIVS ALBINO SVO S.

Um uenissem in socrus meæ uillam Alsiensem, quæ ali-
 quando Rufi Verginij fuit, ipse mihi locus optimi il-
 lius, & maximi uiri desiderium non sine dolore renouauit. Hunc enim incolere secessum, atque etiam senectutis suæ ni-
 dulum uocare consueuerat. Quocunque me contulisset, il-
 lum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monimen-
 tum eius uidere, & uidisse poenituit. Est enim adhuc imper-
 fectum, nec difficultas operis in causa modici, ac potius exi-
 gui, sed inertia eius, cui cura mandata est. Subit indignatio
 cum

cum miseratione, post decimum mortis annum reliquias, neglectumq; cinerem sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat, cauertatq; ut diuinum illud, & immortale factum uersibus inscriberetur.

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice, quondam Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

Tam rara in amicitijs fides, tam parata obliuio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere, omniaq; heredum officia præsumere. Nam cui non est uerendum, quod uidemus accidisse Verginio? cuius iniuriâ ut indignitatem, sic etiam notio rem ipsius claritas facit. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

O diem lætum, adhibitus in consilium à præfecto urbis, audiui ex diuerso argenteis summæ spei, summæ indolis iuuenes duos Fuscum Salinatorem, & Numidium Quadratum, egregium par, nec modò temporibus nostris, sed literis ipsis ornamento futurum. Mira utrique probitas, constantia salua, decorus habitus, *os planum, uox uirilîs, tenax *os Latinus memoria, magnum ingenium, iudicium æquale: quæ singula mihi uoluptati fuerunt, atq; inter hæc illud, quod & ipsi me, ut rectorem, ut magistrum inluebantur, etiam qui audiebant, me æmulari, meis instare uestigijs uidebantur. O diem (repetam enim) lætum, notandumq; mihi candidissimo calculo. Quid enim aut publice lætius, quàm clarissimos iuuenes, nomen, & famam ex studijs petere? aut mihi optatius, quàm me ad recta tendentibus quasi exëplar esse propositum? Quod gaudium ut perpetuò capiam, Deos oro* ac eosdem testes *ab eisde, te peto, ut omneis, qui me imitari tanti putabunt, meliores esse ste te, peto quàm me uelint. Vale.

C. PLIN. FABATO PROBOCERO.

k 3 TH

TV uero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodesse, & me suscipere quicquid ad curam tuam pertinet. Ita-
 *Vetio que? Bettio Prisco quantum plurimum polucto, præstabo, præferim in arena mea, hoc est, apud centum viros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quantopere me diligas, cum sic exegeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo, hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebam bonam causam, cum summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiã atq; etiam rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uidebor (nunquam enim cessabo) conuiuium facias. Quod & ego intellegam à summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudere. Vale.

C. PLINII V. R. S. Q. SV. Q. SV. Q. SV. Q.

NUnquamne uidisti quēquam tam laboriosum & exercitum, quā Varenum meum? cui, quod summa contentione impetrauerat, defendendum, & quasi rursus petendum fuit. Bithyni senatusconsultum apud consules carpere, ac labefactare sunt ausi, atque etiam absenti Principi criminari: Ab illo ad senatum renuisti, non desistuerunt. Egit Claudius Capito irreuerenter magis, quā constanter, ut qui ipsum senatusconsultum apud senatum accusaret. Respondit Fronto Cilius grauius magis, & firmiter. Senatus ipse marificus. Nam illi quoque qui prius negarant, Varenū quē petebat, eadem danda, postquam erant data, censuerunt. Singulos enim integrare dissentire fas esse: peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum. Acilius tantum Rufus, & cum eo septem, an octo, septem imò in priore sententia perscuerarunt. Erant in hac paucitate, nonnulli quo-
rum

*tamen rursus

rum temporaria gravitas, uel potius grauitatis imitatio ridebatur. Tu tamen aestima, quatum nos in ipsa pugna praelij & certaminis maneat. cuius quasi praelusto, atq; praecursio has contentiones excitauit. Vale.

C. PLIN. MAVRICO SVO S.

Solicitas me, in Formianum ueniam, ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias. qua pactione inuicem mihi caueo. Neq; enim mare & littus, sed te, ocium & libertatem sequor: alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum facere. Mei certe stomachi haec natura est, ut nihil, nisi totum & merum uelit. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

Mirifica rei non interfuisti, ne ego quidem, sed me recens fabula excepit. Passienus Paulus splendens eques Romanus, & in primis eruditus, scribit elegos: gentiliū hoc illi est enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores suos Propertium numerat. Is cum recitaret, ita cepit dicere, Prisce iubes? Ad hoc Iabolenus Priscus (aderat enim ut Paulo anactissimus) Ego uero non iubeo. Cogita quisus hominum, qui ioci, quod est omnino Priscus dubie saninitatis. Interest tamen officijs, adhibetur consilijs, atque etiam ius ciuile publice respondet: quo magis, quod tunc fecit, & ridiculum, & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Tam sollicite recitaturis providendum est, non solum ut sint ipsi sani, uerum etiam ut sanos adhibeant. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S.

Petis, ut tibi amnuli mei exitum scribam, quo uerius tradere posteris possis. Gratias ago: nam uideo morti eius, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propro

propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes memorabili casu, quasi semper uidetur occidit, quamuis ipse plurima opera, et mansura condiderit, multum tamen perpetuitati eius scriptorū uorum eternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda: beatissimos uero quibus utrunque. Horum in numero auunculus meus et suis libris, et tuis erit. Quo libentius suscipio, depono etiam quod iniungis. Erat Miseni, classemq; imperio praesens regebat nono Kalend. Septemb. hora diei fere septima. Mater mea indicat ei, apparere nubem inusitata et magnitudine, et specie. Vsus ille sole, mox frigidam gustauerat iacens, studebatq; Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte Vesunium fuisse postea cognitum est) oriebatur: cuius similitudinem, et formam non alia magis arbor, quam pinus expresserit. Nam longissimo uelut trunco efflata in altum, quibusdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti spiritu tucta, deinde senescente eo destituta, aut etiam pondere suo uicta in latitudinem uanescebat: candida interdum, interdum sordida et maculosa, prout terram, cinerem uel sustulerat. Magnum, propiusq; noscendum, ut crudilissimo uiro uisum. Iubet liburnicam aptari, ubi si uenire una uellem, facit copiam. Respondi studere me malle, et forte ipse, quod scriberem, dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos: Retinae * anici imminenti periculo exterriti (nam uilla ea subiacebat, nec ulla nisi nauibus fuga) ut se tanto discrimini eriperet, orabant. Non uertit ille consilium, sed quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadritremeis, ascendit ipse non Retinae modo, sed multis (erat enim

* alitudinem

* clasiarij

enim frequens amonitas oræ)laturus auxilium. Properat illuc, unde alij fugiunt, rectumq; cursum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo solutus metu, ut omneis illius mali motus, omneis figuras, ut deprehenderat oculis, dictaret, enotaretq;. Iam nauibus cinis incidebat, quò propius accesserat, callidior & densior, iam pumices etiam, nigriq; ambusti & fracti igne lapides. Iam uadum subitum, ruinaq; montis littora obstantia, cunctatusq; paulum, an retro flecteret, mox gubernatori, ut ita faceret monenti: Forteis, inquit, fortuna iuuat. Pomponianum pete, * Stabijs ^{*iuxta hic} erat, directus sinu medio. Nam sensim circumactis curuatq; littoribus mare infunditur. Ibi, quanquam nondum periculo appropinquante, conspicio tamen, & cum crederet proximo, sarcinas contulerat in naueis, certus fuge, si contrarius uentus rescidisset, quo tunc auunculus meus secundissimo inuectus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur, utq; timorem eius sua securitate leniret, deferri se in balineum iubet, lotus accubat, cœnatq; hilaris, aut quod est æquè magnum, sinulis hilari. Interim è Vesuvio monte pluribus locis latissimæ flammæ, atque incendia relucebant, quorum fulgor, & claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione ignis relictas, desertasque uillas, per solitudinem ardere, in remedium formidinis distabat, tum se quieti dedit, & quicquid uerissimo equidem somno, Nam incatus anime, qui illi propter amplitudinem corporis grauior, & sonantior erat, ab ijs, qui limini obuersabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere, mixtisq; pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seq; Pomponiano, cæterisq; qui peruigilarant, reddit. In comune

mune consultant, intra tecta subsistant, an in aperto uagentur. Nam crebris, uastisq; tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire, aut referri uidebantur. Sub dio rursus, quanquam leuium exesorumq; pumicum casus metuebatur. Quod tamen periculorum collatio elegit, & apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor uicit: ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id monumentum aduersus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior, densiorq;, quam tamen faces multæ, uariæq; lumina soluebant. Placuit egredi in litus, & è proximo aspicere, eequid iam mare admitteret, quod adhuc uastum. & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans, semel atque iterum frigida poposcit, hausitq;: deinde flamme, flammarumq; prænuncius odor sulphuris, alios in fugam uertunt, excitant illum, inmixtus seruis duobus adsurrexit, & statim concidit, ut ego coniecto, crassiore caligine spiritu obstructo, clausoq; stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus, & frequenter interæstuans erat. Vbi dies redditus is; ab eo quem nouissime uiderat, tertius, corpus inuentum est integrum, illæsum, opertumq;, ut fuerat inditus: habitus corporis quiescenti, quam defuncto similior. Interim Miseri ego & mater. Sed nihil ad historiam, nec tu aliud, quam de exitu eius scire uoluisti. Eueni ergo faciam, unum adijciam, omnia me quibus interfueram, quæq; statim, cum maxime uera memorantur, audiueram, uerè persecutum: tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam: aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

C. PLIN. RESTITUTO SVO S.

Indignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio ceppi, non possum mihi temperare, quo minus apud te, quia

quia non contingit coram, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: huc duo aut tres, ut sibi et paucis uidentur, diserti, surdis multisque similes audiebant: non la bra diduxerunt, non mouerunt manum, non denique ad surrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quae tanta grauitas? quae tanta sapientia? quae imò pigritia, arrogantia, suauiteritas, ac potius amentia? In hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relinquant, ad quem tanquam amicissimus ueneris? Disertior ipse es? tantò magis ne inuidcris. Nam qui inuidet, minor est. Denique siue plus, siue minus, siue idem praestas, lauda uel inferiorem, uel superiorem, uel parem. Superiorem, quia nisi laudandus ille est, non potes ipse laudari. Inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum uideri, quem praecedis, uel exaequas. Equidem omnes, qui aliquid in studiis faciunt, uenerari etiam mirarique soleo. Est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, et quae eos, à quibus contemnitur, inuicem contemnat. Nisi forte aliud iudicas tu. Quanquam quis uno te reuerentior huius operis? quis benignior aestimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

C. PLINIVS SABINO

S V O S.

Rogus, ut agam Firmanorum publicam causam: quod rogo, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar: cupio enim et ornatissimam Coloniam aduocationis officio, et te gratissimo tibi munere obstringere. Nam cum familiaritatem nostram, ut soles predicare, ad praesidium, ornamentumque tibi sumpseris, nihil est quod negare debeam, praesertim pro patria petenti. Quid enim precibus, aut honestius pijs, aut efficacius amantis Proinde

inde Firmanis tuis, at iam potius nostris, oblige fidem meā, quos labore et studio meo dignos, cum splendor ipsorum, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est optimos esse, inter quos tu talis extiteris. Vale.

C. PLINIVS NEPOTI EVO S.

Sis tu accessisse pretium agris, præcipue suburbanis, cau-
sa subita charitatis. Res multis agitata sermonibus pro-
ximis comitijs honestissimas uoces senatui expressit: Candi-
dati ne conuientur, ne mittant munera, ne pecunias depo-
nant. Ex quibus duo priora tam aperte, quam inmodice fie-
bant: hoc tertium, quanquam occultaretur, pro comperto ha-
*uigilat. bebatur. Homulus deinde noster *usus uigilanter hoc con-
Rursus hoc sensu senatus, sententiæ loco postulauit, ut consules deside-
consensu rium uniuersorum nolum Principi facerent: peterentq; si-
cut alijs uitjs, huic quoq; prouidentia sua occurreret. Occur-
rit: sumptus candidatorum fœdos, et infameis ambitus lege
restrinxit. Eosdem patrimonij tertiam partem conferre iussit
in ea, quæ solo continerentur, deforme arbitratus (ut erat)
honorem petituros, urbem, Italiamq; nō pro patria, sed pro
hospitio, aut stabulo quasi peregrinantis habere. Concur-
sant ergo candidati, certatim quicquid uenale audiunt, em-
ptitant, ut sint quoque plura uenalia, efficiunt. Proinde, si
poenitet te Italicorum prædiorum, hoc uendūdi tempus tam
hercule, quam in prouincijs comparandi, dum iidem candi-
dati illic uendunt, ut hic emant. Vale.

C. PLINIVS CORN. TACITO

EVO S.

Ais te adductum literis, quas exigenti tibi de morte
auunculi mei scripsi, cupere cognoscere, quos ego
Miseni relictus (id enim ingressus abruperam) non solum
metus, uerum etiam casus pertulerim: quanquam animus
meum

meminisse horret, incipiam. Profecto auunculo, ipse reli-
quum tempus studiis (ideo enim remanseram) impendi, mox
balineū, cœna, somnus inquietus & brevis. Præcesserat per
multos dies tremor terræ, minus formidolosus, quā Campa-
niæ non solum castella, uerumctiam oppida uexare solitus:
illa uerò nocte ita inualuit, ut non moueri omnia, sed uerti
crederentur. Irrumpit cubiculum meum mater, surgebam
inuicem, si quiesceret, excitaturus: resedimus in arca do-
mus, quæ mare à testis modico spatio diuidebat, dubito
constantiam uocare, an imprudentiam debeam: agebam enim
duodeuicesimum annum, Posco librum Titi Liuij, & quasi
per otium lego, atque etiam ut cœperam, excerpto. Ecce
amicus auunculi, qui nuper ad eum ex Hispania uenerat,
ut me, & matrem sedenteis, me uero etiam legentem uidet:
illius patientiam, securitatem meam corripit, nihilo segnius
ego intentus in librum. Iam hora diei prima, & adhuc du-
bius & quasi languidus dies, iam quassatis circumiacen-
tibus testis, quanquam in aperto loco, angusto tamen, ma-
gnus & certus ruinae metus. Tum demum excedere op-
pido uisum. Sequitur uulgus attonitum, quodq; in pau-
re simile prudentiæ, alienum consilium suo præfert, ingen-
ti que agmine abeuntis premit, & impellit. Egressi testæ
confislimus, multa ibi miranda, multas formidines pati-
mur. Nam uehicula, quæ produci iusseramus, quanquam
in planissimo campo in contrarias parteis agebantur, ac
ne lapidibus quidem fulta, in eodem uestigio quiesce-
bant. Præterea mare in se resorberi, & tremore terræ
quasi repelli uidebamus. Certè processerat litus, mul-
taq; animalia maris in siccis arenis detinebat. Ab altero
latere nubes atra & horrenda, ignei spiritus, tortis ui-
bratisq; discursibus rupta, in longas flammarum figuras
1 dehiscere

dehifcebat, fulgoribus illæ & similis, & maiores erant:
 Tum uero ille idem ex Hispania amicus, acrius & instan-
 tius: si frater, inquit, tuus, tuus auunculus uiuit, uult esse uos
 saluos: si perijt, superstities uoluit. Proinde quid cessatis
 euadere? Respondimus, non commissuros nos, ut de salu-
 te illius incerti, nostræ cōsuleremus. Non moratus ultra pro-
 ripit se, effusoq; cursu periculo aufertur. Nec multò post,
 illa nubes descendere in terras, operire maria, cinxerat Ca-
 preas & absconderat, Miseni quod procurrit, abstulerat.
 Tum mater orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem:
 posse enim tuuenem, se & annis, & corpore grauem bene
 morituram, si mihi causa mortis non fuisset. Ego contrā,
 saluum me, nisi unā, non futurum. Dein manum eius ample-
 xus, addere gradum cogo: paret agrè, incusatq; se, quòd
 me moretur. Iam cinis adhuc, tamen rarus, respicio, densa
 caligo tergis imminēbat, quæ nos torrentis modo infusa
 terræ sequebatur. Deslectamus inquam, dum uidemus, ne in
 uia strati, comitantium turba in tenebris obtrahamur. Vix
 consideramus, & nox non qualis illunis, aut nubila, sed
 qualis in locis clausis lumine extincto. Audires ululatus
 foeminarum, infantium quiritatus, clamores uiro-
 rum. Alij parenteis, alij liberos, alij coninges uocibus requirebant,
 uocibus noscitabant: hi suum casum, illi suorum miscebantur.
 Erant qui metu mortis mortem precarentur. Multi ad
 deos manus tollere. Plures nusquam iam deos ullos, æter-
 namq; illam, & nouissimam noctem mundo interpretaban-
 tur. Nec defuerunt, qui fictis, mentitisq; terroribus uera pe-
 ricula augerent. Adcrant qui Miseni illud ruisse, illud arde-
 re falso, sed credentibus nunciabant. Paululum reluxit, quod
 non dies nobis, sed aduentantis ignis indicium uidebatur, &
 ignis quidem longius substitit, tenebræ rursus, cinis rursus
 multus

multus et grauis, hunc identidem assurgentes excutiebamus, operit alioquin, atque etiam obliti pondere essemus. Possem gloriari, non gemitum mihi, non uocem parum fortem in tantis periculis excidisse, nisi me cum omnibus, omnia mecum perire misero, magno tamen mortalitatis solatio, credidissem. Tandem illa caligo tenuata quasi in fumum, nebulaeue decessit. Mox dies uere, sol etiam effulsit, luridus tamen, qualis esse, cum deficit, solet. Occursabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, alioque cinere tanquam niue obducta. Regressi Misenum, curatis utcumque corporibus, suspensam dubiamque noctem spe, ac metu exegimus, metus praeualcat. Nam et tremor terrae perseuerabat, et plerique lymphati terrificis uaticinationibus et sua, et aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem, quanquam et expertis periculum, et *expectantibus, abeundi consilium, donec de auunculo nuntius ueniret. Haec nequam historia digna, non scripturus leges, et tibi scilicet, qui requisisti, imputabis, si digna ne epistola quidem uidebuntur. Vale.

*inspectantibus

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

SVM ex ijs, qui mirer antiquos, non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi lassae et effata natura, nihil iam laudabile parit. Atque adeo nuper audiui Verginium Romanum paucis legentem comœdiam, ad exemplar ueteris comœdiae scriptam, tam bene, ut esse quandoque possit exemplar. Nescio an noris hominem, quanquam nosse debes: est enim probitate morum, ingenij elegantia, operum uarietate monstrabilis. Scripsit mihiambos tenuiter, argute, uenuste, atque hoc in genere eloquentissime. Nullum est enim genus, quod absolutum non possit eloquentissimum dici. Scripsit comœdias, Menandrum,

l 2

altiosque

diosq; ætatis eiusdem æmulatus, licet has inter Plautinas, Terentianasq; numeres. Nunc primum se in uetere comædia, sed non tanquam inciperet, ostendit: non illi uis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornauit uirtutes, insectatus est uitia, fictis nominibus decenter, ueris usus est apte. Circa me tantum benignitate nimia modum excessit, nisi quod tamen poetis mentiri licet. In summa, extorquebo ei librum, legendumq; inò ediscendum mittam tibi: neque enim dubito futurum, ut non deponas, si semel sumpseris. Vale.

C. PLIN. TYRONI SVO S.

Magna res acta est omnium, qui sunt provincijs prefuturi, magna omnium, qui se simpliciter credunt amicis. Lustricus Bructianus cum Montanum Atticinum comitem suum in multis flagitijs deprehendisset, Cæsari scripsit. Atticinus flagitijs addidit, ut quem deceperat, accuset. Recepta cognitio est. fuit in consilio. egit uterq; profese, egit autem carptim, et κατὰ κεφάλαιον. quo genere ueritas statim ostenditur. Protulit Bructianus testamentum suum, quod Atticini manu scriptum esse dicebat. Hoc enim et arcana familiaritas, et querendi de eo, quem sic amasset, necessitas indicabatur. Enumerauit crimina foeda, manifestaq; fistaq;. Ille cum dilucre nō posset, *ita recessit, ut dum defenditur, turpis: dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribæ seruo, intercepterat commentarios, interceperatq; ac per summum nefas utebatur aduersus amicum crimine suo. Fecit pulcherrime Cæsar, non enim de Bructiano, sed statim de Atticino *perrogauit: Damnat, et in insulam relegatus. Bructiano iustissimum integritatis testimonium redditum, quem quidem etiam constantiae gloria secuta est. Nam defensus expeditissime, accusauit uehementer: nec minus acer,

Id est, summarim. Plinius a-
iunxerunt, capi-
tulatim.

*ita se gessit

*pronunti-
auit

accer, quàm bonus & sincerus apparuit. Quod tibi scripsi, ut te sortitum provinciam, praeponderem. Plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fefellerit, paratam ultionem, qua tamen ne sit opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam incun-^{*usus} dum est vindicari, quàm decipi miserum. Vale.

C. PLIN. TRIARIO SVO S.

Impense petis, ut agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioqui, et famosam: faciam, sed non gratis. Qui fieri potest, inquis ut, non gratis tu? Potest, exigam enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. peto, atque etiam paciscor, ut simul agat Crenulius Ruso. Solum hoc mihi, etiam in pluribus claris adolescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuvenes ostendere foro, assignare famae. Quod si cui, prestare Rusoni meo debeo, uel propter nataleis ipsius, uel propter eximiam mei charitatem, quem magni aestimo in iisdem iudicijs, ex iisdem etiam partibus conspici, audiri. Obliga me, oblige ante, quàm dicat: nam cum dixerit, gratias agēs. Spōdeo sollicitudini tuae, spei meae, magnitudini causae suscepturum. Est indolis optima, breui^{*} producturus alios, si interim prouectus fuerit à ^{*prouectus} nobis. Neque enim cuiquam tam clarum statim ingenium est, rus ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam, commendatorq; contingat. Vale.

C. PLIN. MARCO SVO S.

Quam multum interest, quid à quoque fiat. Eadem enim facta claritate, uel obscuritate facientium aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur. Nauigabam per Larium nostrum, cum senior amicus ostendit mihi uillam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. Ex hoc, inquit, aliquando municeps nostra cum mari-

1 1 10 se

to se precipitauit. Causam requisij. Maritus ex diutino morbo circa uelanda corporis ulceribus putrescebat. Vxor ut inspiceret, exegit. Neque enim quenquam fidelius iudicaturum posset ne sanari. Vidit, despectauit. Hortata est ut moreretur, comesq; ipsa mortis, dux inò & exemplum, & necessitas fuit. Nam se cum marito ligauit, abiicitq; in lacum. Quod factum, ne mihi quidem, qui municeps, nisi proximè auditum est, non quia manus illo clarissimo Arrie factò, sed quia minor ipsa. Vale.

C. PLIN. HISPANO SVO S.

Scribis Robustum splendidum equitem Romanum cum
 *Scauro *Attilio *Caro amico meo Oculum usque commune
 *percepisse iter *fecisse, deinde nusquam coparuisse. Petis, ut Carus ueniat, nosq; si potest, in aliqua inquisitionis uestigia inducat. Veniet, uereor ne frustra. Suspicio enim tale, nescio quid, Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo municipi meo. Huic ego ordines impetraueram, atque etiam proficiscenti *quadringenta milia nummum ad instruendum se, ornandumq; donaueram: nec postea aut epistola eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi. Intercepit ne sit à suis, an cum suis, dubium. Certe non ipse, non quisquam ex seruis eius apparuit. Utinam ne in Robusto idem experiamur: tamen arcessamus Carum, demus hoc tuis, demus optimi adolescentis honestissimis precibus, qui pietate summa, mira etiam sagacitate patrem querit. Dij fauant ut sic inueniat ipsum, quemadmodum iam cum quo fuisset, inuenit. Vale.

*quadringenta

C. PLIN. SERVIANO SVO S.

Audeo & gratulor, quòd Fusco Salinatori filiam tuam destinasti. Domus patritia, pater honestissimus, mater pari laude. Ipse est studiosus, literatus, disertus etiam, puer simplicitate, comitate iuuenis, senex grauitate. Neque enim

enim amore decipior. Amo quidem effuse, ita officijs, ita reuerentia meruit: iudicio tamen, & quidem tanto acrius, quanto magis amo. * Tibi quidem (ut qui explorauerim) spondeo, * Tibique habiturum te generum, quo melior fingi ne uoto quidem potuit. Superest, ut auum te quam maturissime similitimum sui faciat. Quæra felix tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos, ut meos uel liberos, uel nepotes ex uestro sinu sumere, & quasi pari iure tenere contingeret. Vale.

C. PLIN. SEVERO SVO S.

ROgas ut cogitem, quid designatus consul in honorem Principis censeas. Facilis inuentio, non facilis electio. Est enim ex uirtutibus eius larga materia, * tamen quod * tamē quod sentiam, indicabo, si prius hæsitationem meam ostendero: malo quidē, dubito num idem tibi suadere, quod mihi debeam. Designatus ego consul omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui, non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens Principis nostri: cuius uidebam hanc esse præcipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. Recordabar etiam plurimos honores pessimo cuique delatos, à quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat, quam diuersitate censendi: quod ipsum dissimulatione & silentio non præterij, ne forte non iudicium illud meum, sed obliuio uideretur. Hoc tunc ego, sed non omnibus eadem placent, nec conueniunt quidem. Præterea faciendi aliquid, uel non faciendi uera ratio, cum hominum ipsorum, tum rerum etiam, ac temporum conditione * initur. Nam recentia opera maximi Principis præbent facultatem, noua, magna, uera censendi. Quibus ex causis (ut supra scripsi) dubito an idem nunc tibi, quod tunc mihi suadeam. Illud non dubito, debuisse me in parte consilij tui ponere, quod ipse fecissem. Vale.

l 4

C. PL

C. PLIN. PONTIO SVO S.

SCio, quæ ubi causa fuerit impedimento, quo minus præcurrere aduentum meum in Campaniam posses. Sed quanquam absens totius huc migrasti, tantum mihi copiarum tam urbanarum, quam rusticarum nomine tuo oblatum est, quas omneis improbe quidem, accepi tamen. Nam me tui, ut ita facerem, rogabant: ac uerebar ne et mihi, et illis irascereris, si non fecissem. In posterum nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiam tuis denunciaui, si rursus tam multa attulissent, omnia relatueros. Dices, oportere me tuis rebus ut meis uti: etiam, sed perinde illis ac meis parco. Vale.

C. PLIN. QVADRATO SVO S.

* Et quo non
minus gaudeo

AVidius Quietus, qui me unice dilexit, * et cui non minimum gaudeo, probauit ut multa alia Thraseæ (fuit enim familiaris) ita hoc sepe referebat, præcipere solitum suscipiendas esse causas aut amicorum, aut destitutæ, aut ad exemplum pertinateis. Cur amicorum? non eget interpretatione. Cur destitutæ? quod in illis maxime et constantia agentis, et humanitas cerneretur. Cur pertinateis ad exemplum? quia plurimum referret, bonum an malum ducem haberent. Ad hæc ego genera causarum, ambulo forte, addam tamen claras, et illustres. Aequum enim est agere nonnunquam gloriæ, et famæ id est suam causam hos terminos, quia me consulisti, dignitati, ac uerecundiæ tuæ statuo. Nec me præterit, Vsum et esse, et haberi optimum dicendi magistrum. Video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, ut bene agerent, agendo consequutos. Sed et illud, quod Pollionis, uel tæquam Pollionis, accepi, uerissimum experior: Commode agendo factum est, ut sæpe agerem, sæpe agendo, ut minus commode: quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quam facultas: nec fiducia, sed temeritas paratur.

* inducere-
tur

tur. Nec uerò Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, quod infirmitate uocis, mollitia frons, quo minus in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare, ut possis, cum uoles dicere: dices, cum uelle debbis. Hoc ferè temperamentum ipse seruauit: nonnunquā necessitati, quæ pars rationis est, parui. egi enim quasdam, à senatu iussus: Quo tamen in numero fuerunt ex illa Thræse diuisione, hoc est, ad exemplum pertinentes. Adfui Bæticis contra Babium* Massam. Quæsitum est, an danda esset inquisitio: data est. Adfui rursus iisdem querentibus de Cæcilio Clæsico: quæsitum est, an prouinciales ut socios, ministrosq; proconsulis plecti oporteret: poenas lucrunt. Accusauī Marium Priscum, qui lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis, cuius seueritatem immanitate criminum excesserat, relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis, & incautum, ita minime malum, iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno postulante, ut sibi inuicem euocare testes liceret, impetratum est. In posterum opto, ut ea potissimum iubeat, quæ me deceat uel sponte fecisse. Vale.

* d's, Bassum

C. PLIN. FABATO SVO S.

Debemus mehercule nataleis tuos perinde ac nostros celebrare, cum lætitia nostrorū ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares, istuc securi sumus. Villa Camiliana, quam in Campania possides, est quidē uetustate uexata, * ea tamen quæ sunt pretiosiora, aut integra manent, aut * & leuissime lesa sunt. Attendemus ergo, ut quàm saluberrime reficiantur. Ego uideor habere multos amicos, sed huius generis, cuius & tu quæris, & res exigit, propè neminē. Sunt enim omnes togati, & urbani. Rusticorum autem prædiorum administratio poscit durum aliquem & agrestem, cui

l 3 neq;

neq; labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis solitudo uideatur. Tu de Rufo honestissime cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen noui sibi prestare possit, ignoro: uelle plurimum credo. Vale.

C. PL. CORNELIANO SVO S.

* al: (hoc loco nomē) magnam cepi, &c.

EVocatus in consiliū à Caesare nostro ad Centūcellas, hoc enim iudiciū, quādiu Principis iustitiam, grauitatem, conuictam, in secessu quoq; ubi haec maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt uariae cognitiones, & quae uirtutes iudicis per plures species experiretur. Dixit causam: Claudius Aristion princeps Ephesiorū, homo munificus, & innoxie popularis. Inde inuidia, & ab dissimulatis delator inmissus. Itaque absolutus, iudicatusq; est. Sequenti die audita est Galitza adulterij rea. Nupta haec tribuno malitū honores petiuro, & suam, & mariti dignitatē, centurionis amore maculauit. Maritus legato consulari, ille Caesari scripserat. Caesar excusis probationibus, centurionē exautorauit, atq; etiā relegauit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis. Sed maritū non sine aliqua reprehensione patientiae, amor uxoris retardabat, quā quidem etiā post delatū adulterium domi habuerat, quasi contentus amulum remouisse. Admonitus ut perageret accusationem: peregit inuitus. Sed illam damnari etiā inuito decusatore necesse erat. Damna & Iulia legis poenis relicta est. Caesar & nomē centurionis, & commemorationem discipline militaris sententiae adiecit, ne omnes eiusmodi causas renocare ad se uideretur. Tercio die inducta cognitio est multis sermonibus, & uario rumore iactata, Iulij Tyronis codicillis, quos ex parte ueros esse constabat, ex parte falsi dicebantur. Substituebantur crimini * Scmpronius Senecio eques Ro. & Eurythmus

* Scmiranus tur crimini * Scmpronius Senecio eques Ro. & Eurythmus

Cæsaris libertus, & procurator. Heredes, cum Cæsar esset in Dacia, communiter epistola scripta petierant, ut susceperet cognitionem susceperat, & cunctis diem dixerat, & cum ex heredibus quidam quasi reuerentia Eurythmi remitteret accusationem, pulcherrime dixerat, Nec ille Polyctetus est, nec ego Nero. Indulserat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto confederat auditurus. A parte heredum intrauerant duo omnino, postularunt, ut omnes hæcædes agere cogercntur, cum detulissent omnes, aut sibi quoque desistere permitteretur. Locutus est Cæsar summa gravitate, summa moderatione. Cumque aduocatus Senecionis, & Eurythmi dixisset, suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur: non curo, inquit, an isti suspicionibus relinquantur, ego relinquo. Dein cōuersus ad nos inquit, quid facere debeamus: isti enim queri uolunt, quod sibi licuerit non accusare. Tum ex consilij sententia iussit denunciari heredibus omnibus, aut agerent, aut singuli approbarent causas non agendi, alioquin se uel de calumnia pronūciaturum. Vides quam honesti, quam seueri dies, quos incundissime remissiones sequebantur. Adhibebamur quotidie cœnæerat modica, si principem cogites. Interdum antea quædam audiebamus, interdum incundissimis sermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (tam diligens in Cæsare humanitas fuit) xenia sunt missa. Sed mihi ut gravitas cognitionum, consilij honor, suauitas, simplicitasque conuictus, ita locus ipse petiunculæ fuit. Villa pulcherrima cingitur uiridissimis agris, imminet littori, cuius in sinu quam maximus portus uelut amphitheatrum. Nilius sinistrum brachium firmissimo opere munimentum est, dextrum elaboratur. In ore porius insula assurgit, quæ illatum uento mare obiacens frangat, tutumque ab ueroque latere decursum nanibus præstet. Assurgit autem arte

Id est, attendite.

Id est, dicta a consultatione digna.

arte uisenda: ingenita saxa latissima nauis prouehit, contra hæc alia super alia deiecta ipso pondere manent, ac sensim quodam uelut aggere construuntur: eminet iam, & apparet saxum dorsum, impactosq; fluctus in immensum elidit & tollit, uastus illic fragor, canumq; circa mare: saxi deinde pile adijciuntur, quæ procedenti tempore enatam insulam imitentur. habebū hic portus etiam nomē auctoris, erig; uel maxime salutaris. Nam per longissimum spatium litus importuosum hoc receptaculo uletur. Vale.

C. PLIN. QUINTILIANO SVO S.

***Tituli** **Q**uamuis & ipse sis continentissimus, & filiam tuam ita institueris ut decebat filiam tuā * Tutili; neptem: cum tamen sit nuptura honestissimo uiro Nonio Celeti, cui ratio ciuiliū officiorum necessitatem quandam nitore imponit: debet secundum conditiones mariti ueste, comitatu, quibus non augetur dignitas, ornatur tamen, instrui. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio. Itaq; partem oneris tui mihi uindico, & tanquam parcus aliter puelle nostræ confero quinquaginta millia nummū, plus collaturus, nisi à uerecundia tua sola mediocritate manusculi impetrari posse considerem, ne recusares. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

Tollite cuncta, inquit, coeptosq; auferte labores: seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, ut illi arma diuina. Num superbius potuit reuera, ut inter meas, pulchram: nam mihi satis est certare mecum. Est hæc pro Accia Variola & dignitate personæ, & exempli raritate, & iudicij magnitudine insignis. Nam scæmina splendide nata, nupta prætorio uiro, exheredatā ab octogenario patre, intra undecim dies, quam ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona pa-

terna

tam memoriter tenes omnis, ut cōferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

RECĒ fecisti, quod gladiatorium munus Veronensibus nostris promissisti: à quibus olim amaris, sufficere, ornaris. Inde etiam uxorem charissimam tibi, & probatissimam habuisti, cuius memoriæ aut opus aliquod, aut spectaculum, atque hoc potissimum, quod maxime funeri debebatur. Præterea tanto consensu rogaberis, ut negare non constans, sed durum videretur. Illud quoque egregie, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per hæc etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanæ, quas cōmeras plurimas, ad præfinitum diem occurrissent. Sed licet cessauerint illæ tempestate detentæ: tu tamen meruisti, ut acceptum tibi fu ret, quod quo minus exhiberes, per te non scitit. Vale.

LIBRI SEXTI FINIS.

C. PLINII SE- CVNDI EPISTO-

LARVM LI-

BER VII.

*Geminio

C. PLIN. *RESTITVTO SVO S.

ERRĒT me hæc tua tam pertinax nâ-
letudo, & quanquam te temperatissimum
nouerim, uereor tamen, ne quid illi etiam
in mores tuos liceat. Proinde monco pa-
tienter resistas. Hoc laudabile, hoc salu-
tare. Admutat humana natura, quod suadeo, ipse certe sic
agere sanus cum meis soleo. Spero quidem, si forte in aduer-
sam

sam ualeitudinem incidero, nihil me desideraturum uel pudore, uel* patientia dignum. Si tamen superauerit morbus, * poenitentia denuncio, ne quid mihi delur, nisi permittentibus medicis: sciantq; si dederint, ita uindicaturum, ut solent quibus aliqua negantur. Quinetiam cum perustus ardentissima febre, tandem remissus unctusq; acciperem à medico potionē, porrexi manum, utq; tangeret, dixi: admotumq; iam labris poculum reddidi. Postea cum uicesimo ualeitudinis die balineo prepararer, mussanteisq; medicos repente uidissem, causam requisij: responderunt, posse me tutò lauari, non tamen omnino sine aliqua suspitione. Quid, inquam, necesse est atque ita spe balinei, cui iam uidebar inferri, placidē, leniterq; dimissa, ad abstinentiam rursus, non secus ac modo ad balineum, animum, uultumq; composui. Quae tibi scripsi primum, ut te non sine exemplo monerem: deinde, ut in posterum ipse ad eandem temperantiam adstringerer, cum me hac epistola quasi pignore obligauissem. Vale.

C. PLIN. IVSTO SVO S.

Quemadmodum congruit, ut simul et affirmes te adsiduis occupationibus impediri, et scripta nostra desideres, quae uix ab otiosis impetrare aliquid petiluri temporis possunt. Patiar ergo aetatem inquietam uobis exercitamque transcurrere, et hyeme denum, cum credibile erit nobilibus saltem uacare te posse, quaram quid potissimum ex iugis meis tibi exhibeam. Interim abunde est, si epistolae non sunt molestae: sunt autem, et* uel cō bre- * idco uiiores erunt. Vale.

C. PLIN. PRAESENTI SVO S.

TAnte ne perseuerantia? tu modo in Lucania, modo in Campania. Ipse enim, inquis, Lucanus, uxor Campana. Iusta causa longioris absentiae, non perpetuae tamen. Quin

Quin ergo aliquando in urbem redis? ubi dignitas, honor, amicitiae tam superiores, quam minores? Quousque regnabis? quousque uigilabis cum uoles? dormies quandiu uoles? quousque calceis? nusquam toga feriata? liber totos dies? Tempus est te reuifere molestias nostras, uel ob hoc solum, ne uoluptates istae satietate languescant. Saluta paulisper, quo sit tibi iucundius salutari. Tercere in hac turba, ut te solitudo delectet. Sed quid imprudens, quem euocare conor, retardos? Fortasse enim his ipsis admoneris, ut te magis ac magis otio inuoluas, quod ego non abrumpi, sed intermitti uolo. Ut enim si carnem tibi facerem, dulcibus cibus acreis, acutosque miscerem, ut obtusus illis, et oblitus stomachus his excitaretur: ita nunc hortor, ut iucundissimum genus uitae nonnullis interdum quasi acoribus condias. Vale.

C. PLIN. PONTIO SVO S.

Ais legisse te hendecasyllabos meos: requiris etiam quemadmodum coeperim scribere homo, ut tibi uideor, senex: ut ipse fateor, non ineptus. Nunquam a poetice (alius enim repetam) alienus fui, quin etiam quatuordecim natus annos Graecam tragicdiam scripsi. Qualem inquis? nescio, *Cilicia tragicdia uocabatur. Mox cum e* militia rediens, in Icaria insula uentis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare, ipsamque insulam feci. expertus sum me aliquando et heroico, hendecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis haec causa est. Legebantur in Laurentino mihi libri Astinij Galli de comparatione patris, et Ciceronis. Incidit epigramma Ciceronis in Tyronem suum. Dein cum meridie (erat enim aestas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, coepi reputare maximos oratores hoc studij genus et in oblectationibus habuisse, et in laude posuisse. Intendi animum, contraque opinionem meam post

post longam consuetudinem, perquam exiguo temporis momento id ipsum, quod me ad scribendum sollicitauerat, his uersibus exarauit:

Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Ausus de Cicerone dare, palnamq; decusq;
Lasciuum iuueni* lusum Ciceronis, et illo
Spectandum ingenio, quo seria condidit, et quo
Humanis salibus multo, uarioq; lepore
Magnorum ostendit menteis gaudere uirorum.
Nam queritur, quod fraude mala frustratus amantem,
Pauca coenato sibi debita saua Tyro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post haec, inquam, nostros celamus amores?
Nullumq; in medium timidi damus: atq; fatemur
Tyronisq; dolos, Tyronis nosse fugaces
Blanditias, et furti, nouas addentia flammis?

* uersum

Transi ad elegos, hos quoq; non minus celeriter explicui.
Addidi alios facilitate corruptus. Deinde in urbem reuer-
sus, sodalibus legi, probauerunt: inde plura me tra, si quid
ocij, maxime in itinere, tentauit. Postremo placuit exemplo
multorum unum separatim hendecasyllaborum uolumen
absolueret: nec poenitet. Legitur, describitur, cantatur, et
iam à Græcis quoque, quos Latine huius libelli amor do-
cuit. Nunc cithara, nunc lyra personatur. Sed quid ego tam
* gloriosè? Quauquam poëtis furere cōcessum est, et tamen * furiosè
non de meo, sed de aliorum iudicio loquor, qui siue iudicant,
siue errant, me delectant. Vnum precor, ut posteri quoque
aut errent similiter, aut iudicent. Vale.

C. PLIN. CALPURNIAE SVAE S.

Incredibile est quanto desiderio tui tenear. In causa
amor primum: deinde, quod non consueuimus abesse.

m

Inde

* eger et mor-
sus

Inde est, quod magnam partem noctium in imagine tua uigilem exigo: inde, quod interdum quibus horis te misere solebam, ad dietam tuam ipsi me, ut uerissime dicitur, pedes ducunt: quod denique * eger mente, et similis excluso à uacuo lumine recedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro, et amicorum liubus conteror. Aestimatu, quæ uita mea sit, cui requies in labore, in miseria, curisq; solatium est. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

R Ara, et notabilis res contingit Varenò, sit licet adhuc dubia. Bithyni accusationem eius ut temere inchoatam omisisse narrantur. De eo adest provincie legatus, attulit decretum consilij ad Cæsarem, attulit ad multos principes uiros, attulit etiam ad nos Varenì aduocatos. Perstat tamen idem ille Magnus, quinetiam, Nigrinum optimum uirum pertinacissime exercet. Per hunc à consulibus postulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. Adstibat Varenò iam tantum ut amicus, et tacere decreueram. Nihil enim tam contrarium, quàm si aduocatus à senatu datus defenderem ut reum, cui opus esset ne reus uideretur. Cum tamen finita postulatione Nigrini, consules ad me oculos retulissent, scietis inquam constare nobis silentij nostri rationem, curà ueros legatos * provincie audieritis contra Nigrinum, ut ad quem missi sunt. Ego ad me quoque habeo decretum provincie, Rursus ille, potest tibi liquere. Ad hoc ego, si tibi ex diuerso liquet, potest et mihi quod est melius in causa liquere. Tum legatus Polyænus causas abolitæ accusationis exposuit, postulauitq; ne cognitioni Cæsaris præiudicium fieret. Respondit Magius. Iterum quæ Polyænus, ipse raro et breuiter interlocutus, Multum me intra silentium tenui. Accepi enim non minus interdum oratori

cratorium esse tacere, quàm dicere, atque adeò repeto, quibusdam me capitis reís, uel magis silentio, quàm oratione accuratissima profuisse. Mater amisso filio (quid enim prohibet, quanquam alia ratio scribundæ epistolæ fuerit, de studijs disputare?) libertos eius, eosdemq; cohæredes suos, falsi et ueneficii reos detulerat ad principem, iudicemq; impetrauerat Iulium Seruiantum. Desideram reos ingenti quidem coëlu, erat enim causa notissima, præterea utrinque ingenij clarissima. Hinc cognitioni quæstio imposuit, quæ secundum reos dedit. Postea mater adiit Principem, affirmavit se nouas probationes inuenisse. Præceptum est Seruiantio, ut uacaret finitam causam retractanti, si quid noui afferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos Iulij oratoris. Quo audito Passienus Crispus dixit, Bene mehercule bene, sed quò tam bene? Iulius Nepos iuuenis ingeniosus, sed parum callidus, cum multa dixisset, adsignatumq; tempus impleisset: rogo, inquit, Seruiant, permittas mihi unum uersum adijcere. Tum ego, cum omnes me, ut diu responsurum intuerentur, respondissem inquam, si unum illum uersum Africanus adiecisset, in quo non dubito omnia noua fuisse. Non facile me repeto, tantum ad sensum agendo, quantum tunc non agendo consecutum. Similiter nunc et probatum, et exceptum est, quod pro Vareno hætenus tacei. Consules, ut Polyænus postulabat, omnia integra Principi seruauerunt, cuius cognitionem suspensus expecto. Nam dies ille nobis pro Vareno, aut securitatem et ocium dabit, aut intermissum laborem renouata sollicitudine iniunget. Vale.

C. PLIN. SATURNINO SVO S.

ET proxime Prisco nostro, et rursus, quia ita iussisti, gratias egi libentissime quidem. Est enim mihi

III 2

periuicun

periucundum, quòd uiri optimi, mihiq; amicissimi adeò co-
hæsistis, ut inuicè uos obligari putetis. Nam ille quoq; præ-
cipuam se uoluptatē ex amicitia tua capere profitetur, cer-
tatq; tecum honestissimo certamine mutue charitatis, quàm
ipsum tempus augebit. Te negocijs distineri ob hoc mole-
ste fero, quòd deferuire studijs non potes: si tamen alteram
litem per iudicem, alteram, ut ais, ipse finieris, incipies pri-
mum istic ocio frui, deinde satiatu ad nos reuerii. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

EXprimere non possum, quàm iucundum sit mihi, quòd
Saturninus noster summas tibi apud me gratias alijs
super alias epistolis agit. Perge ut cœpisti, uirumq; opti-
mum quàm familiarissime dilige, magnam uoluptatem ex
amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus. Nam cum
omnibus uirtutibus abundet, tum hac præcipuè, quòd habet
maximam in amore constantiam. Vale.

*Tusco

C. PLIN. *FUSCO SVO S.

Quæris quemadmodum in secessu, quo iandiu frue-
ris, putem te studere oportere: Vtile in primis, &
nulli præcipiunt, uel ex Græco in Latinum, uel ex Latino
uertere in Græcum. Quo genere exercitationis proprietas,
splendorq; uerborum, copia figurarum, uis explicandi:
præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas
paratur: simul quæ legentem fefellissent, transferentem
fugere non possunt, intelligentia ex hoc, & iudicium ac-
quiritur. Nihil obsuerit, quæ legeris, hætenus ut rem ar-
gumentumq; teneas, quasi amulum scribere, lectisq; con-
ferre, ac sedulo pensare, quid tu, quid ille commodius.
Magna gratulatio, si tu nonnulla, magnus pudor, si cuncta ille
melius. Licebit interdum & notissima eligere, & certare
cum electis. Audax hæc, non tamen improba, quia secreta
con

contentio. Quamquam multos uidemus eiusmodi certamina sibi cum multa laude sumpsisse, quousque subsequi satis habebant, dum non desperant antecessisse. Poteris & quæ dixeris post obliuionem retractare, multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud, & tædio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum recalescere ex integro, & resumere impetum fractum omis- sumq; . Postremo noua uelut membra peracto corpori in- texere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi esse præci- puum studium orandi, sed non ideo semper pugnacem hunc, & quasi * bellatoriu
ræ uarijs, mutatisq; seminibus: ita ingenia nostra nunc hæc, nunc illac meditatione recoluntur. Volo interdum ali- quem ex historia locum adprehendas, uolo epistolam di- ligentius scribas, uolo carmina. Nam sæpe in oratione quoque non historica modo, sed propè poetica descriptio- num necessitas incidit: & pressus sermo, purusq; ex epi- stolis petitur. Fas est & carmine remitti, non dico continuo & longo (id enim perfici nisi in ocio non potest) sed hoc ar- guto et breui, quod aptè quantalibet occupationes, curasq; distinguit. Lusus uocatur, sed hi lusus non minorem in- terdum gloriam, quàm seria consequuntur: atque adeò (cur enim te aduersus non uersibus adhorter?)

Ut laus est ceræ mollis, cedensq; sequatur

Si doctos digitos, iussaq; fiat opus.

Et nunc informet Mariem, castamue Mineruam,

Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

Vtq; sacri fontes non solum incendia sistunt,

Sæpe etiam flores, uernaq; prata iuuant:

Sic hominum ingenium flecti, ductq; per arteis

Non rigidas docta mobilitate decet.

m 3

Itaque

Itaque summi oratores, summi etiam uiri sic se aut exercebant, aut delectabant: inò delectabant exercebantq̃. Nam mirum est, ut his opusculis animus intendatur, remittaturq̃. Recipiunt enim amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem, omnia denique, quæ in uita atque etiam in foro, causisq̃ uersantur. Inest his cum eadem quæ alijs, tum per se quoque utilitas, quòd metri necessitate deuincti, soluta oratione letamur, et quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus. Habes plura etiam fortasse quàm requirebas. Vnum tamen omisi, non enim dixi, quæ legenda arbitrarer, quanquam dixi, cum dicerem quæ scribenda. Tu memineris, sui cuiusque generis autores diligenter eligere. Alunt enim multum legendum esse: non multa. Qui sint hi, adco notum, prouocatumq̃ est, ut demonstratione non egeant: et alioqui tam immodicè epistola me extendi, ut dum tibi quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. Qui ergo pugillareis resumis, et aliquid ex his, uel istud ipsum quod exprobas, scribis. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

Quia ipse cum prima cognoui, iungere extrema quasi auulsa cupio. Te quoque existimo uelle de Varenno, et Bithynis reliqua cognoscere. Acta causa hinc à Polyeno, inde à Magio. Finitis actionibus, Cæsar, neutra, inquit, pars de mora quereretur. Erit mihi curæ, explorare prouinciæ uoluntatem. Multum interim Varenus tulit. Etenim quàm dubium est, an meritò accusetur, ita quo euentu qui à nemine accusetur, incertum est. Supercst, ne rursus prouinciæ, quod damnassee dicitur, placeat, agatq̃ penitentiam penitentia sue. Vale.

C. PLIN. FABATO SVO S.

Mirari,

M Iraris, quod Hermes libertus meus hereditarios agros, quos ego iusseram proscribi, non expectata actione pro meo quincunce * ex septingentis milibus Corellie addixerit: adijcis, posse eos nongentis milibus uenire, ac tanto magis, quæris, an quod gesserit, ratum seruem. Ego uero seruo. Quibus ex causis, accipe. Cupio enim & tibi probatum, & cohæredibus meis excusatum esse, quod me ab illis, maiore officio * iubente, secerno. Corelliam cum * uincente summa reuerentia diligo: primum, ut sororem Corellij Rufi, cuius mihi memoria sacrosancta est: deinde, ut matri meæ familiarissimam. Sunt mihi & cum marito eius * Minutio Iusto, optimo uiro uetera iura: fuerunt & cum * Militio Fulco filio maxima, adeo quidem, ut prætor me ludis meis præficeret. Hæc cum proxime istic fui, indicauit mihi cupere se aliquid circa Larium nostrum possidere. Ego illi ex prædijs meis, quod uellet, & quanti uellet, obtuli, exceptis paternis maternisque: his enim cedere ne Corellie quidem possum. Igitur cum obuissset mihi hæreditas, in qua prædia ista, scripsi ei uenalia futura. Has epistolas Hermes tulit, exigentique ut statim portionem meam sibi addiceret, paruit. Vides quam ratum habere debeam, quod libertus meus meis moribus gessit. Superest, ut cohæredes æquo animo ferant, separatim me uendidisse, quod mihi licuit omnino non uendere. Nec uero coguntur imitari meum exemplum: non enim illis eadem cum Corellia iura sunt. Possunt ergo intueri utilitatem suam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

C. PLIN. MINUTIO SVO S.

L ibellum formatum à me sicut exegeras, quo amicus tuus, imò noster (quid enim non commune nobis?) si res posceret, uteretur, nisi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi cum, id est, disperdendi haberes. ha-

m 4 bebis

2d ep. 70° *emuli.* *bebis tamen, an emendandi nescio, utique disperdendi. ὅμῃς
 ὃ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι optima quæq; detrahitis, quod si feceris, bo
 ni consulam. Postea enim ille ex aliqua occasione ut meis
 utar, & beneficio fastidij tui ipse laudabor, ut in eo quod ad
 notatum inuenies, & superscripto aliter explicitum. Nam
 cum suspicarer futurum, ut tibi tumidius uideretur, quod &
 sonantius est, & elatius, non alienum existimaui, ne te tor
 queres, addere statim pressius quiddam, & exilius: uel po
 tius humilior, & peius, * tuo tamen iudicio rectius. Cur enim
 non usquequaq; tenuitatem nostram insecter, & exagitem?
 Hæc, ut inter istas occupationes aliquid aliquando rideres.
 Illud serio, uide ut mihi uaticum reddas, quod impendi data
 opera, cursore dimisso. Næ tum cum hoc legeris, nō partem
 libelli, sed totū libellum improbas, negasq; ullius pretij esse,
 cuius pretium reposceris. Vale.*

C. PLIN. FEROCI SVO S.

EAdem epistola & studere te, & non studere significat.
 Aenigmata loquor: ita plane, donec distinctius, quod sen
 tio, enunciem. Negat enim te studere, sed est tam polita, quæ
 nisi a studente non potest scribi. Aut es tu super omneis bea
 tus, si talia per desidiam, & ocium perficis. Vale.

C. PLINIVS CORELLIÆ

SVÆ S.

TV quidem honestissime, quod tam impense & re
 gas & exigis, ut accipi iubeam à te pretium agro
 rum, non ex septingentis milibus, quanti illos à Liberto
 meo: sed ex nongentis, quanti à publicanis partem uice
 simam emisti. Inuicem ego & rogo, & exigo, ut non so
 lum quid te, uerumetiam quid me deceat, aspicias: patia
 risq; me in hoc uno tibi eodem animo repugnare, quo in
 omnibus obsequi soleo. Vale.

C. PL.

C. PL. SATVRNINO SVO S.

Requiris quid agam? Quæ nosti, distringor officio, amicis deseruio, studeo interdum: quod non interdum, sed solum semperq; facere non audeo dicere rectius, certe beatius erat. Te omnia alia quàm quæ uelis agere moleste ferrem, nisi ea quæ agis essent honestissima. Nam & reipublicæ suæ negotia curare, & disceptare inter amicos, laude dignissimum est. Prisci nostri contubernium iucundum tibi futurum sciebam, noueram simplicitatem eius, noueram comitatem, eundem esse, quod minus noram, gratissimum expetior, cum tam iucunde officiorum nostrorum meminisse eum scribas. Vale.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO.

Calestrium Tyronem familiarissime diligo, & priuatis mihi & publicis necessitudinibus implicitum: simul militauimus, simul quæstores Caesaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorū iure præcessit, ego illum in prætura sum consecutus, cum mihi Caesar annum remisisset. Ego in uillas eius sæpe seceffi, ille in domo mea sæpe conualuit. Hic nunc proconsul prouinciam Belicam per Ticinum est petiturus. Spero, imò confido facile me impetraturum, ut ex iuinere defleat ad te, si uoles uindicta liberare, quos proxime inter amicos magnunifisti. Nihil est, quod uerearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa. Proinde nimiam istam uerecundiam pone, teq; quid uelis, consule: illi tam iucundum, quod ego, quàm mihi, quod tu iubes. Vale.

C. PLIN. CELERI SVO S.

Sua cuique ratio recitandi, mihi, quod sæpe iam dixi, Sui si quid me fugit, ut certe fugit, admonear. Quo magis miror, quod scribis fuisse quosdam, qui reprehenderent,

m 3

quod

quoddam orationes omnino recitare. Nisi uerò has solas non putant emendandas. A quibus libenter requisierim, cur concedant (si concedunt tamen) historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei, ueritatique componitur: cur tragœdiam, quæ non auditorium, sed scenam, et actores: cur lyrica, quæ non lectorem, sed chorum, et hymnum possunt. At horum recitatio usu iam recepta est. Num est ergo culpandus ille qui caput? Quanquam orationes quoque et nostri quidem, et Græci lectauerunt. Superuacuum tamen est recitare, quæ dixeris, etiam si eadem omnia, si usdem omnibus, si statim recites: si uerò multa inseras, multa commutes, si quosdam nouos, quosdam eosdem, sed post tempus adsumas. Cur minus pretabilis sit causa recitandi quæ dixeris quam edendi? Sed difficile est, ut oratio, dum recitatur, satisfaciatur. Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi. Nec uerò ego, dum recito, laudari: sed dum legger, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto, ac primum quæ scripsi, mecum ipse peritasto: deinde duobus aut tribus lego, mox alijs, trado adnotanda, notasque eorum, si dubito, cum uno rursus aut altero pensito, nouissime pluribus recito. Ac si quid mihi credis, tunc acerrime emendo. Nam tanto diligentius, quanto sollicitius intendo. Optime autem reuerentia, pudor, metus iudicant. Idque adeo sic habet. Nonne si loquuturus esses cum aliquo quamlibet docto, uno tamen munus commoueretur, quam cum multis, uel indoctis? Nonne cum surgis ad agendum, tum maxime tibi ipse diffidus? tum commutata non dico plurima, sed omnia cupis? Vtique, si latior scena, et corona diffusior. Nam illos quoque sordidos, pullatosque reueremur. Nonne si prima quæque improbari putes, debilitaris, et concidis? Opinor, quia in numero ipso est quoddam

alios

dam magnum, collatumq; consilium, quibusq; singulis iudicij parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus scriptor tragicædiarum, si quid forte familiarior amicus tollendum ipse relinendum arbitraretur, dicere solebat, ad populum, prouoco: atque ita ex populi uel silentio, uel ad sensu aut suam, aut amici sententiam sequebatur. Tantum ille populo dabat. Recte, an secus, nihil ad me. Ego enim non populum aduocare, sed certos, electosq; solo, quos inuocat, quibus credam, quos denique & tanquam singulos obseruem, & tanquam non singulos timeam. Nam quod M. Cicero de stylo, ego de metu sentio. Timor est emendator acerrimus. Hoc ipsum quod nos recitaturos cogitamus, emendat: quod auditorium ingredimur, emendat: quod pallemus, horrescimus, circumspicimus, emendat. Proinde non poenitet me consuetudinis meæ, quam utilissimam experior. Adeoq; non deterreor sermunculis istorum, ut ultro te rogem, monstres aliquid, quod his addam. nihil enim curæ meæ satis est. Cogito quàm sit magnum dare aliquid in manus hominum, nec persuadere mihi possum, non & cum multis, & sæpe tractandum, quod placere & semper, & omnibus cupias. Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S.

Deliberas mecum, quænammodum pecunia, quam municipibus nostris in epulum obtulisti, post te quoque salua sit. Honestæ consultatio, non expedita sententia. Numcres Reipub. summam? Verendum est ne* dilabatur. Des agros, ut publici negligantur. Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipse feci. Nam pro quingentis milibus nummum, quæ in alimenta ingenuorum, ingenuarumq; promiseram, agrum ex meis longe pluris* exactori publico mancipavi: eundem neftigali inposito recepi, tricena milia

*dilabantur ad
sacras, quæ, ut
publica, negli-
guntur.

*actori

*longe

milia annua daturus. Per hoc enim et recipi publicæ fors in tuto, nec reditus incertus, et ager ipse propter id, quod uectigali* large supercurrat, semper donum, à quo exerceatur, inueniet. Nec ignoro me plus aliquanto, quàm donasse uideor, et rogauisse, cum pulcherrimi agri pretium necessitas uectigalis infregerit. Sed oportet priuatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre: multoq; diligentius muneris suo consulere, quàm facultatibus. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

Angit me Fanniæ ualctudo. Contraxit hanc dum aspidet Iuniæ uirgini Vestali, sponte primum: est enim ad finis: deinde etiam ex autoritate pontificum. Nam uirgines, cum ui morbi atrio Vestæ coguntur excedere, matronarum curæ custodieq; mandantur: quo munere Fannia dum sedulo fungitur, hoc discrimine implicata est. Insident febres, tussis increscit: summa macies, summa defectio, animus tantum et spiritus uiget, Heluidio marito, Thrasea patre dignissimus. Reliqua labuntur, meq; non metu tantum, uerum etiam dolore conficiunt. Doleo enim foeminam maximam eripi oculis ciuitatis, nescio an aliquid simile uisuris. Quæ castitas illi? quæ sanctitas? quanta grauitas? quanta constantia? Bis maritum sequuta in exilium est: tertio, ipsa propter maritum relegata. Nam cum Senecio reus esset, quod de uita Heluidij libros composuisset, rogatumq; se à Fannia in definitione dixisset, quærente minaciter Metio Caro an rogasset, respondit, rogaui: an commentarios scripturo dedisset, dedi: an sciente matre, nesciente. Postremo nullam uocem cedentem periculo emisit. Quin etiam illos ipsos libros, quanquam ex necessitate, et metu temporum abolitos senatusconsulto publicatis bonis, seruauit, habuit, tulitq; in exilium exilij causam. Eadem quàm iucunda,

incunda, quàm comis, quàm denique (quod paucis datum est) non minus amabilis, quàm ueneranda? Erit sanè quam postea uxoribus nostris ostentare possimus: erit à qua uiri quoque fortitudinis exempla sumamus, quam sic cernentes audientesq; miramur, ut illas quæ leguntur. Ac mihi domus ipsa nutare, conuulsaq; sedibus suis ruitura supra uidetur, licet adhuc posteros habeat. Quantis enim uirtutibus, quantisq; factis assequuntur, ut hæc non nouissima occiderit? Me quidem illud etiam adfigit, & torquet, quòd * morte eius, illam (nihil possum illustrius dicere) *matrè eius tantæ fœminæ matrem rursus uideor amittere, quàm hæc ut reddit ac refert nobis, sic auferet secum, meq; & nouo pariter, & rescisso uulnere adficiet. Vtrunque colui, utranque dilexi: utram magis, nescio, nec discerni uolebant. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis. Ego solatium relegatarum, ego ultor reuersarum, non feci tamen paria, atque eo magis hanc cupio seruari, ut mihi soluendi tempora supersint. In his eram curis, cum scriberem ad te, quas si deus aliquis in gaudium uerterit, de metu non querar. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S.

Librum tuum legi, & quàm diligentissimè potui adnotavi, quæ commutanda, quæ eximenda arbitrarer. Nam & ego uerum dicere assueui, & tu libenter audire. Neque enim ulli patientius reprehenduntur, quàm qui maxime laudari merentur. Nunc à te librum meum cum adnotationibus tuis expecto. O incundas, o pulchras uices, quàm me delectat, quod si qua posteris cura nostri, usquequaque narrabitur, qua concordia, simplicitate, fide uixerimus. Erit rarum & insigne, duos homines ætate, dignitate propèmodum æquales, nonnullius in literis nominis

(cogor

(cogor enim de te quoque parcius dicere, quia de me simul dico) alterū alterius studia fouisse. Equidem adolescentulus cum iam tu fama gloriaq; floureres, te sequi, tibi longo, sed proximus interuallo ē esse, et haberi concupiscebam. Et erant multa clarissima ingenia, sed tu mihi (ita similitudo naturæ ferebat) maximè imitabilis, maxime imitandus uidebaris. Quo magis gaudeo, quòd si quis de studijs sermo, unà nominamur, quòd de te loquentibus statim occorro: nec desunt, qui uni utrique nostrum præstantur. Sed nos nihil interest mea, quo loco iungimur. Nam in hoc primus, quia tibi proximus: quin etiam in testamentis debes adnotasse, nisi quis foris alterutri nostrum amicissimus, eadem legata, et quidem pariter accipimus. Quæ omnia huc spectant, ut inuicem ardentius diligamus, cum tot uinculis nostræ studia, mores, fama, suprema denique hominum iudicia constringant. Vale.

C. PLIN. CORNUTO SVO S.

PAreo collega clarissime, et infirmitati oculorum ut iabes consulo. Nam et huc tecto uehiculo undiq; inclusus, quasi in cubiculo perueni. Et hic non stylo modo, uerum etiam lectionibus difficulter, sed abstineo, solisq; auribus studeo, cubicula obductis uclis opaca, nec tamen obscura facio. Cryptoporticus quoque ad opertis inferioribus fenestris, tantum umbræ, quantum luminis habent. Sic paulatim lucem ferre condisco. Balineum adsumo, quia prodest: nimis, quia non nocet, parcissime tamen. Ita assueui, et nunc custos adest. Gallinā, ut à te missam, libenter accipi, quàm satis acris oculis, quāquam adhuc lippis, pinguisimam uidi. Vale.

C. PLIN. FALCONI SVO S.

MInus miraberis, me tam instanter petisse, ut in amicū meum conferres tribunatum, cum scieris, quis ille

ille, qualisq;. Possum autem iam tibi et nomen indicare, et describere ipsum, postquam polliceris. Est Cornelius Minutianus, ornamentum regionis meae, seu dignitate, seu moribus: natus splendide, abundat facultatibus, amat studia, ut solent pauperes. Idem rectissimus iudex, fortissimus aduocatus, fidelissimus amicus. Accepisse te beneficium credes, cum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, titulis (nihil uolo clatius de modestissimo uiro dicere) parem. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO S.

Circe Tyroni possis. Sed ut perseveres esse tam fortis, rogo, ne tibi contra rationem ætatis tantum laboris iniungas. Quinimo denuncio, ut illum et domi, et intra domum, atq; etiam intra cubiculi limen expectes. Etenim cum à me ut frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obsequo, exigere officium, quod parenti suo remisisset. Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO S.

Nymidia Quadratilla paulò minus octogesimo ætatis Anno decessit, usque ad nouissimam ualitudinem uiridis, atque etiam ultra matronalem modum compacto corpore et robusto. Decessit honestissimo testamento. Reliquit heredes ex beffe nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum noui, nepotem familiarissime diligo, adulescentem singularem, nec ijs tantum, quos sanguine attingit, inter propinquos amandum. Ac primum conspicius forma, omniscis sermones malignorum et puer, et iuuenis euasit. Intra quartum et uicesimum annum maritus, et si deus adiuisset, pater. Vixit in contubernio auia delicate seuerissime, et tamen obsequentiissime. Habebat illa pantomimos, fouebatque effusius, quàm principi foemine conueniret. Hos Quadratus non in theatro, non domi spectabat,

spectabat, nec illa exigebat. Audiui ipsam, cum mihi commendaret nepotis sui studia, solere se ut fœminam in illo ocio sexus laxare animum luxu calculorum, solere spectare pantomimos suos: sed cum factura esset alterutrum, semper se nepoti suo præcepisse, abiret, studeretq;: quod mihi non amore eius magis facere, quàm reuerentia uidebatur. Miraberis, & ego miratus sum. Proximis sacerdotilibus ludis, productis in commissione pantomimis, cum simul theatro ego, & Quadratus egredieremur, ait mihi. Scis me hodie primum uidisse saltantem auie meæ libertum: hoc nepos. At Hercule alienissimi homines in honorem. Quadratillæ (pudet me dixisse honorem per adulationis officium in theatrum) cursitabant, exultabant, plangebant, mirabantur: ac deinde singulos gestus dominæ cum canticis reddebant, qui nunc exquisitissima legata theatralis operæ corollarium accipient ab herede.* Quorsum scribam hæc? quia soles, si quid incidit noui, non inuitus audire: deinde quia iucundum est mihi, quod cœperim gaudium scribendo retractare. Gaudco enim pietate defunctæ, honore optimi iuuenis. Lætor etiam, quòd domus aliquando C. Cassij, huius qui Cassianæ scholæ princeps, & parens fuit, seruiet domino non minori. Implebit enim illam Quadratus meus ut decebit, rursusq; ei pristinam dignitatem, celebritatem, gloriamq; reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille consultus. Vale.

C. PLIN. RVFO SVO S.

Quantum eruditorum aut modestia ipsorum, aut quies operit, & subtrahit famæ. At nos eos tantum dicturi aliquid, aut lecturi timemus, qui studia sua proferunt: cum illi, qui tacent, hoc amplius præsent, quòd maximum opus silentio reuerentur. Expertus scribo, quod

*Hæc scripsi, quia soles

quod scribo. Terentius iunior equestribus militijs, atq; etiam procuratione Narbonensis prouinciæ integerrime functus, recepit se in agros suos, * speratisq; honoribus trans-^{* paratisq;} quillissimum ocium prætulit. Hunc ego inuitatus hospitio, ut bonum patremfamilie, ut diligentem agricolam intuebar, de his locuturus, in quibus illum uersari putabam: & coeperam, cum ille me doctissimo sermone reuocauit ad studia. Quætersa omnia? quàm Latina? quàm Græca? Nam tantum utraq; lingua ualet, ut ea magis uideatur excellere, quæ cum maxime loquitur. Quantum ille legit? quantum tenet? Athenis uiuere hominem, non in uilla putet. Quid multa? auxit solitudinem meam, effecitq; ut illis, quos doctissimos noui, non minus hos seductos, & quasi rusticos uerear. Idem suadeo tibi. Sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentissimo ingenio, diligentius scrutatus, inuenies. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

NVper me cuiusdam amici languor admonuit, optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut auaritia, aut libido sollicitat? Non amoribus seruit, non adpetit honores, opes negligit, & quantulumcunque, ut relicturus, satis habet: Tunc deos, tunc hominem esse se meminit: inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit: ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur. Balinea imaginatur, & fontis. Hæc summa curarum, summa uotorum, mollemq; in posterum, & pinguem, si contingat euadere, hoc est, innoxiam, beatâq; destinat uitam. Possum ergo, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi, mihiq; præcipere, ut taleis esse sani perscue-

n remus

remus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

C. PLINIVS SVRAE

SVO S.

ET mihi discendi & tibi docendi facultatem ocium prebet. Igitur perquam uelim scire, esse aliquid phantasmata, & habere propriam figuram, numenq; aliquod putes, an inanem & uariam ex metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credam, in primis eo ducor, quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc, & obscurus obtinenti Africam comes haeserat. Inclinato die spatiabatur in porticu, offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorq; perterrita, Africam se futurorum praenunciam dixit: iturum enim Romam, honoresq; gesturum, atq; etiam tum summo imperio in eandem provinciam reuersurum, ibiq; moriturum. Facta sunt omnia. Praeterea accedenti Carthaginem, egredientiq; nauem, eadem figura in littore occurrisse narratur. Ipse certe implicitus morbo, futura praeteritis, aduersa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, protegit. Tam illud non ne & magis terribile, & non minus mirum est: quod exponam, ut accepi. Erat Athenis spatiosa & capax domus, sed infamis, & pestilens, per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus uinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur, mox apparebat idolorum, senex macte & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, eruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq;. Inde inhabitantibus tristes, diraeq; noctes per metum uigilabantur: uigiliam morbus, & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdum quoq;, quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis *inerrabat, longiorisq; causa timoris timor erat. Deserta inde, & dannata solitudine domus, totaq; illi monstro relicta: proscribatur tamen, seu

quis

quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoque pretio, quia suspecta uilitas, percunctatus: omnia docetur, ac nihilominus, imò tanto magis conduit. Vbi cœpit aduersperasce, iubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillareis, stylum, lumen, suos omneis in interiora dimittit: ipse ad scribendum animum, oculos manum intendit, ne uacua mens audita simulachra, & inanes sibi metus fingeret. * Initio, quale ubique silentium noctis, deinde concuti ferrum, uincula moueri, ille non tollere oculos, nō remittere stylum, sed obfirmare animum, auribusq; prætere. Tum crebrescere fragor, aduentare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: respicit, uidet, agnoscitq; narratum sibi effigiem. Stabat, innuebatque digito, similis uocanti. Hic contra, ut paululum expectaret, manu significat, rursusq; ceris, & stylo incumbit: Illa scribentis capiti catenis insonabat. Respicit rursus idem, quod prius, innuentem. Nec moratus tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquam deflexit in aream domus, repente elapsa deserit comitem. Desertus herbas, & folia concepta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniunt ossa inserta catenis & implicita, que corpus æuo, terræque patrefactum nuda & exesa reliquerat uinculis, collecta publice sepeliuntur. Domus postea rite conditis manibus caruit. Et hæc quidem adfirmantibus credo: illud adfirmare alijs possum: Est libertus mihi Marcus, non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is uisus est sibi erruere quendam in toro residentem, admoventemq; capiti suo culiros, atque etiam ex ipso uertice amputantem

* Initioq;
ubiq; silen-
tium

capillos. Vbi inluxit, ipse circa uerticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat, uenerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemq; detonderunt: & quâ uenerant, recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsosq; circa capillos dies ostendit. Nihil notabile secutum, nisi forte, quod non fui reus, futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius uixisset. Nam in serinijs eius datus à Caro de me libellus inueniuntur. Ex quo coniectari potest, quia res moris est submittre capillum, recisos meorum capillos, depulsi quod imminere periculi signum fuisse. Proinde rogo eruditionem tuam intendas. Digna res est, quam diu multumq; consideres: ne ego quidem indignus, cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam utranque in partem, ut soles, disputes: ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertumq; dimittas, cum mihi consulendi causa fuerit, ut dubitare desinerem. Vale.

C. PLIN. SEPTITIO SVO S.

AIs quosdam apud te reprehendisse, tanquam amicos meos ex omni occasione ultra modum laudem. Agnosco crimen, amplector etiam. Quid enim honestius culpa benignitatis? Qui sunt tamen isti, qui amicos meos melius norint? Sed ut norint, quid inuident mihi felicissimum errorem? Ut enim non sint, quales à me prædicantur, ego tamen beatus, quod mihi uidentur. Igitur ad alios hanc sinistram diligentiam conferant. Nec sunt parum multi, qui carpere amicos suos iudicium uocant: mihi nunquam persuadebunt, ut meos amari à me nimis unquam putem. Vale.

C. PLIN. MONTANO SVO S.

Ridebis

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris, quod nisi legeris, non potes credere. Est uia Tiburtina intra primum lapidem (proxime adnotavi) monumentum Pallantis, ita inscriptum: Huic Senatus ob fidem, pietatemq; erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, et sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Equidem nunquam sum miratus, quæ sæpius à fortuna quam à iudicio proficiscerentur. Maxime tamen hic ne titulus admonuit, quam essent nimica, et inepta, quæ interdum in hoc cœnum, in has sordeis abijcerentur. Quæ denique ille furcifer et recipere ausus est, et recusare: atque etiam, ut moderationis exemplum, posteris prodere. Sed quid indignor? ridere satius est, ne se magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perueniunt, ut rideantur. Vale.

C. PLIN. GENITORI SVO S.

Torqueor, quod discipulum, ut scribis, optima spei amisti, cuius et ualetudine, et morte impedita studia tua, quid nesciam? cum sis omnium officiorum obseruantissimus, cumq; omnes, quos probas, effusissime diligas. Me huc quoque urbana negocia persequuntur, non delectant. Non desunt enim, qui me aut iudicem, aut arbitrum faciunt. Accedunt querelæ rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutuntur. Instat et necessitas agrorum locandorum perquam molesta. Adeo rarum est inuenire idoneos conductores, quibus ex causis precario studeo: studeo tamen, nam et scribo aliquid et lego: sed cum lego, ex comparatione sentio, quam male scribam. Licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de uisione Helvidij, orationi Demosthenis contra Mædum confers. Quam sanè, cum componerem illos, habui in

Id est, contra
Mædiam.

manibus, non ut æmularer: improbum enim, ac penè furiosum: sed tamen imitarer, & sequeretur tantum, ut diuersitas ingeniorum maximi & minimi, & ut causæ dissimilitudo pateretur. Vale.

C. PLIN. CORNVTO SVO S.

Claudius Pollio amari à te cupit, dignus hoc ipso, quod cupit, deinde quòd ipse te diligit. Neque enim ferè quisquam exigit istud, nisi qui facit: uir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè ultra modum, si quis tamen ultra modum, uerecundus. Hunc, cum simul militaremus, non solum ut commilito inspexi, præerat alæ militari, ego iussus à legato consulari rationem alarum, & cohortium excutere, ut magnam quorundam fœdamq; auaritiam, & negligentiam parem, ita huius summam integritatem, sollicitam diligentiam inueni. Postea promotus ad amplissimas procurationes nulla occasione corruptus, ab infito abstinentiæ amore deflexit: nunquam secundis rebus intumuit, nunquam officiorum uarietate continuam laudem humanitatis infregit, eademq; firmitate animi laboribus suffecit, qua nunc ocium patitur. Quod quidem paulisper cum magna sua laude intermisit, & posuit, à Correllio nostro ex liberalitate imperatoris Nervæ emendis, diuidendisq; agris adiutor adsumptus. Etenim qua gloria dignum est, summo uiro in tanta eligendi facultate præcipue placuisse? Idem quàm reuerenter, quàm fideliter amicos colat, multorum supremis iudicijs, in his * Annij Bassi grauissimi ciuis credere potes, cuius memoriam tam grata prædicatione prorogat, & extendit, ut librum de uita eius (nam studia quoque, sicut alias arteis bonas ueneratur) ediderit pulchrum, sed & uarietate ipsa probandum, cum plerique hætenus defun-

flo

* & Muso-
nij Bassi

florum meminerint, ut querantur. Hunc hominem adpetentissimum tui, mihi crede, complectere, adprehendere, imò et inuita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior cepit. Vale.

G. PLINIVS FABATO
PROSOCERO S.

Dilector iucundum tibi fuisse Tyronis mei aduentum. Quod uerò scribis oblata occasione proconsulis plurimos manuissos, unice lætor. Cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen civium numero: id enim oppidis firmissimum ornamentum. Illud etiam me non ut ambitiosum, sed tamen iuuat, quòd ais esse te, meque et gratiarum actione, et laude celebratos. Est enim, ut Xenophon ait, ἡδίστον ἀρετοῦ ἐπαινεῖσθαι, utique si te mereri putes. Vale.

Id est, suavis-
simum genus
auscultationis
laus.

G. PLIN. TACITO SVO S.

Avexor, nec me fallit augurium, historias tuas immortalis futuras: quò magis illis (ingenue fatebor) inferi cupio. Nam si esse nobis curæ solet, ut facies nostra ab optimo quoque artifice exprimatur: nonne debemus optare, ut operibus nostris similis tui scriptor, prædicatorque contingat? Demonstrò ergo, quanquam diligentiam tuam fugere non possit, quum sit in publicis actis: demonstrò tamen, quo magis credas iucundum mihi futurum, si factum meum, cuius gratia periculo cedit, tuo ingenio, tuo testimonio ornaucris. Dederat me senatus cum Herennio Senecione advocatum provincie Bælicæ contra Bæbium Massam: damnatoque Massa, censuerat, ut bona eius publicè custodirentur. Senecio cum explorasset consules postulationibus uacatu-
ros, convenit me, et qua concor-

dia (inquit) iniunctam nobis accusationem executi sumus, hac adeamus consules, petamusq; ne bona dissipari sinant, quorum esse in custodia debent. Respondi: cum simus aduocati à senatu dati, dispice, num peractas putes partis nostras, senatus cognitione finita. Et ille: tu quem uoles, tibi terminum statues, cui nulla cum prouincia necessitudo, nisi ex beneficio tuo, & hoc recenti: ipse & natus ibi & quæstor in ea fuit. Tum ego, si fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te, ut si qua ex hoc inuidia erit, non tua tantum sit. Venimus ad consules, dicit Senecio, quæ res ferebat: aliqua subiungo. Vix
 *en dum conticueramus, * & Massa quæstus, Senecionem non aduocati fidem, sed inimici amaritudinem implexisse, impietatisq; reum postulat. Horror omnium. Ego autem: Vereor, inquam, clarissimi consules, ne mihi Massa silentio suo prauaricationem obiecerit, quod non & me reum postulauit. Quæ uox & statim excepta, & postea multo sermone ciebrata est. Diuus quidem Nerua (nam priuatus quoq; attendebat his, quæ recte in publicum fierent) missis ad me grauissimis literis, non mihi solum, uerum etiam seculo est gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. Hæc utcumq; se habent, notiora, clariora, maiora tu facies: quanquam non exigo, ut excedas rei actæ modum: nec enim historia debet egredi ueritatem, & honeste factis ueritas sufficit.

Vale.

*

LIBRI SEPTIMI FINIS.

C. PLIN

C. PLINII SE- CVNDI EPISTO- LARVM LI-

BER VIII.

C. PLIN. SEPTIMIO SVO S.

TER commodè explicui, excepto quòd
quidam ex meis aduersam ualeitudinem
* feruentissimis æstibus contraxerunt. En- * *seruescen-*
colpius quidem lector, ille seria nostra, tibus
ille delicæ, exasperatis faucibus pulue-
re sanguine reiecit. Quàm triste hoc ipsi, quàm acerbum
mibi, si his, cui omnis ex studijs gratia, inhabilis studijs fue-
rit: quis deinde libellos meos sic leget, sic anabit? quem
aures meæ sic sequentur? Sed dii lætiora promittunt. Ste-
tit sanguis, resedit dolor. Præterea continens ipse, nos so-
liciti, medici diligentes. Ad hoc salubritas cœli, secessus,
quies, tantum salutis, quatum otij pollicentur. Vale.

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

ALij in prædia sua proficiscuntur, ut locupletiores
Arcuantur, ego ut pauperior. Vendideram uinde-
mias certatim negotiatoribus ementibus, inuitabat pre-
tium, & quod tunc, & quod fore uidebatur, spes fefel-
lit. Erat expeditum omnibus remittere æqualiter, sed non
satis æquum. Mihi autem egregium in primis uidetur,
ut foris, ita domi: ut in magnis, ita in paruis: ut in alie-
nis, ita in suis agitare iustitiam. Nam si paria peccata, pa-
res etiam laudes. Itaq; omnibus quidem, ne quis mihi non
donatus abiret, partem octauam pretij, quo quis eme-
rat, concessi: deinde ijs, qui amplissimas summas emptio-
nibus occupauerant, separatim consului. Nam & me ma-

n 5 *gis iuue*

gis iuuerant, & maius ipsi fecerant damnum. Igitur ijs, qui pluris quam decem milibus emerant, ad illam communem, & quasi publicam octauam addidi decimam eius summe, quae decem milia excesserat. Vercor ne parum expresserim, apertius calculos ostendam, si qui forte quindecim milibus emerant, hi & quindecim milium octauam & quinque milium decimam tulerunt. Præterea cum reputarem quosdam ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse, nequaquam uerum arbitrabar, quos non equasset fides solutionis, hos benignitate remissionis æquari. Rursus ergo ijs, qui soluerant, eius quod soluerant, decimam remisi. Per hoc enim aptissime & in præteritum singulis pro cuiusque merito gratia referri, & in futurum omnes, cum ad emendum, tum etiam ad soluendum allici uidebantur. Magno mihi seu ratio hæc, seu facilitas stetit. Sed fuit tanti: nam regione tota & nouitas remissionis, & forma laudatur: ex ipsis etiam quos non una, ut dicitur, pertica, sed distincte, gradatimque tractauit. Quanto quis melior, & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me ἐν δ' ἢ τῶν ἡμετέρων κῆρας, ἢ γὰρ ἐσθλός. Vale.

Id est, in equali honore partim improbus, partim pbus.

C. PLIN. SPARSO SVO S.

Librum, quem nouissime tibi misi, ex omnibus meis uel maxime placere significas, est eadem opinio cuiusdam eruditissimi, quo magis adducor, ut neutrum falli putem: quia non est credibile utrumque falli, & quia tum blandior mihi. Volo enim proxima quæque absolutissima uideri: & ideo iam nunc contra istum librum fauco orationi, quam nuper in publicum dedi, communicaturus tecum, ut primum diligentem tabellarium inuencro. Exegi expectationem tuam, quam uereor, ne desituat oratio

in arte

in manus sumpta. Interim tamen tanquam placituram (et
fortasse placebit) expecta. Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S.

O Prime facis, quod bellum Dacicum scibere paras. Nam
quæ tam recens, tam copiosa, tam lata, quæ denique
tam poetica, et quanquam in uerissimis rebus, tam fabulo-
sa materia? Dices immissa terris noua flumina, nouos
pontes fluminibus iniectos, infessa castris montium abru-
pta, pulsum regia, pulsum etiam uita regem, nihil disperan-
tem. Super hac ætos bis triumphos, quorum alter ex inui-
cta gente primus, alter nouissimus fuit. Vna, sed maxima
difficultas, quod hæc æquare dicendo, arduum, immensum
etiam tuo ingenio, quanquam altissime adsurgat, et amplif-
simis operibus increseat. Nonnullus et illo iabor, ut barba-
ra et fera nomina, in primis regis ipsius Græcis uersibus
non resultent. Sed nihil est, quod non arte, curaque, si non
potest uinci, mitigetur. Præterea, si datur Homero et
mollia uocabula, et Græca ad lenitatem uersus contrahere,
extendere, inflectere: cur tibi similis audentia, præsertim
non delicata, sed necessaria negetur? Proinde iure uatum
inuocatis dijs, et inter Deos ipso, cuius res, opera, consilio
dictaturus es, immitte rudentes, pande uela, ac si quando
aliàs, toto ingenio uehere. Cur enim non ego quoque poe-
ticè cum poeta? Illud iam nunc patiscor, prima quæque ut
absolueris, mitte, imò etiam ante quàm absoluas: sic ut
erunt recentia, si rudia, si adhuc similia nascentibus. Re-
spondebis non posse perinde carptim, ut contexta, perin-
de inchoata placere ut effecta. Scio itaque et à me aestima-
buntur, ut cepta: spectabuntur, ut membra: extremamq;
linam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc ne
super

super cætera habere amoris tui pignus, ut ea quoque norim, quæ nosse neminem uelles. In summa, potero fortasse scripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius, cautiùsq; sed ipsum te magis amabo, magisq; laudabo, quanto celerius, et incautius miseris. Vale.

C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Graue uulnus Macrinus noster accepit, amisit uxorem singularis exempli, etiam si olim fuisset. Vixit cum hac trigintanovem annis sine iurgio, sine offensa. Quam illa reuerentiam marito suo præstitit, cum ipsa summam mereretur quot, quâtasq; uirtutes ex diuersis ætatibus sumptas collegit, et miscuit. Habet quidem Macrinus grande solatium, quod tantum bonum tandiu tenuit. Sed hoc magis exacerbat, quod amisit. Nam fruendis uoluptatibus crescit carendi dolor. Ero ergo suspensus pro homine amicissimo, dum admittere auocamenta, et cicatricem pati possit, quam nihil æque ac necessitas ipsa, et dies longa, et salietas doloris inducit. Vale.

C. PLIN. MONTANO SVO S.

Cognouisse iam ex epistola mea debes, adnotasse me nuper monimentum Pallantis sub hac inscriptione: Huic senatus ob fidem, pietatemque erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, et sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Postea mihi uisum est precium curæ, ipsum s. c. querere. Inueni tam copiosum, et effusum, ut ille superbissimus titulus modicus, atque etiam demissus uideretur. Conferant se, * misceantq; non dico illi ueteres Africani, Achaici, Numantini: sed hi proximi Marij, Syllæ, Pompeij (nolo progredi longius) infra Pallantis laudes iacebunt. Urbanos qui illa censuerunt, putem, an miseros? Dicerem urbanos, si Senatum deceret urbanitas

* alij non habent, misceantq;

urbanitas. Miseros ergo? sed nemo tam miser est, ut ad illa cogatur. Ambitio ergo, et procedendi libido? Sed quis adeo demens, ut aut per suum, aut per publicum dedecus procedere uellet in ea ciuitate, in qua hic esset usus potentissimæ dignitatis, ut primus in senatu laudare Pallantem posset? Omitto, quod Pallanti seruo prætoriam ornamenta offeruntur, quippe offeruntur à scruiis. Mitto quod censent non exhortandum modò, uerumetiam compellendum ad usum aureorum anulorum. Erat enim contra maiestatem Senatus, si ferreis prætorius uteretur. Leuia hæc et transeunda. Illa memoranda, quod nomine Pallantis Senatus, nec expiata postea * ea iniuria est. Pal-^{* curia} lantis nomine Senatus gratias agit Casari, quod et ipse cum summo honore mentionem eius prosecutus esset, et Senatui facultatem fecisset testandi erga eum beneuolentiam suam. Quid enim Senatui pulchrius, quàm ut erga Pallantem satis gratus uideretur? Additur ut Pallas, cui se omnes pro uirili parte obligatos fatentur, singularis fidei, singularis industriæ fructum meritisimo ferat, prolatos imperij fines, redditos exercitus Reipub. credas. Adstruitur his, cum Senatui, populoq; Romano liberalitatis gravior representari nulla materia posset, quàm si abstinentissimi, fidelissimiq; custodis principalium opum facultates adiuuare contigisset. Hoc tunc uotum Senatus, hoc præcipuum gaudium populi, hæc liberalitatis materia gratissima, si Pallantis facultates adiuuare publicum opum egestionem contingeret. Iam quæ sequuntur, uoluisse quidem Senatum censere, dandum ex ærario sestertium centies quinquagies: et quanto ab eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tanto impensius petere à publico parente, ut cum compelleret ad cedendum

dum Senatui. Id uerò decrat, ut cum Pallante auctoritate publica ageretur, Pallas rogaretur, ut Senatui cederet, ut illi superbissimæ abstinentiæ Caesar ipse patronatus aduocaretur, ne sestertium centies quinquagies sperneret. Spreuit, quod solum potuit tantis opibus publice oblati, adrogantius fecit, quàm si acceperisset. Senatus tamen id quoque similis querenti, laudibus tulit, his quidem uerbis: Sed cum princeps optimus, parensq; publicus rogatus à Pallante, eam partem sententiæ, quæ pertinebat ad dandum ei ex ærario centies quinquagies sestertium, remitti uoluisset, testari senatum, & se libenter, ac meritò hanc summam inter reliquos honores ob fidem, diligentiamq; Pallantis decernere cœpisse, uoluntati tamen principis sui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoque re obsequi. Imaginare Pallantem uelut intercedentem senatus consulto, moderantemque honores suos, & sestertium centies quinquagies, ut nimium recusantem, cum prætorii ornamenta tanquam minus receperisset. Imaginare Cæsarem liberti precibus, uel potius imperio coram senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imaginare senatum usquequaque testantem meritò, libenterq; se hanc summam inter reliquos honores Pallanti cœpisse decernere, & perseveraturum fuisse se, nisi obsequeretur principis uoluntati, cui non esset fas in ulla re repugnare. Ita ne sestertium centies quinquagies Pallas ex ærario referret, uerecundia ipsius, obsequio senatus opus fuit in hoc præcipue non obsequuturi, si in nulla re putasset fas esse non obsequi. Finem existimas? manedum, & maiora accipe. Utique cum sit uile, principis benignitatem promptissimam ad laudem, præmiâq; merentium inlustrari ubique, & maxime ijs lo-

cis

eis, quibus incitari ad imitationem præpositi rerum eius
 cura possent, et Pallantis spectatissima fides, atque inno-
 centia exemplo prouocare studium tam honestæ emula-
 tionis posset, eaque quarto Calend. Februarij, quæ pro-
 xime fuissent, in amplissimo ordine optimus princeps re-
 citasset, senatusque consulta de his rebus facta in æs inci-
 derentur, idque æs fingeretur ad statuam loricatam diui
 Iulij. Parum uisum tantorum dedecorum esse curiam te-
 stem. Delectus est celeberrimus locus, in quo legendæ præ-
 sentibus, legenda futuris proderentur. Placuit ære signa-
 ri omneis honores fastidiosissimi municipij, quosque re-
 pudiaisset, quosque, quantum ad decernenteis pertinet,
 gessisset, incisa, et insculpta sunt publicis, eternisque mo-
 nimentis prætoria ornamenta Pallantis, sic quasi fœde-
 ra antiqua, sic quasi sacræ leges. Tanta principis, tanta
 senatus, tanta Pallantis ipsius: quid dicam? nescio, nisi
 uellet in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam, pa-
 tientiam Cæsar, humilitatem Senatus. Nec puduit ratio-
 nem turpitudini obtendere. Egregiam quidem pulchramque
 rationem, ut exemplo Pallantis præmiorum ad studium
 emulationis ceteri prouocarentur. Ea honorum uilitas
 erat, illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. Inue-
 niebantur tamen honesto loco nati, qui peterent, cupe-
 rentque, quod dari liberto, promitti seruis uidebant. Quam
 iuuat, quod in tempora illa non incidi, quorum sic me,
 tanquam illis uixerim, pudet. Non dubito similiter adfici
 te. Scipio quoniam sit tibi uiuus, et ingenuus animus. Ideoque
 facilius est, ut me (quanquam indignationem quibusdam
 in locis fortasse ultra epistolæ modum extulerim) parum
 doluisse, quam nimis credas. Vale.

G. PL.

C. PLIN. TACITO SVO S.

Nequē ut magistro magister, neque ut discipulo discipulus (sic enim scribis) sed ut discipulo magister: nam tu magister, ego contra: atq; adeo tu in scholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo, librum misisti. Non potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipso probare, eum esse, qui non modo magister tuus, sed ne discipulus quidem debeam dici: sumam tamen personam magistri, exeramque in librum tuum ius, quod dedisti eo liberius, quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te ulciscaris. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

Clitumnus
fons.

Vidisti ne aliquando Clitumnum fontem? si nondum, & puto nondum, alioqui narrasses mihi. Vide quem ego (poenitet tarditatis) proxime uidi. Modicus collis adsurgit antiqua cupressu nemorosus, & opacus. Hunc subter fons exit, & exprimitur pluribus uenis, sed imparibus, eluctatusque facit gurgitem, qui lato gremio patescit purus & uitreus, ut numerare iactas stipes, & relucens calculos possis. Inde non loci deuexitate, sed ipsa sui copia, & quasi pondere impellitur. Fons adhuc, & iam amplissimum flumen, atque etiam nauium patiens, quas obuias quoque, & contrario nisu in diuersa tendentis transmittit, & perfert, adeo ualidus, ut illa quae properat, ipse tanquam per solum planti remis non adiuetur, idem egerri me remis, contisque superetur aduersus. Iucundum utrumque per iocum, ludumque fluitantibus, ut flexerint cursum, laborem otio, otium labore uariare. Ripae fraxino multa, multa populo uestiuntur. Quas perspicuus amnis uelut mersas uiridi imagine adnumerat. Rigor aquae certauerit muiibus, nec color cedit. Adiacet templum priscum, & religiosum

religiosum. Stat Clitumnus ipse amictus, ornatusq; prætexti. Præsens numen, atq; etiam fatidicum indicant sortibus. Sparsa sunt circa sacella complura, totidemq; Dei simulachra sua cuiq; ueneratio, suum nomen, quibusdam uero etiam fontes. Nam præter illum quasi parentem cæterorum, sunt minores capite discreti, sed flumini miscentur, quod ponte transmittitur. Is terminus sacri, prophaniq; in superiore parte nauigare tantum, infra etiam natæ concessum. Balineum Hispellates, quibus illum locum diuus Augustus dono dedit, publice præbent, & hospitium. Nec desunt uillæ, quæ secutæ fluminis amœnitatem, margini insistant. In summa, nihil erit, ex quo non capias uoluptatem. Nam studebis quoq; & leges multa multorum omnibus columinis, omnibus parietibus inscripti, quibus fons ille, Deusq; celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis: quanquam tu uero, quæ tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

C. PLIN. VRSO SVO S.

Olim non librum in manus, non stylum sumpsi. Olim nescio quid sit otium, quid quies, quid denique illud, iners quidem, iucundum tamen nil agere, nihil esse: addo multa me negotia amicorum nec sedere, nec studere patiuntur. Nulla enim studia tanti sunt, ut amicitia officium deferatur, quod religiosissime custodiendum studia ipsa præcipiunt. Vale.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes uidere, hoc tristior audies, neptem tuam abortum fecisse, dum se prægnantem esse puellariter nescit, ac per hoc quædam custodienda prægnantibus omittit, facit omittenda: quem errorem magnis detrimentis expiauit, in summum periculum adducta. Igitur, ut necesse est, grauiter accipias sene-

o Etutem

Statem tuam, quasi paratis posteris destitutam, sic debes agere dijs gratias, quòd ita tibi in praesentia praecepotes negauerunt, ut seruarent neptem, illos reddituri, quorum nobis spes certior hanc ipsa, quanquam parum prospere explorata, fecunditas facit. iisdem nunc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo, confirmo. Neq; enim ardentius tu praecepotes, quam ego liberos cupio. Quibus uideo à meo, tuòq; latere prouum ad honores iter, & audita latius nomina, & non subitas imagines relicturus. Nascantur modo, & hunc nostrum dolorem gaudio mutant. Vale.

C. PLIN. HISPVLIAE SVAE S.

Cum affectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem, intelligo prius tibi, quod est posterius nunciandum, ut praesumpta laetitia sollicitudini locum non relinquat. Quanquam uereor ne post gratulationem quoq; in metum redeas, atq; ita gaudeas periculo liberatam, ut simul quòd periclitata sit, perhorrescas. Iam hilares, iam sibi, iam mihi reddita incipit resciri, transmissamq; discrimen conualescendo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine (impune dixisse liceat) fuit nulla sua culpa, & aetatis aliqua, inde abortus, & ignorati uteri triste experimentum. Proinde etsi non contingit tibi desiderium fratris amissi, aut nepote eius, aut nepte solari: memento tamen dilatum magis istud, quàm negatum, cum salua sit, ex qua sperari potest. Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud sceminas uenia est. Vale.

C. PLIN. MINVTIANO SVO S.

Hunc solum diem excuso. Recitaturus est Titinius Capito, quem ego audire nescio magis debeam, an cupiam. Vir est optimus, & inter praecipua seculi ornamenta numerandus, Colit studia, studiosos amat, fouet, prouehit,

bit, multorumq; qui aliqua componunt, portus, sinus, præmum, omnium exemplum, ipsarum denique literarum iam senescitium reductor, ac reformatior. Domum suam recitantibus præbet, auditoria, non apud se tantum benignitate mira frequentat: mihi certe, si modo in urbe est, defuit nunquam. Porro tanto turpius gratiam non referre, quanto honestior causa referendæ. An si litibus tererer, obstructum esse me crederent obeunti ad uadimonia mea: nunc, quia mihi omne negotium, omnis in studijs cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti: in quo obligari ego, ne dicam soleo, certe maxime possum. Quod si illi nullam uicem, nulla quasi mutua officia deberem, sollicitarer tamen uel ingenio hominis pulcherrimo et maximo, et in summa seueritate dulcissimo, uel honestate materiæ. Scribit exitus illustrium uirorum, in ijs quorundam mihi clarissimorum. Videor ergo fungi pio munere: quorumq; exequias celebrare non licuit, horum: quasi funebribus laudationibus, seris quidem, sed tanto magis ueris interesse. Vale.

C. PLINIVS GENIALI SVO S.

PRobo, quod libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum à disertissimo uiro discere, quid laudandum, quid reprehendendum: simul ita institui, ut uerum dicere adsuescas. Vides quem sequi, cuius debes implere ueligia. O te beatum, cui contigit unum, atque idem optimum, et coniunctissimum exemplar, qui denique cum potissimum imitandum habes, cui natura esse te similitimum uoluit. Vale.

C. PLIN. ARISTONI SVO S.

Cum sis peritissimus et priuati iuris, et publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potissimum audire, errauerim in senatu proxime, nec ne, non ut in præ-

O 2

teritum

teritum (serum enim) uerum ut in futurum, si quid simile inciderit, erudiar. Dices, cur queris, quod nosse debeas? Priorum temporum seruitus, ut aliarum optimarum artium, sic etiam iuris senatorij obliuionem quandam, et ignorationem induxit. Quotus enim quisque tam patiens, ut uelit discere, quod in usu non sit habiturus? Adde, quod difficile est tenere, quæ accèperis, nisi exerceas. Itaque reducta libertas rudeis nos et imperitos deprehendit, cuius dulcedine accensi, cogimur quedam facere ante, quam nosse. Erat autem antiquitus institutum, ut à maioribus natu, non auribus modò, uerumetiam oculis disceremus, quæ facienda mox ipsi, ac per uices quasdam tradenda minoribus haberemus. Inde adolescentuli statim castrensibus stipendijs imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere dum sequuntur adsuescerent. Inde honores petitori adstitebant curiæ foribus, et consilij publici spectatores antè quàm consortes erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat, maximus quisque, et uetustissimus pro parente. Quæ potestas referentibus, quod censentibus ius, quæ uis magistratibus, quæ cæteris libertas, ubi cedendum, ubi resistendum, quod silentij tempus, quis dicendi modus, quæ distinctio pugnantium sententiarum, quæ executio prioribus aliquid addentium. Omnem denique senatorium morem, quod fidelissimum percipiendi genus, exemplis docebantur. At nos iuuenes sumus quidem in castris, sed cum suspecta uirtus, inertia in pretio, cum ducibus autoritas nulla, nulla militibus uerecundia, nusquam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atque etiam in contrarium uersa, postremo obliuiscenda magis quàm tenenda. Idem prospeximus curiam, sed curiam trepidam, et elinguem, cum dicere quod uelles, periculo-

sum:

sum: quod nolles, miserum esset. Quid tunc disci potuit, quid didicisse inuit, cum senatus aut ad ocium summum, aut ad summum nefas uocaretur? Et modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam seria, tristia sæpe censeret? Eadem mala iam senatores, iam participes malorum multos per annos uidimus, tulimusq; , quibus ingenia nostra in posterum quoque hebetata, si acta, conuulsa sunt. Breue tempus (nam tanto breuius omne, quanto felicius tempus) quod libet scire, quid simus, libet exercere quod sumus, quod in finis peto: primum, ut erroris, si quis est error, tribuas ueniam: deinde medearis scientia tua, cui supersuit cura, sic iura publica ut priuata, sic antiqua ut recentia, sic rara ut ad idua tractare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens, nihil esse ignotum patiebatur. Genus quæstionis, quod adfiro ad te, aut non satis irritum; aut etiam inexpertum fuisse. hoc et ego excusator, si forte sum lapsus, et tu dignior laude, si potes id quoque docere, quod in obscuro est an didiceris. Referbatur de libertis Afranij Dextri consulis, incertum sua, an suorum manu, scelere an obsequio perempti. Hos alius: quis est ego, sed nihil refert, post quæstionem supplicio liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum sententiarum tanta diuersitas erat, ut non possent esse, nisi singulæ. Quid enim commune habet occidere et relegare? non Hercule magis, quam relegare et absolueret. Quanquam propior aliquanto est sententiæ relegantis, quæ absoluerit, quam quæ occiderit. Viraque enim ex illis uitam relinquit, hæc adimit: cum interum et qui morte puniebant, et qui relegabant, una sedebant, et temporaria simulatione concordie discordiam differebant. Ego postulabam, ut tribus senten-

tijs suis numerus constaret, nec se breuibz inducijs duæ iungerent. Exigebam ergo ut qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent a relegante, nec interim contra absolventis mox dissensuri congregarentur, quia parvulum referret, an idem displiceret, quibus non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum uidebatur, cum quidem, qui libertos relegandos, servos supplicio adficiendos censuisset coactum esse diuidere sententiam: hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiam unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diuersa consensuum. Atque adeo permittite mihi, sic apud te, tanquam ibi, sic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere. quæq; tunc carptim multis obstrepentibus dixi, nunc per otium iungere. Pingamus treis omnino iudices in hanc causam datos esse horum uni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui: utrum ne sententiæ duæ collatis uiribus nouissimam periment, an separatim unaqueque tantundem, quantum altera ualebit? Nec magis poterit cum secunda prima connecti, quam secunda cum tertia. Igitur in senatu quoque numerari tanquam contrariæ debent, quæ tanquam diuersæ dicuntur. Quod si unus, atque idem & perdendos censeret, & relegandos: num ex sententia unius & perire possent, & relegari? Num denique omnino una sententia putaretur, quæ tam diuersa coniungeret? Quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos, uideri potest una sententia, quæ dicatur à duobus, quæ non uideretur una, si ab uno diccretur? Quid lex, non aperte docet dirimi debere sententias occidentis, & relegantis, cum ita discessionem fieri iubet?

Qui

Qui hæc sentitis, in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite, qua sentitis. Examina singula uerba, & expende: qui hæc censetis: hoc est, qui relegandos putatis: in hanc partem, id est, in eam, in qua sedet, qui censuit relegandos. Ex quo manifestum est, non posse in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. Qui alia omnia: animaduertis, ut non contenta lex dicere alia, addiderit omnia: num ergo dubium est, alia omnia sentire eos qui occidunt, quam qui relegant? In illam partem ite, qua sentitis. Nonne uidetur ipsa lex eos, qui dissentiunt, in contrariam partem uocare, cogere, impellere? num consulere etiam, ubi quisque remanere, quò transgredi debeat, non tantum solennibus uerbis, sed manu, gestu, que demonstrat? At enim futurum est, ut si diuidantur sententie interficientis & relegantis, praeualeat illa, quæ absouit. Quid istud ad censenteis? quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat quod est minus. Oportet tamen eos, qui morte puniunt, & qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari: scilicet ut in spectaculis quibusdam fors aliquem seponit ac seruat, qui cum uictore contendat: sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, & ex duabus sententiis eam, quæ superior exierit, tertia expectat. Quid quòd prima sententia comprobata, cæteræ perimuntur? Quia ergo ratione potest esse non unus, atque idem locus sententiarum, quarum nullus est postea, planius repetitur, nisi dicente sententiam eo, qui relegat, illi qui puniunt capite, initio. statim in alia discedunt, frustra postea in eo dissentient ab eo, cui paulò antè consenserint. Sed quid ego similis docenti, cum discere uelim, an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit? Obiui quidem, quod

postulabam: nihilominus tamen quero, an postulare debuerim, an abstinere. Quemadmodum abstinuit is, qui ultimum supplicium sumendum esse censebat. Nescio an iure, certe æquitate postulationis meæ uictus, ommissa sententia sua, accessit releganti, ueritus scilicet, ne si diuiderentur sententiæ, quod aliqui fore uidebatur, ea quæ absolucndos esse censebat, numero praeualeret. Etenim longè plures in hac una, quam in duabus singulis erant. Tum illi quoque, qui autoritate eius trahebantur, transeunte illo destituti, reliquerunt sententiam ab ipso autore desertam, sequentiq; sunt quasi transfugam, quem ducem sequebantur. Sic ex tribus sententijs duæ factæ, tenuitq; ex duabus altera, tertia expulsa, quæ cum ambas superare non posset, elegit ab utra uinceretur. Vale.

C. PLIN. IUNIORI SVO S.

Oneraui te tot pariter missis uoluminibus, sed oneraui primum, quia exegeras: deinde, quia scripseras tam graues istis uindictis esse, ut planè scirem tibi uacaturum (quod uulgo dicitur) librum legere. Eadem ex meis agellis nunciantur. Igitur mihi quoq; licebit scribere quæ legas, sit modo unde chartæ cni possint, quæ si scabra, bibulæ ue sint, aut non scribendum, aut necessario quicquid scripserimus boni malique delebimus. Vale.

C. PLIN. PATERNO SVO S.

Confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, et quidem iuuenum. Solatia duo nequaquam paria tanto dolori, solatia tamen. Vnum, facilitas manumittendi: uideor enim non omnino immaturos perdidisse, quos tam liberos perdidit. Alterum, cum permulto seruis quoque quasi testamenta facere, eaq; ut legitima custodio: mandant, rogantque, quod uisum, parco ocys: suis diuidunt, donant, relin

relinquunt, duntaxat intra domum: nam seruis Resp. quædam, & quasi ciuitas, domus est. Sed quanquam his solatijs adquiescam, debilitior & frangor eadem illa humanitate, quæ me ut hoc ipsum permitterem, induxit. Non ideo tamen uelim durior fieri, nec ignoro alios, eiusmodi casus nihil amplius uocare quam damnum, eoq; sibi magnos homines, & sapientis uideri, qui an magni sapientesq; sint, nescio: homines non sunt. Hominis est enim, adfici dolore, sentire, resistere tamen, & solatia admittere, non solatijs non egere. Verum de his plura fortasse quam debui, seu pauciora quam uolui. Est enim quedam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amici sinu desiccas, apud quem lacrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia. Vale.

C. PLINIVS MACRINO

SVO S.

NVM istic quoq; immitte, & turbidum cælum? Hic adfusa tempestates, & crebra diluua: Tiberis alucum excessit, & demissioribus ripis alte superfunditur (quanquā fossa, quam prouidentissimus Imperator fecit, exhaustus premit ualleis) innatat campis, quaq; planum solum, pro solo cernitur. Inde, quæ solet flumina accipere, & permixta deuehere, uelut obulus retro cogit, atque ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit. Anio delicatissimus annuum, ideoq; adiacentibus uillis uelut inuitatus retentusq; magna ex parte nemora, quibus inumbratur, & fregit, & rapuit. Subruit monteis, & decidentium mole pluribus locis clausus, dum anussum iter quærit, impulit tecta, ac se super ruinas euexit, atq; extulit. Viderunt hi, quos excelsioribus terris illa tempestas non deprehendit: alibi diuitum apparatus, & grauem supellectilem, alibi instrumenta ruris: ibi boues, aratra, rector es: hic soluta & libera armenta: atque in-

ter hæc arborum truncos, aut uillarum trabeis, atque culmina, uarie, lateq; fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo uacauerunt, ad quæ non ascendit amnis. Nam pro amne imber asiduus, & deiecti nubibus turbines,* prorsus opera, quibus pretiosa rura cinguntur, quassata, atque etiam decussa monumenta. Multi eiusmodi casibus debilitati, obruti, obtriti, & aucta luctibus damna. Ne quid simile istic, pro mensura periculi, uerbor, teq; rogo, si nihil tale est, quam maturissime sollicitudini meæ consulas. Sed & si tale, id quoque nuncies. Nam paruulum differt, patiaris aduersa, an expectes: nisi quod tantum est dolendi modus, non est timendi. Doleas enim quantum scias accidisse, timeas quantum possit accidere. Vale.

C. PLIN. RVFINO SVO S.

Falsum est nimirum, quod creditur uulgo, Testamenta hominum speculum esse morum, cum Donatius Tullius longe melior apparuerit morte, quam uita. Nam cum se captandum præbuisset, reliquit filiam heredem, quæ illi cum fratre communis. quia genitam fratre adoptauerat. Prosecutus est nepotes plurimos, iucundissimisque legatis. Prosecutus etiam pronepotem. In summa, omnia pietate plenissima, ac tanto magis, quoniam inexpectata sunt. Ergo uarij tota ciuitate sermones: alij fictum, ingratum, inmemorem loquuntur, seq; ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus produnt, qui de illo uti de patre, auo, proauo, quasi orbi querantur. Alij contrà, hoc ipsum laudibus ferunt, quod sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere pro moribus temporum prudentia est. Addunt etiam non fuisse ei liberum alio testamento mori: neque enim reliquisse opes filia, sed reddidisse, quibus auctus per filiam fuerat. Nam Curtius * man-

cipia

* Matria per
osus gen.

cipit perosus, generum suum Domitium Lucanum (frater
 est Tulli) sub ea conditione, ut filiam eius, neptem suam
 instituerat heredem, si esset manu patris emissa. Emiserat
 pater, adoptauerat patruus: atque ita circumscripto testa-
 mento, consors frater in patris potestate emancipatam fi-
 liam adoptionis fraude reuocauerat, & quidem cum opi-
 bus amplissimis. Fuit aliqui fratribus illis quasi fato datum,
 ut diuites fierent inuitissimis, à quibus facti sunt. Quinetiam
 Domitius Asfer, qui illos in nomen adsumpsit, reliquit te-
 stamentum, ante octo & decem annos nuncupatum, adeoq;
 postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscriben-
 da curauerit. Mira illius asperitas, mira felicitas horum:
 illius asperitas, qui numero ciuium excidit, quem socium
 etiam in liberis habuit: felicitas horum, quibus successit
 in locum patris, qui patrem abstulerat. Sed hæc quoque hæ-
 reditas Asferi, ut reliqua cum fratre quesita, transmittenda
 erant filiae fratris, à quo Tullius ex asse heres institutus,
 praelatusq; filiae fuerat, ut reconciliaretur. Quo laudabi-
 lius testamentum est, quod pietas, fides, pudor, scripsit. In
 quo denique omnibus adfinitatibus pro cuiusque officio gra-
 tia relata est, relata & uxori. Accepit amœnissimas uillas,
 accepit magnam pecuniam uxor optima, & patientissima,
 ac tanto melius de uiro merita, quanto magis est reprehen-
 sa, quod nupsit. Nam mulier natalibus clara, moribus pro-
 ba, ætate declinans, diu uidua, mater olim, parum decore
 secuta matrimonium uidebatur diuitis senis, ita perdit mor-
 bo, ut esse tædio posset uxori, quam diuicis, sanusq; duxis-
 set. Quippe omnibus membris extortus & fractus tantas
 opes solis oculis obibat, ac ne in lectulo quidem, nisi ab
 alijs mouebatur. Quinetiam, foedum miserandumq; di-
 ctu, dentibus lauandos, fricandosq; præbebat. Audutum est
 frequen

*excoctus

frequenter ab ipso, cum quaeretur de contumelijs debilitatis suae, se digitos seruatorum quotidie suorum lingere. Viuebat tamen, & uiuere uolebat, sustentante maxime uxore, quae culpam inchoati matrimonij in gloriam perseverantia uerterat. Habes omneis fabulas urbis. Nam sunt uenales tabulae Tulli, expectatur auctio. Fuit enim tam copiosus, ut amplissimos hortos eodem quo emerat die instruxerit plurimis & antiquissimis statuis. Tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quae negligebantur, inuicem tu, si quid istae epistola dignum, ne grauare scribere. Nam cum aures hominum nouitate letemur, tum ad rationem uitae exemplis erudimur. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

ET gaudium mihi, & solatium in luctu, nihilq; tam letum, quod his letius: nihil tam triste, quod non per has sit minus triste. Itaque & infirmitate uxoris, & meorum periculo, quorundam uero etiam morte turbatus, ad unicum doloris leuamentum studia confugio, quae praestant, ut aduersa magis intelligam, sed patienius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies: quia uereor ne ipse, ut tristis, parum intenderim. Imperare enim dolori ut scriberem, potui, ut uacuo animo, laetoque non potui. porro ut ex studijs gaudium, sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

C. PLIN. GALLO SVO S.

AD quae noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligimus: seu quia ita natura comparatum, ut proximorum incuriosi, longinqua sectemur: seu quod omnium rerum cupido languescit,

scit, cum facilis occasio est: seu quod differimus, tanquam
 sepe uisuri, quod datur uidere, quoties uelis cernere.
 Quacunque de causa permulta in urbe nostra, iuxtaque
 urbem, non oculis modò, sed ne auribus quidem nouimus.
 Quæ si tulisset Achaia, Aegyptus, Asia, aliâue quelibet
 miraculorum ferax, commendatrixq; terra, audita, per-
 lecta, lustrataq; haberemus. Ipse certe nuper quod nec au-
 dieram antè, nec uideram, audij pariter & uidi. Exege-
 rat profocer meus, ut Amerina prædia sua inspicerem: hæc
 perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus nomine Va-
 dimonis, simul quædam incredibilia narrantur. Perueni
 ad ipsum. Lacus est in similitudinem iacentis rotæ circum-
 scriptus, & undique æqualis, nullus sinus, obliquitas nulla,
 omnia dimensa, paria, & quasi artificis manu cauata, &
 excisa. Color ceruleo albidior, uiridior & pressior sul-
 phuris, odor saporque medicatus, uis qua fracta solidan-
 tur. Spatium modicum, quod tamen sentiat uentos, & flu-
 ctibus intumescat. Nulla in hoc navis (sacer enim est) sed in-
 natent insule herbidae, omnes arundine, & iunco tectæ,
 quæq; alia fecundior palus, ipsaq; illa extremitas lacus
 offert. Sua cuique figura, ut modus cunctis, margo de-
 rasus: quia frequenter uel littori, uel sibi illise terunt, terun-
 turque. Par omnibus alitudo, par leuitas: quippe in spe-
 ciem carinæ humili radice descendunt. Hæc ab omni late-
 re perspicitur, eadem aqua pariter suspensa & mersa. In-
 terdum iunctæ, copulatæq; & continenti similes sunt: in-
 terdum discordantibus uentis digeruntur, nonnunquam
 destitutæ tranquillitate singulæ fluitant. Sæpe minores ma-
 ioribus, uelut cymbule onerarijs adherescunt. Sæpe in-
 ter se maiores, minoresq; quasi cursum, certamenq; de-
 sumunt. Rursus omnes in eundem locum ad pulsæ, quæ ste-
 terunt,

terunt, pronouent terram. Et modò hâc, modò illâc lacum reddunt, auftruntq; : ac tum demum, cum medium tenuere, non contrahunt. Constat pecora herbas secuta, sic in insulas illas, ut in extremam ripam procedere solere, nec prius intelligere mobile solum, quàm litore abrepti, quasi illati, & imposita circumfusus undique lacum pauent. Mox quò tulerit uenius egressa, non magis se descendisse sentire, quàm senserint ascendisse. Idem lacus in flumen egeritur, quod ubi se paulisper oculis dedit, specu mergitur, altè que conditum meat, ac si quid antiè quàm subduceretur accepit, seruat, & profert. Hæc tibi scripsi: quia nec minus ignota quàm mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoq; ut me nihil æque ac naturæ opera delectant. Vale.

C. PLIN. ARIANO SVO 6.

VT in uita, sic in studijs pulcherrimum & humanissimum existimo, seueritatem, comitatemq; miscere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam procedat. qua ratione ductus, grauiora opera lufibus, iocisq; distinguo. Ad hos proferendos & tempus & locum opportunissimum elegi, ut qui iam nunc adsuescerent & ab otiosis, & in triclinio audiri, Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positus ante lectos cathedris, amicos collocari. Forte accidit, ut eodè mane in aduocationem subitani rogarer, quod mihi causam præloquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis ut irreuerentem operis argueret, quòd recitaturus, quanquam & amicis, & paucis, idem iterum amicis, foro, & negotijs non abstinuisssem. Addidi hunc ordinem me & in scribendo sequi, ut necessitates uoluptatibus, seria iucundis anteferrem: ac primum amicis, tum mihi scriberem. Liber fuit & opusculis uariis, & metris: ita solemus, qui ingenio parum fidemus,

mus, satietatis periculum fugere. Recitavi biduo. Hoc ad sensus audientium exegit. Et tamen ut alij transeant quædam, imputantq; quod transeant; sic ego nihil prætereo, atq; etiam non præterire me testor. Lego enim omnia, ut omnia emendem, quod contingere non potest electa recitantibus. At illud molestius, et fortasse reuerētius, sed hoc simplicius et amanti. Amat enim qui se sic amari putat, ut tedium non pertimescat. Et alioqui quid præstant sodales, si conueniunt uoluptatis suæ causa? delegatus ac similis ignoto est, qui amici librum bonum mauult audire, quàm facere. Non dubito cupere te pro cætera mei charitate quàm maturissime legere hunc adhuc musteum librum. Leges, sed retractatum, quæ causa recitandi fuit, et tamen nonnulla tam ex eo nosti, hæc uel emendata postea, uel (quod interdum longiore mora solet) deteriora facta, quasi noua rursus, et rescripta cognoscas. Nam plerisque mutatis, ea quoque mutata uidentur, quæ manent. Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO. 5.

Nosti ne hos, qui omnium libidinum serui, sic aliorum uitijs irascuntur, quasi inuideant, et grauissime puniunt, quos maxime imitantur? cum eos etiam qui non indigent clementia uilius, nihil magis quàm lenitas deceat. Atq; ego optimum, et emendatissimum existimo, qui ceteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet: ita peccatis abstinere, tanquam nemiini ignoscat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni uitæ genere teneamus, ut nobis implacabiles simus, exorabiles istis, etiam qui dare ueniā nisi sibi nesciunt. Mandemus quæ memoriæ, quod uir mitissimus, et ob hoc quoque maximus Thræsea crebro dicere solebat: Qui uitia odit, homines odit. Fortasse quæris, quo commotus hæc scribam. Quidā nuper, sed melius corā, quanquā ne tunc quidē. Vereor

Vereor enim, ne id quod improbo, eos sectari, carpere, referre, huic quod quàm maxime præcipimus, repugnet. quisquis ille, qualiscunq; sileatur: quem insignire, exempli nihil non insignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

OMnia mihi studia, omncis curas, omnia auocantia exemit, excussit, eripuit dolor, quem ex morte Iunij Auiti grauissimum cepi. Latum clauum in domo mea induerat, suffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat, ad hoc ita me diligebat, ita uerebatur, ut me formatore morum, me quasi magistro uteretur. Rarum hoc adolescentibus nostris. Nam quotus quisque uel etati alterius uel auctoritati ut minor cedit? Statim sapiunt, statim sciunt omnia, neminem uerentur, imitantur neminem, atque ipsi sibi exempla sunt. Sed non Auitus, cuius hæc præcipua prudentia, quod alios prudentiores arbitrabatur: hæc præcipua eruditio, quod discere uolebat. Semper ille aut de studiis aliquid, aut de officiis uitæ consulabat: semper ita recedebat, ut melior factus: & erat factus, uel eo quod audierat, uel quod omnino quæsierat. Quod ille obsequium Seruiano exactissimo uiro præstitit? quem legatum tribunus ita & intellexit, & excepit, ut ex Germania in Pannoniam transfuentem, non ut commilito, sed ut comes, adsectatorque sequeretur. Qua industria, qua molestia quæstor consulibus suis, & plurcis habuit, non minus incundus & gratus, quàm usui fuit? Quo discursu, qua uigilantia hanc ipsam ædilitatem, cui præreptus est, petijt? Quod uel maxime dolorem meum exulcerat, obuersantur oculis cassi labores, & infructuose preces, & honor quem meruit. Tantum non redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumptus: redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illæ

nes, illæ consultationes. Adficio adolescentia ipsius, adficio necessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum uirginem acceperat: erat filia, quã paulo ante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies unus in diuersa conuertit. Modò designatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, uiduam uxorem, filiam pupillam ignaram aui, ignaramq; patris reliquit. Accedit lacrymis incis, quodd absens & impendentis mali nescius, pariter ægrum, pariter decessisse cognoui, ne grauissimo dolori timore consuescerem. In tantis tormentis eram, cum scriberem hæc, scriberem sola. Neq; enim nunc aliud aut cogitare, aut loqui possum. Vale.

C. PLINIVS MAXIMO

SVO S.

A Mor in te meus cogit, non ut præcipiam (neque enim præceptore eges) admoneam tamen, ut quæ scis, teneas, & obserues, aut scias melius. Cogita te missum in prouinciam Achaïam, illam ueram & meram Græciam, in qua primum humanitas, literæ, etiam fruges inuentæ esse creduntur, missum ad ordinandum statum liberarum ciuitatum, id est, ad homines maxime liberos, qui ius à natura datum, uirtute, meritis, amicitia, fœdere denique, & religione tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorum: reuerere gloriam ueterem, & hanc ipsam senectutem, quæ in homine uenerabilis, in urbibus sacra est. Sit apud te honor antiquitatis, sit ingentibus factis, sit fabulis quoq; Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos hæc esse terram, quæ nobis miserit iura, quæ leges non uicta acceperit, sed petentibus dederit. Athenas esse, quas adæas, Lacedæmonē esse quæ regas. quibus reliquam umbram, & residuum libertatis nomen

p

cripere

eripere durum, ferum, barbarum que est. Vides à medicis, quanquam in aduersa ualitudine nihil serui ac liberi differant, mollius tamen liberos, clementiusq; tractari. Recordare quid quæq; ciuitas fuerit, non ut despicias, quod esse desierit: absit superbia, asperitas: nec timueris contemptum, an contemnitur, qui imperium, qui fasceis habet? nisi qui humilis, & sordidus, & qui se primus ipse contemnit. Male uim suam potestas aliorum contumelijs experitur. Male terrore ueneratio acquiritur: longeq; ualentior amor ad obtinendū quod uelis, quā timor. Nam timor abit, si recedas: manet amor, ac sic, ut ille in odium, hic in reuerentiam uertatur. Te uero etiam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officij tui titulum, ac tibi ipsum interpretari, quale, quantumq; sit ordinare statum librarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretiosius? Porro quam turpe, si ordinatio euerfione, libertas seruitute mutetur? Accedit, quod tibi certamen est tecum. Onerat te questura tua fama, quam ex Bithynia optinam reuexisti. Onerat testimonium principis: onerat tribunatus, prætura, atq; hæc ipsa legatio quasi præmium data. Quo magis nitendum est, ne in longinquam prouinciam, quā suburbanam: ne inter seruientes, quā liberos: ne sorte, quā iudicio missus: ne rudis, & incognitus, quā exploratus, probatusq; humanior, melior, peritior fuisse uidearis: cum sit alioqui, ut sæpe audiuiſti, sæpe legiſti, multo deformius amittere, quā non adsequi laudem. Hæc uelim credas, quod initio dixi, scripsiſſe me admonentem, non præcipientem, quanquam præcipientem quoque. Quippe non uereor, in amore ne modum exceſſerim. Neque enim periculum est ne sit nimium, quod esse maximum debet. Vale.

LIBRI OCTAUI FINIS.

C. PL.

C. PLINII SE-
CVNDI EPISTO-

LARVM LI-

BER IX.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

AEPE te monui, ut libros, quos uel pro te, uel in Platan, inò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quam maturissime enitteres: quod nunc præcipue morte eius audita & hor-
tor, & moneo. Quamuis enim legeris multis, legendosq; dederis: nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constan-
tia & fama. Erit autem, si notum æquis iniquisq; fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte præuentam. Simul uitabis il-
lud $\alpha\chi\ \delta\sigma\lambda\ \phi\theta\iota\mu\epsilon\tau\sigma\iota\sigma\iota\ \lambda\epsilon\iota\delta\lambda\epsilon\phi\iota\sigma\iota$. Nam quod de uiuen-
te scriptum, de uiuente recitatum est, in defunctum quoque
tquam uiuentem adhuc editur, si editur. Statim igitur si
quid aliud in manibus, differet interim hoc perface, quod
nobis, qui legimus olim, absolutum uidetur: Sed iam uideat-
ur & tibi, cuius cunctationem nec res ipsa desideret, &
temporis ratio præcidit. Vale.

*Id est, nulla pie-
tas defunctos
conuiliari.*

C. PLIN. SABINO SVO S.

FACIS incunde, quod non solum plurimas epistolas meas, uerum etiam longissimas, flagitas, in quibus parcelor sui: partim, quia tuas occupationes uerebar: partim quia ipse multum distringebar plerumque frigidis negotijs, quæ simul & auocant animum, & comminuunt. Præterea nec materia plura scribendi dabatur. Neque

p z

enim

enim eadem nostra conditio, quæ M. Tullij, ad cuius exemplum nos uocas. Illi enim & copiosissimum ingenium & par ingenio materia, quam tam uarietas rerum, quam magnitudo largissime suppetebat. Nos quàm angustis terminis claudamur, etiam tacente me perspicis, nisi forte uolumus scholasticas tibi, atque (ut ita dicam) umbraticas literas mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, cum arma uestra, cum castra, cum denique cornua, tubas, sudorem, puluerem, soles, cogitamus. Habes, ut puto, iustā excusationem, quam tamen dubito, an tibi probari uelim. Est enim summi amoris negare ueniam breuibus epistolis amicorum, quamuis scias illis constare rationem. Vale.

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

Alius alium, ego beatissimum existimo, qui bone, mansuræq; fame præsumptione perfruitur, certusq; posteritatis cum futura gloria uiuit, ac nihil nisi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud, altumq; ocium placeat. Etenim omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem suam, aut mortalitatem cogitare: & illos quidem contendere, enitè: hos quiescere, remitti: nec breuem uitam caducis laboribus fatigare: ut uideo multos misera simul, & ingrata imagine industrie ad mortalitatem sui peruenire. Hæc ego tecum, quæ quotidie tecum, ut desinam tecum si dissenties tu: quanquam non dissenties, ut qui semper præclarum aliquid, & immortale meditaris. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

Vererer ne immodicam orationem putares, quam cum hac epistola accipies, nisi esset generis eius, ut sepe incipere, sepe desinere uideatur. Nam singulis criminibus singule uelut causæ continentur. Poteris ergo undecunque inceperis, ubicunque desieris, quæ deinceps sequentur, & quasi

quasi incipientia legere, & quasi coherentia, meque in uniuersitate longissimum, breuissimum in partibus indicare. Vale.

C. PLIN. TYRONI SVO S.

Egregie facis (inquiro enim) & perseuera, quod iustitiam tuam provincialibus multa humanitate commendas, cuius præcipua pars est honestissimum quenque compleri, atque ita à minoribus amari, ut simul à principibus diligere. Plerique autem dum uerentur, ne gratiæ potentium nimium impetire uideantur, sinisteritatis, atque etiam malignitatis famam consequuntur, à quo uitio tu longe recessisti, scio. Sed temperare mihi non possum, quo minus laudem simul monenti, quod eum modum tenes, ut discrimina ordinum, dignitatumque custodias: quæ si confusa, turbata, permixta sint, nihil est æqualitate ipsa inæqualius. Vale.

G. PLIN. CALVISIO SVO S.

OMne hoc tempus inter pugillareis, ac libellos iucundissima quiete transmisi. Quemadmodum, inquis, in urbe potuisti? Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuissime quidem teneor. Nihil nouum, nihil uarium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. quo magis miror tot nulla uiro- rum, tam pueriliter identidem currenteis equos, insistentibus curribus homines uidere. Si tamen aut uelocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla. Nunc fauent panno, pannum amant, & si in ipso cursu, medioque certamine hic color illuc, ille huc transferatur, studium, fauorque transibit, & repente agitadores illos, equos illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta autoritas in una uilissima tunica. Mitto apud uulgus, quod uilius tunica est: sed apud quosdam gra- uis homines, quos ego cum recordor in re iuani, frigida,

assidua tam insatiabiliter desiderare: capio aliquam uoluptatem, quod hac uoluptate non capiar. Ac per hos dies libentissime ocium meum in literis colloco, quos alij ociosissimis occupationibus perdunt. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

A Edificare te scribis, bene est: inueni patrocinium: ædifico enim tam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dissimile, quod ad mare tu, ego ad Larium lacum: huius in littore plures uillæ meæ, sed duæ ut maxime delectant, ita exercent. Altera imposita saxi more Baiano lacum propinquat: altera æque more Baiano lacum tangit. Itaque illam tragædiam, hanc appellare comædiam soleo: illam, quod quasi cothurnis: hanc, quod quasi socculis sustinentur. Sua utrique amœnitas, & utranque possidenti ipsa diuersitate inuidior. Hæc lacu propius, illa latius utitur: hæc unum sinum modici curuanine amplectitur: illam durissima dorsa diripiunt: illic retia, uenatio: hic gestatio longo limite superlittus extenditur: hic spatiosissimo xysto leuiter inflectitur: illa fluctus non sentit, hæc frangit, ex illa possis despicere piscantis, ex hac ipse piscari, hamumq; de cubiculo, ac penè etiam de lectulo, ut è nauicula, iacere. Hæ mihi causæ utrique quæ desunt astruendi, ob ea quæ supersunt. Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

C. PLIN. AVGVRINO SVO S.

SI laudatus à te laudare te cœpero, uereor, ne non tam proferre iudicium meum, quàm referre gratiam uidear. Sed licet uidear, omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen illa, quæ de nobis. Accidit hoc una eademq; de causa. Nam & tu quæ de amicis optime scribis, & ego quoque de me, ut puto, optima lego. Vale.

C. PLIN.

* alias sic, illa
eduisimo dor-
so duos diri-
nit, illic recta
gestatio longo
limite super lit-
tus extenditur.

G. PLIN. COLONI SVO S.

VNice probo, quod Pompeij Quintiani morte tam dolenter adficceris, ut amissi charitatem desiderio extendas: non ut plerique, qui tantum uiuentes amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi quod florentes uident. Nam miserorum non secus ac defunctorum obliuiscuntur: sed tibi perennis fides, tantaq; in amore constantia, ut finire nisi tua morte non possit. Et hercules is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipsius: felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iam illa, quanta probitas in ore? quanta in sermone cunctatio? quam pari libra gratuitas comillasq; quod studium literarum? quod iudicium? qua pietate cum dissimilimo patre uiuebat? quam non obstabat illi, quo natus uir optimus uideretur, quod erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulceros? quanquam sic amasti uiuentem, ut hæc audire potius, quam de illo silere uelis, à me præsertim, cuius prædicatione putas uitam eius ornari, memorem tam prorogari, ipsamq; illam, qua est raptus, ætatem posse restituui. Vale.

CORN. TACITVS G. PLIN. SVO S.

CUPIO præceptis tuis parere, sed a prorum tanta penurias est, ut Minerue & Dianæ, quas ais pariter colendas, conuenire non possit. Itaque Minerue tantum seruendum est, delicate tamen, ut in secessu & æstate. In uia plene nonnulla leuiora, statimq; delenda, ea garrulitate qua sermones in uehiculo* feruntur, extendi. His quædam addidi in uilla, cum aliud non libret. Itaque poemata quiescunt, quæ tu inter nemora & lucos commodissime perfici putas. Oratiunculam unam & alteram retractaui: quanquam id genus operis inamabile, inamœnum, magisq; laboribus ruris, quam uoluptatibus simile. Vale.

p 4

G. PLIN

C. PLINIVS GEMINIO

SVO S.

Epistolam tuam iucundissime recepi, eò maxime, quòd aliquid ad te scribi uolebas, quod libris inseri posset. Obueniet materia, uel hæc ipsa quam monstras, uel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla, circumspectos oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni esse non putabam, ac tanto libentius ex literis tuis cognoui uenditari libellos meos, quibus peregre manere gratiam, quam in urbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

C. PLIN. IUNIORI SVO S.

Castigabat quidam filium suum, quòd paulò sumptuosius equos & canes emeret. Huic ego, iuene digressor: heus tu, nunquam ne fecisti, quod à patre corripì posset? Fecisti dico. Non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodicæ seueritatis exanimor. pro amore mutuo scripsi, nequando tu quoque filium tuum durius acerbiusq; tractares. Cogita & illum puerum esse, & te fuisse, atq; ita quòd es pater utere, ut memineris & te hominem esse, & hominis patrem. Vale.

C. PLINIVS QVADRATO

SVO S.

Quanto studiosius, intentiusq; legisti libros, quos de Heluidij uultione composui: tanto impensius postulas, ut perscribam tibi, quæq; extra libros, quæq; circa libros, totum denique ordinem rei, cui per ætatem non interfuisti. Occiso Domitiano, statui mecum ac deliberaui, esse magnam pulch

pulchramque materiam insectandi nocentis, miseros uindicandi, se proferendi. Porro inter multa scelera multorum, nullum atrocius uidebatur, quam quod in senatu senator senatori, praetorius consulari, reo index manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat. esse cum eo, qui metu temporum nomen ingens, parcisque uirtutes secessu tegebat. Fuerat cum Arria & Fannia, quarum altera Heluidij nouerca, altera mater nouerca. Sed non ita me iura priuata, ut publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus red-dita libertatis pro se quisque inimicos suos duntaxat minores incondito, turbidoque clamore postulauerat, simul & oppresserat. Ego & modestius, & constantius arbitratus immanissimum reum, non communi temporum inuidia, sed proprio crimine urgere. Cum iam satis ille primus impetus defuerisset, & languidior in dies ira ad iustitiam redisset: quanquam tum maxime tristis, amissa nuper uxore: multo ad * Arriam (nupta haec Heluidio fuerat) rogo, ut ueniat, * Antiam quia me recens adhuc luctus limine contineret. Ut uenit, Destinatum est, inquam, mihi, marium tuum non inultum pati, * nuncia Arriae, & Fanniae (ab exilio enim redierant) consule te, consule illas, an uelit adscribi facto, in quo ego comite non ego. Sed non ita gloriae meae fauerim, ut uobis societatem eius inuideam. Perfert * Arria mandata, * Antiam nec illae morantur: opportune senatus intra diem tertium. Omnia ego semper ad Corellium retuli, quem prudentissimum aetatis nostrae, sapientissimumque cognoui. In hoc tam contentus consilio meo fui, ueritus ne uetaret (erat enim cunctantior, cautiorque) sed non sustinui inducere in animum, quo minus illi eodem die facturum me indicarem: quod an facerem, non deliberabam, expertus usu, de eo quod

* nuncia Ar-
ria & Fannia,
ut subscribant
facto

destinaueris, non esse consulendos, quibus consultis obsequi debeas. Venio in senatum, ius dicendi peto: dico paulisper maximo ad sensu, ubi capere crimen attingere, reum destinare, adhuc tamen sine nomine, undique mihi reclamari. Alius, Sciamus quid sis, de quo extra ordinem referas: Alius, Quis est ante relationem reus? Alius, Salui sumus, qui supersumus. Audio interturbatus, interritus tamen, tantum susceptæ rei honestas ualet, tantum quæ ad fiduciam, uel metum differt, nolint homines quod facias, an non probent. Longum est omnia, quæ tunc hinc inde iactata sunt, recensere. Nouissime consul, secundæ sententiæ loco dices si quid uolueris. Permiseris, inquam, quod usque adhuc omnibus permisisti. Resido, aguntur alia. Interea me quidam ex consularibus amicis secreto, accuratoq; sermone, quasi nimis fortiter incautè quæ progressum corripit, reuocat, monet, ut desistam: adiecit etiam, Notabilem te futuris principibus fecisti. Esto, inquam, dum malis. Vix ille discesserat: rursus alter, Quid audes? quò rursus? quibus te periculis obijcis? quid præsentibus confidis incertis futurorum? Laceræis hominem iam præfectum erarij, & breuè consulem. Præterea quæ gratia? quibus amicis fultum? nominat quendam, qui tum ad Orientem amplissimum & famosissimum exercitum, non sine magnis dubijsq; rumoribus obtinebat. Ad hæc ego: Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi: nec recuso, si ita casus attulerit, luere pœnas ob honestissimum factum, dum flagitiosissimum ulciscor. Iam censendi tempus, dicit Domitius Apollinaris consul designatus, dicit * Fabritius Veiento, Fabius Posthumus, Vectilius Proculus collega Publicij Cerii, de quo agebatur. Vxoris autem meæ, quam amiseram, uiricus, post hos Ammius Flaccus, Omnes Certum nondum à me nominatum,

ut no

*amicitijs

*Fabius

ut nominatum defendunt, crimenque quasi in medio relictum defensione suscipiunt. Quæ præterea dixerint, non est necesse narrare: in libris habes. Sum enim cuncta ipsorum uerbis persequutus. Dicunt contra Auidius Quinctus, Cornutus Tertullus. Quinctus, iniquissimum esse, querelæ dolentium excludi, idcirco, Arriæ, et Fanniae, ius querendi non auferendum, nec interesse cuius ordinis quis sit, sed quam causam habeat. Cornutus, datum se à consulibus tutorem Heluidij filiae, petentibus matre eius, et ultrico, nunc quoque non sustinere deferere officij sui partem, in quo tamien^{te} et suo dolori modum imponere, et optimarum scolarum^{um} perferre modestissimum adfectum, quas contentas esse admonere senatum Publicij Certi cruenta adulationis. Et petere, si poena flagitij manifestissimi remittatur, nota Certo quasi censoria inuratur. Tum Satrius Rufus medio ambiguoque sermone, Puto, inquit, iniuriam factam Publicio Certo, si non absoluitur: nominatus est ab amicis Arriæ et Fanniae, nominatus ab^{is} inimicis, nec debemus solliciti esse. Idem enim nos, qui bene sentimus de homine, iudicaturi sumus: si innocens est, sicuti et spero, et nullo, et donec aliquid probetur, credo, poteritis absolucere. Hæc illi, quo quisque ordine citabantur. Venitur ad me, consurgo, utor initio, quod in libro est, respondeo singulis. Mirum, qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant, tanta conuersio, uel negotij dignitatem, uel prouentum orationis, uel actoris constantiam subsecuta est. Finio. Incipit respondere Veiento, nemo patitur, obturbatur, ostrepitur, adeo quidem, ut diceret, Rogo p. c. ne me cogatis implorare auxilium tribunorum. Et statim Muræna tribunus, Permitto tibi uir clarissime Veiento dicere. Tum quoque reclamatur. Inter
moras

moras consul citatis nominibus, & peracta discessione mit-
tit senatum, ac penè adhuc stantem, tentantemque dicere
Veientonem relinquere. Multum ille de hac (ita uocitabat)

*Id est, Senex
certe multum te
iuuenes pre-
munt bellantes.
Carmen ex 2.
Iliados.*

contumelia questus est Homericò uersu, ὦ γέγον, ἢ μάλα
δὴ σε γένοι τέρπει μάχεται. Non ferè quisquam in senatu
fuit, qui non me complecteretur, exoscularetur, certatimque
laude cumlaret, quòd intermissum iam diu morem in pu-
blicum consulendi, susceptis proprijs simultatibus, red-
xissim, quòd denique senatum inuidia liberassim, qua flagri-
bat apud ordines alios, quòd seuerus in ceteros, senatori-
bus solis dissimulatione quasi inutua parceret. Hac acta
sunt absente Certo: Absuit enim, seu tale aliquid suspicatum,
sive, ut excusabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo
Cesar ad senatum non remisit. Obtinui tamen, quòd inten-
deram. Nam collega Certi consulatum, successorem Certus
accepit. Planeque factum est, quòd dixeram in fine. Reddat
premium sub optimo principe, quòd à pessimo accepit.
Postea actionem meam utcumque potui, recollegi, addidi mul-
ta. Accidit fortuitum, sed non tanquam fortuitum, quòd edi-
tis libris Certus intra paucissimos dies implicitus morbo
decessit. Audiui referentis hanc imaginem menti eius, hanc
oculis oberrasse, tanquam uideret * Heluidium respondere
mihi. Vera ne hæc, adfirmare non ausim: interest tamen ex-
empli, ut uera uideantur. Habes epistolam, si modum episto-
le cogitas, libris, quos legisti, non minorem: sed imputabis
tibi, qui contentus libris non fuisti. Vale.

** me sibi cum
ferro inimi-
nere.*

C. PLIN. TACITO SVO S.

NEc ipse tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide, quam
de te scribo. Posteris an aliqua cura nostri, nescio.
Nos certe meremur, ut sit aliqua, non dico ingenio (id enim
superbum) sed studio, sed labore, & reuerentia poste-
rùm.

am. Pergamus modo iuinere instituto, quod ut paucos in lucem famamq; prouexit, ita multos e tenebris, & silentio protulit. Vale.

C. PLIN. FALCONI SVO S.

Refugeram in Tuscos, ut omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuscis quidem licet, tam multis undique rusticorum libellis, & tam querulis inquietor, quos aliquanto magis inuitus, quam meos lego: nam & meos inuitus. Retracto enim actiunculus quasdam, quod post intercapedinem temporis & frigidum, & acerbum est: ratiocinationesq; quasi absente negleguntur. Interdum tamen equum conscendo, & patrisfamilie hactenus ago, quod aliquam partem prediorum, sed pro gestatione percurro. Tu consuetudinem serua, nobisq; sic rusticis urbana acta perscribe. Vale.

C. PLIN. MAMILIANO SVO S.

Summam te uoluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere uenandi non miror, cum historicorum more scribas numerum iniri non potuisse. Nobis uenari nec uacat, nec libet. Non uacat, quia uindemiae in manibus. Non libet, quia exiguae. Deuehemus tamen pro nouo musto, nouos uersiculos tibi, quos iucundissime exigenti, ut primum uidebuntur deferuisse, mittemus. Vale.

C. PLIN. GENITORI SVO S.

Accepi literas tuas, quibus quereres tadio tibi fuisse, quamuis lautissimam cenam, quia scurra, cinædo, moriones mensis inerrabāt. Vis tu remittere aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, habentis tamen fero. Cur ego non habeo? quia nequaquam me, ut inexpectatū, festiuumq; delectat, si quid molle a cinædo, petulans a scurra, stultum a Morione profertur. Non rationem, sed stomachum tibi narro

narro. Atque adeo, quàm multos putas esse, quos æquè et quibus ego et tu capimur, et ducimur, partim ut inceptis, partim ut molestissimè offendant. Quàm multi cum lector aut lyristes, aut comædus inductus est, calceos poscunt, aut non minore cum tædio eubant, quàm tu ista (sic enim appellas) prodigia perpessus es. Demus igitur alienis oblectationibus ueniam, ut nostris impetremus. Vale.

C. PLIN. SABINO SVO S.

Qua intentione, quo studio, qua denique memoria legere libellos meos, epistola tua ostendit. Ipse igitur exhibes negotium tibi, qui elicits et inuitas, ut quamplurima communicare tecum uelim. Faciam per parteis tamen, et quasi digesta, ne istam ipsam memoriam, cui gratias ago, assiduitate et copia turbem, oneratamq; et quasi oppressam cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.

C. PLINIUS RUFONI SVO S.

Significas legisse te in quadam epistola mea, iussisse Verginium Rufum inscribi sepulchro suo,

Hic situs est Rufus, pulso qui uindictæ quondam,

Imperium adseruit non sibi, sed patriæ.

Reprehendis quod iusserit: addis etiam melius, rectiusq; Frontinum, quod uetuerit omnino monumentum sibi fieri meque ad extremum, quid de utroque sentiam, consilis. Vtrunq; dilexi, miratus sum magis quem tu reprehendis, mirarisq;: atque ita miratus, ut non putarem satis unquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. Omnes ego, qui magnum aliquid memorandumq; fecerunt, non modo uenia, uerumetiam laude dignissimos iudico, si immortalitatem, quam meruere, sectantur. Victuriq; nominis famam supremis etiam titulis prorogare nituntur.

Nec

Nec facile quencquam, nisi Verginium inuenio, cuius tanta in
 predicando uerecundia, quanta gloria ex facto. Ipse sum te-
 stis, familiariter ab eo dilectus probatusq; semel omnino me
 audiente prouectum, ut de rebus suis hoc unum referret, ita
 secum aliquando Cluuium loquentum, Scis Vergini, quæ hi-
 storie fides debeatur. Proinde si quid in historijs meis legis
 aliter ac uelles, rogo ignoscas. Ad hoc sic illum: Clui, ne tu
 ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberum uobis scri-
 bere, quæ libuisset? Agedum hunc ipsum Frontinum in hoc
 ipso, in quo tibi parcior uidetur & pressior, comparemus.
 Vetus extrui monumentum, sed quibus uerbis? Impensa mo-
 nimenti superuacua est, memoria nostri durabit, si uitam me-
 ruerimus. An restrictius arbitraris per orbem terrarum legen-
 dum, dare duraturam memoriam suam, quam uno in loco
 duobus uersiculis signare, quod feceris? Quanquam non ha-
 beo propositum illum reprehendendi, sed hunc tuendi, eu-
 ius quæ potest apud te iustior esse defensio, quam ex colla-
 tione eius, quem protulisti? Meo quidem iudicio neuter cul-
 pandus, quorum uterq; ad gloriam pari cupiditate, diuerso
 itinere contendit: alter, dum expetit debitos titulos: alter,
 dum mauult uideri contempsisse. Vale.

C. PLINIVS VENATORI

SVO S.

Tua uero epistola tanto mihi iucundior fuit, quan-
 to longior erat, præsertim cum de libellis meis to-
 ta loqueretur, quos tibi uoluptati esse non miror, cum o-
 mnia nostra, perinde ac nos, ames. Ipse cum maxime uin-
 demus gracileis quidem, uberiores tamen, quam expecta-
 ueram, colligo, si colligere est nonnunquam decerpere
 uiam, torculum inuisere, gustare de laeu mustum, obre-
 pere urbanis, qui nunc rusticis præsent, me quæ notarijs,
 & lecto

et lectoribus reliquerunt. Vale.

C. PLINIVS SABINIANO

SVO S.

Libertus tuus, cui succensere te dixeras, uenit ad me, ad-
 Luolutusq; pedibus meis, tanquam tuis hæsit. Fleuit mul-
 tum, multumq; rogauit, multum etiam tacuit: in summa, fecit
 mihi fidem poenitentiae. Vere credo emendatum, quia deli-
 quisse se sentit. Irasceris, scio: et irasceris merito, id quoque
 scio: sed tunc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ causa
 iustissima est. Amasti hominem, et spero amabis. Interim
 sufficit, ut exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit,
 quod exoratus excusatus facies. Remitte aliquid adolescen-
 tiæ ipsius, remitte lacrymis, remitte indulgentiæ tuæ, ne tor-
 seris illum, ne torseris etiam te: torqueris enim, cum tam le-
 nis irasceris. Vereor ne uidear non rogare, sed cogere, si
 precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius et
 effusius, quanto ipsum acrius seueriusque corripui: distri-
 cte minatus nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem
 terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortasse iterum roga-
 bo, iterum impetrabo. Sit modo tale, ut rogare me, ut præ-
 stare te deceat. Vale.

C. PLIN. SEVERO SVO S.

Magna me solitudine adfecit Passieni Pauli ua-
 letudo, et quidem plurimis, iustissimisque de cau-
 sis. Vir est optimus, honestissimus, nostri amantiissimus.
 Præterea in literis ueteres æmulatur, exprimit. Reddit
 Propertium in primis, à quo genus ducit, uera soboles,
 eoque similima illi, in quo ille præcipuus. Si elegos eius
 in manum sumpseris, leges opus tersum, molle, iucundum,
 et planè in Propertij domo scriptum. Nuper ad lyrica
 deflexit, in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum
 effingi

effingi putes. Si quid in studijs cognatio ualet, huius propinquus. Magna uarietas, magna mobilitas. Amat, ut qui uerissime dolet, ut qui impatientissime laudat, ut qui benignissime ludit, ut qui facitissime omnia deniq; tanquam singula absoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus aeger animo, quam corpore ille. Tandem illum, tandem me recepi. Gratulare mihi, gratulare etiam literis ipsis, quæ ex periculo eius tantum discrimen adiere, quantum ex salute glorie consequentur. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

Frequenter agenti mihi euenit, ut Centumuiro, cum diu se intra iudicum auctoritatem, grauitatemque tenuissent, omnes repente quasi uicti, coactiq; consurgerent, laudarentque. Frequenter è senatu famam, qualem maxime optaueram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi uoluptatē, quam nuper ex sermone Cornelij Taciti. Narrabat sedisse se Circensibus proximum equiti Ro. hunc post uarios, eruditosq; sermones requisisse, Italicus es, an provincialis? se respondisse, Nosti me, & quidem ex studijs. Ad hoc illum, Tacitus es, an Plinius? Expressere non possum, quam sit iucundum mihi, quod nomina nostra quasi literarum propria, non hominum, literis redduntur: quodq; uterq; nostrum his etiam ex studijs notus, quibus * alter ignotus est. * aliter
Accidit aliud ante pauculos dies simile. Recumbebat mecum uir egregius Fabius Rufinus, semper cum municeps ipsius, qui illo die primum uenerat in urbem: cui Rufinus, demonstrans me, uidet hunc multa deinde de studijs nostris, Et ille, Plinius est, inquit. Verum fatebor, * capio magnum * cupio
laboris mei fructum. An si Demosthenes iure lætatus est, * noscitauit
quod illum anus Attica ita * demonstrauit, Ἰσὸς ἐστὶ Δημοσθένης; ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? Id est, Hicce
est Demosthenes? Meminit
huius dicti &
M. Tullius Tullius
scilicet, quæst. disput.
atione s.

q Ego

Ego uero et gaudeo, et gaudere me dico. Neque enim uereor, ne iactantior uidear, cum de me aliorum iudicium, non meum profero, praesertim apud te, qui nec ullius inuides laudibus, et faues nostris. Vale.

C. PLIN. SABINIANO.

Bene fecisti, quod libertum aliquando tibi charum reducentibus epistolis meis in domum, in animum recepisti: inuabit hoc te. Me certe inuat: primum, quod te tam tractabilem uideo, ut in ira regi possis; deinde, quod tantum mihi tribuis, ut uel auctoritati meae parcas, uel precibus indulgeas. Igitur et laudo, et gratias ago, simul in posterum monco, ut te erroribus tuorum, et si non fuerit qui deprecetur, placabilem praestes. Vale.

C. PLIN. MAMILIANO SVO S.

Quereris de turba castrensium negotiorum, et tanquam summo ocio perfruare, lusus, et ineptias nostras legis, amas, flagitas, meque ad similia condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere studiorum non solum oblectationem, uerum etiam gloriam petere, post iudicium tuum uiri grauiissimi, eruditissimi, ac super ista uerissimi. Nunc me rerum actus modice, sed tamen distringit, quo finito, aliquid earundem camoenarum in istum eundem benignissimum sinum mittam. Tu passerculis, et columbulis nostris inter aquilas uestras dabis peninas, si tamen et sibi, et tibi placebunt: Sin tantum sibi, continendos cauedo ue curabis. Vale.

C. PLIN. LUPERCO SVO S.

Dixi de quodam oratore seculi nostri, recto quidem et sano, sed parum grandi et ornato, ut opinor, apic. Nihil peccat, nisi quod nihil peccat. Debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam effervesce, efferrī, ac saepe

sepe decedere ad præceptum. Nam plerumque altis, & excelsis adiacent abrupti: tutius per plana, sed humilior & depressius iter. Frequentior currentibus, quam reptantibus lapsus: sed his non labentibus nulla laus, illis nonnulla laus, etiam si labantur. Nam ut quasdam artes, ita eloquentiam nihil magis, quam ancipitia commendant. Vides qui per funem in summa nituntur, quantos soleant excitare clamores, cum iam iamque casuri videntur. Sunt enim maxime mirabilia, quæ maxime ^{*} inexpectata, maxime periculosa, usque Græci magis exprimunt παράδοξα, quæ grandi sunt subiecta discrimini. Ideo nequaquam par gubernatoris est uirtus, cum placido & cum turbato mari uehitur: tunc admirante nullo, illaudatus, inglorius subit portum. At cum stridunt funes, curuatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus, & diis maris proximus. Cur hæc quia uisus es mihi in scriptis meis adnotasse quedam ut tumida, quæ ego sublimia: aut improba: quæ ego audientia: aut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert reprehendenda adnotes, an insignia. Omnis enim aduertit, quod eminet, & extat, sed acri intentione disjudicandum est, immodicum sit, an grande: altum, an enorme: atque ut Homerum potissimum attingam, quem tandem aliterutram in partem potest fugere? ἀμφὶ δ' ἐσάλα πρυγερ μέγας δ' ἀνδρὸς, ἢ ἐν δ' ἔγχε. Ενένδιρο. & totum illud, οὐτὶ θαλάσσης ὑβμά- τ' οὐ συμβολαί. Sed opus est examine & libra, incredibilia sint hæc, & inania, an magnifica & cœlestia. Ne nunc ego me his similia aut dixisse, aut posse dicere puto: non ita insano: sed hoc intelligi uolo, laxandos esse eloquentiæ frenos, nec angustissimo gyro ingeniorum impetus refringendos. At enim alia conditio oratorum, alia poetarum. Quasi uero M. Tullius minus audeat, quanquam hunc

^{*} inasperata
παράδοξα, quæ
sunt supra ca-
pitulum nostrum.

ἀμφὶ δ'
Id est, & adque
insonit amplū
cœlum, in aëre
autē hasta au-
diebatur. ex
Iliados 4.
οὐτὶ θαλάσσης.
Id est, neque in
ris undarū con-
cursus.

omitto: neque enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse ille
norma oratoris et regula, num se cohibet et comprimit, cū

ἄνθρωποι, Homines scelerat, & as-
sentatores, & profligati.

ἡ λίθος, Urbem micenibus cinxi,
neq; lapidibus neq; lateribus.

ἔκ τινος Nec ex mari Euboram At-
tica obiecti. Omnia ex oratione
Demosthenis pro Ctesiphonte.

ἔγω δ' ἄλ. Ego autē uirū Athenien-
ses existimo p̄ Deos immortales illū
magnitudine rerū gestarū in temulē
etiā incidere. Ex quarta Philippica,
νόσημα γάρ. Id est, Morbus enim.

Principium longissimę narrationis
Demosthenis pro Ctesiphonte.

τὸν ἰώ. Tum equidem insipienti
Pythoni, & cōtra nos grauius inue-
cto. Ex eadem oratione.

ἔταρ δ'. Cum autem ex nimia ha-
bēdi cupiditate, & prauitate, ut isse,
potens sit, prima occasio & paruus
calus omnia impediuit et destruxit.
Ex prima oratione Olympiaca.

ἀπασχοινομένη, &

Illigatus omnib; ciuicis iurib;
ὃν τὸν εἰς.

Tu miserationem ad horum in-
duxisti Aristogitonē? Quin potius o-
mnino sustulisti. Itaq; eos portus ne
teneas, ad quos capivisti, ac ex na-
uigatione appulisti.

τέτω δ' ἔδδιναι.

Huic nullum peruium locum esse
uideo: sed præcipit, confragosa lo-
ca, & barathra omnia.

δοδοικα μὴ.

Vereor ne quibusdam uideamini
imbuere hominē, qui semper in ciui-
tate improbus esse uelit. Nā quicun-
que improbus ex se imbecilliss est.

ἔδδ' ἔγω γάρ τος.

Nec uero existimo maiores hæc

dicere, ἄνθρωποι μικροὶ καὶ κόλακες, καὶ ἀλά-

στορες. Ὁ τῆς λίθου, ἡ λίθοις ἐτάχισα τὴν

πόλιν, ἡ ἡ πλίνθοις ἐγώ. Ὁ statim, ἔκ τινος

ἡ θαλάττης τὴν Εὐβοίαν πρὸς θαλάσσαν,

πρὸς τὴν Ἀττικὴν. Et alibi, ἐγὼ ἡ οἶμαι ἡ ὡ

ἄνδρες Ἀθηναῖοι καὶ τὸς θεὸς ἐκείνων με-

θύειν τὸν μεγάλῃ τῶν πεπραγμένων. Iam

quid audientibus illo pulcherrimo ac lon-

gissimo excessu, νόσημα γάρ. Quid hæc bre-

uiora superioribus, sed audacia paria,

τότε ἐγὼ μὲν τὸν Πύθωνι θρασυνομήνῃ,

καὶ πολλῶν βέοντι κατ' ἡμῶν. Ex eadē nota,

ὅταν ἡ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας ὡσπερ

ἔστι ἡ ἰσχὺς, ἡ πρῶτη πρόφασις καὶ μι-

κρὸν πᾶσιμα ἀπαντὰ ἀνεχάττισε καὶ δέ-

λυσσε. Simulc his, ἀπασχοινομένη, &

πασσι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις. Et ibidē,

ὃν τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον πρὸς δόκας Ἀριστο-

γῆτον; μάλλον ἢ ἀνδρῆας ὄλως. καὶ δὴ

πρὸς δὲ αὐτὸς ἐάλωκας λιμέντας καὶ προσ-

βολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τέττας ὀργαίς. Et

dixerat, τέτω δ' ἔδδιναι ὁρῶ τὴν πόλιν

τέττ' ἐπὶ μὲν ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπὸ πονη-

μῆς, φάραγγας, βάραθρα. Et deinceps,

δοδοικα μὴ δοξήτεσι τὸν αἰὲν ἐκλόμενον

εἶναι πονηρὸν τὸν καὶ τῇ πόλει παιδοφίλῃ,

ἄσθενος καὶ γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς κατ'

ἐαυτὸν. Nec satis, ἔδδ' ἔγω γάρ τος προγόνους ὡ-

πολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα ὁμο-

δομε

δομῆσαι, ἵνα τὰς τοιάτας ἐν αὐτοῖς μο-
σχεύηται, ἀλλὰ τ' ἀναίσιορ, ἢ ἀνέργηται, καὶ
κολάζηται, καὶ μηδεὶς ἡλώσῃ, καὶ δ' ἐπιθυμῇ
κακίας. Adhuc, εἰ ἡ κακὴ καὶ ἐς πονηρί-
ας, καὶ παλιγκάπωνος, καὶ μετὰ βολεύς.
Et nulle talia, ut præterea quæ ab Aesch-
inæ δαύματα, non ῥήματα uocantur, in con-
tratiū incidi. Dices hunc quoq; ob ista cul-
pari. Sed uide quanto maior sit, qui repre-
henditur, ipso reprehendete, et maior ob
hoc quoq; in alijs enim uis, in his grandi-
tas eius elucet. Nū autē Aeschines ipse ijs,
quæ in Demosthene carpebat, abstinuit?
χρὴ γὰρ τὸ αὐτὸ φλέγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ
τὸν νόμον. ὅταν ἡ ἑτέρα καὶ ἡ φωνὴ ἀφῇ ὁ
νόμος, ἑτέρα καὶ ὁ ῥήτωρ, (ὅ) τῷ νόμῳ δι-
καίω χρὴ διδόναι τὴν ψήφον, καὶ τῇ τῷ λέ-
γοντος ἀναισχυρίᾳ. Alio loco, ἐπεὶ ἀνα-
φαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψήφισματι.
πρὸς τὸ κλέμματα γράψας τὰ πεντατά-
λαντα τὰς πρέσβεις ἀξίω τὰς ὀρέοντας
μὴ ἡμῶν ἀλλὰ καλλίᾳ διδόναι, ὅτι ἡ ἀλη-
θεὴ λέγουσιν ἀφελὼν τὸν πομπῶν, καὶ τὰς ψή-
φους, καὶ τὴν ἀλαζονίαν ἐκ τῷ ψήφισματι
ἀναγνώσθαι. Iterū alio, καὶ μὴ ἔατε αὐτὸν εἰς
τὰς τ' παρανόμους λόγους περιίσασθαι. Quod
adeo probauit, ut repetat, ἀλλὰ ἐγκαθι-
μῶνοι καὶ ὄντες δρέοντες ἐν τῇ δικηνοσίᾳ ὅσοι
λαύοντες αὐτὸν εἰς τὰς τ' παρανόμους λόγους,
καὶ τὰς ἀντροπὰς αὐτῶν τ' λόγων ἐπιτηρέ-
τε. An illa commodius, pressiusq; sū ἡ ἐλκο-

iudicia primū instituisse, ut id genus
homines in ipso effretis: sed con-
tra, ut propulsa retis, & puniretis: &
nemo esset, qui uisum uel conlecta-
retur, uel adpeteret.

εἰ δὲ κατὰ νόμους.

Si autē improbitatis aculex est, ac
inlitor, et rebus pmutandis intētus.
δαύματα. Id est, Admirationes.
ῥήματα. Voces dicuntur.

χρὴ γὰρ τὸ αὐτὸ.

Lex enim idem exprimeere debet;
ac Orator. Cum autem aliam uo-
cem lex profert, aliam orator, & qui
sui legis instigator oportet, non le-
gentis impudentiæ.

ἐπὶ τὰ ἀναφαίνεται.

Deinde omnia quæ in decreto co-
ninentur, indicat, cum ita sentiens ex-
presserit legatos Oretanos, quinque
talenta non nobis, sed Callie nume-
raste. Nie autem uerā dicere appa-
rant etiam, ac strimibus, arrogan-
tiæq; ex decreto dempta, recita.

καὶ μὴ ἔατε.

Neque sinatis circa orationē, quæ
ad præuaticarorē pertinet, uagari.

ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι.

Verū sedendo, & in concione ad-
sistendo, in orationē de præuatica-
tore cum impellite, & mutationem
uerborum eius obseruare.

σὺ δὲ ἐλκοποιεῖς.

Tu autem uolupta inligris, et ma-
iores.

totem curam agis quotidianarum ora-
tionum, quam saluus ciuitatis.

ἐκ ἀποπέμψουδε.

Nonne reijceris hominē tanquā
communem Græciæ pestem, uel com-
prehensum quali ærum prædonem
per ipsam rempublicam nauigan-
tem punietis? Ex oratione Demo-
sthenis pro Ctesiphonte,

ποιῆς, ὡς ἄλλοι σοι μέλει τῶν ἀνθημέρων
λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Αἱ-
τίαι ἱλαί, ἐκ ἀποπέμψουδε τὸν ἀνδρῶ-
πον ὡς κοινὸν τῶν ἑλλήνων συμφορὰν,
ἢ συλλαβόντες ὡς ληστὴν τῶν πραγμάτων
διὰ τῆς πολιτείας πλεονῶσα τιμωρήσα-
σθε; ἢ ἄλλα. Expecto, ut quædā ex hac e-
pistola, gubernacula genunt, et dijs ma-
ris proximis, ipsæ notis, quibus ea, de qui-
bus scribo, confodias. Intelligo enim me
dum ueniam prioribus peto, in illa ipsa,
quæ adnotaueras incisisse. Sed confodias li-
cet, dummodo iam nunc destines dicere,
quo et de illis, et de his coram exige-

Tumidum re possimus. Aut enim tu me tumidum, aut ego te temera-
rium faciam. Vale.

C. PLIN. PATERNO SVO S.

Quanta potestas, quanta dignitas, quanta maiestas,
quantum denique numen sui historiae, cum si frequen-
ter alias, tum proxime sensi. Recitauerat quidam uerissi-
mum librum, partemque eius in alium diem reseruauerat.
Ecce amici cuiusdam orātes, obsecrantesque, ne reliqua reci-
taret. Tantus audiendi, quæ fecerint, pudor, quibus nullus
faciendi, quæ audire erubescunt. Et ille quidem præstitit,
quod rogabatur, sinebat fides. Liber tamen, ut factum ipsum
manet, manebitque, legeturque semper tanto magis, quia non
statim. Incitantur enim homines ad agnoscenda, quæ disse-
runtur. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

Post longum tempus epistolas tuas treis pariter re-
cepi, omneis elegantissimas, amantissimas, et qua-
leis a

leis à te uenire præsertim desideratas oportebat, quarum una iniungis mihi iucundissimum ministerium, ut ad Plotinam sanctissimam socinam literæ tuæ perferantur. Eadem commendas * Popilium Artemisium, statim præstiti, quod *pupillum petebat. Indicas etiam modicas te uindemias collegisse. Communis hæc mihi tecum, quanquam in diuersissima parte terrarum, querela est. Altera epistola nuncias, multa te nunc dictare, nunc scribere, quibus nos tibi representantes. Gratias ago, agerem magis, si me illa ipsa quæ scribis, aut dictas, legere uoluisses. Et erat æquum, ut te mea, ita me tua scripta cognoscere, etiam si ad alium, quàm ad me pertinerent. Polliceris in fine, cum certius de uitæ nostræ ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitiuum rei familiaris, statimq; ad nos euolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas *effringere nullo modo possis. Tertia epistola continebat, *perfringere esse tibi redditam orationem pro *Clario, eamq; uisam uberem, quàm dicente me, audiente te fuerit. Est uberior, *C. Lanio multa enim postea inserui. Adjicis, alias te literas curiosius scriptas misisse, an acceperim quæris. Non accepi, et accipere gestio. Proinde prima quaque occasione mitte, adpositis quidem usuris, quas ego (non parcius possum) centesimas computabo. Vale.

G. PLINIVS RVSTICO

SVO S.

VT satius est unum aliquid insigniter facere, quàm plura mediocriter, ita plurima modiocriter, si non possis unum aliquid insigniter. Quod intuens ego, uarijs me studiorum generibus, nulli satis confisus, experior. Proinde cum hoc uel illud leges, ita singulis ueniam, ut non singulis dabis. An cæteris artibus excusatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus est? Quid

¶ ¶

autem

autem ego de uenia quasi ingratus? Nam si ea facilitate hæc proxima acceperis, qua priora laus potius speranda, quam uenia obsecranda est, mihi tamen uenia sufficit. Vale.

C. PLIN. GEMINO SVO S.

Laudas mihi & frequenter præsens, & nunc per epistolas Nonium tuum, quod sit liberalis in quosdam: & ipse laudo, si tamen non in nos solos. Volo enim cum, qui sit uerè liberalis, tribuere patriæ, propinquis, adfinibus, amicis: sed amicis dico pauperibus: non ut isti, qui ipsi potissimum donant, qui donare maxime possunt. Hos ego uiscatis, hamatisque muneribus, non sua promere puto, sed aliena corripere. Sunt ingenio simili, qui quod huic donant, auferunt illi, famamque liberalitatis auaritia petunt. Primum est autem, suo esse contentum: deinde, quos præcipue scias indigere, sustentantem, fouentemque orbe quodam societatis ambire. Quæ cuncta si facit iste, usquequaque laudandus est, si unum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. Tam rarum est etiam imperfectæ liberalitatis exemplum: ea inuasit homines habendi cupido, ut possideri magis, quam possidere uideantur. Vale.

C. PLIN. SARDO SVO S.

Postquam à te recessi, non minus tecum, quam cum apud te fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens, ea maxime (non enim mentiar) quæ de me scripsisti, in quibus quidem percopiosus fuisti: quam multa, quam uarie, quam non eadem de eodem, nec tamen diuersa dixisti. Laudem pariter, & gratias agam: Neutrum satis possum: & si possem, timerem ne arrogans esset, ob ea laudare te, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora uisa, quanto iucundiora: & tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

C. PL.

G. PLIN. TITIANO SVO S.

Quid agis? quid acturus es? ipse uitam iucundissimam, id est, ociosissimam uiuo. Quò fit, ut scribere longiores epistolas nolin, uelim legere: illud tanquam delicatus, hoc tanquam ociosus. Nihil est enim aut pigrius delicatis, aut curiosius ociosis. Vale.

G. PLIN. CANINIO SVO S.

Incidi in materiam ueram, sed simillimam fictæ, dignamq; isto letissimo, altissimo, planè que poetico ingenio. Incidi autem, dum super cœnam uaria miracula hinc inde referuntur. Magna auctoris fides: tametsi quid poeta cum fide? Is tamen auctor, cui bene uel historiam scripturus credidisses. Est in Africa Hipponensis Colonia, mari proxima, adiacet ei nauigabile stagnum, ex hoc in modum fluminis æstuarium emergit, quod uice alterna, prout æstus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic ætas piscandi, nauigandi, atque etiam natandi studio tenetur: maxime puerorum, quos ocii ludus que sollicitat: his gloria, & uirtus, altissime prouehi: uictor ille, qui longissime ut littus, ita simul nanteis relinquit. Hoc certamine puer quidam audentior cæteris in ulteriora tendebat: Delphinus occurrit, & nunc præcedere puerum, nunc sequi, nunc circuire, postremo subire, deponere, iterum subire, trepidantemq; perferre primum in altum, mox flectit ad littus, reddit que terræ, & æqualibus. Serpit per coloniam fama, concurrere omnes, ipsum puerum tanquam miraculum aspicere, interrogare, audire narrare. Postero die obsident littus, prospectant mare, & si quid è mari simile, natant pueri, inter hos ille, sed cautius. Delphinus rursus ad tempus, rursus ad puerum uenit: fugit ille cum cæteris. Delphinus, quasi inuitet, re-

Delphinus puerum gestans.

uocet, exilit, mergitur, uariosq; orbeis implicat, expeditq;. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines in-
 nutritos mari subiret timendi pudor, accedunt, & alludunt,
 *præbentem & appellant, tangunt etiam, pertrectantq; *præeuntem. Cre-
 scit audacia experimento. Maxime puer, qui primus exper-
 tus est, adnatat, natanti insilit tergo: fertur, referturque
 *Agnoscent se, ex mari puerum ille, e terra iste, neuter
 timet, neuter timetur: huius fiducia, mansuetudo illius au-
 getur: nec non & alij pueri dextra, læuaq; simul eunt, hor-
 tantes, monentesq; ne timeat. Ibat una. Id quoque mirum,
 Delphinus alius tantum spectator, & comes: nihil enim
 simile aut faciebat, aut patiebatur: sed alterum illum duce-
 bat, reducebat, ut puerum ceteri pueri. Incredibile, tam
 uerum tamen quam priora, Delphinum gestatorem, collu-
 foremq; puerorum in terram quoque extrahi solitum, hare-
 nisq; siccatum, ubi incaluisset, in mare reuolui. Cōstat Octa-
 uium Auitum legatum proconsulis in litus educto, religio-
 ne praua superfudisse unguentum, cuius illum nouitatem,
 odoremque in altum refugisse, nec nisi post multos dies ui-
 sum languidam & moxstum, innox redditis uiribus priorem
 lasciuiam, & solita ministeria repetisse. Confluebant ad spe-
 ctaculum omnes magistratus, quorum aduentu & mora,
 modica Respub. nouis sumptibus atterebatur. Postremo lo-
 cus ipse quietem suam, secretumq; perdebat. Placuit occul-
 tē interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miseratione, qua
 copia deflebis, ornabis, attolles? Quanquam non est o-
 pus adfingas aliquid aut adstruas, sufficū, ne ea quæ sunt
 uera, nuntiantur. Vale.

C. PL. TRANQUILLO SVO S.

Explica æstum meum, audio me male legere, duntaxat
 uersus: orationes enim commodius, sed tanto minus
 uersus.

aliās sic.
 Adnosci se,
 amari putat,
 amat ipse: neu-
 ter, &c.

uersus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi, non bene, sed melius scio lecturum, si tamen non fuerit perturbatus. Est enim tam nouus lector, quam ego poeta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam defixus & mutus, & similis ociofo: an ut quidam, quæ pronuntiabit, murmure, oculis, manu prosequar? Sed puto me non minus male saltare, quam legere. Iterum dicam, explica æstum meum, uerèq; rescribe, num sit melius pessime legere, quam ista uel non facere, uel facere. Vale.

C. PLIN. OPPIO SVO S.

Librum, quem misisti, recepi, & gratias ago. Sum tamen hoc tempore occupatissimus. Ideo nondum eum legi, cum alioqui ualidissime cupiam. Sed eam reuerentiam cum literis ipsis, tum scriptis tuis debeo, ut sumere in manus illa nisi uacuo animo in religiosum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus uale probo. Est tamen aliquis modus: primum, quod nimia cura deterit magis, quam emendat: deinde, quod nos à recentioribus reuocat, simulq; nec absoluit priora, & inchoare posteriora non patitur. Vale.

C. PLIN. FVSCO SVO S.

Queris, quemadmodum in Tuscis diem æstate disponam. Euigilo cum collibuit, plerunque circa horam primam, sæpe ante, tardius raro: Clausæ fenestræ manent. Mirè enim silentio & tenebris animus alitur, ab ijs quæ auocant abductus, & liber, & mihi relictus: non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem quæ mens uident, quoties non uident alia. Cogito si quid in manibus, cogito ad uerbum scribenti emendantq; similis, nunc pauciora, nunc plura, ut uel difficile, uel facile componi, teneriue

neriue potuerunt. Notarium uoco, & die admissio, qua formaueram dicto: abii: rursusq; reuocatur, rursusq; remittitur. Vbi hora quarta, uel quinta: neque enim certum dimensumq; tempus, ut dies suasit, in xystum me, uel cryptoporticum confero: reliqua meditor, & dicto. Vehiculum ascendo. Ibi quoque idem quod ambulans, aut iacens. Durat intentio mutatione ipsa refecta. Paulum redormio, dein ambulo: mox orationem Græcam, Latinamue clare & intense: non tam uocis causa, quam stomachi lego, pariter tamen & illa firmatur. Iterum ambulo, ungor, exerceor, lauro. Cœnanti mihi sic cum uxore uel paucis, liber legitur. Post cœnam comœdus, aut lyristes: mox cum meis ambulo, quorum in numero sunt eruditi: ita uarijs sermonibus uespera extenditur, & quanquam longissimus dies, citò conditur. Nonnunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam si diu iacui, uel ambulauit, post somnum demum lectionemq; non uehiculo, sed quod breuius, quia uelocius, equo gestor. *Interueniunt amici ex proximis oppidis, partemq; diei ad se trahunt, interdumq; lassato mihi opportuna interpellatione subueniunt. Venor aliquando, sed non sine pugillaribus, ut quamuis nihil ceperim, nonnihil referam. Datur & colonis, ut uidetur ipsis, non satis temporis, quorum mihi agrestes querelæ literas nostras, & isthæc urbana opera commendant. Vale.

*Interim ueniunt amici

*Interueniunt amici ex proximis oppidis, partemq; diei ad se trahunt, interdumq; lassato mihi opportuna interpellatione subueniunt. Venor aliquando, sed non sine pugillaribus, ut quamuis nihil ceperim, nonnihil referam. Datur & colonis, ut uidetur ipsis, non satis temporis, quorum mihi agrestes querelæ literas nostras, & isthæc urbana opera commendant. Vale.

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

NEc tuæ naturæ est tralatitia hæc, & quasi publica officia à familiaribus amicis, contra ipsorum cominandum exigere: & ego te constanter amo, quam ut uerear, ne aliter ac uelim accipias, nisi te Kalendis statim consulem uidero, præsertim cum me necessitas locandorum prædiorum plurcis annos ordinatura detineat, in qua mihi

noua

noua consilia sumenda sunt. Nam priore lustro, quanquam post magnas remissiones, reliqua creuerunt. Inde plerisque nulla iam cura minuendi aeris alieni, quod desperant posse persolui, rapiunt etiam consumuntq; quod natum est, ut qui iam putent se non sibi parcere. Occurrendum ergo augeſcentibus uitijs, & medendum est: medendi una ratio, si non numo, sed partibus locum, ac deinde ex meis aliquos operis exactores custodes fructibus ponam. Est alioqui nullum iustius genus redditus, quam quod terra, cœlum, annus refert. At hoc magnam fidem, ac reus oculos, numerosas manus poscit. Experiendum tamen, & quasi in ueteri morbo quælibet mutationis auxilia tentanda sunt. Vides quam non delicata me causa obire primum consulatus tui diem non sinat: quem tamen hic quoque, ut præſens, uotis gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

C. PLIN. SATURNINO SVO S.

EGO uero Rufum nostrum laudo: non quia tu, ut ita facerem, petisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipsius adiecit. Iudicavi tamen: neque enim soli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

C. PLIN. MUSTIO SVO S.

ARuspicum monitu reficienda est mihi ædes Cereris in prædijs meis in melius, & in maius. Vetus sanè, & *dedicatione angusta, cum sit alioqui * stato die frequentissima. Nam nix die idibus Septembribus magis e regione tota coit populus, multæ res aguntur, multa uota suscipiuntur, multa redduntur: sed nullum in proximo suffugium aut imbris, aut solis. Videor ergo munifice simul religiosq; facturus, si ædem quam pulcherrimam extruxero, addidero porticus ædi: illam ad usum deæ, has ad hominum. Velim ergo cinas quatuor

*statim

quatuor marmoreas columnas, cuius tibi uidebitur generis
emas marmora, quibus solum, quibus parietes excolantur.
Erit etiam, uel faciendum, uel emendum ipsius deæ signum;
quia antiquum illud è ligno quibusdam sui partibus uetusta-
te obruncatum est. Quantum ad porticus, nihil interim oc-
currit, quod uideatur* istinc esse repetendum, nisi tamen ut
formam secundum rationem loci scribas. Neque enim pos-
sunt circumdari templo. Nam solum templi hinc flumine,
et abruptissimis ripis, hinc uia cingitur. Est ultra uiam la-
tissimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum
porticus explicabuntur, nisi quid tu melius inueneris, qui so-
les locorum difficultates arte superare. Vale.

C. PLIN. FVSCO SVO S.

Scribis pergratas tibi fuisse literas meas, quibus cogno-
uisti quemadmodum in Tuscis ocium æstatis exigerem.
Requiris quid ex hoc in Laurentino hyeme permutem.
Nihil, nisi quòd meridianus somnus eximitur; multumq;
de nocte uel ante, uel post diem sumitur; et si agendi ne-
cessitas instat, quæ frequens hyeme, non iam comædo, uel
hystie post cænam locus: sed illa quæ dictaui, identidem
retractantur, ac simul memoriæ frequenti emendatione
proficitur. Habes æstate; hyeme consuetudinem:

addas huc licet tantum num, quæ inter hye-
mem, æstatemq; media: ut ni-
hil de die perdunt, ita de
nocte paruulum
acquirunt.

Vale.

LIBRI NONI

FINIS.

C. P. L.

C. PLINII SE-
CVNDI EPISTO-
LARVM LI-
BER X.
AD TRAIANVM IMP.

Gratulatoria ob imperium.

IV A quidem pietas, Imperator sanctissi-
me, optauerat ut quam tardissime succede-
res patri. Sed dii immortales festinauerunt
uirtutes tuas ad gubernacula Reipublice quam
susceperas, admouere. Precor ergo ut tibi,
et per te generi humano prospera omnia, id est, digna se-
culo tuo contingant. Fortem te, et hilarem Imperator opti-
me, et priuatum, et publice opto.

C. PLIN. TRAIANO SVO S.

Gratias agit.

EXprimere domine uerbis non possum, quantum mihi
gaudium attuleris, quod me dignum putasti iure trium-
phorum. Quamuis enim Iulij Seruiani optimi uiri tuq;
amantissimi precibus indulseris, tamen etiam ex rescripto
intelligo, libentius hoc ei te praestitisse, quia pro me roga-
bat. Videor ergo summam uoti mei consequutus, cum in-
ter initia felicissimi principatus tui probaueris me ad pe-
culiarem indulgentiam tuam pertinere, eoq; magis libe-
res concupisco, quos habere etiam illo tristissimo seculo
uolui, sicut potes duobus matrimonijs meis credere. Sed
dij melius, qui omnia integra bonitati tuae reseruant.
Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus
essem et securus, et felix.

C. PL.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S.

De sortitione patrociniꝝ aduersus
Marium Priscum.

VT primum me domine indulgentia uestra promouere ad præfecturam ararij Saturni, omnibus aduocationibus, quibus alioqui nunquam eram promiscue functus, renunciaui, ut toto animo, delegato mihi officio uacarem. Quæ ex causa cum patronum me provinciales optassent contra Marium Priscum, & petij ueniam huius muneris, & impetraui. Sed cum postea consul designatus censuisset tacendum nobiscum, quorum erat excusatio recepta, ut essemus in senatus potestate, pateremurq; nomina nostra in urnam conijci, conuenientissimum esse tranquillitati seculi tui putavi, præsertim tam moderate uoluntati amplissimi ordinis non repugnare: cui obsequio meo opto, ut existimes constare rationem, cum omnia facta, dictaq; mea probare sanctissimis moribus tuis cupiam.

TRAIANVS PLINIO S.

ET ciuis, & senatoris boni partibus functus es, obsequium amplissimi ordinis, quod iustissime exigebat, præstando, quas partes impleturum te secundum susceptam fidem confido.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S.

Petit latumclauum amico.

Indulgentia tua Imperator optime, quam plenissimam lex prior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uindicat Voconius Romanus, ab iuente ætate condiscipulus, & contubernalis meus, Quibus ex causis & à diuo patre tuo petieram, ut illum in amplissimum ordinem promoueret:

ret: sed hoc uotum meum bonitati tue reseruaturn est, quia mater Romani liberalitatem sceleris quadringentes, quod conferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis professsa fuerat, nondum satis legitime peregerat, quod postea fecit admonita à nobis. Nam & fundos emancipauit, & cetera, quæ in emancipatione implenda solent exigi, consummauit. Cum sit ergo finitum quod spes nostras morabatur, non sine magna fiducia sub signo. Auget fidem promoribus Romani mei, quos & liberalia studia exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam matris liberalitatem, & statim patris hereditatem, & adoptionem à uitrico meruit. Auget hæc & natalium & paternarum facultatum splendor: quibus singulis multum commendationis accessurum, etiam ex meis precibus indulgentiæ tuæ credo. Rogo ergo domine, ut me exoptatissimæ mihi gratulationis compotem facias, & honestis (ut spero) adfectibus meis præstes, ut non in me tantum, uerum & in amico gloriari iudicijs tuis possim.

PLINIVS TRAIANO.

Ciuitatem Romanam Harpocrati
Iatraliptæ suo petit.

Proximo anno domine grauissima uale tudine usque ad periculum uitæ uexatus, Iatralipten adsumpsi, cuius sollicitudini, & studio tuæ tantum indulgentiæ beneficio referre gratiam parem possum. Quare rogo, des ei ciuitatem Romanam. Est enim peregrinæ conditionis, manumissus à peregrina. Vocatur ipse Harpocras, matronam habet Thermuthin Theonis, quæ iam pridem defuncta est. Item rogo, des ius. Quiritium libertis Antonie Maximillæ ornatissimæ foeminae, Heliae & Antonie Harmicridi. Quod à te, potente patrona, peto.

PLINIVS TRAIANO.

Agit gratias.

AGo gratias domine, quod & ius Quiritium libertatis necessariae mihi socininae, & ciuitatem Romanam Harpocrati Iatraliptae meo sine mora indulxisti. Sed cum annos eius, & censum, sicut praeceperas, ederem, admonitus sum à peritioribus, debuisse me antè ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam esset Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios, ceterosque peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, cum scilicet à peregrina manumissum, patronamque eius iam pridem decessisse: de qua ignorantia mea non queror, per quam stetit, ut tibi pro eodem homine saepius obligarer. Rogo itaque, ut beneficio tuo legitime frui possim: tribuas ei & Alexandrinam ciuitatem, & Romanam. Annos eius & censum (nequid rursus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras, misisti.

TRAIANVS PLINIO

Ciuitatem Alexandrinam secundum institutionem principum non temere dare proposui: sed cum Harpocrati Iatraliptae tuo iam ciuitatem Romanam impetraueris, huic quoque petitioni tuae negare non sustineo. Tu ex quo homo sit, notum mihi facere debebis, ut epistolam illi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum meum mittam.

PLINIVS TRAIANO.

De statu principum in municipium transferendis.

Cum diuus pater tuus domine, & oratione pulcherrima, & honestissimo exemplo, omneis ciuicis ad munific

munificentiam esset cohortatus: petij ab eo, ut statuas principum, quas in longinquis agris, per plurcis successiones traditas mihi, quales acceperam, custodiebam, permitteret in municipium transferre, adiecta sua statua: quodq; ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat, ego statim decurionibus scripseram, ut assignarent solum, in quo templum pecunia mea extruerem. Illi in honore operis ipsius electionem loci mihi obtulerant. Sed primum mea, deinde patris tui ualitudine, postea curis delegati à uobis officij retentus, nunc uideor commodissime posse in rem presentem excurrere: nam & menstruum meum Kal. Septembris finitur, & sequens mensis complureis dies feriatos habet. Rogo ergo ante omnia, permittas mihi opus, quod inchoaturus sum, exornare & tua statua: deinde ut hoc facere quam maturissime possim, indulgeas conuectum. Non est autem simplicitatis mea dissimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum conlaturum utilitatibus rei familiaris meae. Agrorum enim, quos in eadem regione possideo, locatio cum alioqui cccc. excedat, adeò non potest differri, ut proximam putationem noui colonus facere debeat. Præterea continuæ sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare, quarum rationem nisi præsens inire non possum. Debeo ergo domine indulgentiæ tuæ, & pietati meæ celeritatem, & statuarum ordinationem, si mihi ob utraque hæc dederis conuectum xxx. dierum. Neque enim angustius tempus præfinire possum, cum & municipium, & agri de quibus loquor, sint ultra centesimum & quinquagesimum lapidem.

TRAIANVS PLINIO.

ET priuatas multas, & omneis publicas causas petendi conuectus reddidisti. Mihi autem uel sola uoluntas tua
r 2 sufficis

suffecisset. Neque enim dubito te, ut primum potueris, ad tam districtum officium reuersurum. Statuam poni mihi à te eo, quo desideras, loco, quāquam eiusmodi honorum participamus, tamen patior, ne impedisse cursum erga me pietatis tuæ uidear.

PLINIVS TRAIANO.

Impetratæ ciuitatis Alexandrinorum pro
Harpocrate gaudium.

EXprimere domine uerbis non possum, quanto me gaudio adfecerint epistolæ tuæ, ex quibus cognoui te Harpocrati Iatrapiæ meo etiam Alexandrinam ciuitatem tribuisse, quamuis secundum institutionem principum non temere eam dare proposuisses. Esse autem Harpocratem uetus Memphis indico tibi. Rogo ergo indulgentissime Imp. ut mihi ad Pompeium Plantam, præfectum Aegypti amicum tuum, sic ut promissisti, epistolam mittas. Obuiam ilurus, quo maturius domine exoptatissime aduentus tui gaudio frui possim, rogo permittas mihi quā longissime occurrere tibi.

*Id est, præfectu
ra Memphiti-
cæ.*

PLINIVS TRAIANO.

Medici sui propinquis ciui-
tatem petit,

Proxima infirmitas mea domine obligauit me Posthumio Marino medico, cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si precibus meis ex consuetudine bonitatis tuæ induleris. Rogo ergo, ut propinquis eius des ciuitatem Chrysippo Mithridatis, uxoriq; Chrysippi Stratonicæ Epigoni. item liberis eiusdem Chrysippi Epigono, & Mithridati, ita ut sint in patris potestate, utque ijs in libertos seruetur ius patronorum. Item rogo indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abascentio, & P. Ce-
su

sio Phosphoro, & Panchariæ Soteridi, quod à te uolentibus patronis peto.

PLINIVS TRAIANO.

Præturam amico petit.

SCIO domine memoriae tue, quæ est benefaciendi tendaciſſima, preces nostras inherere: quia tamen in hoc quoque sæpe indulſiſti, admonco ſtimul, & impenſe rogo ut Accium Suram prætura exornare digneris, cum locus uacet: ad quam ſpem alioqui quietiſſimam hortatur & natalium ſplendor, & ſumma integritas in paupertate, & ante omnia felicitas temporum, quæ bonam conſcientiam ciuium tuorum ad uſum indulgentiæ tuæ proluocat, & attollit.

PLINIVS TRAIANO.

Sacerdotium ſibi petit.

CVm ſciam domine ad teſtimonium laudemq; *morum *maiorum Cincorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo dignitati, ad quam me prouexit indulgentia tua, uel Auguratum, uel Septemuiratum, quia uacant, adſicere digneris, ut iure ſacerdotij precari deos pro te publice poſſim, quos nunc precor pietate priuata.

PLINIVS TRAIANO.

Gratulatoria ob uictoriam.

VIctoriæ tuæ optime Imp. maxime, pulcherrimæ, antiquiſſimæ, & tuo nomine, & Reip. gratulor, Deosq; immortaleis precor, ut omneſis cogitationes tuas tam letus ſequatur euentus, ut uirtutibus tantis gloria imperij & nouetur, & augeatur.

PLINIVS TRAIANO.

De itinere ſuo in Bithyniam.

QVia conſido domine ad curam tuam pertinere, nuncio tibi me Ephreſum cū omnibus meis vñeg Μαλταρ ^{id eſt, ſuper} Ναλεαμ.

nauigasse, quoniam contrarijs uentis retentus. Nunc destino partim orarijs nauibus, partim uehiculis prouinciam petere. Nam sicut itineri graues æstus, ita continuæ nauigationi Etesie reluctantur.

TRAIANVS PLINIO.

Recte renuntiasti mihi Secunde charissime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem constituis interim nauibus, interim uehiculis uti, prout loca suaserint.

PLINIVS TRAIANO.

In Bithyniam se uenisse scribit.

Sicut saluberrimam nauigationem domine usque Ephesium expertus, ita inde postquam uehiculis iter facere cæpi, grauissimis æstibus, atque etiam febriculis uexatus, Pergamum substiti. Rursus cum transissem in orarias nauiculas, contrarijs uentis retentus, aliquanto tardius, quam speraueram, id est, x v. Kal. Octobris Bithyniam intraui. Non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspiciatissimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc Reip. Prusensium impendia, reditus, debitores exculio, quod ex ipso tractu magis ac magis necessarium intelligo. Multæ enim pecuniæ uarijs ex causis à priuatis delinentur. Præterea quædam minime legitimis sumptibus erogantur. Hæc tibi domine in ipso ingressu meo scripsi. Quintodecimo Kal. Octob. domine prouinciā intraui, quam in eo obsequio, in ea erga te fide, quam de genere humano meritis inueni. Dispice domine, an necessarium putes mittere huc mensorem. Videntur enim non mediocres pecuniæ posse reuocari à curatoribus operum, si mensuræ fideliter aguntur: ita certe prospicio ex ratione Prusensium, quam cum Maximo tracto.

TR

TRAIANVS PLINIO.

CVperem sine querela corpusculi tui, & tuorum peruenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso, ut navigationi fuisset, quam expertus usq; illò eras. Quo autem die peruenisses in Bithyniam, cognoui Secunde charissime literis tuis. Prouinciales credo prospectum sibi à me intelligent. Nam & tu dabis operam, ut manifestum sit illis electum te esse, qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendae sunt: nã & esse eas uexatas satis cõstat. Mensores uix etiam ijs operibus, quæ aut Romæ, aut in proximo fiunt sufficienter habeo: sed in omni prouincia inuentiuntur, quibus credi possit, & ideo non deerunt tibi, modo uelis diligenter excutere.

PLINIVS TRAIANO.

De custodijs.

ROgo domine, consilio me regas hesitantem, utrum per publicos ciuitatum seruos, quod usque adhuc factum, an per milites adseruare custodias debeam. Vereor enim ne & per seruos publicos parum fideliter custodiantur, & non exiguum militum numerum hæc cura distringat. Interim publicis seruis paucos milites addidi. Video tamen periculum esse, ne id ipsum utriusque negligentiae causa sit, dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere posse confidunt.

TRAIANVS PLINIO.

Nihil opus est mi Secunde charissime, ad continendas custodias plureis commilitones conuerti. Persecutemur in ea consuetudine, quæ isti prouinciae est, ut per publicos seruos custodiantur. Et tamen ut fideliter hoc faciant, in tua seueritate, ac diligentia positum est. In primis enim, sicut scribis, uerendum est, ne si permiscrantur

T A seruis

seruis publicis milites, mutua inter se fiducia neglegentiores sint: sed & illud hæreat nobis, quam paucissimos milites à signis auocandos esse.

PLINIVS TRAIANO.

De numero militum Gabio Basso præfecto adsignatorum.

Gabius Bassus præfectus ora Pontica, & reuerentissime, & officiosissime domine, uenit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perspicere potui, uir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci præcepisse te, ut ex cohortibus, quibus me præesse uoluisti, contentus esset beneficiarijs decem, equitibus duobus, centurione uno. Respondit non sufficere sibi hunc numerum, idque se scripturum tibi. Hoc in causa fuit, quo minus statim reuocandos putarem, quos habet supra numerum.

TRAIANVS PLINIO.

Et mihi scripsit Gabius Bassus non sufficere sibi cum militum numerum, qui ut daretur illi mandatis meis complexus sum. Quid queris scripsisse me? ut notum haberes, his literis subijci iussi. Multum interest, te poscat, an homines in se, ut latius uelint. Nobis autem utilitas deum spectanda est, & quantum fieri potest, curandum ne milites à signis absint.

*res poscat, an
homines impe-
rari latius ue-
lint.

PLINIVS TRAIANO.

De balineo Prusensium.

Prusenses domine balineum habent, & sordidum, & uetus: id itaque indulgentia tua restituere desiderant: ego tamen existimans nouum fieri debere, uideris mihi desiderio eorum indulgere posse. Erit enim pecunia, ex qua fiat, primum ea, quam reuocare à priuatis, & exige-
te iam

re iam cœpit: deinde, quam ipsi erogare in oleum soliti, parati sunt in opus balinei conferre, quod alioquin & dignitas ciuitatis, & seculi tui nitor postulat.

TRAIANVS PLINIO.

Sl instructio noui balinei oneratura uiteis Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere: modò ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

PLINIVS TRAIANO.

Pro aduentu Seruiliij.

Seruilius Pudens legatus domine, viii. Kalend. Decembris Nicomediam uenit, meq; longæ expectationis sollicitudine liberauit.

PLINIVS TRAIANO.

Pro Rosiano Gemino.

Rosianum Geminum domine artissimò uinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quæstorem in consulatu, mei summe obseruantissimum, expertus tantam mihi post consulatum reuerentiam præstat, ut publicæ necessitudinis pignora priuatis cumulet officijs. Rogo ergo, ut ipse apud te pro dignitate eius, precibus meis faueas: cui & si quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis: dabit ipse operam, ut in his, quæ ei mandaueris, maiora mereatur. Parcior me in laudando facit, quòd spero tibi & integritatem eius, & probitatem, & industriam non solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis gessit, uerum etiam ex cõmilitio esse notissimam. Illud unum, quod propter charitatem eius nondum mihi uideor satis plene fecisse, etiam atque etiam facio: teq; domine rogo gaudere me exornata quæstoris mei dignitate, id est, per illum mea quammaximè uel is.

T 3 PLIN

PLINIVS TRAIANO,
De militibus Maximo procuratori
adsignandis.

Maximus libertus & procurator tuus domine præter decem beneficiarios, quos assignari à me Gemellino optimo viro iussisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites: ex his etenim, sicut inuenet, in ministerio eius, relinquendos existimaui, præsertim cum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quinetiam tutæ causæ, quia ita desiderabat, addidi duos equites. In futurum, quid seruari uelis, rogo rescribas.

TRAIANVS PLINIO.

Nunc quidem proficiscentem ad comparationem frumentorum Maximum libertum meum rectè militibus instruxisti. Fungebatur enim & ipse extraordinario munere, cum ad pristinum actum reuersus fuerit, sufficienti illi duo à te dati milites, & totidem à Virbio Gemellino procuratore meo, quem adiuvat.

PLINIVS TRAIANO.

De seruis inter tyrones inuentis.

Sempronius Calianus egregius iuuenis, repositos inter tyrones duos seruos misit ad me, quorum ego supplicium distuli, ut te conditorem disciplinæ militaris, firmatoremque consulerem de modo poenæ. Ipse enim dubito ob hæc maxime, quod ut iam dixerant, sacramento militari nondum distributi in numeros erant. Quid ergo debeam sequi, rogo domine scribas, præsertim cum pertineat ad exemplum.

TRAIANVS PLINIO.

Secundum mandata mea fecit Sempronius Calianus, mittendo ad te eos, de quibus cognosci oportebat, an capitale supplicium meruisse uideantur. Refert autem, uoluntarij,

luntarii se obtulerint, an lecti sint, uel etiam uicarij dati. Lecti si sunt, inquisitor peccauit: si uicarij dati, penes eos culpa est, qui dederunt: si ipsi, cum haberent conditionis suae conscientiam, uenerunt, animaduertendum in illos erit. Neque enim multum interest, quod nondum per numeros distributi sunt. Ille enim dies, pro quo primum probati sunt, ueritatem ab his originis suae exegit.

PLINIVS TRAIANO.

De ijs, qui ex damnatione serui
publici essent.

SAlua magnitudine tua domine descendas oportet ad meas curas, cum ius mihi dederis referendi ad te de quibus dubito. In plerisque ciuitatibus, maxime Nicomediae & Niceae, quidam uel in opus damnati, uel in ludum, similiaq; in his genera poenarum, publicorum seruorum officio, ministerioq; funguntur, atque etiam ut publici serui annua accipiunt: quod ego cum audissem, diu, multumq; hesitauit, quid facere deberem. Nam & reddere poenae post longum tempus plerisque, tam senes, & quantum affirmatur, frugaliter, modesteq; uiuentis, nimis seuerum arbitrabar: & in publicis officijs retinere damnatos, non satis honestum putabam: eosdem tursus à Reip. pasci ociosos, inutile: non pasci, etiam periculosum existimabam. Necessario ergo rem totam, dum te consulerem, in suspenso reliqui. Quae res fortasse quicquid admodum euenerit, ut poenis, in quas damnati erant, exolerentur: & ego quæsi, sed nihil compcri. Quod affirmare tibi possum, ut decreta, quibus damnati erant, proferebantur: ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen qui dicerent deprecantes, iussu proconsulum, legatorum uel dimissos. Addebat fidem, quod credibile erat, neminem hoc ausum sine auctore.

TRA

TRAIANVS PLINIO.

Memineris à me idcirco te in istam provinciam missum, quoniam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem uel hoc maxime corrigendum, quòd qui damnati ad poenam erant, non modò ea sine autore, ut scribis, liberati sunt: sed etiam in conditionem proborum ministrorum retrahantur. Qui igitur intra hos proximos decem annos dñati, nec ullo idoneo autore liberati sunt, hos oportebit poenae suae reddi. Si qui uetustiores inuenientur, & senes ante annos decem damnati, distribuamus illos in ea ministeria, quae non longè à poena sint. Solent enim eiusmodi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones uiarum, & uicorum dari.

PLINIVS TRAIANO.

De collegio fabrorum Nicomedensium instituendo.

Cum diuersam partem provinciae circumirem, Nicomediae uastissimum incendium multas priuatorum domos, & duo publica opera, quanquam uia interiacente Gerusiam & Isson, absumpsit. Est autem latius sparsum, primum uiolentia uenti, deinde inertia hominum, quòd satis constat otiosos, & immobiles tanti mali spectatores perstitisse, & alioqui nullus usquam in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescenda, & haec quidem, ut iam praecepi, parabantur. Tu domine diffice, an instituendum putes collegium fabrorum, duntaxat hominum — L. ego attendam, ne quis, nisi faber recipiatur, ne uel iure concessso in aliud utatur, nec erit difficile custodire tam paucos.

TRAIANVS PLINIO.

Tibi quidem secundum exempla complurium in mentem

tem uenit, posse collegium fabrorum apud Nicomedenses constitui, Sed meminerimus provinciam istam, & præcipue eas ciuitateis ab eiusmodi factionibus esse uexatas. Quodcumque nomen, ex quacunque causa dederimus ijs, qui in idem contracti fuerint, heteria quamuis breues fient. Salius itaque est comparari ea, quæ ad coercendos igneis auxilio esse possint, admoneri que dominos prædiorum, ut & ipsi inhibeant, ac si res poposcerit, ad cursu populi ad hoc uti.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio.

Solennia uota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, & suscipimus domine pariter, & soluimus, precati deos, ut uellint ea semper solui, semperq; signari.

TRAIANVS PLINIO.

ET soluisse uos cum provincialibus dijs immortalibus uota pro mea salute, & incolumitate, & nuncupasse, libenter mi Secunde charissime cognoui ex literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

De aquæductu Nicomedensium.

IN aquæductu domine, Nicomedenses impenderunt HS. XXX. CCC. XXIX. Qui imperfectus adhuc relictus, ac etiam destructus est. Rursus in alium ductum erogati sunt CC. hoc quoque relictis. Nouo impendio est opus, ut aquam habeant, qui tantum pecuniam male perdidērunt. ipse perueni ad fontem purissimum, ex quo uidetur aqua debere perducī, sicut initio tentatum erat arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis, & humilia perueniat. Manent adhuc paucissimi arcus, possunt & erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est. Aliqua pars, ut mihi uidetur, testaceo opere agenda erit. Id enim

& fa

et facilius, et uilius. Et in primis necessarium est, nulli te uel aquilegem, uel architectum, ne rursus eueniat quod accidit. Ego illud unum adfirmo, et utilitatem operis, et pulchritudinem seculo tuo esse dignissimam.

TRAIANVS PLINIO.

Curandum est, ut aqua in Nicomedensem ciuitatem perducatur. Vere credo te ea, qua debebis diligentia hoc opus adgressurum. Sed mediis fidius ad eandem diligentiam tuam pertinet inquirere, quorum uitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenses perdiderint, ne cum inter se gratificentur, et inchoauerint aquæ ductus, et reliquerint. Quid itaque compereris perfer in notitiam meam.

PLINIVS TRAIANO.

De theatro Nicensium.

Theatrum domine Niceæ maxima iam parte constructum, imperfectum tamen, sesteritium, ut audio, neque enim ratio plus excussa est, amplius centies hausti, uereor ne frustra. Ingentibus enim rimis descendit, et hiat, siue in causa solum humidum et molle, siue lapis ipse gracilis et putris. Dignum est certe deliberatione, sit ne faciendum, aut sit relinquendum, an etiam destruendum. Nam fulturæ, ac substructiones, quibus subinde suscipitur, non tam firmæ mihi, quàm sumptuosæ uidentur. Huic theatro ex priuatorum pollicitationibus multa debentur, ut basilicæ circa, ut porticus supra caueam: quæ nunc omnia differuntur cessante eo, quod antè peragendum est. Iidem Nicenses gymnasium incendio amissum, ante aduentum meum restituere exeperunt longè numerosius, laxiusque quàm fuerat: etiam aliquantum erogauerunt, periculum est ne parum utiliter: incompositum enim, et sparsum est. Præterea architectus sanè æmulus eius, à quo opus

opus inchoatum est, adfirmat parietes (quanquam uiginti & duos pedes latos) imposita onera sustinere non posse: quia sint cemento medij facti, nec testaceo opere precincti. Claudiopolitano quoque in depresso loco, imminente etiam monte ingens balneum defodiunt magis, quam edificant, & quidem ex ea pecunia, quam Bulente addunt beneficio tuo, aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus conferunt. Ergo cum timeam, ne illic publica pecunia: hic, quod est omni pecunia pretiosius, munus tuum male collocetur: cogor petere à te non solum ob theatrum, uerumetiam ob hæc balinea mittas architectum, dispecturum, utrum sit utilius post sumptum, qui factus est, quoquo modo consummare opera, ut inchoata sunt, an quæ uidentur emendanda corrigere: quæ transferenda, transferre, ne dum seruare uolumus, quod impensum est, male impendamus, quod addendum est.

TRAIANVS PLINIO.

Quid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoatum apud Nicenses est, in re presenti optime deliberabis, & constitues. Mihi sufficiet indicari, cui sententiæ accesseris. Tunc autem à priualis exigi opera tibi curæ sit, eum theatrum (propter quod illa promissa sunt) factum erit. Gymnasijs indulgent Græculi, ideo forsitan Nicenses maiore animo constructionem eius adgressi sunt. Sed oportet illos eo contentos esse, quod possit illi sufficere. Quid Claudiopolitani circa balneum, quod parum, ut scribis, idoneo loco inchoauerunt, suadendum sit, tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. Nulla prouincia est, quæ non peritos, & ingeniosos homines habeat, modo ne existimes breuius esse ab urbe mitti, cum ex Græciâ etiam ad nos uenire soliti sunt.

PLIN

De lacu Nicomedensium.

Inluenti mihi & fortune tue, & animi magnitudinem, conuenientissimum uidetur, demonstrari opera non minus eternitate tua, quam gloria digna, quantumq; pulchritudinis, tantum utilitatis habitura. Est in Nicomedensium finibus amplissimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materie, & sumptu immodico, & labore usq; ad uiam nauibus, inde magno labore, maiore impendio uehiculis ad mare deuehuntur. Sed hoc opus multas manus poscit. At hæc porro non desunt: nam & in agris magna copia est hominum, & maxima in ciuitate, certa que spes omneis libentissime adgressuros opus omnibus fructuosum: superest, ut tu libratores, uel architectum, si tibi uidebitur, mittas, qui diligenter exploret, sitne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altior remesse contendunt. Ego per eadem loca inuenio fossam à rege percussam, sed incertum utrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum (est enim imperfecta). Hoc quoque dubium intercepto rege mortalitate, an desperato operis effectum. Sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum) pro tua gloria incitor, & accendor, ut cupiam peragi à te, quæ tantum coeperant reges.

TRAIANVS PLINIO.

Potest nos sollicitare lacus iste, ut committere illum mari uelimus: sed planè explorandum est diligenter, ne si immixtus in mare fuerit, totus effluat. Certe quantum aquarum, & unde accipiat, poteris à Calpurnio Macro petere. Libratores & ego hinc aliquem tibi peritum cuiusmodi operum mittam.

PLIN

PLINIVS TRAIANO.

De Byzantiorum impendijs.

Requirenti mihi Byzantiorum Reipub. impendia, quæ maxima fecit, indicatum est domine legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, si quæ dari nummorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidem retinendum, psephisma autem mittendum putavi, ut simul et sumptus leuaretur, et impleretur publicum officium. Eidem civitati imputata sunt terna milia, quæ viatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Mæsiæ præest, publice salutandum. Hæc ego in posterum circumcidenda existinaui. Te domine rogo, ut quid sentias, rescribendo, aut consilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

TRAIANVS PLINIO.

Optime fecisti Secunde charissime, duodena ista Byzantijs, quæ ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, et si solum eorum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis et Mæsiæ præses, si minus illum sumptuose coluerint.

PLINIVS TRAIANO.

De Diplommatibus.

Diplomata domine (quorum dies præterita) an omnino observari, et quandiu uelis, rogo scribas, meque hæsitacione libereres. Vereor enim ne in alterutra parte ignorancia lapsus, aut illicita confirmem: aut necessaria impediam.

TRAIANVS PLINIO.

Diplomata (quorum præteritus est dies) in usu esse non debent. Ideo inter prima iniungo mihi, ut per omnes provincias antè mittam noua diplomata, quàm desiderari possint,

S PLIN

PLINIVS TRAIANO.

De priuilegio Apamæorum.

Cum uellem Apamæa domine cognoscere publicos debitores, & reditum, & impendia, responsum est mihi cupere quidem uniuersos, ut à me rationes coloniæ legerentur, nunquam tamen esse lectas ab ullo proconsulum, habuisse priuilegium, & uetustissimum morem, arbitrio suo Rempub. administrare. Exegi ut quæ dicebant, quæq; recitabant, libello cemplecterentur, quem tibi, qualem acceperam, misi: quamuis intelligerem pleraq; ex illo ad id, de quo quæritur, *præcipere non pertinere. Te rogo, ut mihi* præire digneris, quid me putes obseruare debere. Vereor enim ne aut excessisse, aut non implexisse officij mei partem uidear.

TRAIANVS PLINIO.

Libellum Apamæorum, quem epistolæ tuæ iunxeras, remisit mihi necessitatem perpendendi qualia essent, propter quæ uideri uolunt eos, qui proconsulibus hanc prouinciam obtinuerunt, abstinuisse inspectione rationum suarum, cum ipsum te, ut eas inspiceres, non recusauerint. Remuneranda est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc, quod inspecturus es, ex mea uoluntate, saluis, quæ habent, priuilegijs, esse facturum.

PLINIVS TRAIANO.

De religioso templo transferendo.

An te aduentum meum domine Nicomedenses prioris foro nouum adijcere coeperunt, cuius in angulo est ædes uetustissima matris magnæ, aut reficienda, aut transferenda, ob hoc præcipue, quod est multo depressior opere eo, quod nunc maxime surgit. Ergo cum quærerem, num esset aliqua lex dicta templo, cognoui aliū hic, aliū apud nos esse morem dedicationis. Disspice ergo domine, an pu-

tes eadem, cui nulla lex dicta est, salua religione posse transferri, alioqui commodissimum est, si religio non impedit.

TRAIANVS PLINIO.

POtes mi Secunde charissime sine sollicitudine religionis, si loci positio uidetur hoc desiderare, eadem matris deum transferre in eam, quæ est accommodatio. Nec te moueat, quod lex dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinæ ciuitatis capax non sit dedicationis, quæ sit nostro iure.

PLINIVS TRAIANO.

Agit gratias.

Difficile est domine exprimere uerbis, quantam perceperim letitiam, quod et mihi, et socii mei præstitisti, ut ad finem Consulatus Cœlium Clementem in hanc provinciam transferres. Ex illo enim mensuram beneficii tui penitus intelligo, cum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quamuis maxime debeam. Itaque ad uoti confugio, deosque precor, ut ijs, quæ in me assidue confers, non indignus existimer.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem imperij suscepti celebritas.

Dicm domine, quo seruasti imperium, dum suscipis, quantam mereris letitia celebrauimus, precati deos, ut generi humano, cuius tutela, et securitas salui tuæ inuisa est, incolumen, florentemque præstarent. Præsumus, et commilitonibus iusurandum more solenni præstantibus, et provincialibus, qui eadem certarunt pietate iurantibus.

TRAIANVS PLINIO.

Quanta religione, ac letitia commilitones cum provincialibus, te præeunte, diem imperij mei celebrauerint,

S z

uerint, libenter mi Secunde charissime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

De Pecunia foenebri.

PEcunia publicæ domine providentia tua, & ministro nostro etiam exactæ sunt, & exiguntur, quæ uereor ne ociosæ iaccant: nam & prædiorum comparandorum aut nulla, aut rarissima occasio est: nec inueniuntur, qui uelint debere Reipub. præsertim duodenis asibus, quanti à priuatis mutuuntur. Dispice ergo domine nunquid minuentam usuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putas, & si ne sic quidem reperiuntur, distribuendam inter decuriones pecuniam, ita ut recte reipub. caueant: quod quanquam inuitis, & recusantibus minus acerbum erit, leuiore usura constituta.

TRAIANVS PLINIO.

ET ipse non aliud remedium dispicio mi Secunde charissime, quam ut quantitas usurarum minuatur, quo facilius pecuniæ publicæ collocentur. Modum eius ex copia eorum, qui mutuabuntur, tu constitues, inuitos ad accipiendum compellere, quod fortassis ipsis ociosum futurum sit, non est ex iustitia nostrorum temporum.

PLINIVS TRAIANO.

Consultatio super restitutione exultis.

SUMMAS domine gratias ago, quod inter maximas occupationes ijs, de quibus te consului, me quoque regere dignatus es: quod nunc quoque facias, rogo. Adijt enim me quidam, indicauitq; aduersarios suos à Seruilio Caluo clarissimo uiro in tricennium relegatos, in prouincia morari illi contra, ab eodem se restitutos adfirmauerunt: edictumq; recitauerunt. Qua causa necessariū credidi, rem integram ad te referre. Nam sicut mandatis tuis cautum est, ne restituam

stiuam ab alio, aut à me relegatos : ita de ijs, quos alius & relegauerit, & restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu domine consulendus fuisti, quid obseruare me uelles : Tam hercule de his, quàm de illis, qui in perpetuum relegati, nec restituti in prouincia deprehenduntur. Nam hæc quoque species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me, in perpetuum relegatus à Iulio Basso proconsule. Ego quia sciebam acta Bassi rescissa, datum à senatu ius omnibus, de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogauit hunc, quem relegauerat, an adisset, docuissetq; proconsulem. Negauit: per quod effectum est, ut te consulcrem; an reddendum cum poenæ sue, an grauius aliquid: & quid potissimum constituendum putares & in hunc, & in eos; si qui forte in simili conditione inuenirentur. Decretum Calui, & edictum, item decretum Bassi his literis subiect:

TRAIANVS PLINIO.

Quid in personam eorum statuendum sit, qui à Publio Seruilio Caluo proconsule in triennium relegati, & mox eiusdem edicto restituti in prouincia remanserunt, proxime tibi rescribam, cum causas huius facti à Caluo requisiero, qui à Iulio Basso in perpetuum relegatus est: cum per biennium agendi facultatem habuerit, si existimabat se iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in prouincia morari perseuerauerit, uinctus mitti ad præfectos prætorij mei debet. Neque enim sufficit cum poenæ suæ restitui, quem contumacia elusit.

PLINIVS TRAIANO.

De Archippo philosopho.

Cum citarem iudices domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus uacationem petere coepit, ut philosophus

lofophus. Fuerunt qui dicerent non modò liberandum cum iudicandi neceſſitate, ſed omnino tollendum de iudicum numero, reddendumq; poenæ, quàm fractis uinculis euafiſſet. Recitata eſt ſententia Veliſ Pauli proconſulis, qua probabatur Archippus crimine falſi damnatus in metallum: ille nihil proferebat, quo reſtitutum ſe doceret. Adlegabat tamen pro reſtitutione & libellum à ſe Domitiano datum, & epistoſas eius ad honorem ſuum pertinentes, & decretum Pruſenſium. Addebat his & tuas literas ſcriptas ſibi, addebat & patris tui edictum, & epistolam, quibus confirmaffet beneficia à Domitiano data. Itaque quamuis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putauī, donec te conſulerem de eo quod mihi conſtitutione tua dignum uidebatur. Ea, quæ ſunt utrinque recitata, his literis ſubieci.

EPISTOLA DOMITIANI

ad Terentium Maximum.

Flauius Archippus philoſophus impetrauit à me ut agrum ei D. C. circa Pruſiadam patriam ſuam emi iuberem, cuius reditu ſuos alere poſſet: quod ei præſtari uolo, ſummam expenſam liberalitati meæ feres.

EIVSDEM AD L. AP-

pium Maximum.

Archippum philoſophum bonum uirum, & profeſſione ſua etiam maioribus reſpondentem, commendatum habeas uelim mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuam præſtes in iſs, quæ uerecunde à te deſiderauerit.

EDICTVM DIVI NERVAE.

Quædam ſine dubio Quirites ipſa felicitas temporum edicit, nec ſpectandus eſt in iſs bonus princeps, qui puſillum intelligit. Satis eſt, cum hoc ſibi quiſque ciuium meorum

meorum spondere possit: me securitatem omnium quieti meæ prætulisse, ut & libenter noua beneficia conferrem, & ante me concessa seruarem. Ne tamen aliquam gaudijs publicis adferat hastitationem, uel eorum, qui impetrauerunt diffidentia, uel eius memoria, qui præstitit: necessarium pariter credidi, ac letum, obuiam dubitantibus indulgentiam meam mittere. Nolo existimet quisquam, quæ alio principe, uel priuatum, uel publice, consecutus, ideo saltem à me rescindi, ut potius mihi debeat, si illa grata & certa fecero, nec gratulatio ullius instauratis eget precibus. Et qui non habent, me quem fortuna imperij uultu meliore respexit, nouis beneficijs uacare patiantur: & ea demum sciant roganda esse, quæ non habent.

EPISTOLA EIVSDEM AD
TVLLIVM IVSTVM.

Cum rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ, consummatæq; sunt, obseruanda sit, tum epistolis etiam Domitiani standum est.

PLINIVS TRAIANO.

De eodem Archippo.

Flavius Archippus per salutem tuam, æternitatemq; petit à me, ut libellum, quem mihi dedit, mittere tibi. Quod ego sic roganti præstandum putavi, ita tamen ut missurum me, notum accusatrici eius facerem, à qua & ipsa acceptum libellum his epistolis iunxi, quo facilius uelut audita utraq; parte dispiceres quid statuendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

Potuit quidem ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, cum tam multa ad honorem eius percontinentia scriberet: sed meæ naturæ accommodatius est, credere etiam statui eius subuentum interuentu principis,

præsertim cum etiam statuarum ei honor toties decretus sit ab ijs, qui ignorabant, quid de illo Paulus proconsul pronunciaisset. *Quæ tamen mi Secunde charissime, non cò pertinent, ut si quid illi noui criminis obijciatur, manus de eo audiendum putes. Libellos Furie primæ accusatrici, item ipsius Archippi, quos alicri epistolæ tuæ iunxeras, legi.*

PLINIVS TRAIANO.

De lacu Nicomedensium,

TV quidem domine providentissime uereris, ne commissus flumini, atque ita mari, lacus effluat: sed ego in re præsentii inuenisse uideor quemadmodum huic periculo occurrerem. Potest enim lacus fossa usque ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter, & dirimi: sic consequemur, ut nec uicino uideatur flumini mistus, & sit perinde ac si misceatur. Erit enim facile per illum breuissimam terram, quæ interiacebit aduicta fossa onera transponere in flumen: quod ita fiet, si necessitas coget, & spero non coget. Est enim & lacus ipse satis altus, & nunc in contrariam partem flumen emittit, quod interclusum inde, & quò uolumus auersum, sine ullius detrimento lacus tantum aquæ, quantum nunc portat, effundet. Præterea per id spatium, per quod fossa facienda est, incidunt riui, qui si diligenter colligantur, augebunt illud, quod lacus dederit. Enimvero si placeat fossam longius ducere, & artius pressam mari æquare: nec in flumen, sed in ipsum mare emittere, repercussus maris seruabit, & reprimet quicquid è lacu ueniet. Quorum si nihil nobis loci natura præstaret, expeditum tamen erat cataractis aquæ cursum temperare. Verum & hæc, & alia multo sagacius conquiret, explorabitque librator, quem

quem plane domine debes mittere, ut polliceris. Est enim res digna & magnitudine tua, & cura. Ego interim Calpurnio Macro clarissimo uiro, autore te, scripsi, ut libratores quam maxime idoneos mitteret.

TRAIANVS PLINIO.

Manifestum est mi Secunde charissime, nec prudentiā, nec diligentiam tibi defuisse circa istum lacum, cum tam multa prouisa habeat, per quae nec periclitetur exhauriri, & magis in usus nobis futurus sit. Elice igitur id, quod praecipue res ipsa suaserit. Calpurnium Macrum credo facturum, ut te libratores instruat: neque enim prouinciae istae his artificibus carent.

PLINIVS TRAIANO.

De tabellario regis Sauromatae.

Scripsit mihi domine Lycormas libertus tuus, ut si qua Legatio à Bosphoro uenisset urbem petitura, usque in aduentum suum retineretur. Legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem, in qua ipse sum, nulla adhuc uenit: sed uenit tabellarius Sauromata, quem ego, usus opportunitate, quam mihi casus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere praecessit, mittendum putavi ut possis ex Lycormae, & ex regis epistolis pariter cognoscere, quae fortasse pariter scire deberes.

PLINIVS TRAIANO.

Diploma commodasse.

Rex Sauromates scripsit mihi, esse quaedam, quae deberes quamminutissime scire: quae ex causa festinationem tabellarii, quem ad te cum epistolis misit, diplomate adiui.

PLINIVS TRAIANO.

De adserctione ingenuorum, qui pro seruis educati sunt.

§ §

Magna

Magna domine, & ad totam provinciam pertinens
ad est, alios. *uocant* *hæzites.* in qua ego auditis constitutionibus princi-
 pum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut uniuersale,
 quod ad Bithynos ferretur: consulendum te existimaui, quid
 obseruari uelles. Neq; enim putavi posse me in eo, quod au-
 thoritatem tuam posceret, exemplis esse contentum. Recita-
 batur autem apud me edictum, quod dicebatur diui Augusti
 ad Anniam pertinens, recitata & epistola diui Vespasiani
 ad Lacedæmonios, & diui Titi ad eosdem, dein ad Achæos,
 & Domitiani ad Auidium Nigrinum, & Armenium Broc-
 chum proconsules: item ad Lacedæmonios: quæ ideo tibi non
 misi, quia & parum emendata, & quedam non certa fidei
 uidebantur, & quia uera, & emendata in scrinijs tuis esse
 credebam.

TRAIANVS PLINIO.

Questio ista, quæ pertinet ad eos, qui liberi nati ex-
 positi, deinde sublati à quibusdam, & in seruitute
 educati sunt, sæpe tractata est: nec quicquam inuenitur in
 commentarijs eorum principum, qui ante me fuerunt, quod
 ad omneis provincias sit constitutum. Epistolæ sanè sunt
 Domitiani ad Auidium Nigrinum, & Armenium Brochii,
 quæ fortasse debebant obseruari: sed inter eas provincias,
 de quibus rescripsit, non est Bithynia, & ideo nec adsertio-
 nem denegandam ijs, qui ex eiusmodi causa in libertatem uin-
 dicabantur, puto: neq; ipsam libertatem redimendam pretio
 alimentorum.

PLINIVS TRAIANO.

De legato regis.

Legato Sauromatæ regis cum sua sponte Niceæ, ubi
 me inuenerat, biduo substitisset, longiorem moram
 faciendam

faciendam domine non putavi. Primum, quod incertum adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas uenturus esset: deinde, quod ipse proficiscebam in diuersam prouinciæ partem, ita officij necessitate exigente. Hæc in notitiam tuam perferenda existimaui, quia proxime scripseram petijisse Lycormam, ut legationem, si qua uenisset à Bosphoro, usque in aduentum suum retinerem, quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit: præsertim cum epistole Lycormæ, quas detinere, ut antè prædixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessura uiderentur.

PLINIVS TRAIANO.

De reliquijs sepulcorum transferendis.

Potentibus quibusdam, ut sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam uetustatis, aut propter fluminis incursum, aliq; his similia quæcunque, secundum exemplum proconsulum transferre permitterem: quia sciebam in urbe nostra ex eiusmodi causis collegium pontificum adiri solere, te domine maximum pontificem consulendum putavi, quid obseruare me uelis.

TRAIANVS PLINIO.

Dvrum est iniungere necessitatem prouincialibus pontificum adeundorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas causas transferre ex loco in alium locum uelint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum, qui isti prouinciæ profuerunt, et ex causa cuique ita aut perminendum, aut negandum.

PLINIVS TRAIANO.

De loco balinei Prusensibus concedendo.

Querenti mihi domine, Prusæ, ubi posset balineum, quod indulxisti, fieri: placuit locus in quo fuit aliquando domus (ut audio) pulchra, nunc deformis ruinis.

Per

Per hoc enim consequemur, ut foedissima facies civitatis ornetur, atque etiam ut ipsa ciuitas ampliatur, nec ulla aedificia tollantur: sed quæ sunt uetustate sublapsa, reparentur in melius. Est autem huius domus conditio talis: Legauerat eam Claudius Polienus Claudio Cæsari, iusserat quæ in peristyllo templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo redditum aliquandiu ciuitas percepit: deinde paulatim, partim spoliata, partim neglecta cum peristyllo domus tota collapsa est: ac iam penè nihil ex ea, nisi solum superest, quod tu domine siue donaueris ciuitati, siue uenire iusseris, propter opportunitatem loci, pro summo munere accipiet: ego si permiseris, cogito in area uacua balineum collocare. Eum autem locum, in quo aedificia fuerunt, exhedra* ex porticibus amplecti, atque tibi consecrare, cuius beneficio elegans opus, dignumq; nomine tuo fiet. Exemplar testamenti, quanquam mædosum, nisi tibi, ex quo cognosces multa Polienum in eiusdem domus ornatum reliquisse: quæ ut domus ipsa, perierunt, à me tamen in quantum potuerit, requiruntur.

TRAIANVS PLINIO.

Possumus apud Prusenseis area ista cum domo collapsa, quam uacare scribis, ad extruccionem balinei uti. Illud tamen parum expressisti, an ædes in peristyllo Claudio facta esset. Nam si facta ædes esset, licet collapsa sit, religio eius occupauit solum.

PLINIVS TRAIANO.

De adsertione ingenuorum.

Postulantibus quibusdam, ut de agnoscendis liberis, restituendisq; natalibus, & secundum epistolam Domitiani scriptam Minutio Rusto, & secundum exempla proconsulum, ipse cognoscerem: respexi ad senatusconsultum

sultum pertinens ad eadem genera causarum, quod de his tantum provincijs loquitur, quibus proconsules præsunt. Ideoq; rem integram distuli, dum tu domine præceperis quid obseruare me uelis.

TRAIANVS PLINIO.

Si mihi senatusconsultum miseris, quod hæsitacionem tibi fecit, æstimabo, an debeat cognoscere de agnoscendis liberis & natalibus suis restituendis.

PLINIVS TRAIANO.

De Callidromo Laberij Maximi fugitivo.

APuleius domine, miles, qui est in statione Nicomedensi, scripsit mihi quendam nomine Callidromum, cum detineretur à Maximo, & Dionysio pistoribus, quibus operas suas locauerat, confugisse ad tuam statuum, perducumq; ad magistratus, indicasse, seruisse aliquando Laberio Maximo, captumq; à Susago in Mesia, & à Decibalo muneri missum Pacoro Parthiæ regi, pluribusq; annis in ministerio eius fuisse, deinde fugisse, atque ita in Nicomediam peruenisse: quem ego perductum ad me, cum eadem narrasset, mittendum ad te putavi, quod paulò tardius feci dum requiro gemmam, quam sibi, habentem imaginem Pacori, & quibus insignibus ornatus fuisset, subtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, si inueniri potuisset, simul mittere: sicut glebulam misi, quam se ex Parthico metallo attulisse dicebat. Signata est anulo meo, cuius est apophragisma quadriga.

PLINIVS TRAIANO.

De testamento Largi.

Iulius domine Largus ex Ponto, nondum mihi uisus, ac incauiditus quidem, * scilicet iudicio tuo credens, dis- * sed
pensatio

pensationem quandam mihi erga te pietatis suæ ministeriumq; mandauit. Rogauit enim testamento, ut hæreditatem suam adirem, cerneremque, ac deinde perceptis quinquaginta milibus nummum, reliquum omne Heracleotarum, & Theanorū ciuitatibus redderem. Ita ut esset arbitrij mei utrum opera facienda, quæ honori tuo consecrarentur putarem, an instituendos quinquennaleis agonas, qui Traiani appellentur. quod in notitiam tuam perferendum existimaui, ob hoc maxime, ut dispiceres, quid eligere debeam.

TRAIANVS PLINIO.

Iulius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriæ eius faciat secundum cuiusque loci conditionem, ipse dispice: Et quod optimum existimaueris, insequere.

PLINIVS TRAIANO.

De centurione Iuliopolim mittendo.

Prouidentissime domine fecisti, quod præcepisti Calpurnio Macro clarissimo uiro, ut legionarium centurionem Byzantium mitteret. Dispice, an etiam Iuliopolitani simili ratione consulendum putes: quorum ciuitas cum sit perexigua, onera maxima sustinet, tantoq; grauiores iniurias, quanto est infirmior, patitur. Quicquid autem Iuliopolitani præstiteris, id etiam toti provinciae proderit. Sunt enim in capite Bithyniæ, plurimisq; per eam commeantibus transitum præbent.

TRAIANVS PLINIO.

EA conditio est ciuitatis Byzantium, confluyente undique in eam commeantium turba, ut secundum consuetudinem præcedentium temporum honoribus eius præsidio centurionis legionarij consulendum habuerimus, si
Iuliop

Indiopolitanis succurrēdum eodem modo putauerimus. On-
erabimus nos exemplo. Plures enim tanto magis eadem requi-
rent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligen-
tiæ habeo, ut credam te omni ratione id acturum, ne sint ob-
noxij iniurijs. Si qui autem se contra disciplinam meam gesse-
rint, statim coercantur: aut si plus admiserint, quàm ut in re
præsenti sit satis, puniantur: si milites erunt legatis eorum,
quæ deprehenderit, notum facies: aut si in urbem uersus uen-
turi erunt, mihi scribes.

PLINIVS TRAIANO.

De magistratibus provincialium.

CAutum est domine Pompeia lege, quæ Bithynis data
est, ne quis capiat magistratum, neue sit in senatu
minor annorum triginta. Eadem lege comprehensum est, ut
qui ceperint magistratum, sint in senatu. Secutum est dein
edictum diui Augusti, quo permisit minores magistratus
ab annis duobus et uiginti capere: quæritur ergo, an qui
minor triginta annorum gessit magistratus, possit à censori-
bus in senatum legi: et si potest, an ex ijs quoque, qui non
gesserint, possit quis per eandem interpretationem ab ea
etate senator legi, à qua illis magistratū gerere permissum
est: quod alioqui facilitatum adhuc, et esse necessarium dici-
tur: quia sit aliquanto melius, honestorum hominum liberos,
quàm e plebe in curiam admitti. Ego à destinatis censoribus,
quid sentirem interrogatus: eos quidem, qui minores x x x.
annis gessissent magistratum, putabam, posse in senatum,
et secundum edictum Augusti, et secundum legem Pom-
peiam legi: quoniam Augustus gerere magistratus minori-
bus annis x x x. permisisset, lex Senatorum esse uoluisset,
qui gessisset magistratum. De his autem qui non gessissent,
quamuis essent ætatis eiusdem, cuius illi, quibus gerere per-
missum

missum est, hæsitabam, per quod effectum est, ut te domine consulerem, quid obseruari uelles. Capita legis, tum edictum Augusti literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

Interpretationi tue mi Secunde charissime, idem existi. Imo hætenus edicto diui Augusti nouatam esse legem Pompeiam, ut magistratum quidem capere possent ij, qui non minores duorum & uiginti annorum essent, & qui acceperissent, in senatum cuiusq; ciuitatis peruenirent. Cæterum non capto magistratu, eos qui minores x x x. annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusq; non existimo legi posse.

PLINIVS TRAIANO.

De Dione, qui reliquias suorum religioso loco posuisset.

Cum Pruse ad Olympum domine publicis negotijs intra hospitium, eodem die exiturus, uacarem, Aselepiades magistratus indicauit appellatum me à Claudio Eumolpo: cum Cocceianus Dion in bule assignari ciuitati opus, cuius curam egerat, uellet: tum Eumolpus adistente Flauio Archippo, dixit exigendam esse à Dione rationem operis antè quàm Reipub. traderetur, quòd aliter fecisset ac debuisset. Adiecit etiam esse in eodem opere positam tuam statuam, & corpora sepulcrorū uxoris Dionis, & filiorum: postulauitq; ut cognoscerem pro tribunali. Quòd cum ego me protinus facturum, dilaturumq; professionē dixissem: ut longiorem diem ad instruendā causam darem, uisq; in alia ciuitate cognoscerem, petijt. Ego me auditurū Nicææ respondi. Vbi cum sedissem cogniturus, idem Eumolpus tanquam adhuc parum instructus, dilationē petere coepit: contrā Dion, ut audiretur, exigere. Dicta sunt utrinque multa,

& iam

Et iam de causa ego cum dandam dilationem et consulendum existimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi utrique parti, ut postulationum suarum libellos darent. Volebam enim te ipsorum potissimum uerbis, ea, quæ erant proposita recognoscere. Et Dion quidem se daturum dixit, et Eumolpus respondit complexurum se libello, quæ Reipublicæ peteret: cæterum, quod ad sepultos pertinet, non accusatorem se, sed aduocatam Flauij Archippi, cuius mandata pertulisset. Archippus, cui Eumolpus sicut Prusæ, assistebat, dixit se libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quamplurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt. Dion dedit, quem huic epistolæ iunxi. Ipse in re præsentis fui, et uidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam. Id autem in quo dicuntur sepulti filij eius, et uxor Dionis, in arca collocatum, quæ porticibus includitur. Te domine rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris, cum aliqui magna sit expectatio, ut necesse sit in ea re, quæ et in confusum uenit, et exemplis defenditur, deliberare.

TRAIANVS PLINIO.

Potuisti non hæere mihi Secunde charissime circa id, de quo me consulendum existimasti, cum propositum meum optime nosset, non ex metu, nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis reuerentiam nomini meo adquiri. Omissa ergo ea questione, quam non admitterem, etiam si exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effectui sub cura tua à Cocceiano Dione excutiat, cum et utilitas ciuitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.

PLINIVS TRAIANO.

De Nicensibus.

Rogatus domine à Nicensibus publice per ea quæ mihi et

hi et sunt, et debent esse sanctissima: id est, per aternitatem tuam, salutemque, ut preces suas ad te perferrem, fas non putavi negare, acceptumque ab his libellum huius epistole iunxi.

TRAIANVS PLINIO.

Necensibus, qui intestatorum ciuium suorum concessam vindicationem bonorum à diuo Augusto adfirmant, debebis uacare, contractis omnibus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virgilio Gemellino, et Ephracho liberto meo procuratoribus, ut aestimatis etiam ijs, quos contradicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.

PLINIVS TRAIANO.

Commendat, quos expertus est.

Maximum libertum, et procuratorem tuum domine per omne tempus, quo fuimus una, probum, et industrium, et diligentem: ac sicut rei tuæ amantissimum, ita discipline tenacissimum expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide, quam tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO.

Gabium Bassum domine praefectum orae Ponti, integrum, probum, industrium, atque inter ista reuerentissimum mihi, expertus, uoto pariter et suffragio prosequor ea fide, quam tibi debeo: quem abunde conspexi instructum commilitio tuo, cuius discipline debet quod indulgentia tua dignus est: apud me et milites, et pagani, à quibus iustitia eius, et humanitas penitus inspecta est, certatim ei, quæ priuatim, quæ publicè testimonium pertribuerunt: quod in notitiam tuam perfero ea fide, quam tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO.

Nymphidium Lupum domine primipilarem commilitonem habui, cum ipse tribunus essem, ille praefectus.

Inde

Inde familiariter diligere cœpi. Circuit postea charitas ipsa
mutuæ uelustate amicitia. Itaque & quieti eius inieci mu-
num, & exegi, ut me in Bithynia consilio instrueret: quod
ille amicissime & ocij, & senectutis ratione postposita, &
iam facti, & facturus est: quibus ex causis necessitudines
eius inter meas numero, & filium in primis Nymphidium
Lupum iuuenem probum, industrium & egregio patre
dignissimum suspecturum indulgentiæ tuæ, sicut primis eius
experimentis cognoscere potes, cum præfectus cohortis
plenus testimonium meruerit Iulij Ferocis, & Fusci
Salinatoris clarissimorum uirorum. Meum gaudium domi-
ne, meam gratulationem filij honore continerent.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem natalem.

O Pto domine, & hunc natalem, & plurimos alios quàm
felicissimos agas, æternâq; laude florentem uirtutis
tuæ gloriam, & incolumis, & fortis alijs super alia operi-
bus augeas.

TRAIANVS PLINIO.

Agnosco uota tua mi Secunde charissime, quibus preca-
ris, ut plurimos & felicissimos nataleis florente statu
Reipub. nostræ agam.

PLINIVS TRAIANO.

De aqua Sinopensium perducenda.

Sinopenses domine aqua deficiuntur, quæ uidetur &
bona, & copiosa ab sextodecimo miliario posse per-
duci. Est tamen statim à capite paulo amplius mille passi-
bus locus suspectus & mollis. quem ego interim explo-
rare modico impendio iussi, an recipere & sustinere opus
possit. Pecunia curantibus nobis contracta non deerit, si
tu domine hoc genus operis & salubritati, & amoenitati

t 2

ualde

ualde sitientis colonie indulseris.

TRAIANVS PLINIO.

VT coepisti Secunde charissime, explora diligenter an locus ille, quem suspectum habes, sustinere opus aqueductus possit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda sit in coloniam Sinopensem, si modo & uiribus suis ipsa id adsequi potest, cum plurimum ea res & salubritati, & uoluptati eius conlatura sit.

PLINIVS TRAIANO.

De petitione Amisenorum.

Amisenorum ciuitas & libera, & foederata beneficio indulgentiae tuae legibus suis utitur. In hac datum mihi publice libellum ad Eranos pertinentem his literis subieci, ut tu domine dispiceres, quid, & quatenus aut permittendum, aut prohibendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

Amisenos, quorum libellum epistolae tuae iunxeras, si legibus istorum, quibus de officio foederis utuntur, concessum est Eranos habere, possumus, quò minus habeant, non impedire, eo facilius, si tali collatione non ad turbas, & illicitos coetus, sed ad sustinendam tenuiorum inopiam utuntur: in caeteris ciuitatibus, quae nostro iure obstrictae sunt, res huiusmodi prohibenda est.

PLINIVS TRAIANO.

Ius trium liberorum amico petit.

Svetonium Tranquillum probissimum, honestissimum, eruditissimum uirum, & mores eius secutus & studia iam pridem domine in contubernium adsumpsi: tantoque magis diligere coepi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt duae causae. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium

nium expertus est, impetrandumq; à bonitate tua per nos habet, quod illi fortune malignitas denegavit. Scio domine quantum beneficium petam, quod peto à te, cuius in omnibus desiderijs meis plenissimam indulgentiam experior. Potes autem colligere quantopere cupiam, quod non roga-rem absens, si mediocriter cuperem.

TRAIANVS PLINIO.

Quam parce hæc beneficia tribuam, utique mihi Secun-
de charissime, hæret tibi, cum etiam in senatu adfir-
mare soleam, non excessisse me numerum, quem apud am-
plissimum ordinem suscepturum mihi professus sum, tuo
tamen desiderio subscripsi, et ut scias dedisse me ius trium
liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua adfuevi,
referri in commentarios meos iussi.

PLINIVS TRAIANO.

De Christianis.

Solenne est mihi domine, omnia, de quibus dubito, ad te
referre. Quis enim potest melius uel cunctationem
meam regere, uel ignorantiam instruere? Cognitionibus de
Christianis interfui nunquam, ideo nescio quid et quatenus
aut puniri soleat, aut quæri. Nec mediocriter hesitavi,
sitne aliquod discrimen ætatum, an quamlibet teneri nihil à
robustioribus differant, detur ne poenitentia uenia, an ei qui
omnino Christianus fuit, desisse non prosit. Nomen ipsum,
etiam si flagitijs carcat, an flagitia coherentia nonnisi
puniantur. Interim in ijs, qui ad me tanquam Christiani
deserebantur, hunc sum secutus modum. Interrogavi ipsos,
an essent Christiani: confitenteis iterum, ac tercio, interro-
gavi, supplicium minatus, perseuerantes duci iussi. Neque
enim dubitabam, qualecunque esset quod faterentur, perui-
cacia certe, et inflexibilem obstinationem debere puniri.

Fuerunt alij *similis amentiae*, quos quia ciues Romani erant, adnotaui in urbem remittendos. Mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt. Propositus est libellus sine autore multorum nomina continens, qui negarant se esse Christianos, aut fuisse, cum praecunte me deos appellarent, & imagini tuae, quam propter hoc iusseram cum simulachris numinum adferri, thure, ac uino supplicarent, praeterea maledicerent Christo, quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt re uera Christiani. Ergo dimittendos putavi. Alij ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, & mox negauerunt: fuisse quidem, sed desisse, quidam ante tricennium, quidam ante pluribus annos, non nemo etiam ante uiginti quoque. Omnes & imaginem tuam, & eorumq; simulachra uenerati sunt, ij, & Christo maledixerunt. Affirmabant autem hanc fuisse summam, uel culpae suae, uel erroris, quod essent soliti statto die ante lucem conuenire, carmenque Christo quasi deo dicere secum inuicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis, morem sibi discedendi fuisse, rursusq; coeundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen, & innoxium, quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua & heterias esse uetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quae ministrae dicebantur, quid esset ueri & per tormenta querere. Sed nihil aliud inueni, quam superstitionem prauam, & immodicam: ideoque dilata cognitione ad consulendum te decucurri. Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam uocantur

in pe

In periculum, & uocabimur. Neq; enim ciuitates tantum, sed uicos etiam, atq; agros superstitionis istius contagio peruagata est, quæ uidetur sisti, & corrigi posse. Certe satis constat, prope iam desolata tēpla coepisse celebrari, & sacra solēnia diu intermissa repeti, passimq; uenire uictimas, quarū adhuc rarissimus emptor inueniebatur: ex quo facile est opinari, quæ turba hominū emendari possit, si sit pœnitentiæ locus.

TRAIANVS PLINIO.

Actum, quem debuisti mi Secunde in excutiendis causis eorum, qui Christiani ad te delati fuerunt, secutus es. Neq; enim in uniuersum aliquid, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Conculcandi non sunt: si deferantur, & arguantur, puniendi sunt: ita tamen, ut qui negauerit se Christianum esse, idq; re ipsa manifestum fecerit, id est, supplicando dñs nostris, quamuis suspectus in præteritum fuerit, ueniam ex pœnitentia impetret. Sine autore uerò propositi libelli nullo crimine locū habere debent: nam & pessimi exempli, nec nostri seculi est.

PLINIVS TRAIANO.

De platea Amastrianorum.

Amastrianorum ciuitas domine & elegans, & ornatissima, habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandemq; longissimā plateam, cuius à latere per spatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re uerò cloaca foetidissima: quæ sicut turpis, & immundissima aspectu, ita pestilens est odore teterrimo. Quibus ex causis non minus salubritatis, quam decoris interest ea contegi: quod fiet, si permiseris, curantibus nobis, ne desit quoque pecunia operi tam magno, quam necessario.

TRAIANVS PLINIO.

Rationis est mi Secunde charissime contegi aquam
t 4 istam

istam, quæ per ciuitatem Amastrianorum fuit, si detecta se lubricitati obeſt. Pecunia ne huic operi deſit, curaturum te ſecundum diligentiam tuam certum habeo.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio, & ſolutio pro
Imper. & Rep.

VOta domine priorum annorum nuncupata alacres, letiq; perſoluimus, nouaq; rursus curante commilitonum, & prouincialium pietate ſuſcepimus, precati deos, ut te, remq; publicam florentem, & incolumem ea benignitate ſeruarent, quam ſuper magnas plurimaq; uirtutes præcipua ſanctitate conſequi deorum honore meruiſti.

TRAIANVS PLINIO.

Soluiffe uota dijs immortalibus, te præcunte, pro mea incolumitate & commilitones cum prouincialibus letiſſimo conſenſu, in futurumq; nuncupaſſe, libenter mi Secunde chariſſime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem imperij celebritas.

Diem in quem tutela generis humani feliciſſima ſucceſſione translata eſt, debita religione celebrauimus, commendantes dijs imperij tui autoribus & uota publica, & gaudia.

TRAIANVS PLINIO.

Diem imperij mei debita lætitia, & religione à commilitonibus & prouincialibus, præcunte te celebratum, libenter mi Secunde chariſſime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ius Quiritium Latinis ſuis petit.

Valerius domine Paulinus, excepto uno, ius Latinorum ſuorum mihi reliquit, ex quibus rogo tribus interim

terint ius Quiritium des. Vereor enim ne sit inmodicum pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam, qua de-
beo tanto modestius uti, quanto pleniorē experior. Sunt
autem pro quibus peto, C. Valerius Aestivus, C. Valerius
Dionysius, C. Valerius Aper.

TRAIANVS PLINIO.

Cum honestissime ijs, qui apud fidem tuam à Valerio
Paulino depositi sunt, consultum uelis, mature per me.
lis interim, quibus nunc petisti, ut scias dedisse me ius Quiri-
tium, referri in commentarios meos iussi, idem facturum in ca-
teris, pro quibus petieris.

PLINIVS TRAIANO.

Ciuitatem Romanam petit filiae centurionis.

Rogatus domine à P. Accio Aquila centurione cohortis
sextae equestris, ut mitterem tibi libellum, per quem in-
dulgentiam pro statu filiae suae implorat: durum putavi ne-
gare, cum scirem quantam soleres militum precibus patien-
tiam, humanitatēq; praestare.

TRAIANVS PLINIO.

Libellū P. Accij Aquilae centurionis cohortis sextae eque-
stris, quem mihi misisti, legi, cuius precibus motus, dedi
filiae eius ciuitatem Romanam. Libellum rescripti, quem illi
redderes, misi tibi.

PLINIVS TRAIANO.

De exactione pecuniarum.

Quid habere iuris uelis & Bithynas, & Ponticas
ciuitates in exigendis pecunijs, quae illis uel ex lo-
cationibus, uel ex uenditionibus, alijs ue causis debean-
tur, rogo domine rescribas. Ego inueni à plerisque procon-
sulibus concessam eis protopraxiam, eamque pro lege ua-
luisse; existimo tamen tua prouidentia constituendum ali-
t s quid

quid, & sciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. Nam quæ sunt ab alijs instituta, sint licet sapienter indulta, brevia tamen, & infirma sunt, nisi illis tua contingat autoritas.

TRAIANVS PLINIO.

Quo iure uti debeant Bithynæ aut Ponticæ ciuitates in pecunijs, quæ ex quaque causa reipublicæ debentur, ex lege cuiusq; animaduertendum est. Nam siue habent priuilegium, quo cæteris creditoribus anteponantur, custodiendum est: siue non habent, in iniuriam priuatorum id dari me non oportebit.

PLINIVS TRAIANO.

De Iulio Pisone.

Edcicis, domine, Anusenorum ciuitatis petebat apud me à Iulio Pisone denariorum circiter x l. milia donata ei publice ante uiginti annos: & bule, & ecclesia consentiente, utebaturque mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes uctantur. Piso contrà plurima se in rempub. contulisse, ac propè totas facultates erogasse dicebat. Addebat etiam temporis spatium, postulabatq; ne id, quod pro multis & olim accepiisset, cum euerfione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex causis integram cognitionem differendam existinaui, ut te domine consulerem, quid sequendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

Sicut largitiones ex publico fieri, mandata prohibent, ita ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquatulum temporis retractari, atq; in irritum uindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac causa actum ante uiginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quam pecunie publicæ consultum uolo.

PLIN

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione buleutarum.

LEx Pompeia domine, qua Bithyni, & Pontici utuntur, eos qui in bulen à censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: sed ips, quos indulgentia tua à quibusdam ciuitatibus super legitimum numerum adijcere permisit & singula millia denariorum & bina intulerunt. Amicius deinde Maximus proconsul eos etiam, qui à censoribus legerentur, duntaxat in paucissimis ciuitatibus aliud alijs iussit inferre: superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde Bulcute leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum mansurum est, à te constitui decet, cuius factis dictisq; debetur æternitas.

TRAIANVS PLINIO.

Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque ciuitate Bithyniæ Decuriones fiunt, inferre debeant, necne, in uniuersum à me non potest statui. Id ergo quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque ciuitatis legem puro, scilicet aduersus eos, qui inuiti fiunt Decuriones, existimo id aucturos, ut erogatio cæteris præferatur.

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione ciuium.

LEx domine Pompeia permissum Bithynicis ciuitatibus, adscribere sibi, quos uellent ciues, dum ciuitatis non sint alienæ, sed suarum quisque matrum ciuitatum, que sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur, quibus de causis è senatu à censoribus eijciantur, inter quas nihil de ciue alieno cauetur. Inde me quidam ex censoribus consulendum putauerunt, an eijcere deberent eum, qui esset alterius ciuitatis. Ego quia lex sicut adscribi ciuem alienum uctabat,

ita

ita eijsi è senatu ob hanc causam non iubebat. Præterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi in omni ciuitate plurimos esse Buleutas ex alijs ciuitatibus, futurumq; ut multi homines, multaq; ciuitates concuterentur, ea parte legis, quæ iam pridem consensu quodam exoleuisset, necessarium existimaui consulere te, quid seruandum putares. Capitale-
gis his literis subiecti.

TRAIANVS PLINIO.

Merito hæsisti Secunde charissime, quid à te rescribi
Mopporteret censoribus consulentibus, an legerent in
senatum aliarum ciuitatum, eiusdem tamen provincie ci-
ues: nam et legis autoritas, et longa consuetudo usurpata
contra legem, in diuersum mouere te potuit. Mihi hoc tem-
peramentum eius placuit, ut ex præterito nihil nouaremur:
sed manerent, quamuis contra legem adsciti quarumcun-
que ciuitatum ciues: in futurum autem lex Pompeia obser-
uaretur, cuius uim si retro quoque uelimus custodire, mul-
ta necesse est perturbari.

PLINIVS TRAIANO.

De diuisione sportularum.

Qui uirilem togam sumunt, uel nuptias faciunt, uel
ineunt magistratum, uel opus publicum dedicant,
solent totam bulen, atque etiam è plebe non exiguum
numerum uocare, binosque denarios, uel singulos dare,
quod an celebrandum, et quatenus putes, rogo scribas.
Ipse enim, sicut arbutor, non imprudenter, præsertim
ex solennibus causis, concedendum iussi inuitationes: ita
uereor ne ij, qui nulle homines, interdum etiam plu-
reis uocant, modum excedere, et in speciem diamories in-
cidere uideantur.

T R A

TRAIANVS PLINIO.

Merito uereris, ne in speciem diamories incidat inuitatio, quæ & in numero modum excedit, & quasi per corpora non uirittim singulos ex notitia ad solenneis sportulas contrahit: sed ego ideo prudentiam tuam eligi, ut firmandis istius prouinciæ moribus ipse moderareris, & ea constituas, quæ ad perpetuam eius prouinciæ quietem essent profutura.

PLINIUS TRAIANO.

De Iselasticis.

Athletæ domine ea, quæ pro Iselasticis certaminibus constituisti, deberi sibi putant, statim ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam inuecti, sed quando certamine uicerint, ex quo inuechi possint. Ego contrà scribo Iselasticorum nomine. Itaque eorum uehementer addubitem, sit potius id tempus, quo * Iselastiam intuendum. Iidem obsonia petunt pro eo agone, qui à te Iselasticus factus est, quamuis uicerint antè, quàm fieret. Aiunt enim congruens esse, si-
 * Fortè te-
 gendum εἰσέ-
 λασαι, inue-
 cti sunt, uel
 introduxe-
 runt.
 que esse cœperunt. Hic quoque non mediocriter hæ-
 reo, ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandumque quod tunc cum uincerent, non debebantur. Rogo ergo, ut dubitationem meam regere, id est, beneficia tua interpretari ipse digneris.

TRAIANVS PLINIO.

Iselasticum tunc primum mihi uidetur incipere deberi, quum quis in ciuitatem suam ipse εἰσέλαιε. Obso-
 Id est, inuectus
 nia eorum certaminum, quæ Iselastica esse placuit mihi, si.
 si ante Iselastica non fuerunt, retro non debentur. Nec
 profice

** alias, quod eo
rum, quæ postea
Iselastica nō le
ge cōstitui, quā
qui gerant acci
pere desierunt,*

proficere pro desiderio athletarum potest, * tam eorum,
quæ postea Iselastica lege constitui, quàm cum uincerent,
esse desierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihil
minus, quæ antè perceperant, non reuocantur.

PLINIVS TRAIANO.

De diplomatibus.

Vsque in hoc tempus domine, neque cuiquam diploma-
ta commodavi, neque in rem ullam, nisi tuam misi, quam
perpetuam seruationem meam quædam necessitas rupit.
Vxori enim mea audita morte aui, uolenti ad amitam suam
excurrere, usum eorum negare durum putavi, cum talis of-
ficij gratia in celeritate consisteret, sciremq; te rationem iu-
neris probaturum, cuius causa erat pietas. Hæc scripsi, quæ
mihi parum gratus tibi fore uidebar, si dissimulasssem inter
alia beneficia hoc unum, quod me debere sciebam indulgen-
tia tuæ, quod fiducia eius, quasi consulto te non dubitavi fa-
cere, quem si consuluissem, serò fecissem.

TRAIANVS PLINIO.

Merito habuisti Secunde charissime fiduciam animi
mei: nec dubitandum fuisset, si expectasses, donec me
consuleres, an iter uxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo
dedi, adiuuandum esset, usum eorum intentioni non profuis-
se, cum apud amitam suam uxor tua deberet etiam celerita-
te gratiam aduentus sui augere.

C. PLINII SECVNDI EPISTO-
LARVM LIBRI DECIMI
ET VLTIMI
FINIS.

C. PL. SECVN-

D I N O V O C O M E N S I S

iniluri nouum consulatum, Pane-
gyricus Traiano Au-
gusto dictus.

RENE, ac sapienter p.c. maiores in-
stituerunt, ut quemadmodum rerum
agendarū, ita dicendi initium à pre-
cationibus caperetur, quòd nihil ri-
te, nihilq; prouidenter homines sine
deorum immortalium ope, consilio,
honore auspicarentur. Qui mos, cui
potius, quàm consuli? aut quando magis usurpandus, co-
niendus? que est, quàm cum imperio Senatus, autoritate rei-
publice ad agendas optimo Principi gratias excitamur?
Quod enim præstabilius est, aut pulchrius munus deo-
rum, quàm castus & sanctus, & dijs similimus princeps?
Ac si adhuc dubium fuisset, forte, casu? que rectores ter-
ris, an aliquo numine darentur, Principem tamen nostrum
liqueret diuinitus constitutum. Non enim occulta potesta-
te fatorum, sed ab Ioue ipso coràm, ac palàm repertus,
electus est. Quippe inter aras, & altaria, eodem? que loci,
quem Deus ille tam manifestus, ac præsens, quàm cælum,
ac sidera insedit. Quo magis aptum piumq; est, te Iupiter
Optime Max. antea conditorem, nunc conseruatorem im-
perij nostri precari, ut mihi digna consule, digna? Senatu,
digna Principe contingat oratio, ut? que omnibus, que di-
centur à me, libertas, fides, ueritas, constet: tantumq; à specie
adulationis absit gratiarum actio mea, quantum abest à
necess

necessitate. Equidem non consuli modo, sed omnibus civibus
 enitendum reor, ne quid de Principe nostro ita dicant, ut
 idem illud de alio dici potuisse uideatur. Quare abeant, ac
 recedant uoces illæ, quas melius exprimebat. Nihil, quale
 antea, dicamus: nihil enim, quale antea, patimur. Nec ea-
 dem de principe palam, quæ prius prædicemus: neque enim
 eadem secretò quæ prius loquimur. Discernatur orationi-
 bus nostris diuersitas temporum; et ex ipso genere gratia-
 rum agendarum intelligatur, cum, quando sint hæc uerba.
 Deo, nunc nusquam, ut numinibus blandiamur: non enim
 tyranno, sed de ciue: non de domino, sed de parente loqui-
 mur. Vnum ille se ex nobis, et hoc magis excellit, atque
 eminet, quod unum ex nobis putat, nec minus hominem se,
 quam hominibus præesse meminit. Intelligamus ergo bo-
 na nostra, dignosq; non illius usu probemus: atque identi-
 dem cogitemus, si maius principibus præstemus obsequium,
 qui seruitute ciuium, quam qui libertate letantur. Et popu-
 lus quidem Romanus dilectum principem seruat, quantoq;
 paulò ante concentu formosum alium, hunc fortissimum
 personat: quibusq; aliquando clamoribus gestum alterius
 et vocem, huius pietatem, abstinentiam, mansuetudinem
 laudat. Quid nos ipsi? diuinitatem principis nostri, an hu-
 manitatem, temperantiam, facilitatem, ut amor et gaudium
 tulit, celebrare uniuersi solemus? Jam quid tam ciuile, tam
 senatorium, quam illud additum à nobis Optimi cognomen
 quod peculiare huius, et proprium arrogantia priorum
 Principum fecit. Enimuero quam commune, quam ex æquo,
 quod felices nos felicem illum prædicamus, alternisq; uotis
 hæc faciat, hæc audiat, quasi non dicturi nisi fecerit, com-
 precamur. Ad quas ille uoces lacrymis etiam, ac multo
 pudore suffunditur. Agnoscit enim, sentitq; sibi, non prin-
 cipi

cipiendi. Igitur quod temperamentum omnes in illo sub-
 to pietatis calore seruauimus, hoc singuli quoque, meditati
 tenemus: sciamusq; nullum esse neque syncerius, neque ac-
 ceptius genus gratiarum, quàm quòd illas adclamationes
 nemulemur, quæ fingendi non habent tempus. Quantum
 ad me attinet, laborabo, ut orationem meam ad modestiam
 principis, moderationem quæ submittam: nec minus consi-
 derabo quid aures eius pati possint, quàm quid uirtutibus
 debeat. Magna & inusitata Principis gloria, cui gra-
 tias acturus, non tam uereor ne me in laudibus suis par-
 cum, quàm ne nimium pulcet. Hæc me cura, hæc difficul-
 tas sola circumstat. Nam merenti gratias agere, facile est
 Patres c. Non enim periculum est, ne cum loquar de huma-
 nitate, exprobrari sibi superbiam credat: cum de frugalita-
 te, luxuriam: cum de clementia, crudelitatem: cum de libera-
 tate, auaritiam: cum de benignitate, liuorem: cum de conti-
 nentia, libidinem: cum de labore, inertiam: cum de fortitudi-
 ne, timorem. Ac ne illud quidem uereor, ne gratus, ingra-
 tus ue uidear, prout satis, aut parum dixerò. Animaduerto
 enim etiam deos ipsos non tam accuratis adorantium pre-
 cibus, quàm innocentia, & sanctitate letari: gratioremq; exi-
 stimari, qui delubris eorum puram castamq; mentem, quàm
 qui meditatam carmen intulerit. Sed parendū est SENA-
 TVS CONSULTO, quod ex utilitate publica placuit,
 ut consulis uoce sub titulo gratiarum agendarum, boni
 principes quæ facerent, recognoscerent: mali, quæ fac-
 ere deberent. Id nunc eò magis solenne, ac necessarium est,
 quòd parens noster priuatas gratiarum actiones cohibet,
 & comprimit, intercessurus etiam publicis, si permitteret
 sibi uetare, quod senatus iuberet. Vtrunq; Cæsar Auguste
 moderate, & quòd alibi tibi gratias agi non sinis, &

quod hic finis. Non enim à teipso tibi honor iste, sed ab
 agentibus habetur. Cedis affectibus nostris: nec nobis munus
 ra tua prædicare, sed audire tibi, necesse est. Sæpe ego me
 cum P. C. tacitus agitari. qualem, quantumq; esse oportet,
 cuius ditione, nutuq; maria, terræ, pax, bella regerentur,
 cum interea fingenti, formatiq; mihi principem, quem et pa-
 tris dijs immortalibus potestas decreet, nunquam uoto saltem
 concipere succurrit simulcum huic, quem uidemus. Enim
 aliquis in bello, sed obsoleuit in pace: alium toga, sed non
 et arma honestarunt: reuerentiam ille terror, alius amo-
 rem* humanitate captavit. Ille quesitam domi gloriam, in
 publico: hic in publico partam, domū perdidit. Postremo
 adhuc nemo extitit, cuius uirtutes nulla uitiorum confinio
 laderentur. At Principi nostro quanta concordia, quan-
 tusq; concentus omnium laudum, omnisq; gloriæ contingit,
 ut nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitati-
 te, nihil maiestati humanitate detrahatur. Iam firmitas,
 iam proceritas corporis, iam honor capitis, et dignitas
 oris, ad hoc ætatis inflexa maturitas, nec sine quodam mu-
 nere deum festinatis senectutis insignibus ad augendam ma-
 iestatem ornata cæsaries, non ne longè, lateq; principem o-
 stentant: Talem esse oportuit, quem non bella ciuilia, nec
 armis oppressa respub. sed pax et adoptatio, et tandem
 exorata terris numina dedissent. An fas erat nihil differre
 inter imperatorem, quem homines, et quem Dij fecissent
 Quorum quidem in te Cæsar Auguste iudicium, et fauor
 tunc statim, cum ad exercitum profiscisceris, et quid in
 inusitato enituit. Nam ceteros principes aut largus cruor
 hostiarum, aut sinister uolatus auium consulentibus nuncia-
 uit. Tibi ascendenti de more Capitolium, quanquam non
 id agentium ciuium clamor, ut iam principi occurrat. Siqui-
 dem

ad felis faustis
 id genatur
 pulo q romanu
 ni hi nexua
 ianuz adoptio
 esarem facio
 is lachrimas
 as sagittis
 ne.

his p hebe tuis
 : huius mas bl
 cere nostras

dem omnis turba, quæ limen infederat, ad ingressum tuum
foribus reclusis, * iam quidem ut tunc arbitrabatur deum: cæ * illa
terum ut docuit euentus, te consulauit Imperatorem: nec
aliter à cunctis omen acceptum est. Nam ipse intelligere
volebas: recusabas enim imperare, recusabas, quod bene
erat imperaturus. Igitur cogendus fuisti: cogi porro non po-
teras, nisi periculo patriæ, & nutatione reipublicæ: obstina-
tum enim tibi non suscipere imperium, nisi seruandum fuisset.
Quare ego illum ipsum furorẽ, motuq; castrensem reor
extituisse, quia magna ui, magnosq; terrore modestia tua uin-
cenda erat. Ac sicut maris, cœliq; tempericem turbines tem-
pestatesq; commendant: ita ad augendam pacis tuæ gratiam
illum tumultum præcessisse crediderim. Habet hæc uices con-
ditio mortalium, ut aduersa ex secundis, ex aduersis secunda
noscantur. Occultat utrorumque semina deus, & plerumque
bonorum, malorumq; causæ sub diuersa specie latent. Ma-
gnam quidem illud seculo dedecus, magnum reipub. iniurius
impressum est. Imperator, & parens generis humani ob-
fessus, captus, inclusus, ablata mitissimo seni seruandorum
hominum potestas, ereptumq; principi illud in principatu
beatissimum, quod nihil cogitur. Si tamen hæc sola erat ra-
tio, quæ te publicæ salutis gubernaculis admoneret, pro-
pè est, ut exclamem tanti fuisse. Corrupta est disciplina ca-
strorum, ut tu corrector, emendatorq; contingeres: indu-
ctum pessimum exemplum, ut optimi opponeretur. Postre-
mo coactus princeps, quos nollet, occidere: ut daret princi-
pem, qui cogi non posset. Olim tu quidem adoptari mercha-
re: sed nescimus quantum tibi deberet imperium, si antè
adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret,
non tam accepisse te beneficium, quam dedisse. Confugit in-
finum tuum, concussa respubli, rueniq; imperium super im-

peratorem, imperatoris tibi uoce delatum est. Imploratus adoptione, et accitus es. Ut olim duces magni à peregrinis, externisq; bellis ad opem patriæ ferendam reuocari solebant: ita filius, ac parens uno eodemq; momento rem maximam inuicem præstitistis. Ille tibi imperium dedit, illi reddidisti. Solus ergo adhuc, cui pro munere tanto paria accipiendo fecisti, imò ultrà dantem obligasti: communicato enim imperio sollicitior tu, ille securior factus est. O nouum, atque inauditum ad principatum iter, non te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor Principem fecit. Videaris licet, quod est amplissimum, consecutus inter homines: felicius tamen erat illud, quod reliquisti, sub bono principe priuatus esse delicti assumptus es in laborum, curarumq; consortium, nec te laeta, et prospera stationis istius, sed aspera, et dura ad capeffendam eam compulerunt. Suscepisti imperium, postquam alium suscepti poenitebat. Nulla adoptati cum eo, qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo, nisi quòd uterque optimus erat, dignusq; alter eligi, alter eligere. Itaque

*nò ut prius adoptatus es, *non ut prius alius, atque alius in uxoris gratiam. Adsculit enim te filium non uiricus, sed princeps: eodemque animo diuinus Nerva pater tuus factus est, quo erat omnium. Nec decet aliter filiū adsumi, si adsumatur à principe. An s. p. q. Romani exercitus, prouincias, socios transmissurus uni, successorem è sinu uxoris accipias? summusq; potestatis heredem, tantum intra domum tuam queras: non per totam ciuitatem circumsferas oculos, et hunc ubi proximum, hunc coniunctissimum existimes, quem optimum, quem dijs similitimum inueneris? Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. Non enim seruulis tuis dominum, ut possis esse contentus, quasi necessario heredem, sed principem

*nò ut prius
alijs alius, ne
que alius in
gratiam.

pem ciuibus daturus imperator. Superbum istud, & re-
 gium, nisi adoptes eum, quem constet imperaturum fuis-
 se, etiam si non adoptasses. Fecit hoc Nerva, nihil interesse
 arbitratus, genueris an elegeris: si perinde sine iudicio
 adoptentur liberi, ac nascuntur, nisi tamen quod æquiore
 animo ferunt homines, quem princeps parum feliciter ge-
 nuit, quam quem male elegit. Sedulo ergo vitauit hunc ca-
 sum: nec iudicium hominum, sed deorum etiam in consilium
 adsumpsit. Itaque non tua in cubiculo, sed in templo, nec an-
 te genialem thorum, sed ante puluinar Iouis optimi maximi
 adoptio peracta est, qua tandem non seruitus nostra, sed li-
 bertas, & salus, & securitas fundabatur. Sibi enim dii glo-
 riam illam uendicauerunt: horum opus, horum illud impe-
 rium. Nerva tamen minister fuit. Vterque, qui adoptaretur, ^{tantum}
tam paruit, quam tu qui adoptabaris. Allata erat ex Pan-
 nonia laurea, id agentibus dijs, ut inuicti Imperatoris ex-
 ortum uictoriæ in signe decoraret. Hanc Imperator Ner-
 ua in gremio Iouis collocarat, cum repente solito maior,
 & augustior aduocata hominum concione, deorumq; te
 filium sibi, hoc est, unicum auxilium, fessis rebus adsum-
 psit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate qua glo-
 ria letus? nam quantulum refer, deponas, an partiaris
 imperium, nisi quod difficilius hoc est? Non secus ac præ-
 senti tibi innixus, tuis humeris se, patriamq; sustentans,
 tua iuuenta, tuo robore inualuit, statim confedit omnis tu-
 multus. Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati. Atque
 adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium. Obliti ne-
 sumus, ut nuper post adoptionem non desierit seditio, sed
 coeperit: irritamentum istud irarum, & fix tumulus fuis-
 set, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare posset im-
 perium Imperator, qui reuerentiam amiserat? Auloritate

eius effectum esse, cui dabatur? Simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & consors tribunitie potestatis, & omnia pariter, statim factus es, quæ proxime parens uerus tantum in alterum filium contulit. Magnum hoc tue moderationis indicium, quod non solum successor imperij, sed particeps etiam, sociusq; placuisti: nam successor etiam si nolis, habendus est, non est habendus socius, nisi uelis. Credeant ne posteris patritio & consulari, & triumphali patre genitum, cum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem cum Germania præsideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum ut Imperator fieret agnoscisses nihil fecisse, nisi quod meruit, & paruit? Paruisti enim Cæsar, & ad principatum obsequio peruenisti, nihilq; magis à te subiecti animo factum est, quam quod imperare coepisti. Iam Cæsar, iam Imperator, iam Germanicus absens, & ignarus, & post tanta nomina, quantum ad te pertinet, priuatus. Magnum uideretur, si dicerem, nescisti te imperatorem futurum. Eras Imperator, & esse te nesciebas. Ut uero ad te fortune tue nuncius uenit, malebas quidem hoc esse quod fueras, sed non erat liberum. An non obsequeris principi cuius? legatus Imperatori? filius patri? Vbi deinde disciplina? ubi mos à maioribus traditus, quodcumque Imperator manus iniungeret, æquo animo paratq; subeundus? Quid enim si prouincias ex prouincijs, ex bellis bella mandaret? eodem illo uti iure posse putes, cum ad imperium reuocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit? nihilq; interesse ire legatum, an redire, principem iubeat, nisi quod maior sit obsequij gloriæ in eo, quod quis minus uelit. Augebat auctoritatem iubentis, in summum discrimen auctoritas eius adducta, utq; magis parendum imperanti putares,

pares, efficiebatur eo, quod ab alijs minus parcebatur. Ad
 hoc audiebas Senatus, populi que consensum. Non unius
 Nernæ iudicium illud, illa electio fuit: nam, qui ubique sunt
 homines, hoc idem uotis expetebant. Ille tantum iure princi-
 pis occupauit, priuus que fecit, quod omnes facturi erant.
 Nec hercule tantopere cunctis factum placeret, nisi placuis-
 set ante, quam fieret. At quo temperamento, Dy boni, po-
 testatem tuam, fortunamq; moderatus es Imperator! Tu ti-
 tulus & imaginibus, & signis: ceterum modestia, labore,
 uigilantia, dux, & legatus, & miles, cum iam tua uexilla,
 tuas aquilas magno gradu antecires: neque aliud tibi ex illa
 adoptione, quam filij pietatem, filij obsequium adfereres,
 longam que huic homini etatem, longam gloriam precare-
 re, te prouidentia deorum primum in locum prouexerat;
 tu adhuc in secundo resistere, atque etiam senescere opta-
 bas. Priuatus tibi uidebaris, quandiu imperator & alius
 esset. Audita sunt uota tua, sed inquantum optinio illi, &
 sanctissimo seni utile fuit: quem dii cælo uendicauerunt:
 ne quid post illud diuinum, & immortale factum, mortu-
 le faceret. Deberi quippe maximo aperi hanc ueneratio-
 nem, ut nouissimum esset, autoremq; eius statim consecran-
 dum, ut quandoq; inter posteros quæreretur, an illud iam
 deus fecisset. Ita ille nullo magis nomine publicus parens;
 quam quia tuus: Ingens gloria, ingensq; fama: cum abun-
 de expertus esset, quam bene humeris tuis sederet impe-
 rium; tibi terras, te terris reliquit: eo ipso charus omnibus,
 ac desiderandus, quod prospexerat, ne desideraretur;
 Quem tu lacrymis primum ita, ut filium decuit, mox tem-
 plis honestasti: non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia men-
 te fecerunt. Dicauit cælo Tiberius Augustum, sed ut ma-
 iestatis numen induceret; Claudium Nero, sed ut inrideret:

Vespasianum Titus, Domitianus Titum: sed ille ut Dei filius, hic ut frater uideretur. Tu sideribus patrem intulisti, non ad metum ciuium, non in contumeliam numinum, non in honorem tuum, sed quia Deum credis. Minus est hoc, cum sit ab ijs, qui & sese deos putant. Sed licet illum aris, puluinaribus, flamine colas, non alio magis tamen deum & facis, & probas, quàm quòd ipse talis es, an principe enim

muoto

qui electo successore fato concessit, una, itemque certissima diuinitatis fides est bonus successor. Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiae accessit? Num hos proximos diuinitate parentum desides, ac superbos potius, quàm illos ueteres, & antiquos emuleris, qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes inuaseraut, contempserantq; cuius pulsi, fugatiq; non aliud maius habebatur indicium, quàm si triumpharetur? Ergo sustulerant animos, & iugum excusserant: nec iam nobiscum de sua libertate, sed de nostra seruitute certabant: ac ne inducias quidem nisi æquis conditionibus inibant: leges que ut acciperent, dabant. At nunc redijt omnibus terror, & metus, & uotum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem unum ex illis ueteribus & priscis, quibus imperatorium nomen addebant, coniecti cadibus campi, & infecta uictorijs maria. Accipimus obsides ergo non erimur, nec ingentibus damnis, immensisque muneribus paciscimur: ut uicerimus, rogant, supplicant, largimur, negamus: utrunque ex imperij maiestate. Agunt gratias, qui impetrauerunt: non audent queri, quibus negatum est. An audeant? qui sciant te adsedisse ferocissimis populis eo ipso tempore, quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: cum feræ gentes non telis magis,

gis, quàm suo cœlo, suo sidere armantur. Sed ubi in proximo
 motu, non secus ac si mutata temporum uices essent, illi
 quidem latibulis suis clausi tenebantur, nostra agmina
 percurrere ripas, & aliena occasione si permitteres uti,
 ultrôq; hyemem suam barbaris inferre gaudebant. Hæc ti-
 bi apud hostes ueneratio. Quid apud milites? quam admi-
 rationem quemadmodum comparasti? cum tecum in ediam,
 tecum ferrent sitim, cum in illa meditatione campestri mi-
 litariis turnis imperatorum puluerem, sudorem que mi-
 sceres, nihil à cæteris nisi robore, ac præstantia differens,
 cum libero Marte nunc cominus tela libares, nunc ui-
 brata susciperes, alacer uirtute militum & lætus, quo-
 ties aut cassidi tuæ, aut clypeo grauior ictus incideret.
 Laudabas quippe ipse ferienteis, hortabarisq; ut auderent:
 & audebant iam, cum spectator, moderatorq; ineuntium cer-
 tamina uirorum arma componeres, tela tentares, ac si
 quod durius accipienti uideretur, ipse uibrares. Quid cum
 solatium seßis, ægris opem ferres? Non tibi moris tua inti-
 re tentoria, nisi commulitonum antè lustrasses: nec re-
 quiem corpori, nisi post omneis dare. Hac mihi admi-
 ratione dignus Imperator non uideretur, si inter Fabricios,
 & Scipiones, & Camillos talis esset: Tunc enim illum
 imitationis ardor, semper que melior aliquis accenderet:
 postquam uerò studium armorum à manibus ad oculos,
 ad uoluptatem à labore translatus est: postquam exerci-
 tationibus nostris non ueteranorum aliquis, cui decus mu-
 ralis, aut ciuica, sed Græculus magister adfistit, quàm ma-
 gnum est unum ex omnibus patrio more, patria uirtute
 letari, & sine æmulo, ac sine exemplo secum certare, se-
 cum contendere, ac sicut imperat solus, solum ita esse, qui
 debeat imperare. Non ne incunabula hæc tibi Cæsar, &

*societate

rudimenta, cum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augens, nomenque Germanici iam tum mererere, cum ferociam, superbiamque Parthorum ex proximo audis, magno terrore cohiberes? Rhenumque et Euphratem admirationis tue fama coniungeres? cum orbem terrarum non pedibus magis, quam laudibus peragreres, apud eos semper maior, et clarior, quibus postea contigisses? et necdum imperator, necdum Dei filius eras. Germaniamque cum plurimæ gentes, ac propè infinita uastitas interiacentis soli, tum Pyrenæus, Alpes, immensique alij montes, nisi his compararentur, inuaniunt, dirimuntque: per hoc omne spatium cum legiones duceres, seu potius (tanta uelocitas erat) raperes, non uehiculam unquam, non equum respexisti, leuis hic, non subsidium itineris, sed decus, cum ceteris subsequebatur, ut cuius nullus tibi usus, nisi cum die statiuorum proximum campum alacritate, discursu, puluere attollereres. Initium laboris nunc, an finem? multum est quod perseuerasti, plus tamen, quod non timuisti, ne perfructare non posses. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germania bella ab Hispania usque, ut ualidissimum præsidium exciuerat, iners ipse, alienisque uirtutibus tunc quoque inuidus Imperator, cum ope earum indigeret, tantam admirationem tui, non sine quodam timore conceperit, quantam ille genitus Ioue post sæuos labores, duraque imperia regi suo indomitus semper, indefessusque referebat, cum alijs super alias expeditionibus uiuere illo dignus inueniretis. Tribunus uero disunctissimas terras teneris adhuc annis uiri firmitate lustrasti. Iam tunc premonente fortuna, ut diu penitusque perdisceres, quæ mox precipere deberes. Neque enim prospexisse castra, breuemque militiam quasi transisse contentus, ita egisti Tribunum, ut

Te statim dux posses, nihilq; discendum haberes tempore
 docendi. Cognouisti per stipendia decem, mores gentium,
 regionum situs, opportunitates locorum, & diuersam a-
 quarum, coeliq; temperiem, ut patrios fontes, patriumq;
 solus ferre consuesti, quoties equos, quoties emerita arma
 mutasti. Veniet ergo tempus, quo posteri uisere, uisen-
 dumq; tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos
 hauerit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ so-
 mnum saxa prætexerint, quod denique tectum magnus ho-
 mines impleueris, ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra
 uisigia iisdem in locis monstrabuntur. Verum hæc olim
 in presentia quidem quisquis paulo uetustior miles, hic te
 committione censetur. Quotus enim quisque, cuius tu non
 tantè commilito, quàm Imperator? Inde est quod propè o-
 mnis nomine appellas, quod singulorum sortia facta com-
 memoras, nec habent ad numeranda tibi pro Repub. uul-
 nera, quibus statim laudator & testis contigisti. Sed tan-
 to magis prædicanda moderatio tua, quod innuitus bel-
 licis laudibus, pacem amas: nec quia uel pater tibi trium-
 phasti, uel adoptionis tuæ die dicata capitolino Ioui lau-
 raris, idcirco ex occasione omni queris triumphos. Non ti-
 mes bella, nec prouocas. Magnum est Imperator Anguste,
 magnum est, stare in Danubij ripa, si transeas certum trium-
 phi, nec decertare cupere cum recusantibus, quorum alte-
 rum fortitudine, alterum moderatione efficitur. Nam ut
 ipse nolis pugnare, moderatio: fortitudo tua præstat, ut
 neque hostes tui uelint. Accipiet ergo aliquando capito-
 lium non inaneis currus, nec falsa simulachra uictoriæ. sed
 Imperatore ueram, ac solidam gloriam reportante, tranqui-
 llitatem, & tamen confessa hostium obsequia, ut uincen-
 dus nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus triumphis: Neque
 enim

enim unquam nisi ex contemptu imperij nostri factum est
ut uinceremus. Quod si quis barbarus rex eo insolentia su-
torisq; processerit, ut iram tuam, indignationemq; mereat-
tur, ne ille siue interfuso mari, seu fluminibus immensu-
seu præcipiti monte defenditur: omnia hæc tam prona,
tamq; cedentia uirtutibus tuis sentiet, ut subscidisse montes,
flumina exaruisse, interceptum mare, illatasq; sibi non cli-
seis nostras, sed terras ipsas arbitretur. Videor iam cerne-
re non spolijs prouinciarum, et extorto socijs auro, sed bo-
stilibus armis, captorumq; regum catenis triumphum gra-
uam. Videor ingentia ducum nomina, nec indecora nomi-
nibus corpora noscicare. Videor intueri immanibus ^{* auxilijs}
Barbarorum onusta fercula, et sua quenque facta undiq;
manibus sequentem, mox ipsum te sublinen, instantemq; cur-
ru domitarum gentium tergo, ante currum autem clypeos,
quos ipse perfoderis. Nec tibi opima defuerint, si quis re-
gum uenire in manus audeat: nec modo telorum tuorum,
sed oculorum etiam, minagramq; coniectum toto campo,
totoq; exercitu lopposito perhorrescat. Meruisti proxi-
ma moderatione, ut quodcumque te uel inferre, uel pro-
pulsare bellum coegerit imperij dignitas, non ideo uicisse
uidearis, ut triumphares, sed triumphare, quia uiceris.
Aliud ex alio mihi occurrit. Quam speciosum est enim,
quod disciplinam castrorum lapsam, extinctamq; resoui-
sisti, depulso prioris seculi malo, inertia, et contumacia, et
dedignatione parendi? Tutum est reuerentiam, tutum cha-
ritatem mereri. Nec ducum quisquam aut non amari à mi-
litibus, aut amari timet, et inde offensa, gratiaq; pariter,
securi instant operibus, adsunt exercitationibus arma, mœ-
nia, uiros aptant. Quippe non is princeps, qui sibi imi-
nere, sibi intendi putet, quod in hosteis paratur: quæ per-

suasio

uocis.

* auxilijs

N. oppositum.

iussio fuit illorum, qui hostilia cum facerent, timebant.
 Eodem ergo tempore militaria studia, nec animos modò,
 sed & corpora ipsa languescere, gladios etiam incuria he-
 betari, retundiq; gaudebant. Duces porrò nostri non tim-
 regum exterorum, quàm suorum principum insidias: nec
 tantum hostium, quàm commilitonum manus, ferrumq; metue-
 bant. Est hæc natura sideribus, ut parua, & exilia ualido-
 rum exortus obscuret. Similiter imperatoris aduentu lega-
 torum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus qui-
 dem eras, sed sine ullius diminutione maior, eandem auto-
 ritatem præsentem te quisque, quam absente retinebat. Quin-
 etiam plerisque ex eo reuerentia accesserat, quòd tu quoque
 illos reuerere. Itaque perinde summis atque infimis cha-
 rus, sic imperatorem, commilitonemq; miscueras, ut stu-
 dium omnium, laboremq; & tanquam exactor intenderes,
 & tanquam particeps sociumq; releuares. Felicis illos quo-
 rum fides & industria non per internuncios & interpre-
 tes, sed ab ipso te, nec auribus tuis, sed oculis probantur.
 Consecuti sunt, ut absens quoque de absentibus nemini ma-
 gis, quàm tibi crederes. Iam te ciuium desideria reuoca-
 bant, amoremq; castrorum superabat charitas patriæ. ^{ut} ^{ergo}
 inde placidum, ac modestum, * ut planè à pace redeuntis.
 Nec uero ego in laudibus tuis ponam, quod aduentum
 tuum non pater quisquam, non maritus expauit. Affectata
 alijs castitas, tibi ingenita & innata, interq; ea, quæ im-
 putare non possis. Nullus in exigendis uehicularum tumultus,
 nullum circa hospitia fastidium: Annona, quæ cæteris. Ad
 hoc comitatus accinctus, & parens. Diceret magnum ali-
 quem ducem, & te potissimum ad exercitum ire. Adeò ni-
 hil, aut certe parum intererat inter imperatorem factum,
 & breui futurum. Quàm dissimilis nuper alterius princi-
 pis

pis transitus, si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum
 abactus hospitum exerceret, omniaq; dextra leuaq; peti-
 sta, & attrita, ut si uis aliqua, uel ipsi illi barbari, quos per-
 giebat, inciderent, Persuadendum prouincijs erat, illud iter
 Donutiani fuisse, non principis. Itaque non tam pro tua glo-
 ria, quam pro utilitate communi edicto subiecisti, quid in-
 utrinq; uestrum esset impensum. Adsuescat Imperator cum
 imperio calculum ponere. Sic exeat, sic redeat, tanquam in-
 tionem redditurus. Edicat quid absumpserit, Ita fiet, ut non
 absumat quod pudeat dicere. Præterea futuri principes ue-
 lint nolint, sciant, *tanti tuum constat, propositisq; duobus
 exemplis meminerint, perinde coniecturam de moribus suis
 homines esse facturos, prout hoc, uel illud elegerint. Nonne
 his tot, tantisq; meritis novos aliquos honores, novos titu-
 los merebare? At tu etiam nomen Patris patriæ recusabas.
 Quam longa nobis cum modestia tua pugna, quam tarde
 uicimus? Nomen illud, quod alij primo statim principatus
 die, ut Imperatoris & Caesaris receperunt, tu usque co distu-
 listi, donec tu quoque beneficiorum tuorum parcissimus es-
 timator iam te mereri fatereris. Itaque soli omnium con-
 git tibi, ut Pater patriæ esses ante, quam fieres. Bras enim
 in armis, in iudicijs nostris. Nec publicæ pietatis intere-
 rat, quid uocare, nisi quod ingrati sibi uidebatur, si te
 imperatorem potius uocaret, & Casarem, cum Patrem ex-
 periretur. Quod quidem nomen, qua benignitate, qua indul-
 gentia exerceret, ut cum ciuibus tuis, quasi cum liberis pa-
 rens uiuis? ut reuersus Imperator, qui priuatus exieras, ag-
 noscis, agnosceris? eosdem nos, eundem te putas, par omni-
 bus, & hoc tantum ceteris maior, quo melior. Ac primum,
 qui dies ille, quo expectatus, desideratusq; urbem tuam in-
 gressus es? Iam hoc ipsum, quod ingressus es, quam mirum, le-
 uumq;

nam priores inuehi & importari solebant: non dico
quadriga curru, & albenibus equis, sed humeris homi-
num, quod arrogantius erat. Tu sola corporis proceritate
altior alijs, & excelsior, non de patientia nostra quen-
quam triumphum, sed de superbia principum egisti. Ergo nō
etas quengquam, non ualetudo, non sexus retardauit, quo mi-
nus oculos insolito spectaculo impleret. Te paruuli no-
scere, oscutare iuuenes, mirari senes, ægri quoque neglecto
medentium imperio, ad conspectum tui, quasi ad salutem. sa-
nitatemq; proropere. Inde alijs se satis uixisse, te uiso, te rece-
pto: alij nunc magis esse uiuendum prædicabant. Fœminas
tunc fœcunditatis suæ maxima uoluptas subijt, cum
cernerent, cui principi ciues, cui imperatori milites pepe-
rissent. Videres referta tecta, ac laborantia, ac ne eum qui-
dem uacantem locum, qui non nisi suspensum, & instabile
perstigiū caperet: Oppletas undiq; uias, angustumq; trami-
tem relictum tibi, alacrem hinc atque inde populum, ubique
par gaudium, parcmq; clamorem, tam equaliter ab omni-
bus ex aduentu tuo letitia percepta est, quàm omnibus ue-
nistiquæ tamen ipsa cum ingressu tuo creuit, ac propè in sine
gulos gradus adaucta est. Gratum erat cunctis, quod Sena-
tum osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras, gratum,
quod eque stris ordinis decora honore nominum sine moni-
tore signares: gratum, quod tantum non ultro clientibus sa-
lutatis quasdam familiaritatis notas adderes: gratius tamen,
quod sensim, & placide, & quantum respectantium turba pa-
teretur, incederes, quod occursum populus te quoq; te
imò maxime adstaret: quod primo statim die latus tuum cre-
deres omnibus: neq; enim stipatus satellitū manu, sed circun-
fusus undique, nunc Senatus, nunc equestris ordinis flore,
prout alterutrū frequentia genus inualuisset. Silentis, quic-
tosq;

tosq; lictores tuos subsequere. Nam milites nihil à ple-
 be habitu, tranquillitate, modestia differebant. Vbi uero oc-
 pisti Capitolium ascendere, quàm leta omnibus adoptio-
 nis tuæ recordatio? quàm peculiare gaudium eorum, qui
 te primi eodem loco salutauerint Imperatorem? quinetiam
 Deum ipsum tuum præcipuam uoluptatem operis sui per-
 cepisse crediderim. Vt quidem ipsæ uestigijs institui,
 quibus parens tuus, ingens illud deorum prolaturus ara-
 num: quæ circumstantium gaudia? quàm recens clamor:
 quàm similis illi dies, qui hunc genuit diem? ut plena ala-
 ribus? augusta uictimis cuncta? ut in unius salutem colla-
 ta omnium uota, cum sibi se, ac liberis suis intelligerent pre-
 cari, quæ pro te precarentur. Inde tu in palatium quidem,
 sed eo uultu, sed ea moderatione, ut si priuatam domum pe-
 teres, cæteri ad penateis suos, quisque iteraturus gaudij si-
 dem, ubi nulla necessitas gaudendi est. Onerasset alium ciui-
 modi introitus. Tu quotidie admirabilior, & melior. Ta-
 lis denique, quales alij principes futuros se tantum pollicen-
 tur. Solum ergo te commendat, augetq; temporis spatium.
 Iunxisti enim, ac miscuisti res diuersissimas, securitatem
 olim imperantis, & incipientis pudorem. Non tu ciuium
 amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu red-
 dis. Manet imperatori, quæ prior humanitas. Incedebas
 predibus, incedis: letabaris labore, letaris: eademque omnia
 illa circa te, nihil ipso te fortuna mutauit: liberum est ingre-
 diente per publicum principe, subsistere, occurrere, comi-
 tari, præterire. Ambulas inter nos, non quasi contingas;
 & copiam tui non ut imputes, facis. Hæret lateri tuo quis-
 quis accessit, finemque sermoni suus cuique pudor, non tum
 superbia facit. Regimur quidem à te, & subiecti tibi, sed
 quemadmodum legibus sumus. Nam & illæ cupiditates
 nostras

nostras, libidinesq; moderantur, nobiscum tamen et inter
 mos uersantur. Emines, excellis, ut honor, ut potestas, quæ
 super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te prin-
 cipes fastidio nostri, et quodam æqualitatis metu, usum pe-
 dum amiserant. Illos ergo humeri, ceruicesq; seruorum su-
 per ora nostra, te fama, te gloria, te ciuium pietas, te liber-
 tas super ipsos principes uehunt: te ad sidera tollit hu-
 mus, ita communia et confusa principis uestigia. Nec ue-
 reor p.c. ne longior uidear, cum sit maxime optandum, ut
 ea, pro quibus aguntur principi gratiæ, multa sint: quæ
 quidem reuerentius fuerit, integra, illibataq; cogitationi-
 bus uestris reservari, quam carpiui breuiterq; perstringi:
 quia ferè sequitur, ut illa quidem de quibus taceas, tanta,
 quanta, sunt esse uideantur. Nisi uero leuiter attingi pla-
 cet, locupletatas tribus, datumq; congiarium populo, et
 datum totum, cum donatiui partem milites accepissent.
 An mediocris animi est, his potius representare, quibus ma-
 gis negari potest? Quanquam in hac quoque diuersitate
 æqualitatis ratio seruata est: Aequati sunt enim populo mi-
 lites, eo quod partem, sed priores populus multibus, quod
 posterior, sed totum statim accepit. Enimvero qua beni-
 gnitate diuisum est: quantæ curæ tibi fuit, ne quid expers
 liberalitatis tuæ fieret? Datum est ijs, qui post edictum
 tuum in locum erasorum subditi fuerant, æquatiq; sunt ce-
 teris illi etiam, quibus non erat prouisum. Negotijs di-
 quis, uoletudine alius, hic mari, ille fluminibus distineba-
 tur, expectatum est, prouisumq; ne quis æger, ne quis oc-
 cupatus, ne quis denique longe fuisset: ueniret quisque cum
 uellet, ueniret quisque cum posset. Magnificum Caesar, et
 tuum, diuisantissimas terras munificentie ingenio uelut
 adinouere, immensa que spatia liberalitate contrahere, in-
 x terceder

tercedere casibus, occurfare fortunæ, atque omni ope ad-
 niti, ne quis è plebe Romana dante congiarium te, homi-
 nem magis sentiret se fuisse, quàm ciuicem. Aduentante con-
 giarii die, obseruare principis egressum in publicum, in-
 sidere uias examina infantium, fidurusque populus sol-
 bat. Labor parentibus erat ostentare paruulos, impositosq;
 ceruicibus, adulantia uerba, blandasque uoces edocere.
 inuitis Reddebant illi quæ monebantur, ac plerique irritis predi-
 bus surdas principis aureis adstrepebant, ignari quæ quid
 rogassent, quid non impetrassent, donec planè scirent, dis-
 ferebantur. Tu ne rogari quidem sustinuisti. Et quanquam
 letissimum oculis tuis esset conspectu Romanæ sobolis im-
 pleri, omneis tamen antè quàm te uiderent, audirent uè, re-
 cipi incidiq; iussisti, ut iam inde ab infantia parentem pu-
 blicum munere educationis experirentur. Crescerent de
 tuo, qui crescerent tibi, alimentisque tuis ad stipendia tua
 peruenirent: tantumq; omnes uni tibi, quantum parenti-
 bus suis quisque deberet. Rectè Cæsar, quod spem Roma-
 ni nominis sumptibus tuis suscipis. Nullum est enim ma-
 gno principe, immortalitatemque merituero impendij genus
 dignius, quàm quod erogatur in posteros. Locupletes ad
 tollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohor-
 tantur. Pauperibus educandis una ratio est, bonus princeps.
 Hic fiducia sui procreatos nisi larga manu fouet, auget,
 amplectitur, occasum imperij, occasum Reipub. accelera,
 frustra q; princeps plebe neglecta, ut defectum corpore ca-
 put, nutaturumq; instabili pondere tuetur. Facile est cor-
 iectare, quod perceperis gaudium, cum te parentum, libe-
 rorum, senum, infantium, puerorum clamor exciperet. Hæc
 prima paruulorum ciuium uox aureis tuas imbuat, quibus
 tu daturus alimentum hoc maximum præstidisti, ne rogarent.

Sup

Super omnia est tamen, quòd talis es, sub te liberos tollere libeat & expediat. Nemo iam parens filio nisi fragilitatis humane uicis horret, nec inter insanabileis morbos principis ira numeratur. Magnū quiddam est educandi incitamentum tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum, maius tamen in spem libertatis, in spem securitatis. Atque adeò nihil largiatur princeps, dum nihil auferat: non aliat, dum non occidat: nec decrunt, qui filios concupiscant. Contrà largiatur, & auferat, aliat, & occidat, ne ille in tam breui tempore effecerit, ut omnis non posterorum modò, sed sui, parentumque poeniteat. Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim, quàm quòd congiarium das de tuo, alimenta de tuo. Neque à te liberi ciuium, ut ferarum catuli, sanguine, & cadibus nutriuntur: quòdque gratissimum est accipientibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum, locupletatisque tam multis, pauperiorem esse factum principem tantum: quànquàm nec hunc quidem: nam cuius est, quicquid est omnium, tantum ipse, quantum omnes habet. Adeò me uocat numerosa gloria tua: aliò autem quasi uero iam satis ueneratus miratusque sim, quòd tantam pecuniam profudisti, non ut flagitij tibi conscius ab insectatione ciuis auerteres famam: nec ut tristes hominum, mæstosque sermones letiore materia detineres, nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti: nec tibi benefaciendi fuit causa, ut quæ male feceras, impune fecisses: amor impendio isto, non uenia quesita est: populusque Romanus obligatus à tribunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusque securis: quòdque antea principes ad odium sui letiendum tumentibus plebis animis obiecebant, id tu tam

innocens populo dedisti, quàm populus accepit. Paulominus Patres C. quinque millia ingenuorum fuerunt, quæ liberalitas Principis nostri conquestiuit, inuenit, adseuit: hi subsidium bellorum, ornamentum pacis, publicis sumptibus aluntur: patriamq; , non ut patriam tantum, uerum ut altricem amare cōdiscunt. Ex his castra, ex his tribus replebuntur, ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit. Dent tibi Cæsar ætatem Diï, quam mereris, seruentq; animum, quem dederunt: et quanto maiorem infaniam turbam, iterum atque iterum uidebis incidi (augetur enim quotidie et crescit, non quia chariores parentibus liberi, sed quia principi ciues) dabis congiaria, si uoles, præstabis alimenta, si uoles, illi tamen propter te nascuntur. Instar ego perpetui congiarij reor affluentiam annonæ. Huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriæ, quàm pulsus ambitus cāmpo, exactus hostis mari, Oriens triumphis, Occidēsq; lustratus. Nec uerò ille ciuilius, quàm parens noster, autoritate, consilio, fide reclusit uias, portus patefecit, itinera terris, littoribus mare, littora mari reddidit, diuersasq; gentes ita commercio miscuit, ut quod genium esset usquam, id apud omnes natum esse uideretur. Non ne cernere datur, ut sine ullius iniuria omnis usibus nostris annus exuberet? quippe non ut ex hostico raptae, perituræq; in horreis messes nequicquam queritantibus socijs austruntur: decuehant ipsi, quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit, nec nouis indictionibus pressi, ad uetera tributa deficiunt. Enat fiscus, quicquid uidetur emere, inde copiae, inde annona, de qua inter licentem, uudentemq; conueniat: inde hic satietas, nec fames usquam. Aegyptus alendis, augendisq; seminibus ita gloria est, ut nihil imbribus cœloq; deberet: si quidem proprio semper

per amne perflua, nec alio genere aquarum solita pinguescere, quàm quas ipse decuerat, tantis segetibus induebatur; ut cum stracissimis terris, quasi nunquam cessura certaret. Hæc inopina siccitate usque ad iniuriam sterilitatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter aluco sese, ac languide extulserat, ingentibus quoque tunc quidam ille fluminibus conferendus: hinc pars magna terrarum mergi palanti amne confecta, alto puluere incanduit. frustra tunc Aegyptus nubila optauit, cælumq; respexit, cum ipse fecunditatis patens contractior, et exillior iisdem ubertatem eius anni angustijs, quibus abundantiam suam cohibuisset. Neque enim solum uagus ille expanditor annis intra usurpata semper colium substiterat, atque hæserat: sed supino etiam, ac detinente solo placido se, molliq; lapsu refugium abstulerat, necdum satis humenteis terras addiderat arenibus. Igitur inundatione, id est, ubertate regio fraudata, sic opem Cæsaris inuocauit, ut solet amnem suum: nec longius illi aduersorum fuit spatium, quàm dum nunciat. Tam uelox Cæsar potentia tua est, tamq; in omnia pariter intentæ bonitas, et accincta, ut tristius aliquod seculo tuo passis ad remedium, salutemq; sufficiat, ut scias. Omnibus equidem gentibus feruileis annos, gratasq; terras precor. Crediderim tamen per hunc Aegypti statum, tuas fortunam uireis experiri, tuamq; uigilantiam expectare uoluisse. Nam cum omnia ubiq; secunda merearis, nonne manifestum est, si quid aduersi cadat, tuis laudibus, tuisq; uirtutibus materiem, campumque prosterne? cum secunda feliceis, aduersa magnos protent. Percrebruerat antiquitus urbem nostram nisi opibus Aegyptii ali, sustentariq; non posse: superbiebat uentosa, et insolens natio, quod uictorem quidem populum, pasceret tamen: quodq; in suo flumine, in suis manibus uel abundan-

tia nostra, uel fames esset. Residimus Nilo suas copias, recepit frumenta quæ miserat, deportatasq; messis reuexit. Discat igitur Aegyptus, credatq; experimento, non alimēta se nobis, sed tributa præstare: sciat se nō esse populo Romano necessarium, & tamen scruiat. Post hæc si uolet Nilus, amet alucum suum, & fluminis modum seruet, nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde nauigia inania, & uacua, & similia redeuntibus, hinc plena & onusta, & qualia solent uenire mittantur: conuersoq; munere maris, hinc potius uenti ferentes, & breuis cursus optentur. Mirum Cæsar uideretur, si desidem Aegyptum, cessantemq; Nilum non sensisset urbis annona, quæ tuis opibus, tua cura usq; illuc redundauit, ut simul probaretur & nos Aegypto posse, & nobis Aegyptum carere non posse. Actum erat de fecundissima gente, si libera fuisset: pudebat sterilitatis insolitæ: nec minus erubescerebat fame,* qua torquebatur, cum pariter à te necessitatibus eius, pudoriq; subuentum est. Stupebant agricole plena horrea, quæ non ipsi refferissent, quibus de campis illa subuecta messis, quæ ue in Aegypti parte alius annis: ita beneficio tuo nec maligna tellus, & obsequens Nilus Aegypto quidem sæpe, sed gloriæ nostræ nunquam largior fluxit. Quam nunc liuat prouincias omneis in fidem nostram ditionemq; uenisse, postquā contigit princeps qui terrarum fecunditatem nūc huc, nūc illuc, ut tēpus & necessitas posceret, transferret, referretq; qui diremptā mari gentem, ut partē aliquam populi, plebisq; Romane aleret ac tueretur. Et cælo quidem nunquam benignitas tanta, ut omneis simul terras uberet, foueatq;. Hic omnibus pariter si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat: Hic si non fecunditatem, at bona fecunditatis importat:

hic

hic æternis conmeatibus Orientem, Occidentemq; conne-
 citur, quæ ubique feruntur, quæq; expetuntur, omnes gen-
 tes, inuicem capiant, & discant, quanto libertate discordi
 feruentibus sit utilius unum esse, cui seruiant. Quippe di-
 feretis quidem bonis omnium, sua cuiusque ad singulos ma-
 la: sociatis autem, atque permixtis, singulorum mala ad ne-
 minem, ad omnes ^x omnia bona pertinent. Sed siue terris di-
 uinitas quedam, siue aliquis annibus genius, & solum illud,
 & flumen ipsum precor, ut hac principis benignitate con-
 tentum molli gremio semina recondat, multiplicata resti-
 tuat. Non equidem reposcimus fœnus: putet tamen esse sol-
 uendum, fallacem quæ unius anni fidem omnibus annis, o-
 mnibusque postea seculis tanto magis, quia non exigimus,
 excuset. Satis factum, quæ ciuilem, quæ sociorum utilitati-
 bus. Visum est spectaculum inde non enervæ, nec fluxum,
 nec quod animos uirorum molliret, & frangeret, sed quod
 ad pulchra uulnera, contemptumq; mortis accenderet: cum
 in feruorum etiam, noxiorumque corporibus amor laudis,
 & cupido uictoriæ cerneretur. Quam deinde in edendo li-
 beralitatem, quam iustitiam exhibuit, omni affectione aut
 intactus, aut maior: Impetratum est, quod postulabatur:
 oblatum quod non postulabatur. Institit ultro, & ut con-
 cupisceremus, admonuit. Ac sic quoq; plura inopinata, plu-
 ra subita. Iam quàm libera spectantium studia, quàm secu-
 rus fauor? Nemini impietas, ut solebat, obiecta, quod odif-
 set gladiatorem. Nemo spectator spectaculum factus mise-
 ras uoluptates unco, & ignibus expiauit. Demens ille, ue-
 riq; honoris ignarus, qui crimina maiestatis in harena col-
 ligebat, ac se despici, & contemni, nisi etiam gladiatores
 cum ueneremur, sibi maledici, in illis suam diuinitatem,
 suum numen uiolari interpretabatur, cum se idè quod deos,
 x idem

idem gladiatores, quod se putabat. At tu Cæsar quàm pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti: vidimus delatorum iudicium, quasi grassatorum, quasi latronum: non solitudinem illi nouiter, sed templum, sed forum inserant. Nulla iam testamenta secuta, nullus status certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum auaritia. Aduertisti oculos, atq; ut antè castris, ita postea pacem foro reddidisti, excidisti intestinum malum: et prouida seueritate cauisti, ne fundata legibus ciuitas, euerfa legibus uideretur. Licet ergo cum fortuna, tum liberalitas tua uisenda nobis præbuerit, ut præbuit nunc ingentia robora uirorum, et pareis animos: nunc immanitatem ferarum, nunc mansuetudinem incognitam: nunc secretas illas, et arcanas, ac sub te primum communcis opes: nihil tamen gratius, nihil seculo dignius, quàm quod contigit, de super intueri delatorum supina ora, retortasq; ceruices agnoscebamus et fruebamur, cum uelut piaculares publicæ sollicitudinis uictimæ supra sanguinem noxiorum ad lenta supplicia, grauioresq; poenas ducerentur. Congesti sunt in nauigia raptim conquisita, ac tempestatibus dediti abirent, fugerentq; uastatas delationibus terras. Ac si quem fluctus, ac procellæ scopulis reseruassent, hic nuda saxa, et inhospitale litus incoheret, ageret duram et anxiam uitam, relictasq; post tergum totius generis humani securitate mœreret. Memoranda facies. Delatorum classis permissa omnibus uentis, coactasq; uela tempestatibus pandere, iratosq; fluctus sequi, quoscunq; in scopulos detulissent. Iuuabat prospectare statim a partu sparsa nauigia, et apud illum ipsum mare agere principi gratias, qui clementia sua salua ultionem hominum, terrarumq; dijs maris commendasset. Quantum diuersitas temporum posset, tum maxime cognitum est, cum iisset, quibus

quibus antea cautibus innocentissimus quisq; tunc nocentissi-
mus adfigeretur: cumq; insulas omneis, quas modo senatorū,
nam delatorum turba compleret: quos quidem non in præ-
sens tantum, sed in æternum repressisti mille poenarum inda-
gine inclusos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdant quas
habent: expellere penatibus gestiunt? suis exturbentur: neq;
ut antea, ex angustis illam, & ferream frontem nequicquam
conuulnerandam præbeant punctis, & notas suas rideant:
sed spectent paria præmio damna, nec maiores spes, quàm
metus habeant, timeantq; quantum timebantur. Ingenti qui-
dem animo diuus Titus securitati nostræ, ulioniq; prospex-
erat, ideoq; numinibus æquatus est: sed quanto tu quandoq;
dignior cælo, qui tot res illi adiecisti, propter quas illum
deum fecimus? Id hoc magis arduum fuit, quod imperator
Nerva te filio, te successore dignissimus, per quem magna
quædam edicto Titi adstruxerat: nihilq; reliquisse tibi uide-
batur, qui tam multa excogitasti, ut si ante te nihil esset in-
uentum. Quæ singula quantum tibi gratiæ dispensata adie-
cissent: at tu simul omnia persudisti, ut sol & dies non parte
aliqua, sed statim totus: nec uni, aut alteri, sed omnibus in
commune profertur. Quàm iuuat cernere ætarium silens,
& quietum. & quale ante delatores erat, nunc templum il-
lud, nunc uere deus, non spoliarium ciuium, cruentarumq;
predatum seuum receptaculum, ac toto in orbe terrarum
adhuc locus unus, in quo optimo principe boni malis impa-
res essent. Manet tamen honor legum, nihilq; ex publica uti-
litate conuulsum: nec poena cuiquam remissa, sed addita est
ulio, solumq; mutatum, quod iam non delatores, sed leges
timentur. At fortasse non eadem seueritate fiscum, qua æta-
riū cobibes, imò tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo,
quàm de publico credis. Dicitur actori, atq; etiam procura-

tori tuo, In ius ueni, sequere ad tribunal: nam tribunal quoque excogitatum cruciatus est par ceteris, nisi illud litigatorum amplitudine metiaris. Sors et urna fisco iudicem adsignat, licet rejicere, licet exclamare, Hunc nolo, timidus est, et bona seculi parum intelligit: illum nolo, qui Caesarem fortiter amat. Eodem foro uiuntur principatus, et libertas. Quae praecipua tua gloria est, sepius uincitur fisco, cuius mala causa nunquam est, nisi sub bono principe. Ingens hoc meritum, maius illud, quod eos procuratores habes, ut plerumque ciues tui non alios iudices malint. Liberum est autem disceptanti dicere, Nolo cum eligere: neque enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias hanc esse beneficiorum principaliu summam, si illis et non uti licet. Onera imperij pleraque uectigalia institui, ut pro uilitate communi, ita singulorum iniurijs coegerunt. His uigesima reperta est, tributum tolerabile et facile haeredibus duxat extraneis, domesticis graue. Itaque illis irrogatum est, his renissimum, uidelicet quod manifestum erat, quanto cum dolore laturi, sem potius non laturi homines essent, destringi aliquid, et abradi bonis, quae sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate meruissent: quaeque nunquam ut aliena et speranda sed ut sua, semperque possessa, ac deinceps proximo cuique transmittenda coepissent. Haec mansuetudo legis ueteribus ciuibus seruabatur. Noui seu per Latium in ciuitate, seu beneficio principis uenissent, nisi simul cognitionis iura impetrassent, alienissima habebantur, quibus coniunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium uerbatur in grauissimam iniuriam: ciuitasque Romana instar erat edij et discordiae et orbitatis, cum charissima pignora salua ipsorum pietate distraheret. Inueniebantur tamen, quibus tantus amor nominis nostri inesset, ut Romanam ciuitatem non uigesi-

ma modò, uerumetiam ad finitatum damno bene compensari putarent: sed ijs maxime debebat gratuita contingere, à quibus tam magno estimabatur. Igitur pater tuus sanxit, ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis peruenisset ad matrem, etiam si cognationum iura non recepissent: cum ciuitatem adipiscerentur, eius uigesimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modò reductus esset in patris potestate, ratus improbe et insulenter, iac pene implere his nominibus inseri publicanum: nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines uelut intercedente uigesima scindi: nullum esse tanti uectigal, quod liberos, ac parentes faceret extraneos. Haftenus ille, parcius fortasse, quam decuit optimum principem: sed non parcius, quam optimum patrè, qui optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quod delibasse quendam, seu potius demonstrasse contentus, largà, ac prope intactam beneficiendi materiã filio restituendi. Statim ergo muneri eius liberalitas tua adstruxit, ut quemadmodum in patris filius, sic in hereditate filij pater esset immunis: nec eodem momento, quo pater esse desisset, hoc quoque amitteret, quod fuisset. Egregie Cæsar, quod lacrymas parentum uectigaleis esse non pateris. Bona filij pater sine diminutione possideat, nec socium hereditatis accipiat, qui non habet luctus; nemo recentior et attonitam orbitatem ad computationem uocet, cogatq; patrem quid reliquerit filius, scire. Augeo Patres C. principis munus, cum ostendo liberalitati eius inesse rationem: ambitio enim, et iactantia, et effusio, et quiduis potius quam liberalitas existimanda est, cui ratio non constat. Dignum ergo Imperator maiestudine tua minuire orbitatis iniurias, nec pati quàm filio amisso insuper affici alio dolore: sic quoque abund

immunitas
sua. la libe
immunitas.
cenare im
rurs. p. t. c
nar et c. for
idem est. ce
ce symbola
at. reserua

abunde misera res est, pater filio solus hæres: quid si co-
 hæredem non à filio accipiat? Adde quòd cum diuus Ner-
 ua sanxisset, ut in paternis bonis liberi necessitate uigesima
 soluerentur, congruens erat eandem immunitatem paren-
 tes in liberorum bonis obtinere. Cur enim posteris an-
 plior honor, quàm maioribus haberetur? cur uero non re-
 tro quoque recurreret æquitas eadem? Tu quidem Cæsar il-
 lam exceptionem remouisti, si modò filius in potestate pa-
 tris fuisset: intuitus opinor uim, legemq; naturæ, quæ sem-
 per in ditione parentum esse liberos iussit: nec uti inter pe-
 cudes, si inter homines potestatem, et imperium ualentio-
 ribus dedit. Nec uero contentus primum cognationis gra-
 dum abstulisse uigesima, secundum quoque exemit: cunctiq;
 ut in sororis bonis frater, et contra in fratris soror: atq;
 auus, auia in neptis, nepotisq; , et inuicem illi seruarentur
 immunes. His quoque, quibus per Latium ciuitas Romæ
 patuisset, idem indulgit: omnibusque inter se cogna-
 tionum iura commisit simul et pariter, et more naturæ,
 quæ priores principes à singulis rogari gestiebant, non
 tam præstandi animo, quàm negandi. Ex quo intelligi
 potest, quantæ benignitatis, quanti spiritus fuerit spar-
 sas, atque (ut ita dicam) laceras gentilitates colligere, atque
 connectere, et quasi renasci iubere: deferre quod nega-
 batur, atque id præstare cunctis, quod sæpe singuli non im-
 petraissent. Postremo ipsum sibi eripere tot beneficiorum
 occasiones, tam numerosam obligandi imputandiq; mate-
 riam, indignum credo ei uisum ab homine peti, quod dii
 dedissent. Sorores estis, et frater, auus et nepotes, quid
 est ergo cur egetis ut sitis? uobis estis. Qui pro cætera
 sua moderatione non minus inuidiosum putat dare hære-
 ditatem, quàm auferre. Læti ergo adite honores, cape-
 junc

te civitatem, neminem hoc necessitudinis abruptum uelut
 truncum, amputatumq; destituet: iisdem omnes, quibus an-
 te, pignoribus, sed honestiores perficientur, ac ne remotus
 quidem iamq; deficientis affinitatis gradus à qualibet quan-
 titate uigesimam, ut prius, inferre cogetur: statuit enim com-
 muni omnium parens summam, quæ publicanum pari pos-
 sit. Carebit onere uigesimæ parua & exilis hæreditas: &
 si ita gratus hæres uolet, tota sepulchro, tota funeri* serue-
 tur: nemo obseruator, nemo castigator adsidet. Cuiuscun-
 que modi ea pecunia ex hæreditate alicuius obuenerit, se-
 curus habeat, quietusq; possideat. Ea lex uigesimæ dicta
 est, ut ad periculum eius perueniri nisi opibus non possit.
 Conuersa est iniquitas in gratulationem, iniuria in uo-
 tum, optat hæres ut uigesimam debeat. Additum est, ut
 quicuiusmodi ex causis in diem edicti uigesimam deberent,
 monendum tamen intulissent, non inferrent. At in præteri-
 tum subuenire, ne dii quidem possunt: tu tamen subueni-
 sti, causti q; , ut desineret quisque debere, quod non esset
 postea debiturus. Idem fecisti, ne malos principes habuis-
 semus. quo ingenio, si natura pateretur, quam libenter
 tot spoliatis, tot trucidatis, sanguinem, & bonu refudis-
 ses: vetuisti exigi, quod deberi non tuo seculo cæperat.
 Alius ut contumacibus irasceretur, tarditatemq; soluendi
 dupli, uel etiam quadrupli irrogatione multaret. Tu nihil
 referre iniquitatis existimas, exigas quod deberi non opor-
 tuerit, an constituas ut debeat. Feres Cæsar curam &
 sollicitudinem consulare: nam mihi cogitanti eundem te col-
 lationes remisisse, donatiuum reddidisse, congiarium obtu-
 lisse, delatores abegisse, uectigalia temperasse, interrogan-
 dus uideris, satis ne computauis imperij redditus, an tantas
 uires habeat frugalitas principis, ut tot impendijs, tot
 erog

erogationibus sola sufficiat? Nam quid est causæ, cur aliquid
 quidē cum omnia raperēt, & rapta retinerent, ut si nihil
 repuissent, nihil retinuissent, defuerint omnia: tibi cum tam
 multa largiaris, & nihil auferas, omnia supersint? Nun-
 quam principibus defuerunt, qui fronte graui, & tristi su-
 percilio utilitatibus fisci contumaciter adessent: & erant
 principes ipsi sua sponte auidi, & rapaces, & qui inagi-
 stris non egerent, plura tamen semper à nobis contra nos
 didicerunt: sed ad tuas aureis cum cæteris omnibus, tum
 uel maxime auarīs adulationibus obstructus est aditus. Si-
 lent ergo, & quiescunt, & postquam non est, cui suade-
 tur, qui suadeant non sunt. Quo euenit, ut tibi cum pluri-
 mum pro tuis, tum pro nostris moribus debeamus. Locu-
 pletabant & fiscum & ærarium, non tam Voconie & Lu-
 lie leges, quàm maiestatis singulare, & unicum crimen eo-
 rum, qui crimine uacarent, huius tu inctum penitus sustuli-
 sti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quàm
 qui sibi maiestatem uindicabant. Reddita est amicis fides,
 liberis pietas, obsequia seruīs, ueretur & parent, & domi-
 nos habent. Non enim iam serui principis nostri amici,
 sed nos sumus, nec pater patriæ alienis se mancipijs cha-
 riores, quàm ciuibus suis credit, omnīs accusatore dome-
 stico liberaſti, unoq; salutis publicæ signo illud (ut sic di-
 xerim) seruite bellum sustulisti, in quo non minus seruī,
 quàm domini præstitisti* hos enim securos, illos bonos fe-
 cisti. Non uis interea laudari: nec fortasse laudanda sint,
 grata sunt tamen recordantibus principem illum in capita
 dominorum seruos subornantem, monstrantemq; crimina,
 quæ tanquam delati puniret: magnum & inenitabile, ac
 toties cuiq; experiendum malum, quoties quisque simileis
 principi seruos haberet. In eodem genere ponendum est,
 quod

* nos

quod testamenta nostra secutus es: nec unus omnium, nunc
quia scriptus hæres, non tu falsis, non tu iniquis tabulis ad-
iucaris, nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius fu-
ror confugit: nec quia offendit alius nuncuparis, sed quæ
ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab ignotis præteritis: ni-
hil inter priuatum, et principem interest, nisi quod nunc
a pluribus amaris: nam et plurcis amas. Tenes Cæsar hunc
coram, et probatur experimento, si ne feracius, et ube-
lius non ad laudem modò, sed ad pecuniam principi, si hæ-
rede illo mori homines uelint, quàm si cogantur. Dona-
sti pater tuus multa, et ipse donasti: cesserit parum gra-
tius, manent tamen ij, qui bonis eius fruuntur, nihil que
ex illis ad te, nisi gloria redit: nam liberalitatem iucun-
diorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis
ante te laudem istam pecunie prætulit? quotus quisque
principum ne id quidem in patrimonijs nostris suum du-
cet, quod esset de suo? Nonne ut regum, ita Cæsarum
munera illitos cibus hamos, opertos præda laqueos emu-
labantur? cum priuatis facultatibus uelut hausta, et mul-
tiplicata retro secum quicquid attigerant, referrent?
Quàm utile est ad usum secundorum per aduersa uenif-
se? Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quæ tunc
erat innocentium uita, scis et expertus es, quanto ope-
re detestentur malos principes, etiam qui malos faciunt.
Meministi, quæ optare nobiscum, quæ sis queri solitus.
Nam priuato iudicio principem geris: meliorem imò te
prestas, quàm tibi alium precabare. Itaque sic imbuti
sumus, ut quibus erat summa uotorum, melior pessimo
princeps, iam non possumus nisi optimum ferre. Nemo
est ergo tam tui, tam ignarus fui, ut locum ipsum post te
concupiscat. Facilius est, ut esse aliquis successor tuus possit,
quàm

*implicita

quàm ut uelit. Quis enim ~~in~~ ⁱⁿ tua molem sponte sub
 quis comparari tibi non reformidet? Expertus et ipse
 quàm sit onerosum succedere bono principi, et afferba
 excusationem adoptari. An prona, paruaq; sunt ad amu-
 landum, quòd nemo incolumitatem turpitudinis rependit.
 Salua est omnibus uita, et dignitas uitæ: nec iam conside-
 ratus, ac sapiens, qui etatem in tenebris agit. Eadem quippe
 sub principe uirtutibus præmia, quæ in libertate: nec bene-
 factis tantum ex conscientia merces, sed etiam præmia sunt.
 Amas constantiam ciuium, rectosq; ac uiuidos animos, non
 ut alij, contundis ac deprimis, sed foues, et attollis. Prodest
 bonos esse, cum sit satis, abundeq; si non nocet. His hono-
 res, his sacerdotia, his prouincias offers: hi amicitia tua
 iudicio florent: acuuntur isti integritatis, et industrie pre-
 tio, similes et dissimiles alliciuntur: nam præmia bonorum
 malorumq; bonos ac malos faciunt. Pauci adeò ingenio ual-
 lent, ut non turpe, honestumq;, prout bene ac secus cecidit, ex-
 petant, fugiant ue: cæteri ubi laboris inertie, uigilantie so-
 mno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem ista, quibus
 alios artibus affectos uident, consecretantur: quales que sunt
 illi, tales esse et uideri uolunt, et dum uolunt, fiunt. Et prio-
 res quidem principes excepto patre tuo, præterea uno ani-
 altero, et nimis dixi, uitij potius ciuium, quàm uirtutibus
 letabantur. Primum quòd in alio sua quenque natura dele-
 stat: * deinde, quòd patientiores seruitutis arbitrabantur,
 quos non deceret esse nisi seruos: horum in sinum omnia con-
 gerebant: bonos autem otio, aut situ abstrusos, et quasi
 sepultos non nisi delationibus, et periculis in lucem, ac
 diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis: et Hercule
 æquum est, esse eos charissimos bono principi, qui inuisi
 malo fuerint. Scis ut sicut diuersa natura dominatio, et prin-

*denique,
 quos

principatus : ita non alijs esse principem gratiorem , quàm
qui maxime dominum grauentur. Hos ergo prouehis. & o-
penas quasi specimen & exēplar, quæ tibi secta uitæ, quod
hominum genus placeat. Ideo non censuram adhuc, non
præfcluram morum recepisti : quia tibi beneficijs potius,
quàm remedijs ingenia nostra experiri placet : & alio-
qui nescio an plus moribus conferat princeps, qui bonos
esse patitur, quàm qui cogit. Flexibiles quancunq; in par-
tem ducimur à principe, atq; (ut ita dicam) sequaces sumus:
huic enim chari, huic probati esse cupimus, quod frustra
spectauerunt dissimiles : eorū obsequij continuatione perue-
nimus, ut propè omnes homines unius moribus uiuamus.
Porro non tam sinistre constitutum est, ut qui malum prin-
cipem possumus, bonum non possumus imitari. Perge modo
Cesar, & uim, effectumq; censuræ, tuum propositum, tui
adus obtinebunt : Nam uita principis censura est, eaq; per-
petua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam im-
perio nobis opus est, quàm exemplo: quippe infidelis recti
magister est metus. Melius homines exemplis docentur, quæ
in primis hoc in se boni habent, quòd approbant, quæ præ-
cipiunt fieri posse. Et quis terror ualisset efficere, quod
reuerentia tui effecit? Obtinuit aliquis ut spectaculum pan-
tomimorum populo Romano tolli pateretur, sed non obti-
nuit, ut uellet: rogatus es tu, quod cogebat alius, coepitq;
esse beneficium quod necessitas fuerat. Neque enim à te mi-
nore concentu, ut tolleres pantomimos, quàm à patre tuo,
ut restitueret exactum est. Vtrunque recte: nam & restitui
oportebat, quos sustulerat malus princeps, & tolli resti-
tutos. In his enim, quæ à malis bene sunt hic tenendus est
modus, ut appareat autorem displicuisse, non factum.
Idem ergo populus ille aliquando scenici imperatoris spe-

Etator, & applausor, nunc in pantominis quoque aduersatur, & damnat effœminatæ arteis, & indecora seculo studia. Ex quo manifestum est principum disciplinam capere etiam vulgus, cum rem, si ab uno fiat, seuerissimam fecerint omnes. Macte hac gravitatis gloria Cæsar, quæ consecutus es, ut quod antea uis, & imperium, nunc mores uocarentur. Castigauerunt uitia sua ipsi, qui castigari mercebantur: iidemq; emendatores, qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de seueritate tua queritur, & liberum est queri. Sed cum ita comparatum sit, ut de nullo minus principe querantur homines, quàm de quo maxime licet: tamen in seculo nihil est, quo non omne hominum genus letetur, & gaudeat: boni prouehuntur: mali, qui est tranquillissimus status ciuitatis, nec timent, nec timentur. Moderis erroribus, sed implorantibus, omnibusque quos bonos facis, hanc adstruis laudem, ne coëgisse uidearis. Quid uitam? quid mores inuentutis, quàm principaliter formus? quem honorem dicendi magistris? quam dignitatem sapientiæ doctoribus habes? ut sub te spiritum & sanguinem, & patriam receperunt studia, quæ priorum temporum immanitas exilijs puniebat, cum sibi uitiorum omnium conscius princeps, inuocas uitijs arteis non odio magis, quàm reuerentia relegaret? At tu easdem arteis in complexu, oculis, auribus habes: præstas enim quæcunque præcipiunt, tantumq; eas diligis, quantum ab illis probaris. An quisquam studia humanitatis professus, non cum omnia tua, tum uel in primis laudibus ferat admissionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo parens tuus hanc au-
 *uos te * hos principes arcem publicarum ædium nomine inscripserat, frustra tamen, nisi adoptasset, qui habitare, ut in publicis posset. Quàm bene cum titulo isto moribus tuis conuenit

uenit? quanquam omnia sic facis, tanquam non alius inscripserit. Quod enim forum, quæ tēpla tam reſerata? non capitolum, ipſaq; illa adoptionis tue ſedes magis publica, magis omnium. Nullæ obices, nulli contumeliarum gradus, ſuperatisq; iam mille liminibus ultra ſemper aliqua dura, & obſtantia. Magna ante te, magna poſt te, iuxta tamen maxima quies, tantum ubiq; ſilentium, tam altus pudor, ut ad paruos penateis, & larem anguſtū ex domo principis modēſtiæ & trāquillitatis exēpla reſerātur. Ipſe autem ut excipis omneis, ut expectas, ut magnam partem dierum inter tot imperij curas, quaſi per ocium tranſiſis! Itaque non ut aliās attoniti, nec ut periculum capitis adituri tarditate: ſed ſecuri, & hilares cum commodum eſt, conuenimus: & adnuttente principe interdum eſt aliquid, quod nos domi quaſi magis neceſſarium teneat, excuſati ſemper tibi, nec unquam excuſandi ſumus. Scis enim ſibi quonq; præſtare, quod te uideat, quod te frequentet, ac tanto liberalius ac diutius uoluptatis huius copiam præbes. Nec ſalutationes tuas fuga, & uarietas ſequitur. Remoramur, reſiſtimus, ut in communi domo, quam nuper illa innumeriſſima bellua plurimo terrore munerat, cum uelut quoddam ſpecu incluſa, nunc propinquorum ſanguinem lambere, nunc ſe ad clariſſimorum cluium ſtragēs, cædeisq; proſterret. Obſeruabantur ſoribus horror & mine, & par metus admiſſis, & excluſis. Ad hæc ipſe occurſu quoq; uſuq; terribilis, ſuperbia in fronte, ira in oculis, formæneus pallor in corpore, in ore. impudentia multo rubore ſuffuſa, non adire quiſquam, non alloqui audebat, tenebras ſemper, ſecretumq; captantem, nec unquam ex ſolitudine ſua prodeuntem, niſi ut ſolitudinem faceret. Ille tamen, quibus ſibi parietibus, & muris ſalutem ſuam tue-

ri uidebatur, dolum secum, & insidias, & ultorem scelerum Deum inclusit, dimouit, perfregitq; custodias pœna, angustosq; per aditus & obstructos non secus ac per apertas fores, & inuitantia limina irrupit: longeq; tunc illi diuinitas sua, longe arcana illa cubilia, sæuq; secessus, in quos timore, & superbia, & odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus: postquam eius non crudelitatis, sed amoris excubijs: non solitudine & claustris, sed ciuium celebritate defenditur: & quid ergo? nos discimus experimento fidelissimam esse custodiam, principis ipsius innocentiam. Hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate nō fuerit: armis enim arma irritantur. Num autem serias tantum parteis dierum in oculis nostris, coetūq; consumit? Num remissionibus tuis eadem frequentia, eademq; illa socialitas interest? Num tibi semper in medio ciuium, semperq; mensa communis? Num ex conuictu nostro mutua uoluptas? Num prouocas, reddisq; sermones? Nū ipsum tempus epularum tuarum, cum frugalitas contrahat, extendit humanitas? Num enim ante medium diem distentus solitaria cœna spectator, adnotatorq; conuiuiis tuis immines? nec ieiunis, & inanibus plenus ipse eructans non tam apponis, quàm obijcis cibos, quos dedigneris attingeret ægréque perpeffus superbam illam conuictus simulationem, rursus te ad clandestinam ganeam, occultumq; luxum refers? Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum: sed suauitatem tuam, iucunditatemq; miramur, quibus nulla satietas adest, quando sincera omnia, & uera, & ornata grauitate. Neq; enim aut peregrinæ superstitionis mystica, aut obscœna petulan-

tia

tiæ mensis principis oberrat: sed benigna inuitatio, & liberales loci, & studiorum honor. Inde tibi parcus, & brevis somnus, nullumq; amore nostri angustius tempus, quàm quod sine nobis agis. Sed cum rebus tuis ut participes perfruamur, quæ habemus ipsi, quàm propria, quàm nostra sunt? Non enim exturbatis prioribus dominis, omnino stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum immensa possessione circumuenis, nec unius oculis flumina, fontibus, maria deseruiunt. Ecquid Cæsar non suum uideat? tandemq; imperium principis, quàm patrimonium maius est? Multa enim ex patrimonio refert in imperium, quæ priores principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in uestigia, sedesq; nobilium immigrant pares domini, nec iam clarissimorum uirorum receptacula habitatore seruo teruntur, aut fœda uastitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas ædeis deterso situ auctas, ac uigentes. Magnū hoc tuum non erga homines modo, sed erga tectā ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera, eodem quo extructa sunt animo, ab interitu uendicare: muta quidē illa, & anima carentia: sentire tamen, & letari uidentur, quod niteāt, quod frequententur, quod aliquando coeperint esse domini non seruientis. Circumfertur sub nomine Cæsaris tabula ingens rerum uenaliū, quod sit detestanda auaritia illius, qui tā multa cōcupiscebat, cum haberet superuacua tam multa: tunc exitialis erat apud principē, huic laxior domus, illi antecursor uiliæ. Nunc princeps in hæc eadē dominos quærit, ipse inducit: ipsos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nunquam nisi Cæsaris suburbanū, licemur, emimus, impicimus. Tantabeneignitas principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos: nos non

timeamus, quòd digni esse uidemur. Nec uerò emendi tantum ciuibus tuis copiam præbes, sed amœnißima quæque largiris, & donas: ita inquam donas, in quæ electus in quæ adoptatus es, transfers, quod iudicio accepißti; ac nihil magis tuum credis, quàm quod per amicos habes. Idẽ tam parcus in in ædificando, quàm diligẽs in tuendo. Itaq; nõ ut antè immanium transuersione saxorũ urbis tecta quatiantur. Stant securæ domus, nec iam templa nutantia. Satis est tibi, **magnum* nimirumq; cū successeris frugalissimo principi, **magis* reiicere aliquid, & amputare ex ijs, quæ princeps tanquam necessaria reliquit. Præterea pater tuus uisibus suis detrahebat, quæ fortuna imperij dederat, tutius quòd pater. At quàm magnificus in publicũ es? hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata, sed tantum commutata uideantur. Hinc immensum latus circi templorum pulchritudinem prouocat, digna populo uictore gentium sedes, nec minus ipsa uisenda, quàm quæ ex illa spectabantur: uisenda autem cum cætera specie, tum quòd æquatus plebis, ac principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia cõtina & paria, nec magis proprius spectandi Caesaris suggestus, quàm propria quæ spectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri: dabitur non cubiculum principis, sed ipsum principem cernere in publico, in populo sedentem, populo, cui locorum quinq; milia adiecisti. Auxeras enim numerum eius, congiarij facilitate, maioremq; in posterum suscipi liberalitatis tuæ fide iusseras. Horum unum si præstitisset alius, illi iandudum radiatum caput, & media inter deos sedes auro staret, aut chore: augustioribusq; aris, & grandioribus uictimis inuocaretur. Tu delubra non nisi adoraturus intras: tibi maximus honor excubare pro templis, postibusq; prætexi

pretexti. Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium ser-
uent, cum decorum ipse non adeptus. Itaq; tuam statuam in
uestibulo Iouis Opti. Maxi. unam, alteramq; & hanc æ-
ream cernimus. At paulò antè aditus omnes, omnes gra-
dus, totaq; arca hinc auro, hinc argento relucebat, seu po-
tius polluebatur, cum incesti principis statuæ permixta deo-
rum simulachra sorderent. Ergo istæ quidem æræ & pau-
cæ manent, manebuntq; quandiu templum ipsum: illæ autem
auræ & innumerabiles, strage & ruina publico gaudio
litauerunt. Iurabat illidere solo superbißimos uultus, insta-
re ferro, seuire securibus, ut si singulos ictus sanguis do-
lorq; sequeretur. Nemo tam temperans gaudiū, seræq; lati-
tie, quin instar ultionis uidetur cernere laceros artus,
truncata membra, postremo truces, horrendaq; imagines,
abiectas, excoctasq; flammis, ut ex illo terrore, & munis in-
usum hominum, ac uoluptates ignibus mutarentur. Simili
reuerentia Cæsar non apud genium tuum bonitati tue gra-
tias agi, sed apud numen Iouis Opti. Maxi. pateris. Illi de-
bere nos, quicquid tibi debeamus: illius, quod bene facias,
muneris esse, qui te dedit. Ante quidem ingenteis hostiarum
greges per capitolium iter magna sui parte uelut interce-
pti diuertere uia cogebantur, cum seuisimi domini atro-
cissima effigies tanto uictimarum cruore coheretur, quātum
ipse humani sanguinis profundebat. Omnia Patres c. quæ
de alijs principibus à me aut dicuntur, aut dicta sunt, cõ-
pertinent, ut ostendam quàm longa consuetudine cor-
ruptos, deprauatosq; mores principatus parens noster refor-
met, & corrigat: alioqui nihil non parum grate sine com-
paratione laudatur. Præterea hoc primum ergo optimum
imperatorem piorum ciuium officium est, insequi dissimuleis:
neque enim satis amarint bonos principes, qui malos satis

non oderint. Adijce, quòd imperatoris nostri non aliud amplius, ac diffusius meritum est, quàm quòd insectari malos principes tutum est. An excidit dolori nostro modo uindicatus Nero? permitteret credo famam, uitamq; eius carpi, qui mortem ulcisceretur: nec ut in se dicta interpretaretur, quæ de simulino dicerentur? Quare ego te Cæsar muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis antepono: quòd licet nobis & in præteritum de malis imperatoribus quotidie uindicari, & futuros sub exemplo præmonere, nullum locum, nullum esse tempus, quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescant. Quo constantius Patres c. & dolores nostros, & gaudia proferamus, lætemur ijs quibus fruimur, ingemiscamus illis quæ patiebamur. Simul utrumque faciendum est sub bono principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipse gratiarum actiones agunt. Meminerint quæ sic maxime laudari incolumem imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur. Nam cum de malo principe posteri tacent, manifestum est eadem facere præsentem. Et quis iam locus miseræ adulationis manebat? cum laudes imperatorum ludis etiam, & comestationibus celebrarentur, saltarenturq; , atque in omne ludibrium effœminatæ uocibus, modis, gestibus frangerentur? sed illud indignum, quòd eodem tempore in senatu, & in scena ab histrione, & à consule laudabantur. Tu procul à tui cultu ludicras artes remouisti. Seria ergo te carmina, honorq; æternus annalium, non hæc brevis, & pudenda prædicatio colit: quinetiam tanto maiore consensu in uenerationem tui theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scænæ silebunt. Sed quid ego istud admiror? cum eos quoque honores, qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare

parciß

parcissime, aut omnino soleas recusare. Nihil antè tam uul-
 gare, tam parum in senatu agebatur, ut non laudibus prin-
 cipum immoraretur, quibuscunque censendi necessitas ac-
 cidisset. De ampliando numero gladiatorum, aut de insti-
 tuendo collegio fabrorum consulebatur, et quasi pro-
 latis imperij sinibus nunc ingentis arcus, excessurosq; tem-
 plorum fastigium titulos, nunc mensis etiam, nec hos sin-
 gulos, nomini Cæsarum dicabamus, patiebantur illi, et
 quasi meruissent, letabantur. At nunc quis nostrum tanquam
 oblitus eius, de quo refertur, censendi officium principis
 honore consumunt? Tuæ moderationis hæc laus, constan-
 tia nostra, et tibi obsequimur, quod in curiam non ad cer-
 tamen adulationum, sed ad usum, munusq; iustitiæ conueni-
 mus: hanc simplicitati tuæ, ueritatiq; gratiam relaturi, ut
 te, quæ uis uelle, quæ non uis, nolle credamus. Incipimus
 inde, destinamus ibi, à quo incipi, in quo desini sub alio
 principe non posset: nam plerosque ex decretis honoribus
 et alij non receperunt: nemo antè tantus fuit, ut credere-
 tur noluisse decerni. Quod ego titulis omnibus speciosius
 reor, quando non trabibus, aut saxis nomen tuum, sed mo-
 numentis æternæ laudis inciditur. Ibit in secula fuisse prin-
 cipem, cui florenti, et incolumi nunquam nisi modici ho-
 nores, sæpius nulli decernerentur. Et sanè si uelimus cum
 priorum temporum necessitate certare, uincemur. Inge-
 niosior est enim ad excogitandum simulatio ueritate, ser-
 uitus libertate, metus amore. Simul cum iam pridem no-
 uitas omnis adulatione consumpta sit, non alius erga te no-
 uus honor superest, quàm si aliquando de te tacere audea-
 mus. Agè si quando pietas nostra silentium rupit, et uere-
 cundiam tuam uicit, quæ, qualiaq; decernimus nos, tu non
 recusas, ut appareat non superbia, et fastidio te amplissi-

mos honores repudlare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hos Cæsar, quàm si recusares omneis: nam recusare omneis, ambitionis: moderationis est eligere parcissimos. Quo temperamento & nobis, & ærario prodes, quòd sumptibus eius adhibes modum, & qui exhaustum non sis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tue, quales olim ob egregia in Remp. merita priuatis dicebantur. Visuntur eadem e materia Cæsaris statuæ, qua Brutorum, qua Camillorum. Nec discrepat causa: illi enim reges, hostemq; uictorem manibus depulerunt: hic regnum ipsum, quæque alia captiuitas gignit, arcet, ac submouet, sedemque obinet principis, ne sit domino locus, ac mihi intuenti sapientiam tuam, manus nūrum uidetur, quòd mortales istos, caducosque titulos aut depreceris, aut temperes. Scis enim ubi uera principis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arcus enim, & statuas, arces etiam, templaq; demolitur, & obscurat obliuio, negligit, carpitque posteritas: contra contemtor ambitionis, & infinitæ potestatis domitor, ac fœnator animus, ipsa uetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quàm quibus minime necesse est. Præterea ut quisque factus est princeps, extemplo fama eius, incertum bona an mala, cæterum æterna est. Non ergo perpetua principi fama, quæ inuitum manet, sed bona concupiscenda est: ea porro non imaginibus & statujs, sed uirtute ac meritis prorogatur. Quinetiam leuiora hæc formam principis, figuramq; non aurum melius, uel argentū, quàm fauor hominū exprimat, teneatq;: quod quidem prolixè tibi cumulateq; contingit, cuius lætissima facies & amabilis uultus in omnium ciuium ore, oculis, animo sedet. Adnotasse uos credo Patres c. iandudum me

non

non eligere, quæ referam: propositum est enim mihi principem laudare, non principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. Quare non alia maior imperator Anguste gloria tua, quàm quòd agenubus tibi gratias nihil uelandum est, nihil omittendum est. Quid est enim in principatu tuo, quod cuiusquam prædicatio uel irascilire, uel præteruelli debeat? quod momentum, quod imò temporis punctum, aut beneficio sterile, aut uacuum laude? num omnia eiusmodi, ut is optime te laudasse uideatur, qui narrauerit fidelissimè Quo fit, ut propè in immensum diffundatur oratio mea, & necdum de biennio loquor. Quan multa dixi de moderatione, & quanto plura adhuc restant, ut illud, quòd secundum consulatum recepisti, quia princeps & pater deserebat. At postquam ad te imperij summam, & cū omnium rerum, tum etiā tui potestatem dii transtulerint, tertium consulatum recusasti, cum agere tam bonum consulcm posses. Magnum est differre honorè, gloriam maius. Gestum consulatum nurer, an non receptum? Gestus non in hoc urbis ocio, & intimo sinu pacis, sed iuxta barbaras gentes, ut illi solebant, quibus erat moris paludamento mutare prætextam, ignotasq; terras uictoria sequi. Pulchrum imperium, gloriosum tibi, cum te socij, atq; amici sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies consulis, multa post secula tribunal uiridi cespite extructū, nec fascium tantum, sed pilorum, signorumq; honore circumdatum: agebant maiestatem præsentis diuersi postulantium habitus, ac dissonæ uoces. raraq; sine interprete oratio. Magnificum est ciuibus iura, quid hostibus reddere? speciosum certum fori pacem, quid immanes campos sella curuli, uictorisq; uestigio premere? imminere munacibus ripis tutum, quietumq;

tumq; , quid spernere barbaros frenatus? hostilemq; terrorem non armorum magis , quàm togarum ostensione compescere? Itaque non te apud imagines , sed ipsum presentem , audientemq; consalutabant Imperatorem ; nomenque , quod alij donatis hostibus , tu contemptis merebare . Hæc laus acti consulatus , illa dilati , quòd adhuc initio principatus , ut iam excusatus honoribus , & expletus consulatum recusasti , quem novi Imperatores destitutum alijs in se transferebant . Fuit etiam qui in principatus sui fine consulatum , quem dederat ipse magna ex parte iam gestum extorqueret , & raperet . Hoc ergo honore , quem & incipientes principes , & desincentes adeo concupiscunt , ut auferant : tu ocioso , ac uacante privatus cessisti . Inuidiosus ne erat aut tibi tertius consulatus , aut principi primus ? Nam secundum Imperator quidem sub Imp. tamen iniisti : nihilq; imputari in eo uel honori potest , uel exemplo , nisi obsequiũ . Ita uerò quæ ciuitas quinques , atque etiam sexies consules uidit , non illos qui expirante iam libertate per uim , ac tumultũ creabantur : sed quibus sepositis , & absentibus in rura sua consulatus fixebantur : in hac ciuitate tertium consulatũ princeps generis humani ut pergrauum recusasti ? Tanto ne Papyrius etiam & Quintus moderatior ? Augustus & Cæsar & Pater patriæ ? At illos Resp. ciebat . Quid te non eadem Resp. non Senatus ? non consulatus ipse ? qui sibi tuis humeris attoli , & augescere uidetur ? Non te ad exemplar eius uoco , qui continuis consulatibus fecerat longum quendam , & sine discrimine annum : ijs te conféro , quos certum est , quoties consules fuerunt , non sibi præstitisse . Erat in senatu ter consul , cum tu tertium consulatum recusabas . Onerosum nescio quid uerecundiæ tuæ consen-

tus nos ter indixerat, ut princeps toties consul esses, quod
 tates senator tuus nimia modestia, istud etiam priuatus re-
 cufasses. An consularis uiri, triumphalisq; filius cum ter-
 tio consul creatur, ascendit, non debitum hoc illi, non uel
 sola generis claritate prouentum? Contigit ergo priua-
 tis aperire annum fastosq; referare: et hoc quoque red-
 ditæ libertatis indicium fuit, quod consul alius quam Cæ-
 sar esset. Sic exactis regibus, coepit liber annus. Sic enim
 seruitus pulsa, priuata fastis nomina induxit: miseros am-
 bitionis, qui ita consules semper, ut semper principes
 erant: quanquam non ambitio magis, quam liuor et ma-
 lignitas uideri potest, omneis annos possidere: summumq;
 illud purpureæ decus non nisi præceptum, præflorumq;
 transmittere. Tuam uero magnanimitatem, an modestiam,
 an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit expe-
 dito semper honore abstinere, modestia cedere, benigni-
 tas per alios frui. Sed iam tempus est, te ipsi consulatui præ-
 stare, ut maiorem cum suscipiendo, gerendoq; facias. Nam
 sepius recusare, ambiguum, ac potius illam interpreta-
 tionem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem ut
 maximum recusasti, sed hoc persuadere nemini poteris,
 nisi aliquando et non recusaueris. Cum arcus, cum tro-
 phæa, cum statuas deprecari, tribuenda est uerecundia
 tua uenia: illa enim sanè tibi dicantur. Cum uero postu-
 lamus, ut futuros principes doceas inertie renunciare,
 paulisper delicias differre, paulisper, et saltem ad breui-
 simum tempus ex illo felicitatis somno, uelut excitator in-
 duere prætextam, quam cum dare possent, occuparint:
 ascendere curulem, quam detineant: esse deniq; quod con-
 cupierunt: nec ideo tantum uelle consules fieri, ut fue-
 rint. Cessisti alterum consulatum, scio, illum exercitibus,

illum

illum prouincijs, illum etiam exteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audiuimus quidem te omne munus consilis obisse, sed audiuimus, diceris iustissimus, humanissimus, patientissimus fuisse, sed diceris æquum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis, non famæ semper et rumoribus credere. Quousque absentes de absente gaudebimus? liceat experiri an aliquid superbie tibi ille ipse secundus consulatus attulerit: multam in commutandis moribus hominum medius annus ualeat, in principum plus. Dicimus quidem, cui uirtus aliqua contingat, omnes inesse: cupimus tamen experiri, an nunc quoque una, eadem res sit bonus consul, et bonus princeps. Nam præter id, quod est arduum, duas, easque simul capere potestates summas, tum inest utrique nonnulla diuersitas, cum principem quam dissimilimum Consuli deceat. Atque ego uideo proximo anno consulatus recusandi hanc præcipuam fuisse rationem, quod cum absens gerere non poteras: sed iam urbi, uotisque publicis redditus, quid est in quo magis sis approbaturus, quæ quantaque fuerint quæ desiderabamus? Parum est ut in curiam uenias, nisi et conuocas: ut intersis senatui, nisi et præsidet: ut consentes audias, nisi et perrogas. Vis illud augustissimum consul aliquando tribunali maiestati sue reddere? ascende. Vis constare reuerentiam magistratibus, legibus auctoritatem, modestiam postulanti- bus? adi. Quid enim interesset Reipublicæ, si priuatus esses, consulem te haberet tantum, an et senatorem hoc nunc scito interesse, principem te habeat tantum, an et consulem. His tot tantisque rationibus, quanquam multum reluctata uerecundia principis nostri, tandem tamen cessit. At quemadmodum cessit, non se ut priuatis, sed ut priuatos pareis sibi faceret. Recepit enim tertium consulatum

salutem, ut daret, nouerat moderationem hominum, nouerat pudorem, qui non sustinerent tertio consules esse, nisi cum ter consule. Bellorum istud socijs olim periculorum consortibus, parce tamen tribuebatur, quod tu singularibus uiris, ac de te quidem bene, ac fortiter præstitisti, sed in toga meritis, utriusque cura, utriusque uigilantia obstrictus es Cæsar. Sed in principe rarum, ac propè insolitum est, ut se putet obligatum: aut si putet, amet. Debes ergo Cæsar, & soluis. Sed cum ter consules facis, non tibi magnus princeps, sed non ingratus amicus uidearis: quin etiam perquam modica quedam ciuium merita fortune tue uiribus in maius extollis. Efficis enim ut tantum tibi quisque præstitisse uideatur, quantum à te recepit. Quid isti benignitati prece? nisi ut semper obliges, obligeris: incertumque facias, utrum magis expediat ciuibz tuis debere tibi, an præstitisse. Equidem illum antiquum senatum contueri uidebar, cum ter consule assidente, tertio consulem designatum rogari sententiam cernerem. Quantum tunc illi, quantumq; tu? Accidit quidem, ut corpora quamlibet ardua, & excelsa procerioribus admotâ decrescant: item ut altissime ciuium dignitates collatione fastigij tui, quasi deprimantur: quantoque propius ad magnitudinem tuam ascenderint, tantum etiam à sua descendisse uideantur. Illos tamen tu quanquam non potuisti tibi æquare cum uelles, aded in edito loco collocasti, ut tantum super cæteros, quantum infra te cernerentur. Si unius tertium consulatum eundem in annum, in quem tuum contulisses, ingentis animi specimen haberetur. Vt enim felicitatis est, quantum uelis posse, sic magnitudinis uelle, quantum possis. Laudandus quidem & ille, qui tertium consulatum meruit: sed magis sub quo meruit. Magnus, memorandusq; qui

qui tantum præmium cepit, sed maior qui capienti dedit. Quid? quod duos pariter tertio consulatu collegas tui sanctitate decorasti? ut sit nemini dubium, hanc tibi præcipuam causam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum consulatus amplecteretur, & collegam te uni daret. Vterque nuper consulatum alterum gesserat à patre tuo, id est quanto minus quàm à te datum, utriusque adhuc oculis paulo ante dimissi fasces oberrabant, utriusque solennis ille lictorum, & prænunciis clamor auribus inferebat, cum rursus curulis, rursusque purpura, ut olim, cum hostis in proximo, & in summum discrimen adducta Respublica expertum honoribus virum posceret, non consulatus hominibus iisdem, sed iisdem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi beneficiendi uis, ut indulgentiam tuam necessitas æmuletur. Modò prætextas exuerant, resumant; modò lictores abire iusserant, reuocent: modò gratulantes amici recesserant, reuertantur. Hominis ne istud ingenium est? hominis potestas? renouare gaudia, redintegrare lætitiā, nullamque requiem gratulationis dare, neque alia repetendis consulatibus interualla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec unquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna lassetur. Des quamplurimos tertios consulatus: & cum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen pluribus, quibus debeas dare, supersint. Omnium quidem beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium magis, quàm ad similes reddat, præcipue tamen ex horum consulatu non ad partem aliquam senatus, sed ad totum senatum tanta lætitia peruenit, ut eundem honorem omnes sibi & dedisse & accepisse uideantur. Nempe enim hi sunt, quos senatus cum publicis sumptibus minuendis optimum quæque præficeret, elegit equidem

idem primos. Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Caesaris insinuauit. An parum sepe experti sumus hanc esse rerum conditionem, ut Senatus fauor apud principem aut prosit, aut noceat? Nonne paulò antè nihil magis exultare erat, quàm illa principis cogitatio? hunc senatus probat, hic senatui charus est: oderat quos nos amaremus, sed & nos quos ille. Nunc inter principem, senatumque dignissimam cuiusque charitate certatur: demonstramus inuicem, credimus inuicem, quodq; maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. Proinde Patres c. facite aperte, diligite constanter. Non iam dissimulandus est amor, ne noceat: non premendum odium, ne prosit: eadem Caesar, quæ senatus probat, improbatq; uos ille presentis, uos etiam absenteis in consilio habet, tertio consulēs fecit, quos uos elegeratis, & fecit hoc ordine, quo electi à uobis erant. * Magnus uterque uidetur, siue eosdem * Magnum maxime diligit, quos scit nobis esse charissimos: siue illis utrumq; neminem præfert, quamuis aliquem magis amet. Propositi sunt senioribus præmia, iuuenibus exempla: adeant, frequentent securas tandem ac patenteis domos. Quisquis probatos senatui uiros suscipit, hic maxime principem promeretur: sibi enim ad crescere putat, quod cuique adstruatur: nullamq; in eo gloriam ponit, quòd sit omnibus maior, nisi maximam fuerint, quibus maior est. Persta Caesar in ista ratione propositi, taleisq; nos crede, qualis fama cuiusque est: huic aureis, huic oculos intende: ne respereris clandestinas existimationes: nullisq; magis quàm audientibus insidiantis susurros. Melius omnibus, quàm singulis creditur. Singulis enim decipere & decipi possunt: nemo omneis, neminem omnes fefellerunt. Reuertor iam ad consulum tuum, etsi sunt quædam ad consulum quidem

z

pertin

pertinentia ante consulatum tamen, in primis quod comi-
 tijs tuis interfuisti candidatus, non consulatus tantum, sed
 immortalitatis, & gloriæ & exempli, quod sequerentur
 boni principes, mali mirarentur. Vidit te populus Roma.
 in illa uetere potestatis suæ sede: perpeffus es longum illud
 carmen comitiorum, nec iam irridendam moram: consulq;
 sic factus es, ut unus ex nobis, quos facis consules. Quotus
 quisque principum antecedentium honorem istum, aut con-
 sulatui habuit, aut populo? non alij marci somno, hester-
 naq; cæna redundantes comitiorum suorum nuncios oppe-
 riebantur? Alij sanè percuigiles & insomnes, sed intra cu-
 bilia sua illis ipsis consulibus, à quibus consules renuncia-
 bantur, exilia, & cædem machinabantur. O praua, & in-
 scia veræ maiestatis ambitio, concupiscere honorem, quem
 dedigneris: dedignari, quem concupiscas? cumq; ex proxi-
 mis hortis campum, & comitia prospectes, sic ab illis ab-
 esse, tanquam Danubio, Rhenoq; dirimare, auerferis tu ho-
 nori tuo sperata suffragia: renunciariq; te consulcm inuisi-
 se contentus, liberæ civitati ne simulationem quidem ser-
 ues? abstineas denique comitijs abstrusus, atque abdius,
 quasi illic tibi non consulatus detur, sed abrogetur impe-
 rium. Hæc persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi ui-
 derentur principes esse desinere, si quid facerent tanquam
 fenatores. Plerique tamen non tam superbia, quàm metu
 quodam submouebantur: an stuprorum sibi, incestarumq;
 noctium conscij auspicia polluere, sacratumq; campum ne-
 phario auderent contaminare uestigio? non adeò deos ho-
 minesq; contempserant, ut in illa spatiosissima sede homi-
 num, deorumq; coniectos in se oculos ferre, ac perpeti pos-
 sent. Tibi contra & moderatio tua suasit, & sanctitas, ut
 te & religioni deorum, & iudicijs hominum exhiberes.

Alij

Alij consulum ante, quam acciperent, tu & dum acci-
 pis, meruisti. Peracta erant solennia comitiorum, si prin-
 cipem cogitares: iamq; se omnis turba commouerat, cum
 tu mirantibus cunctis accedis ad consulis sellam: adigendum
 te prebes, in uerba principibus ignota, nisi cum iurare co-
 gerent alios. Vides quam necessarium fuit consulum non
 recusare? non putassemus istud ficturum te fuisse, si recu-
 sasses. Stupro Patres conscripti necdum satis aut oculis meis,
 aut auribus credo, atque identidem me an audierim, an ui-
 derim interrogo. Imperator ergo, & Caesar, & Augu-
 stus Pontifex maximus stetit ante gremium consulis? se-
 ditq; consul principe ante se stante? & sedit inturbatus,
 interritus, & tanquam ita fieri soleret? quinetiam sedens
 stanti præbuit iusiurandum: & ille iurauit, expressit, ex-
 planauitq; uerba, quibus caput suum domum suam, si sci-
 enter fessisset, deorum iræ consecraret. Ingens Caesar, &
 par gloria tua siue fecerint istud postea principes, siue non
 fecerint. Vlla ne satis prædicatio digna est? idem tertio
 consulem fecisse, quod primo? idem principem, quod pri-
 uatum? idem imperatorem, quod sub imperatore? Nescio
 iam nescio pulchrius ne sit istud, quod præcunte nullo,
 an hoc quod alio præcunte iurasti. In rostris quoque simili
 religione ipse te legibus subieciisti. Legibus Caesar, quas
 nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius uis tibi licere,
 quam nobis: sic fit ut nos tibi plus uelimus. Quod ego nunc
 primum audio, nunc primum disco: non est princeps supra
 leges, sed leges supra principem, idemq; Cesari consuli,
 quod cæteris non licet, iurat in legem attendentibus dijs:
 nam cui magis, quam Cesari attendant? iurat obseruanti-
 bus ijs, quibus idem iurandum est, non ignarus aliqui ne-
 min religiosius, quod iurauerit, custodiendum, quam cuius

maxime interest non peierare . Itaque & abiturus consula-
 latu iurasti te nihil contra leges fecisse . Magnum hoc e-
 rat , cum promitteres , maius postquam præstisti . Iam to-
 ties procedere in rostra , inascensumq; illū superbie prin-
 cipum locum terere , hic suscipere , hic ponere magistra-
 tus , quā dignum te , quāq; diuersum consuetudine illo-
 rum , qui pauculis diebus gestum consulatum , unò non ge-
 stum abijciebant per edictum ? hoc pro concione , pro ro-
 stris , pro iureiurando scilicet , ut primis extrema congrue-
 rent , utq; hoc solo intelligerentur ipsi consules fuisse ,
 quòd alij non fuissent . Non transiliui Patres conscripti
 Principis nostri consulatum , sed eundem in locum contu-
 li , quicquid de iureiurando dicendum erat . Neq; enim ut
 in sterili , ieiunaq; materia eandem speciem laudis deduce-
 re , ac spargere , atque identidem tractare debemus . Illux-
 rat primus consulatus tui dies , quo tu curiam ingressus ,
 nunc singulos , nunc uniuersos adhortatus es resurgere li-
 bertatem , capeffere quasi communis imperij curas , inuigi-
 lare publicis utilitatibus , & insurgere . Omnes ante te ea-
 dem ista dixerunt , nemini tamen ante te creditū est . Erant
 sub oculis naufragia multorum , quos insidiosa tranquilli-
 tate prouectos improuisus turbo perculerat . Quod enim
 tam infidum mare , quā blanditiæ principum illorū , qui-
 bus tanta lenitas , tanta fraus , ut facilius esset iratos , quā
 propitios habere ? Te uero securi , & alacres quò uocat ,
 sequimur . Iubes esse liberos ? crimus : iubes , quæ senimus
 promere in medium ? proferemus . Neq; enim adhuc igna-
 uia quadam , & insito torpore cessauimus . Terror , & me-
 tus , & misera illa ex periculis facta prudentia monebat ,
 ut à repub . (erat autem omnino nulla respublica) oculos ,
 aureis , animos , auerteremus . At nunc tua dextera , tuisq;
 promissis

promissis freti & innixi, obsepta diutina seruitute ora re-
 scramus, frenatamq; tot malis linguam resolvimus. Vis e-
 nim taleis esse nos, qualeis iubes: nihilq; exhortationibus
 tuis fucatum, nihil subdolum, deniq; quod credentem falle-
 re paret non sine periculo fallentis. Neq; enim unquam de-
 ceptus est princeps, nisi qui prius ipse decepit. Equidem
 hunc parentis publici sensum, cum exhortatione eius, tum
 pronuntiatione ipsa perspexisse uideor. Quæ enim illa gra-
 uitas sententiarum: quàm inaffectata ueritas uerborum?
 quæ adscueratio in uoce? quæ affirmatio in uultu? quanta
 in oculis, habitu, gestu, toto deniq; corpore fides? Tenebit
 ergo semper, quod suaserit: scietq; nos, quoties libertatem,
 quam dedit, experiemur, sibi parere: nec uerendum est, ne
 incautos putet, si fidelitate temporum constanter utamur,
 quos meminit sub malo principe aliter uixisse. Nuncupa-
 re uota, & pro æternitate imperij, & pro salute ciuium
 imò pro salute principum, ac propter illos pro æternitate
 imperij solebamus. Hæc pro imperio nostro, in quæ sint
 uerba suscepta, operæpretium est adnotare, Si bene Rem-
 pub. & ex utilitate omnium rexeris. Digna uota, quæ sem-
 per suscipiantur, semperq; soluantur. Egit cum dijs, ipso
 te autore Caesar Respub. ut te sospitem, incolumemq; præ-
 starent, si tu cæteros præstitisses: si contrà, illi quoq; à cu-
 stodia tui corporis oculos dimouerent: teq; relinquerent
 uotis, quæ non palàm susciperentur. Alij se superstites rei-
 pub. optabant, faciebantq;. Tibi salus tua inuisa est, si non
 sit cum Reipub. salute coniuncta, nihil pro te pateris opta-
 ri, nisi expediat optantibus, omnibusq; annis in consilium
 de te deos mittis, exigisq; ut sententiam suam mutent, si
 talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenit conscientia
 Caesar, pacisceris cum dijs, ut te, si mereberis, seruent: cum

scias, an merearis, neminem magis quam deos scire. Nonne nobis Patres conscripti. hæc diebus ac noctibus agitare secum uidetur? Ego quidem in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam præfecti manum armaui: sed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor, quæso, imò et obtestor, ne unquam pro me uota Respub. inuita suscipiat, aut si suscepit, inuita ne debeat. Capis ergo Cæsar salutis tuæ gloriosissimum fructum ex consensu deorum: nam cum excipias, ut ita demum te Dei seruent, si bene Rempublicam et ex utilitate omnium texeris, certus es, te bene Rempublicam gerere, cum seruent. Itaque securus tibi, et letus dies erit, qui principes alios cura, et metu destinebat, cum suspensi, et attoniti, parumque confisi patientia nostra, hinc atque inde publicæ seruitutis nuntios expectarent, ac si forte aliquos flumina, nixes, uenti præpedissent, statim hoc illud esse credebant, quod merebantur: nec erat discrimen ullum pauoris, propterea, quod cum à malo principe tanquam successor timeatur, quisquis est dignior, cum sit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam secretitatem non mora nuntiorum, non literarum tarditas differt: scis tibi ubique iurari, cum ipse iuraueris omnibus. Nemo hoc sibi non præstat: amamus quidem te in quantum mereris: istud tamen non tui facimus amore, sed nostri: nec unquam illucescat dies, quo pro te nuncupet uota non utilitas nostra, sed fides Cæsar. Turpis tutela principis, cui potest imputari. Queri libet, quod in secreta nostra non inquirant principes, nisi quos odimus. Nam si eadem cura bonis, quæ malis esset, quam ubique admirationem tui, quod gaudium exultationemque deprehenderes? quos omnium cum coniugibus, ac liberis, quos etiam cum domesticis d-ris, sociisque sermones? Scires mollissimis istis auribus parci: et alioq

et alioqui cum sint odium amorq; contraria, hoc perquam simile habent, quod ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberius malos odimus. Cepisti tamen et affectus nostri, et iudicii experimentum, quantum maximum presens capere potuisti illo die, quo sollicitudini, pudoriq; candidatorum ita consuluisti, ne ullius gaudium alterius tristitia turbaret: alij cum lætitia, alij cum spe recesserunt, multis gratulandum: nemo consolandus fuit. Nec ideo se- gnius iuuenes nostros exhortatus es, consulatum circumi- rent, senatui supplicarent, atque ita à principe sperent honores, si à Senatu petissent. Quo quidem in loco, si qui- bus opus exemplo, adiecisti, ut te imitarentur. Arduum Cæ- sar exemplum, et quod imitari non magis quisq; candida- torum, quam principum possit. Quis enim uel uno die re- uerentior Senatus candidatus, quam tu? cum omni uita, tum illo ipso tempore, quo iudicas de candidatis? An aliud à te quam Senatus reuerentia obtinuit? ut iuuenibus cla- rissimæ gentis debitum generi honorem, sed antè quam de- beretur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed illustratur à principe: tandem illos ingentium uirorum nepotes illos posteros libertatis nec terret Cæsar, nec pa- uet: quinimo, festinatis honoribus amplificat, atq; auget, et maioribus suis reddit, si quid usquam stirpis antiquæ, si quid residuæ claritatis, hoc amplexatur, et refouet, et in- usum Rcip. promit. Sunt in honore hominum, in hono- re famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæsaris, cuius hæc intentio est, ut nobileis et conseruet, et efficiat. Præfuerat prouinciæ quæstor unus ex candidatis. in quem ea ciuitas amplissima reditus egregia constitutio- ne iudauerat, hoc senatui allegandum putasti. Cur enim te principe, qui generis tui claritati uirtute superasti, dete-

rrior esset conditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quàm eorum, qui parenteis habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper hæc nuncies, nec poenis malorum, sed bonorum præmijs bonos facias. Accensa est iuventus, crexitq; animos ad æmulandum, quod laudari uidebat: nec fuit quisquam, quem non hæc cogitatio subiret, cum sciret quicquid à quoque in provincia bene fieret, omnia te scire. Vtile est Cæsar, & salutare præsidibus prouinciarum hanc habere fiduciam, paratum esse sanctitati industriae suæ maximum præmium, iudicium principis, suffragium principis. Adhuc autem quamlibet syncera, rectaq; ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat: amen misera, sed uera reputatio. Vides enim si quid bene fecero, nesciat Cæsar: aut si scierit, testimonium non reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas principum, cum male consultis impunitatem, recte factis nullum præmium polliceretur: nec illos à crimine, & hos deterrebat à laude. At nunc si bene aliquis prouinciam rexit, huic quæsitæ uirtute dignitas offertur: patet enim omnibus honoris, & gloriæ campus: ex hoc quisque quod cupit, petat, & affectus sibi debeat. Prouincijs quoque in posterum & iniuriarum metum, & accusandi necessitatem remisisti. Nam si præfuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur: & alioqui mihi magis prodesse candidato ad sequentes honores, quàm peractos optime magistratus. Magistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego, qui prouinciam rexit, non tantum codicillos amicorum, nec urbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta ciuitatum alleget. Næ suffragijs consularium uirorum urbes, populi, gentes inseruntur. Efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere.

gere. iam quo ad sensu senatus, quo gaudio exceptum est, cum candidatis, ut queng; nominaueras, osculo occurreres: deurus quidem in planum, & quasi unus ex gratulantibus. Te mirer magis, an improbem illos, qui effecerunt, ut illud magnum uideretur: cum uelut affixi curulibus suis manum tantum, & hanc cunctanter, & pigre, & imputantibus similes promerent. Contigit ergo oculis nostris insolita facies, princeps & candidatus aequales & simul stantes, intueri que parem accipientibus honorem quidabat. Quod factum tuum à cuncto senatu quàm uera adclamatione celebratum est, tanto maior, tanto augustior. Nam cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si seipse submittat, securus magnitudinis suæ. Neque enim ab ullo periculo fortuna principum longius abest, quàm ab humilitate. Mihi quidem non tam humanitas tua, quàm intentio eius admirabilis uidebatur. Quippe cum orationi oculos, uocem, manum commodares, ut si alij eadem ista mandasses, omnes comitatus numeros obibas: atque etiam cum suffragatorum nomina honore, quo solent, exciperentur, tu quoque inter excipientis eras, & ex ore principis ille senatorius adsensus audiebatur: quod que apud principem perhibere testimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur à principe. Faciebas ergo cum diceres, optimos nec ipsorum modò uita à te, sed iudicium senatus comprobabatur: ornari que se non illos magis, quos laudabas, letabatur. Nam quod precatus es, ut illa ipsa ordinatio comitiorum bene, ac feliciter euentret nobis, reipub. nonne tibi tale est, ut nos hunc ordinem uotorum conuere debeat? deos denique obsecrare, ut omnia quæ facis, quæq; facies, proferre cedant tibi, reipub. nobis, uel si breuius sit optandum, ut uni tibi, in quo & resp. & nos sumus?

* cadant

Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduersa, alia secunda principi, & nobis: nunc communia tibi nobiscum tam læta, quam tristia, nec magis sine te nos esse felices, quam tu sine nobis potes. An si posses, in fine uotorum adiecisses, ut ita precibus tuis dii annucrent, si iudicium nostrum mereri perscuerasses? Adcò nihil tibi amore ciuium antiquius, ut antè à nobis, deinde à dijs, atq; ita ab illis amari uelis, si à nobis ameris. Et sanè priorum principum exitus docuit, ne à dijs quidem amari, nisi quos homines ament. Arduum erat has preces tuas laudibus adæquare, adæquauimus tamen. Qui amoris ardor? qui stimuli quæ facies, illas nobis acclamationes subiecerunt? Non nostri Cæsar ingenij, sed tuæ uirtutis, tuorumq; meritorum uoces fuerunt, quas nulla unquam adulatio inuenit, nullus cuiusquam terror expressit. Quem sic timuimus, ut hæc fingeremus? quem sic amauimus, ut hæc fateremur? Nosti necessitatem seruitutis, quando simulè aliquid audisti, & quando dixisti. Multa quidem excogitat inctus, sed quæ appareant quæsitæ ab inuitis: aliud sollicitudinis, aliud securitatis ingenium est: alia tristitum inuentio, alia gaudentium. Neutrum simulationes expresserint: habent sua uerba miseri, sua uerba felices, ut quæ iam maxime eadem ab utrisq; dicantur. Testis ipse es, quæ in omnium ore lætitiæ non amictus cuiquam, non habitus, quem modò extulerat, inde resultantia uocibus testæ: nihilq; tantis clamoribus satis clausum. Quis tunc non è uestigio suo exiuit? quis exiuisse sensit? Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam & imperio. Nam gaudio quoque cogendi uis inest. Nam ergo modum ei tua saltem modestia imposuit? nam quanto magis à te reprimebatur, exarsimus, non contumacia Cæsar: sed ut in tua potestate est, an gaudeamus, ita in quantum

quantum nec in nostra. Comprobasti et ipse adclamationum
nostrarum fidem lacrymarum tuarum ueritate. Vidimus
humefcentis oculos tuos, demissumq; gaudio uultum, tan-
tumq; sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atque
hoc magis incensi sumus, ut precaremur, ne quando tibi
non eadem causa lacrymarum, utq; nonnunquam fron-
tem tuam abstergeres. Hoc ipsum, has sedes, nobis quasi re-
sponsuras interrogemus, uiderint ne unquam principis la-
crymas? at senatus saepe uiderunt. Onerasti futuros prin-
cipes, sed et posteros nostros. Nam et hi a principibus
suis exigent, ut eadem audire mereantur, et illi quod non
audiant indignabuntur. Nihil magis possum proprie di-
cere, quam quod dictum est a cuncto senatu, O te felicem,
quod cum diceremus, non opes sed animum mirabamur.
Est enim demum uera felicitas, felicitate dignum uideri.
Sed cum multa illo die dicta sunt sapienter, et graui-
ter, tum uel in primis hoc, Crede nobis, crede tibi. Magna hoc
fiducia nostri, maiore tamen tui diximus: alius enim fortasse
alium, ipsum se nemo deceperit: introspectat modo uitam,
scq; quid mereatur, interroget. Proinde dabat uocibus no-
stris fidem apud optimum principem, quod apud malos de-
traherat. Quamuis enim faceremus, quæ amantes solent, illi
tamen non amari se, credebant sibi. Super hæc precati su-
mus, ut sic te amarent dii, quemadmodum tu nos. Quis hoc
aut de se, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro no-
bis ipsi quidem hæc fuit summa uotorum, ut nos sic ama-
rent dii, quo modo tu. Est ne uerum, quod inter ista clama-
uimus? O nos felices. quid enim felicius nobis? quibus non
iam illud optandum est, ut nos diligat princeps, sed Di,
quemadmodum princeps. Ciuitas religionibus dedita, sem-
perq; decorum indulgentiam pie merita, nihil felicitati suæ
putat

putat adstrui posse, nisi ut *Dij Cæsare* imitentur. Sed quibus singula confector, & colligo, quasi uero aut oratione complecti, aut memoria consequi possim, quæ uos *P. C.* ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda, & incidenda in ære censuistis? Ante orationes principum tantum eiusmodi genere monumentorum mandari æternitati solebant: acclamationes quidem nostræ patribus curiæ clauderantur: erant enim quibus nec sensus gloriari, nec princeps, possent. Has uero & in uulgus exire, & posteris prodi cum ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit: primum, ut orbis terrarum pietatis nostræ adhiberetur testis & conscius: deinde, ut manifestum esset audere nos de bonis, malisq; principibus non tantum post ipsos iudicare: postremo, ut experimento cognoscere-tur, & ante nos gratos, sed miseros fuisse, quibus esse nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione, quoniam nisi, quibus clamoribus ex postulatam ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres? denique, ut in posterum exemplo prouideres? Discant & principes acclamationes ueras, falsasq; discernere: habeantq; munera tui, quod iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum: non sub-mouenda adulatio, sed non reducenda est, certum est & quæ facere, & quæ debeant audire, si faciant. Quid nunc ego super ea, quæ sum cum toto senatu precatus, pro senatu precer, nisi ut hæreat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protulisti? Ames illum diem, & tamen uincas: noua mercaris, noua audias: eadem enim dici nisi ob eadem facta non possunt. Iam quam antiquum, quam consulare, quod triduum totum senatus sub exemplo patientiæ tuæ ierit, cum interea nihil præter consulem ageres. Interrogant

quisq;

quisq; quod placuit, dissentire, discedere, & copiam iudicij sui Reip. facere, tutum fuit, consuli omnes, atq; etiam dinumerati sumus: uicicq; sententia non prima, sed melior. At quis ante a loqui? quis hiscere audebat, præter miseros illos, qui primi interrogabantur? cæteri quidem desixi, & attenti ipsam illam mutam, ac sedentariam adsentienti necessitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus, solusq; censebat, quod sequerentur omnes, & omnes improbarêt, in primis ipse qui censuerat. Adeo nulla magis omnibus displicent, quam quæ sic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortasse Imperator in Senatu ad reuerentiam eius componebatur, cæterum egressus, statim se recipiebat in principem: omniaq; consularia officia abigere, negligere, contemnere solebat. Ille uero ita consul, ut si tantum consul foret, nihil infra se putabat, nisi quod infra consulem esset: ac primum ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantie principalis, nullius præcursorum tumultus detineret. Vna erat in limine mora consultare aueis, reuereriq; numinum monitus: nemo perturbabatur, nemo submouebatur: tanta uiatoribus quies, tantus pudor fascibus, ut plerūq; aliena turba subsistere & consulem & principem cogeret. Ipsius quidem officium tam modicum, tam temperatum, ut antiquus, aliquisq; magnus consul sub bono principe incedere uideretur. Iter illi sæpius in forum, frequenter tamen & in campum: nam comitia consulum obibat ipse, tantum ex renunciatione eorum uoluptatis, quantum prius ex destinatione capiebat. Stabant candidati ante curulem principis, ut ipse ante consulis steterat, adigebanturq; in uerba, in quæ paulò ante ipse iurauerat princeps, qui tantum putat esse in iureiurando, ut illud & ab alijs exigat. Reliqua

qua pars diei tribunali dabatur. Ibi uero quanta religio æquitatis, quanta legum reuerentia? Adibat aliquis ut principem, respondebat se consulem esse. Nullius ab eo magistratus ius, nullius autoritas imminuta est, aucta etiam: si quidem pleraque ad prætores remittebat, atque ita ut collegas uocaret: non quia popolare, gratumque audientibus, sed quia ita sentiebat. Tantum dignationis in ipso honore ponebat, ut non amplius esse censeret, quod aliquis collega appellaretur à principe, quam quod prætor esset. Ad hæc tam assiduus in tribunali, ut labore refici, ac reparari uideretur. Quis nostrum idem curæ, idem sudoris insumit? quis adeo expetit honoribus aut deseruit, aut sufficit? Et sanè æquum est, tantum cæteris præstare consulibus ipsum, qui consules facit: quippe etiam fortunæ uidebatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturisque amplissimum honorem persuadeat scire se, quid sit, quod daturus sit, sic sit ut illi quoque sciant, quid acceperint. Quo iustius senatus, ut susciperes quartum consulatum, & rogauit, & iussit: Imperij hoc uerbum, non adulationis esse: obsequio tuo crede, quod non alia in re magis aut senatus exigere à te, aut tu præstare senatui debes. Vt enim cæterorum hominum, ita principum illorum* omnium, qui dii sibi uidentur, æuum omne & breue, & fragile est. Itaque optimum quæque niti, & contendere decet, ut post se quoque rei publicæ proffit, moderationis scilicet, iustitiæque monimentis, quæ prima statuere consul potest. Hæc nempe intentio tua, ut libertatem reuoces, ac reducas. Quem ergo honorem magis amare? quod nomen usurpare sepius debes, quoniam quod primum inuenit recuperata libertas? Non est minus ciuile, & principem esse pariter & consulem, quam tantum

*etiam

tam consulem. Habes etiam rationem uerecundiæ collegarum tuorum. Collegarum inquam: ita enim & ipse loqueris, & nos loqui uis: onerosa erit modestiæ illorum tertij consulatus sui recordatio, donec te consulem uideant. Neque enim potest non nimium esse priuatis, quod principi satis est. Annuas Caesar optantibus, quibusq; apud deos esse consueui, quorum potens es ipse uotorum compotes facias. Fortasse sufficiat tibi tertius consulatus, sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit, & induxit, ut te iterum, iterumq; consulem habere cupiamus. Remissius istud contenderemus, si adhuc non sciremus qualis esses futurus. Tolerabilius fuit experimentum tui nobis, quam usum negari. Dabitur ne rursus uidere consulem illum: audiet, reddet, quas proxime uoces præstabitq; gaudium, quantum ipse percipiet? præsidebit letitiæ publicæ autor eius, & causa? tentabitq; affectus nostros, ut solet cohibere, nec poterit? pietati Senatus cum modestia principis felix, speciosumq; certamen seu fuerit uicta, seu uicta. Equidem incognitam quandam, proximamq; maiorem præsumo letitiam. Quis enim est tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem consulem speret, quanto sæpius fuerit? Alius labores, si non continuo desidia, ac uoluptati dedisset, ocio tamen, & quiete recessisset: hic consularibus curis exolutus, principalis resumpsit: tam diligens temperamenti, ut nec consulis officium princeps, nec principis consul appetcret. Videmus ut prouinciarum desiderijs, ut singularum etiam ciuitatum precibus occurrat, nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora, adeunt statim, dimittuntur statim: tandemq; principis fores exclusa legationum turba non obsidet. Quid in omnibus cognitionibus, quam mitis seueritas, quam non dissoluta

dissoluta clementia? non locupletando fisco sedes, nec aliud
 tibi sententiæ tuæ prælium, quàm bene iudicasse. Stant an-
 te te litigatores non de fortunis suis, sed de tua existima-
 tione solliciti: nec tam uerentur, quid de causa sua, quàm
 quid de moribus sentias. O ueri principis, atque etiam con-
 sulis, reconciliare æmulas ciuitates, tumentesq; populos nò
 imperio magis, quàm ratione compescere: intercedere in-
 quitatibus magistratuum, infestumq; reddere, quicquid fieri
 non oportuerit. Postremo uelocissimi sydæris mere omnia
 inuisere, omnia audire, et undecunq; inuocatum, statim ue-
 lut numen adesse, et adstare. Talia esse crediderim, quæ
 ipse mundi parens temperat nutu, si quando oculos demi-
 sit in terras, et facta mortalium inter diuina opera nume-
 rari dignatus est, quibus nunc per te liber, solutusq; coelo
 tantum uacat, postquam te dedit, qui erga omne hominum
 genus uice sua fungereris. Fungaris enim, sufficisq; man-
 danti, cum tibi dies omnis summa cum utilitate nostra sum-
 ma cum tua laude condatur. Quod si quando cum influen-
 tibus negotijs paria fecisti, instar reflectionis existimas:
 mutationem laboris. Quæ enim remissio tibi, nisi lustrare
 salus? excutere cubilibus feras? superare immensa mon-
 tium iuga, et horrentibus scopulis gradum inferre? nullius
 manu, nullius uestigio adiutus atq; inter hæc pia mente ad-
 ire lucos? et occurrere numinibus? Olim hæc experientia
 iuuentutis, hæc uoluptas erat: his artibus futuri duces im-
 buebantur, certare cum fugacibus feris, cursu: cum audaci-
 bus, robore: cum callidis, astu: nec mediocre pacis decus ha-
 bebatur submota campis irruptio ferarum, et obsidione
 quadam liberatus agrestium labor. Vsurpabant gloriam
 istam illi quoq; principes, qui obire non poterant: usurpa-
 bant autem ita ut domitas, fractasq; claustris feras, ac deinde
 in ipso

in ipforum quidem ludibrium emissas mentita sagacitate
 colligerent. Huic par capiendi, querendiq; sudor, sum-
 musq; et idem gratissimus labor inuenire. Enimvero si-
 quando placuit idem corporis robur in maria proferre,
 non ille fluitantia uela aut oculis sequitur, aut manibus: sed
 nunc gubernaculis adsidet, nunc cum ualentissimo quoq;
 sodalium certat frangere fluctus, domitare uentos reluctan-
 teis, remisq; transfretare obstantia freta. Quantum dissimi-
 lus illi, qui non Albani lacus ocium, Baiani; torporem, et
 silentium ferre, non pulsum saltem, fragoremq; remorum
 perpeti poterat, quin ad singulos ictus turpi formidine
 horresceret? Itaq; procul ab omni sono inconcussus ipse, et
 immotus religato, reuinctoq; nauigio, non secus ac piacu-
 lum aliquod trahebatur: foeda facies, cum Pop. Rom. im-
 perator alienum cursum, alienumq; rectorem uelut capta
 naue sequeretur. Nec deformitate ista saltem flumina care-
 ant, atq; amnes, Danubius ac Rhenus tantum illud nostri
 dedecoris uehere gaudebant non minore cum pudore im-
 perij, quod hæc Romanæ aquilæ, Romana signa, Roma-
 na deniq; ripa, quàm quod hostium prospectarent: hostium,
 quibus moris est eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut
 campis superflua, nunc liquida, ac defrentia lustrare na-
 uigijs, nand oq; superare. Nec uerò laudauim per se ma-
 gnopere duritiem corporis ac lacertorum: sed si his uali-
 dior toto corpore animus imperitet, quem non fortune in-
 dulgentiæ molliant, non copię principales ad segnitiam,
 luxumq; detorqueant: tunc ego seu montibus, seu mari exer-
 ceatur, et latum opere corpus, et crescentia laboribus me
 bramirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dea-
 rum ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarum magis,
 quàm his artibus inclaruisse. Simul cogito, cum sint ista lu-

A

dus

dus, & auocamentum huius, ille serie, & intentæ, & à quibus se in tale ocium recipit, uoluptates. Sunt enim uoluptates, quibus optime de cuiusque grauitate, sanctitate, temperantia creditur. Iam quis adeò dissolutus, cuius non occupationibus aliqua species seueritatis insidat? Ocio prodimur. An non plerique principes hoc idem tempus in aleam, stupra, luxum, conferebant? cum scriarum laxamenta curarum, uitiorum contentione supplerent. Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum esse patitur: principum uerò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosq; secessus recludit: omniaq; arcana noscenda fama proponit, atque explicat. Sed tibi Cæsar nihil accommodatiùs fuerit ad gloriam, quàm penitus inspicere. Sunt quidem præclara, quæ in publicum profers, sed non minora ea, quæ limine tenes. Est magnificum, quòd te ab omni contagione uitiorum reprimis, ac reuocas: sed magnificentius, quòd tuos. Quantò enim magis arduum est alios præstare, quam se, tantò laudabilius, quòd cum ipse sis optimus, omnes circa te similes tui effecisti. Multis illustribus dedecori fuit aut inconsultius uxor adsumpta, aut retenta patientius, ita foris claros domestica destruebat infamia: & ne maximè ciues haberentur, hoc efficiebat, quòd mariti minores erant. Tibi uxor in decus, & gloriam cedit. Quid enim illa sanctius? quid antiquius? Nonne si pontifici maximo deligenda sit coniux, aut hanc, aut similem (ubi est autem similis?) elegerit quàm illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi gaudium uendicat? quàm constanter non potentiam tuam, sed ipsum te reueretur? Idem estis inuicem quod fuistis, probatis ex æquo: nihilque uobis felicitas addidit, nisi quòd scire cœpistis, quàm bene uterque uestrum felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu: quàm parca comitatus

quàm

quam civilis incessu? mariti hoc opus, qui ita imbuat, ita instituit: nam uxori sufficit obsequij gloria. At cum uideat quam te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non et ipsa cura silentio incedat? ingredientemq; pedibus maritum inquantum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiam si diuersa tu facias. Sub hac uero modestia uiri quantam debet uerecundiam uxor marito, femina sibi? Soror autem tua, ut se sororem esse meminit, ut in illa tua simplicitate, tua ueritas, tuus candor agnoscitur? ut si quis eam uxori tue conferat, dubitare cogatur, utrum sit efficacius, ad reuerentium bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam arduum ad similitudines, quam emulatio, in feminis praeserim: ea porro maximè nascitur ex coniunctione, aliter aequalitate, exardescit inuidia, cuius finis est odium. Quo quidem admirabilis existimandū est, quod mulieribus duabus in una domo, pariq; fortuna nullum certamen, nulla contentio est. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt: cumq; te utraque effusissime diligit, nihil sua putant interesse, utram tu magis ames: idemq; utrique propositum, idem tenor uitae, nihilq; ex quo sentias duas esse. Te enim imitari, te subsequi student: ideo utraq; mores eosdem, quia utraq; tuos habet. Inde moderatio, inde etiam perpetua securitas: neque enim unquam periclitabuntur esse priuatae, quae non desierunt. Obtulerat illis Senatus cognomen Augustarum, quod certatim deprecatae sunt, quandiu appellationem Patris patrie tu recusasses: seu quod plus esse in eo iudicabant, si uxor, et soror tua, quam si augustae dicrentur. Sed quaecumque illis ratio tantam modestiam suauis, hoc magis digne sunt, quae in animis nostris et sint, et habeantur Augustae, quia non uocantur. Quid enim laudabilius feminis, quam si uerum honorem non in splendore titulorum, sed

LIBRO

A 2

in

DEL 13

ayuntamiento de Madrid

in iudicijs hominum reponant: magnisq; nomunibus pare-
 se faciant, etiam dum recusant? Iam etiam & in privato-
 rum animis exoleuerat priscum mortalium bonum amici-
 tia, cuius in locum migrauerant adsentationes, blanditiæ, &
 peior ordo, amoris simulatio: etenim in Principum domo
 nomen tantum amicitia inane scilicet, irrisumq; remane-
 bat. Nam quæ poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi
 alij domini, alij serui uidebantur? Tu hanc pulsam & er-
 rantem reduxisti. Habes amicos, quia amicus ipse es: neque
 enim ut alia subiectus, ita amor imperatur: neque est ullus
 affectus tam erectus, & liber, & dominationis impatiens,
 nec qui magis uices exigat. Potest fortasse princeps ini-
 que, potest tamen odio esse nonnullis: etiam si ipse non ode-
 rit amari, nisi ipse amet, non potest. Diligis ergo, cum dili-
 garis, & in eo, quod utrique honestissimum est, tota gloria
 tua est, qui superior factus, descendis in omnia familiari-
 tatis officia, & in amicum ex imperatore submutteris: imò
 tunc maxime imperator, cum amicum ex imperatore agis.
 Et enim cum plurimis amicitijs fortuna principū indigeat,
 præcipuum est principis opus, amicos parare. Placeat tibi
 semper hæc secta, & cum alias uirtutes tuas, tum hanc con-
 stantissime teneas: nec unquam persuadeatur humile esse
 principi, nisi odisse. Iucundissimum est in rebus humanis
 amari, sed non minus amare: quorum utroque ita fruieris, ut
 cum ipse ardentissime diligas, adhuc tamen ardentius dili-
 garis. Primum, quia facilius est unum amare, quam multos:
 deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tan-
 ta, ut nemo possit te, nisi ingratus, non magis amare. Ope-
 re pretium est referre, quod tormentum tibi iniunxeris,
 ne quid amico negares: dimisisti optimum uirum, tibi que
 charissimum inuitus, & tristis, & quasi retinere non pos-
 ses

ses: quantum amares eum, desiderio expertus es, distra-
tus, separatusq; dum cedis, & uinceris. Ita quod fando
inauditum, cum princeps, & principis amicus diuersa uel-
letis, id potius factum est, quod amicus uolebat. O rem me-
morie, literisq; mandandam, præfectum prætorij non ex
ingerentibus, sed ex subtrahentibus legere: eundemq; ocio,
quem pertinaciter amet, reddere: cumq; sis ipse distentus
imperij curis, non quietis gloriam cuiquam inuidere. In-
telligimus Cæsar, quantum tibi pro laboriosa ista statio-
ne, & exercitijs debeamus, cum ocium à te tanquam res opti-
ma & petatur, & detur. Quam ego audio confusionem
tuam fuisse, cum digredientem prosequereris: prosequut-
us enim nec temperasti tibi, quo minus exeunti in litore
amplexus osculum ferres. Stetit Cæsar in illa amicitie spe-
cula, precatusq; maria, celeremq; si tamen ipse uoluisset,
recursum, nec sustinuit recedentem, non etiam atque etiam
uotis, lacrymis sequi. Nam de liberalitate taceo: quibus
enim muneribus æquari hæc cura principis, hæc patien-
tia potest? qua meruisti, ut ille sibi nimum fortis, ac propè
durus uideretur. Nec dubito, quin agitauerit secum, an gu-
bernacula retorqueret: & fecisset, nisi quod penè ipso con-
tubernio principis felicius, iucundiusq; est desiderare prin-
cipem. Et ille quidem ut maxima fructus suscepti, ita maio-
re depositi officij gloria fruitur: tu autem facilitate ista con-
sequutus es, ne quem retinere uidearis inuitum. Ciuille hoc
erat, & parenti publico conuenientissimum nihil cogere:
semperq; meminisse, nullam tantam potestatem cuiquam da-
ri posse, ut non sit gratior potestate libertas. Dignus es Cæ-
sar, qui officia mandes deponere optantibus, qui petentibus
uacationem inuitus quidem, sed tamen tribuas: qui ab ami-
cis orantibus requiem, non te relinqui putes, qui semper

inuenias & quos ex ocio reuoces, & quos ocio reddas. Vos quoque, quos parens noster familiariter inspicere dignatur, fouete iudicium eius, quod de nobis habet. hic uester labor est. Princeps enim cum in uno probauit amare se scire, uacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidem, quis mediocriter diligit, cum leges amandi non det, sed accipiat? hic praesens, ille mauult absens amari, uterque ametur, ut mauult, nemo in tedium praesentia, nemo in obliuionem absentia ueniat: tenet quisque locum, quem semper meruit: faciliusque est, ut oculis eius uultus absentis, quam ut animo charitas excidat. Plerique principes, cum essent ciuium domini, libertorum erant serui, horum consilijs, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos praeturae etiam, & sacerdotia, & consulatus, imò & ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes, abundeque sufficere his credis, si probi & frugales existimentur. Scis enim praecipuum esse indicium non magni principis magnos libertos. Ac primum neminem in usu habes, nisi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo cuiquam principum dilectum, statimque hos ipsos quotidie deinde in formas, ut se non tua fortuna, sed sua metiantur: & tanto magis digni, quibus honor omnis praestetur à nobis, quia non est necesse. Iustis ne de causis S. P. Q. R. Optimi tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem, & in medio posuit, nouum tamen, scias neminem ante meruisse, quod non erat excogitandum, si quis meruisset. An futius fuit felicem uocare? quod non moribus, sed fortunae datum est. Satius magnum? cui plus inuidiae, quam pulchritudinis inest. Adoptauit te optimus princeps in suum, Senatus in optimi nomen. Hoc tibi tam proprium, quam paternum, nec magis defini-

nūc, distincteq; designat, qui Traianum, quā qui optimū
appellat, ut olim frugalitate Pisones, sapientia Lelij, pie-
tate Metelli monstrabantur: quæ simul omnia uno isto no-
mine continentur: nec uideri potest optimus, nisi qui est o-
mnibus optimis in sua cuiusque laude præstantior. Merito
tibi ergo post cæteras appellationes hæc est addita, ut ma-
ior. Minus est enim Imperatorem & Cæsarem, & Augu-
stum, quā omnibus Imperatoribus, & Cæsaribus, & Au-
gustis esse meliorem. Ideoq; ille parens hominū deorumq;
optimi prius, deinde maximi nomīne colitur: quo præcla-
rior laus tua, quem non minus constat optimū esse, quā
maximum. Adsecutus es nomen, quod ad alium transire
non possit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in
malo falsum: quod licet omnes postea usurpent, semper
tamen agnosceatur ut tuum. Etenim ut nomine Augusti ad-
monemur eius cui primum dicatum est: ita hæc Optimi ap-
pellatio nunquam memoriæ hominū sine te recurret: quo-
tiesq; posteri nostri optimum aliquem uocare cogentur,
toties recordabuntur, quis meruerit uocari. Quāto nunc
diue Nerus gaudio siueris, cum uides & esse optimum, &
dici quem tanquam optimum elegisti? Quā letum tibi,
quod comparatus filio tuo uinceris? Neque enim alio ma-
gis approbatur animi tui magnitudo, quā quod optimus
ipse non timuisti eligere meliorem. Sed & tu pater Tra-
iane, nam tu quoque si non sydera, proximam tamen syde-
ribus obtines sedem, quantam percipis uoluptatem, cum il-
lum tribunum, illum militem tuum, tantum imperatorem
tantum principem cernis: cumq; eo, qui adoptauit amicissi-
mè contendis, pulchrius fuisse genuisse talem, an elegisse?
Maeste uterque ingenti in Rempub. merito, cui hoc tantum
boni contulisti, licet alteri uestrum filij uirtūs triumphaba-

A 4 lia,

lia, cœlum alteri dederit. Non minor tamen uestra laus, quòd ista per filium, quàm si ipsi meruissetis. Scio Patres c. cum cæteros ciueis, tum præcipue consules oportere sic affici, ut se publice magis, quàm priuatim obligatos putent. Vt enim malos principes rectius, pulchriorib; ex communibus iniurijs odisse, quàm proprijs: ita boni speciosius amantur ob ea, quæ generi humano, quàm quæ hominibus præstant. Quia tamen in consuetudinem uenit, ut consules publica gratiarum actione perlata, suorum quoque nomine quantum debeant principi, profiteantur: concedite me non pro me magis munere isto, quàm pro collega meo Cornuto Tertullo consulari uiro fungi. Cur enim non pro illo quoque gratias agam, pro quo non minus debeo: præsertim cum indulgentissimus imperator in concordia nostra ea præstiterit ambobus, quæ si tantum in alterum contulisset, ambos tamen aequaliter obligasset. Vtrunque nostrum ille optimi cuiusque spoliator, & carnifex, stragibus amicorum, & in proximum iacto fulmine afflauerat: iisdem enim amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus: ac sicut nunc spes, gaudiumq; ita tunc communis nobis dolor, & metus erat. Habuerat hunc honorem periculis nostris diuus Nerva, ut nos, etsi minus ut bonos, tamen promouere uellet: quia mutati seculi signum & hoc esset, quòd florerent, quorum præcipuum uotum antè fuerat, ut memoriæ principis elaberentur. Non dum biennium compleueramus in officio laboriosissimo, & maximo, cum tu nobis optime principum, fortissimè imperatorum consulatum obtulisti, ut ad summum honorem gloria celeritatis accederet. Tantum inter te & illos principes interest, qui beneficijs suis commendationem ex difficultate captabant: gratioresq; accipientibus honores arbitrab

arbitrabantur, si prius illos desperatio. & tedium, & si-
 milis repulse mora in notam quandam, pudoremq; uer-
 tissent. Obstat uercundia, quo minus percenseamus, quo
 utrumq; nostrum testimonio ornatis, ut amore recti, amore
 reipub. priscis illis consulibus equaueris, merito necne,
 neutram in partem decernere audeamus: quia nec fas est
 affirmationi tue derogare, & onerosum confiteri uera
 esse, quæ de nobis præsertim tam magnifica dixisti. Tu
 tamen dignus es, qui eos consules facias, de quibus pos-
 sit ista prædicare. Tribuas ueniam, quod inter hæc bene-
 ficia tua gratissimum est nobis, quod nos rursus collegas
 esse uoluisti: ita charitas mutua, ita congruens tenor uitæ,
 ita una eademq; ratio propositi postulabat, cuius ea uis,
 ut morum similitudo concordie nostræ gloriam minuatur: ac
 perinde sit mirum, si alter nostrum à collega, ac si à seipso
 dissentiat. Non ergo temporarium, & subitum est, quod
 uterque collegæ consulatu tanquam iterum suo gaudet, nisi
 quod tamen qui rursus consules fiunt, bis quidem, sed tempo-
 ribus diuersis obligantur: nos duos consulatus accipimus
 simul, simul gerimus: alterq; in altero consul. sed iterum &
 pariter sumus. Illud uerò quàm insigne? quod nobis præ-
 fectis atario consulatum antè, quàm successorem dedisti?
 Aucta est dignitas dignitate, neque continuatus tantum, sed
 geminatus est honor, finemq; potestatis alterius tanquam pa-
 rum esset excipere, præuenit. Tanta tibi integritatis nostræ
 fiducia fuit, ut non dubitares te salua diligentia tue ratione
 esse facturum, si non post maximum officium priuatos esse
 non sineres. Quid quod eundem in annum consulatum no-
 strum contulisti? Ergo non alia nos pagina, quàm te consu-
 lem accipiet, & nostra quoque nomina addentur fastis, qui-
 bus ipse prescriberis. Tu comitijs nostris præsidere, tu

A 5

nobis

nobis sanctissimum illud carmen præire dignatus es, iudicio consules facti, tua uoce renunciati sumus, ut idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator existeres. Nam quod cum potissimum mensem attribulsi, quem tuus natalis exornat, quam pulchrum nobis quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio lætum, qui principem abstulit pessimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit? Nos sub oculis tuis augustior solito currus accipiet, nos inter secunda omnia, & uota certantia, quæ præsentì tibi conferentur, uehementius alacres, & incerti ex utra parte maior auribus nostris accidat clamor. Super omnia tamen prædicandum uidetur, quod pateris consules esse, quos fecisti: quippe nullum periculum, nullus ex principe metus consularis animos debilitat, & frangit: nihil inuitis audiendum, nihil coactis discernendum crit. Manet, manebitq; honori ueneratio sua, nec securitatem autoritate perdemus. Ac si quid fortè ex consularis fastigio fuerit diminutum, nostra hæc erit culpa, non seculi: Licet enim quantum ad principem, licet taleis consules agere, qualeis ante principes erant. Vllam ne tibi pro beneficijs referre gratiam parem possumus, nisi tantum illam, ut semper nos meminerimus cōsules fuisse, & consules tuos? Ea sentiamus, ea censeamus, quæ consularibus digna sunt. Ita uersimur in Rep. ut credamus esse remp. non consilium nostrum, non operam subtrahamus, nec disiunctos nos, & quasi dimissos consulatu, sed quasi adstrictos & deuinctos putemus: eundemq; locum laboris & curæ, quem reuerentia, dignitatisq; teneamus. In fine orationis præsides, custodesq; imperij, * Deos ego Consul pro rebus humanis, ac te præcipue Capitoline Iupiter precor, ut beneficijs tuis faueas, tantisq; addas muneribus perpetuitatem. Audi-

* Diuos ego
Consules

sti, quæ

si quæ malo principi precabamur: exaudi, quæ pro dissimulato optamus. Non te distringimus votis (non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores) simplex, cunctaq; ista complexum unum omnium notum est, salus principis. Nec uerò nouam tibi iniungimus curam: tu enim iam tunc illam in tutelam recepisti, cum prædonis audidissimi faucibus eripuisti. Neque enim sine auxilio tuo cum altissima quæque quaterentur, hic qui omnibus excelsior erat, inconcussus stetit: præteritus est à pessimo principe, qui præteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicij tui signa misisti, cum proficiscens ad exercitum tuo nomine, tuo honore cecisti. Tu uoce Imperatoris, quid sentires, locutus, filium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum elegisti. Quo maiore fiducia iisdem illis votis, quæ ipse pro se nuncupari iubet, oro et obtestor, si bene Rempub. si ex uilitate omnium regit. Primum ut illum nepotibus nostris, ac pronepotibus serues: deinde ut quandoque successorem ei tribuas, quem genuerit, quem formauerit, similemq; fecerit adoptato: aut si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstres quæ aliquem, quem adoptari in capitolio deceat. Vobis Patres C. quantum debeam, publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in prætura modestie, uos in istis officijs etiam, quæ è studijs nostris circatuendos socios iniunxeratis, cuncti constantiæ antiquissimum testimonium perhibuistis. Vos proximè destinationem consulatus mei his adclamationibus approbauistis, ut intelligam etiam atque etiam enitendum mihi, ut hunc consensum uestrum complectar, et teneam, et in dies augeam. Etenim memini tunc uerissime iudicari, meruerit quis honorem necne, cum adeptus est. Vos modo fauete

do fauete huic proposito, & credite, si cursu quondam prouectus ab illo insidiosissimo principe antequam profiteretur odium bonorum, postquam professus est, substitui cum uiderem quæ ad honores compendia paterent, longius iter malui: si malis temporibus inter mæstos & pauciores, bonis inter securos, gaudentesq; numeror: si denique intantum diligo optimum principem, inquantum inuisus pessimo fui. Ego reuerentia uestre sic semper inseruiam, non ut me consulem, & mox consularem, sed ut candidatum consulatus putem.

D I X I.

C. PLINII SE
CVNDI NOVOCO-
MENSIS DE VIRIS IL-
LUSTRIBVS LIBER.

DE PROCA REGE

Albanorum.

ROCA rex Albanorum Amulium & Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis uicibus habendum reliquit, & ut alternis imperarent: sed Amulius fratris imperium non dedit. Et ut eum sobole priuaret, Rheam Syluiam filiam eius Vesta sacerdotem precepit, ut uirginitate perpetua teneretur: quæ à Marte compressa Romulum & Remum edidit. Amulius ipsam in uincula compegit. Paruulos in Tyberim abiecit, quos aqua in sicco reliquit. Ad uagitum lupa accurrit, eosq; uberibus suis aluit. Mox Faustulus pastor collectos Accæ Lauren-
tia

ne coniungi educandos dedit. Qui postea Amulio interfecto, Numitori auo regnum restituerunt. Ipsi pastoribus coadunatis, ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio victor, quod ipse XII. Remus VI. uultures uiderat, Romanam uocauit: et ut eam prius legibus, quam moenibus munitet, edixit, ne quis uallum transiliret: quod Remus irridens, transiliuit, et à Fabio Celere centurione raistro fortiter occisus.

DE ROMULO ROMANORVM

rege primo.

Romulus Asylum conuenis patefecit, et magno exercitui facto, cum uideret coniugia deesse, per legatos à finitimis ciuitatibus petijt: quibus negatis, ludos Consualia simulauit, ad quos cum utriusque sexus multitudo uenisset, dato suis signo uirgines raptæ sunt: ex quibus cum una pulcherrima cum magna omnium admiratione duceretur, Thalesio eam duci responsum. Quæ nuptiæ, quia feliciter cessarent, institutum est, ut omnibus nuptijs Thalesij nomen inuocaretur. Cum socinas finitimorum Romani ui rapuissent, primi Cenenses contra eos bellum sumpserunt. Aduersum quos Romulus processit, et exercitum eorum, ac ducem Acronem singulari prælio deuicit. Spolia opima Ioui Pheretrio in capitolio consecrauit. Sabini ob raptas bellum aduersus Romanos sumpserunt, et cum Romæ appropinquarent, Tarpeiam uirginem nacti, quæ aquæ causa sacrorum gratia hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in capitolium produxisset. Illa petijt, quod illi in sinistris manibus gerebant, uidelicet anulos, et arnullas, quibus dolose repromissis, Sabinos in arcem perduxit, ubi T. Tatius scutis eam obrui præcepit. Nam et ea in leuis habuerant. Romulus aduersus Tatium, qui

qui montem Tarpeium tenebat, processit, ac in eo loco, ubi nunc Rom. forum est, pugnam conferuit: ibi Hostius Hostilius fortissime dimicans cecidit, cuius interitu consternati Romani fugere coeperunt. Tunc Romulus Iovi Statori ædem uouit, & exercitus seu sorte, seu diuinitus restituit. Tunc raptæ in medium processerunt, & hinc patres, inde coniuges deprecata pacem conciliarunt. Romulus fœdus percussit, & Sabinos in urbem recepit. Populum à Ciribus oppido Sabinorum Quirites uocauit. Centum senatores ab ætate Patres appellauit. Treis equitum centurias instituit, quas suo nomine Ramnenses, à Tito Tatius Tatienses, à Lucumone Luceres appellauit. Plebem in triginta curias distribuit, easq; raptarum nomine appellauit. Cum apud Capree paludem exercitum lustraret, nunquam comparuit. Vnde inter patres, & populum seditione orta, Iulius Proculus uir nobilis in concionem processit, & iurciurando firmavit, Romulum à se in colle Quirinali uisum augustiore forma, cum ad Deos abiret: eundemq; præcipere, ut seditionibus abstinerent, uirtutem colerent, futurum, ut omnium gentium domini existerent. Huius auctoritati creditum est, ædes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro deo cultus, & Quirinus est appellatus.

DE NUMA POMPILIO

Rom. rege secundo.

Post consecrationem Romuli, cum diu interregno seditiones orirentur, Numa Pompilius Pomponij filius, Ciribus oppido Sabinorum accitus, cum adducenibus ciuib; Romam uenisset, ut populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit, ædem Vestæ fecit, uirgines Vestales legit. Flamines treis, Dialem, Martialem, Quirinalem

nalem. Salios Martis sacerdotes, quorum primus Præsul uocatur, x i i. instituit. Pontificem Maximum creauit. Portas Iano gemino edificauit. Annum in x i i. menses distribuit, additis Ianuario & Februario. Leges quoq; plurimas & uileis, & omnia iussu Egerie nymphæ, uxoris sue se facere simulans. Ob hanc tantam iustitiam bellum ei nemo intulit. Morbo solutus in Ianiculo sepultus est, ubi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata: qui libri, quia leues quasdam sacrorum causas continebant, ex auctoritate patrum cremati sunt.

DE TVLLO HOSTILIO

Rom. rege tertio.

TVLlus Hostilius, quia bonam operam aduersum Sabinos nauauerat, rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminorum certamine finiuit. Albam propter perfidiam ducis Metij Suffetij diruit, Albanos Romanam transire iussit. Curiam Hostiliam constituit, montem Caelium urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificijs imitatur, Ioui Elicio litare non potuit, fulmine ætus cum regia conflagrauit. Cum inter Romanos, & Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio & Suffetio, placuit rem paucorum certamine finire. Erant apud Romanos trigemini Horatij, tres apud Albanos Curiatij, quibus fœdere isto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt. Tres Albanorum uulnerati. Vnus Horatius quamuis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, & singulos per interualla, ut uulnerum erat dolor, interfecit. Et cum spolijs onustus rediret, sororem obuiâ habuit: quæ uiso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatij erat, flere cepit: frater eam occidit, qui apud duumuiros condemnatus, ad populum pronocauit, ubi patris lacrimis

crymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub Tigillum missus, quod nunc quoque uiae suppositum Sororium appellatur. Metius Suffetius dux Albanorum, cum se inuidiosum apud ciueis uideret, quod bellum solo trigeminorum certamine finisset, ut rem corrigeret, Veientes, & Fidenates aduersum Romanos incitauit. Ipse à Tullo in auxilium accersitus, aciem in collem subduxit, ut fortunam belli experiretur, ac sequeretur. Quare Tullus intellecta, magna uoce ait, illud suo iussu Metium facere. Quare hostes territi, uictiq; sunt. Postera die Metius cum ad gratulandum Tullo uenisset, iussu ipsius quadrigis religatus, ac in diuersa distractus est.

DE ANCO MARTIO ROM.

rege quarto.

ANcus Martius Numæ Pompilij ex filia nepos, equitate & religione auo similis, Latinos bello domuit. Auentinum & Ianiculum monte is urbi addidit. Noua mania oppido circumdedit, syluas ad usum nauium publicauit. Salinarum uectigal instituit. Carcerem primus edificauit. Hostiam, coloniam maritimis commeatibus opportunam in hostia Tyberis deduxit. Ius feciale, quo legati ad res repetendas uterentur, ab Equicolis transtulit, quod primus fertur Hesus excogitasse: his rebus intra paucos dies confectis, imminatura morte præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, regem.

DE LVCIO TARQUINIO

Prisco Rom. rege quinto.

LVcius Tarquinius Priscus Lucumo Græci Demarathi filius, Corinthi tyrannidem fugiens, in Hetruriam conuigrauit. Ipse Lucumo distus, urbe Tarquinij profugit, Romam petijt. Aduenienti aquila pileum sustulit

Tigillum
rium ap-
on se inui-
trigemi-
rentes, &
Tullo in-
ut fortu-
llus intel-
e. Quare
n ad gra-
religatus,
os, equi-
domuit
oua mæ-
publica-
nus ædifi-
us oppor-
legati a
quod pri-
ucos die
orare,
Dema-
n Hetru-
Tarqui-
a pileum
sustulit

sustulit, & cum altè subuolasset, reposuit. Tanaquil con-
iux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit.
Tarquinius pecunia, & industria dignitatem, atque etiam
Anci regis familiaritatem consecutus, à quo tutor libe-
ris relictus, regnum interceptit, & ita administravit, quasi
iure adeptus fuisset. Centum patres in curiam legit, qui
minorum gentium sunt appellati. Equitum centurias nu-
mero duplicavit, nomina mutare non potuit: Accij Na-
uij auguris auctoritate deterritus, qui fidem artis suæ no-
uacula, & cote firmavit. Latinos bello domuit. Circum
maximum ædificavit, ludos magnos instituit. De Sabinis,
& prisceis Latinis triumphavit: murum lapideum urbi
circundedit. Filium xiiii. annorum, quod in prælio ho-
stem percussisset, prætexta, & bulla donavit: unde hæc in-
genuorum pectorum insignia esse ceperunt. Post ab Anci
liberis, immixtis percussoribus, per dolum regno exutus
est, & interfectus.

DE SERVIO TULLIO

rege sexto.

Servius Tullius P. Corniculani, & Ocretiæ captivæ
filius, cum in domo Tarquinijs Prisci educaretur, flam-
mæ species caput eius amplexa est. Hoc viso, Tanaquil sum-
mam ei dignitatem portendi intellexit. Coniugi suavit, ut ita
eum, ut liberos suos educaret. Qui cum adolevisset, gener
à Tarquinio adsumptus est. Et cum rex occisus esset, Tana-
quil ex altiore loco ad populum despicens, ait: Priscum
Tarquinium gravi quidem, sed non letali vulnere accepto,
petere, ut interim, dum conualecit, Servio Tullio audien-
tes essent. Servius Tullius quasi precario regnare cepit, sed
recte imperium administravit. Hetruscos sæpe domuit, col-
lem Quirinalem, & Viminalem & Exquilias urbi addi-
dit.

B

dit. Aggerem, fossasq; fecit. Populum in quatuor tribus distribuit, ac post plebi distribuit annonam, mensuras, pondera, classeis, centuriasq; constituit. Latinorum populis persuasit, uti exemplo eorum, qui Dianæ Ephesiæ ædem fecissent, et ipsi ædem Dianæ in Aventino edificarent. Quo confecto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata est, responsum somnio datum, eum populum summam imperij habiturum qui prius bouem illam immolasset. Latinus bouem in Aventinum egit, et causam sacerdoti Romano exposuit. Ille callidus, dixit prius cum uiuo flumine manus ablueri debere. Latinus dum ad Tyberim descendit, sacerdos bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, sibi gloriam facto, consilioq; uindicauit. Seruius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cum Tarquinij Superbi filios pari animo uideret, ut omnium mentis morum diuersitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimonium dedit. Sed mites seu forte, seu fraude perierunt. Feroces morum similitudo coniunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus, aduocato senatu regnum paternum repetere cepit. Qua re audita, Seruius, dum ad curiam properat, iussa Tarquinij gradibus deiectus, et domum fugiens, interceptus est. Tullia statim in forum properauit, et prima coniugem regem salutauit, à qua iussa turba recedere, cum domum rediret, uiso patris corpore, milionem euitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit. Vnde uicini ille sceleratus dictus. Postea Tullia cum coniuge in exilium acta.

DE TARQUINIO SUPERBO ROMANORUM REGE VII.

TArquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiso Seruio Tullio, regnum scelestè occupauit, tamen bello

Lello strenuus, Latinos, Sabinosq; domuit, Succsam Pome-
tiam Hetruscis eripuit. Gabios per Sextum filium simula-
to transugio in potestatem redegit. Et serias Latinas pri-
mus instituit. Lacus in Circo, & cloacam maximam fecit,
ubi totius populi uiribus usus est unde ille fosse Quiritum
sunt dictæ. Cum Capitolium inciperet, caput hominis inue-
nit unde cognitum est cum urbem caput gentium futuram
& cum in obsidione Ardea filius eius Lucretiæ stuprum
commisisset, cum eo in exilium actus, ad Porſenam Hetruriæ
regem confugit, cuius ope regnum retinere tentauit. Pul-
chre, Cumas cõceſſit, ubi per summam ignominiam reliquum
uite tempus exegit.

DE TARQUINIO COLLATINO.

Tarquinius Collatinus sorore Tarquinij Superbi ge-
nitus, in contubernio iuuenum regionum Ardea erat.
Cum forte in liberiore conuiuium coniugem suam unus-
quisque laudaret, placuit experiri. Itaque equis Romam pe-
tunt. Regias nurus in conuiuium, & luxu deprehendunt: exin-
de Collatiam petunt. Lucretiam inter ancillas in lamificio
offendunt. Ita ea pudiciſſima iudicatur. Ad quam corrup-
tendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam redijt, & iure
propinquitatis in domum Collatini uenit, & in cubiculum
Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnauit. Illa postero die
aduocatis patre & coniuge, rem exposuit, & se cultro,
quem nocte texerat, occidit. Illi in exitum regum coniu-
rauerunt, eorumq; auxilio necem Lucretiæ uindicauerunt.

DE IVNIO BRUTO PRIMO RO-

manorum consule.

Iunius Brutus sorore Tarquinij Superbi genitus, cum
eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat,
qui ob diuitias & prudentiam fuerat ab auunculo occi-

B 2 sus

sus, stultitiam finxit. Vnde Brutus dictus. Iuuenibus regem Delphos cunctibus ridiculi gratia comes adscitus, baculum sambuceo aurum infusum deo donum tulit. Vbi responsum est, cum Romæ summam potestatem habiturum, qui primam matrem oscularetur: ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum, cum Tricipitino, & Collatino in exitium regum coniuravit. Quibus in exilium actis, primus consul creatus, filios suos, fratrisq;, quod cum Aquilijs, & Vitellijs ad recipiendum in urbem Tarquinius coniurauerant, uirgis cæsos securi percussit. Deinde in prælio, quo aduersus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinijs congressus, se ambo mutuis uulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum, à collega laudatum, matrone anno luxerunt.

DE HORATIO COCLITE.

Porsena rex Hetruscorum, cum Tarquinius in urbem restituere tentaret, & primo impetu Ianiculum cepisset, Horatius Cocles illo cognomine, quod in alio prælio oculum amiserat, pro Ponte Sublicio stetit, & aciem hostium sustinuit, donec pons à tergo interrumpcretur, cum quo in Tyberim decidit, & armatus ad suos tranauit. Ob hoc ei tantum agri publice datum est, quantum uno die circumrari potuisset: statua quoq; ei in Vulcanali posita.

DE MUTIO, QUI MANVM
foculo immisit.

Cvin Porsena rex urbem obsideret, Mutius Scauola Cordus uir Romæ constantiæ senatum adiit, & ueniam transfugendi petijt, necem regis repromittens. Accepta potestate, in castra Porsenæ uenit, ibiq; purpuratum pro rege deceptus occidit. Apprehensus, & ad regem pertractus, dexteram aris imposuit, hoc supplicij ab

ea exi

exigens, quod in cæde peccasset. Vnde cum misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens ait, trecentis aduersum eum simileis coniurasse. Qua re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tyberim data, ab eo Mutia appellata, Statua quoque ei honoris gratia constituta est.

DE COELIA VIRGINE.

Porsena Cœliam uirginem nobilem inter obsides accepit, quæ deceptis custodibus, noctu castris eius egressum, quem fors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. Porsena per legatos repetita, reddita. Cuius ille uirginitatem admiratus, cū quibus optasset in patriam redire permissi. Illa uirgines, puerosq; elegit, quorum ætatem iniuria quoniam sciebat, huic statua equestris in foro posita.

DE MORTE FABIAE GENTIS.

Romani cum aduersum Veientes bellarent, eos sibi hostes familia Fabiorum priuato nomine deposcit, & profecti trecentis ex duce Fabio consule fuerunt. Cum sepe uictores exiissent, apud Crecmeram fluuium castra posuerunt. Veientes ad dolos conuersi, pecora ex aduerso in conspectu illorum posuerunt: ad quæ progressi Fabij, in insidias delapsi, ad unum occisione perierunt. Dies quo id factum, inter nefastos relatus. Porta, qua profecti fuerant, Seclerata est appellata. Vnus ex ea gente propter impubertem ætatem domi relictus, genus propagauit ad Q. Fabium Maximum, qui Hannibalem mora fregit, Cunctator ab obrectatoribus dictus.

DE LVCIO VALERIO PVBLICOLA.

Lucius Valerius Volesi filius, primum de Veientibus, iterum de Sabinis, tertio de utrisque gentibus triumphauit: hic, quia in locum Tricipitini collegæ consulem

B 3

subroga

subrogauerat, & domum in Veleia tutissimo loco habebat, in suspicionem regni affectati uenit. Quo cognito, apud populum questus quòd de se tale aliquid timuissent, immisit qui domum suam diruerent. Secures etiam fascibus dempsit, eosq; in populi concione submisit. Legem de prouocatione à magistratibus ad populum tulit, hinc Publicola dictus. Cum diem obiisset, publice sepultus, & annuo matronarum luctu honoratus est.

DE AVLO POSTHVMIO.

TArquinius eiectus ad Manilium Tusculanum generum suum confugit, qui cum Latio concinato Romanos grauiter urgeret, Aulus Posthumius dictator dictus, apud Regilli lacum cum hostibus conflixit. Vbi cum uictoria nateret, magister equitum equis frenos detrabi iussit, ut irreuocabili impetu ferrentur: ubi & aciem Latinorum fuderunt, & castra ceperunt. Sed inter eos duo iuuenes candidis equis insigni uirtute apparuerunt, quos dictator quesitos, ut dignis muneribus honoraret, non reperit. Castorem & Pollicem ratus, communi titulo dedicauit.

DE LVCIO QVINTIO

Cincinnato.

LVcius Quintius Cincinnatus filium Cesonem petulantissimum abdicauit, qui & à censoribus notatus, ad Volscos & Sabinos confugit, qui duce Caelio Graccho bellum aduersum Romanos gerebant, & Q. Minutium consulem in Algio monte obsidebant. Quintius Dictator dictus, ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tyberim offenderunt, qui insignibus sumptis consulem obsidione liberauit. Quare à Minutio, & eius exercitus obsidionali corona donatus est. Vicit hosteis. Ducem eorum in deditionem accepit, & in triumphi die ante currum egit.

Sextode

Sextodecimo die dictaturam, quam acceperat, deposuit, & ad agriculturam reuersus: iterum post uiginti annos Dictator dictus, Spiritum Melium regnum affertantem, à Scruillio Hala magistro equitū occidi iussit. Domum eius solo equauit: unde locus ille Aequimelium dictus.

DE MENENIO AGRIPPA ROMANA PACIS INSIGNI ARBITRO.

Menenius Agrippa cognomento Lanatus, dux electus, aduersum Sabinos, de ijs triumphauit: & cum populis à patribus secessisset, quod tributum & militiam toleraret, nec reuocari posset, Agrippa apud eum, Olim, inquit, humani artus, cum uentrem ociosum cernerent, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negauerunt. Cum eo pacto & ipsi deficerent, intellexerunt uentrem acceptos cibos per omnia membra digerere: cum eo in gratiam redierunt. Sic senatus & populus, quasi unum corpus discordia pereunt, concordia ualent. Hac fabula populus regressus est. Creauit tamen tribunos plebis, qui libertatem suam aduersum nobilitatis superbiam defenderent. Menenius autem tanta paupertate decessit, ut eum populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulchro senatus publicè daret.

DE CNEO MARTIO

Coriolano.

Cneus Martius captis Coriolis urbe Volscorum, Coriolanus dictus, ob egregia militiæ facinora à Posthumio optionem munerum accipiens, equum tantum, & hospitium sumpsit, uirtutis & pietatis exemplū. Hic consul gratui annonæ aduectum à Sicilia si uimentum magno pretio, dandum populo curauit, ut hac iniuria plebs agros, non seditiones coleret. Ergo à tribuno plebis Decio die dicta, ad Volscos concessit, eosq; duce Aelio Tullio aduersus Romanos

manos concitavit, & ad quartum ab urbe lapidem castra posuit. Cumq; nullis civium legationibus flecteretur, à Verturia matre, & Volumnia uxore matronarum numero comitata motus, omisso bello, ut proditor occisus est. Ibi templum Fortune muliebri constitutum est.

DE LICINIO STOLONE PRIMO

consule ex plebe.

Fabius Ambustus ex duabus filiis alteram Licinio Stoloni, alteram Aulo Sulpitio patrui coniugetem dedit, quarum plebeia cum sororem salutaret, cuius uir tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos indecenter expauit, à sorore irrita, marito quæstus, qui adiuuante socero, ut primum tribunatum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter consul ex plebe crearetur. Lex resistente Appio Claudio, lata tamen. Et primus Licinius Stolo consul factus, idem lege sancivit, ne cui plebeio plus centum iugera agri habere liceret. Et ipse cum iugera centum quinquaginta haberet, & altera emancipati filij nomine possideret, in iudicium uocatus, & primus omnium sua lege punitus est.

DE VIRGINIO CENTURIONE

filie occifore.

Populus Romanus cum seditiosos magistratus ferre non posset, Decemuiros legibus scribendis creauit, qui eas ex libris Solonis translatis duodecim tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi prorogarent, unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam Virginij centurionis filiam in Algido militantis adamauit: quam cum corrumpere non posset, clientem subornauit, qui eam in seruitutem deposceret, facile uicturus, cum ipse esset accusator & iudex: pater re cognita, cum ipso

iudi

iudicii die superuenisset, & filiam iam addictam uideret, ultimo eius adloquio inpetrato, cum eam in secretum adduxisset, occidit, & corpus eius humero gerens, ad exercitum profugit, & milites ad uindicandum facinus accendit: qui creatis decem tribunis Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare se magistratu præceperunt, eosq; omnes aut morte, aut exilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus est.

DE AESCVLAPIO ROMAM ADVECTO.

Romani ob pestilentiam responso monente, ad Aesculapium Epidauro accersendum decem legatos principe Q. Voluminio miserunt. Qui cum eò uenissent, & simulachrum ingens mirarentur, anguis è sedibus eius elapsus uenerabilis, non horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium ad nauem Romanorum petrexit, & se in Volumnij tabernaculo conspirauit. Legati Deum uerentes, Antium profecti sunt, ubi per mollitiem anguis proximum Aesculapij sanum petijt, & post paucos dies ad nauem redijt: & cum aduerso Tyberi subueheretur, in proxima syluam defiliuit, ubi templum ei constitutum, & pestilentia mira celeritate sedata est.

DE FVRIO CAMILLO VRBIS ROM. liberatore.

Fvrius Camillus cum Phaliscos obsideret, ac ludi iutarum magister principum filios ad eum adduxisset, uinctum eum iisdem pueris in urbem redigendum, & uerberandum tradidit. Statim Phalisci se ei ob tantam iniustitiam dederunt. Veios decemni obsidione domuit, deq; ijs triumphauit. Postmodum crimini datum quòd albis equis triumphasset, & prædam inique diuisisset, die dicta ab Apuleio

A 3 trib

tribuno plebis damnatus, Ardeam concessit: mox cum Galli Senones relictis ob sterilitatem agris suis, Clusium Heluvii obsiderent, missi sunt Romani tres legati, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. Ex ijs unus contra iugentium in aciem processit, & ducem Senonum interfecit, Quo commoti Galli petitis in deditionem legatis, nec impetratis Romam petierunt, & exercitum Romanum apud Alliam fluvium occiderunt, die x v i. Kalend. Augusti, qui dies inter nefastos relatus Allienfis dictus. Victores Galli urbem intrauerunt, ubi mobilissimos senum in curulibus, & honorum insignibus primo ut deos uenerati, deinde ut homines despicati, interfecere. Reliqua iuventus cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obsessa Camulli uirtute liberata est, qui absens Dictator dictus, collectis reliquijs Gallos improuisos interneccione occidit. Populum Romanum migrare Veios uolentem retinuit. Sic & oppidum ciuibus, & ciueis oppido reddidit.

DE MANLIO CAPITOLINO.

Manlius ob defensum Capitolium, Capitolinus dictus, sexdecim annorum uoluntarium militem se obtulit. Triginta septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, uigintitreis cicatrices in pectore habuit. Capta urbe auctor in Capitolium fugiendi: quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendenteis deiecit. Patronus à ciuibus appellatus, & farre donatus est. Donum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, cum à senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & additos propria manu liberaret, regni affectati suspicione, in carcerem coniectus, populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa, & grauius perseueraret, & reus factus, & ob conspectum Capitolij ampliatus, alio deinde loco damnatus

domnatus, & de saxo Tarpeio præcipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas eius Manlij cognomine iuravit, ne quis postea Capitolinus uocaretur.

DE CORNELIO COSSO.

Fidenates fidei Romanorum hostes, ut sine spe ueniam fortius dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt, ad quos Quintius Cincinnatus Dictator missus, magistrum equitum habuit Cornelium Cossam, qui Lartem Tolumni ducem sua manu interfecit. De eo spolia opima Ioui Phœtrio secundus ab Romulo consecrauit.

DE PVBLIO DECIO PATRE.

Decius Mus bello Samnitico sub Valerio Maximo, & Cornelio Cossio consulibus tribunus militum exercitus in angustijs Gauri montis insidijs hostium clauso, accepto, quod postulauerat, præsidio, in superiorem locum euasit, hosteis terruit. Ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis euasit. Ob hoc exercitu ciuica corona de quercu, quæ dabatur ei, qui ciueis in bello seruasset, obsidionalis, quæ dabatur ei, qui obsidione ciueis liberasset, donatus est. Consul bello Latino collega Manlio Torquato positus apud Vesperim fluiuium castris, cum utriusque consuli somnio obuenuisset, eos uictores futuros, quorum dux in prælio cecidisset: cum collato cum collega somnio conuenisset, ut cuius cornu in acie laboraret, dijs se manibus uoueret: inclinante sua parte, se & hosteis per Valerium pontificem dijs manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit.

DE PVBLIO DECIO FILIO.

Publius Decius Decij filius, primò consul de Samnitibus triumphauit. Spolia de ijs Cereri consecrauit. Iterum, & tertio consul multa domi militieq; gessit. Quartò
consu

consulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Umbri, Tusci contra Romanos conspirassent, ibi exercitu in aciem ducto, & cornu inclinante, exemplum patris imitatus, aduocato M. Liui pontifice hastæ insistens & solennia uerba respondens, se & hosteis dijs manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit. Corpus à Collega laudatum, magnifice sepultum est.

DE TITO MANLIO TORQUATO.

Titus Manlius Torquatus ob ingenij, & linguae tarditatem à patre rus relegatus, cum audisset ei diem dictam à Pomponio Trib. Pleb. noctu urbem petijt. Secretum colloquium à tribuno impetrauit, & gladio stricto, dimittere eum accusationem terrore multo compulit. Sulpitio dictatore tribunus militum Gallum prouocatorem occidit. Torquem ei detractum, ceruici suæ induit. Consul bello Latino filium suum, quod contra imperium pugnasset, securi percussit. Latinos apud Vesperim fluium Decij collegæ deuotione superauit. Consulatum recusauit, quod diceret neque se populi uitia, neque illum seueritatem suam posse sufferre.

DE MARCO VALERIO CORVINO.

Reliquias Senonum Camillus persequebatur, aduersum Ringentem Gallum prouocatorem solus Valerius Trib. militum omnibus territis processit: coruus ab ortu solis galeæ eius insedit, & inter pugnandum ora oculosque Galli uerberauit: hoste deuicto Valerius Coruinus dictus: hic cum ingens multitudo ære alieno oppressa Capuam occupare tentasset, & ducem sibi Quintium necessitate compulsum fecisset, sublato ære alieno, seditionem compressit.

DE PONTIO THELESINO.

Caius Veturius, & Spurius Posthumius consules bellum aduersum Samnites gerentes à Pontio Thelesino duce

duce hostium per insidias seducti sunt. Nam ille simulas transfugas misit, qui Romanis dicerent, Luceriam à Samnitibus obsideri in Apulia, quò duo itinera ducebant, aliud longius, et tutius: aliud brevius, et periculosius. Feculantibus itaque, cum insidias statuisset, qui locus furculæ Caudinæ vocatur, Pontius accitum patrem Herennium rogavit, quid fieri placeret. Ille ait: aut omneis occidendos, ut vires frangerentur: aut omneis dimittendos, ut beneficio obligarentur. Vtroque improbato consilio, omneis sub iugo misit ex fœdere: quod à Romanis improbatum est. Posthumus Samnitibus deditus, nec receptus.

DE LVCIO PAPYRIO CURSORE.

Lucius Papyrius à uelocitate Cursor, cum consulem se adversus omnibus adversum Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus, edixit Fabio Rutiliano, quem exercitui præponebat, ne manum cum hoste conferret. Sed ille oportunitate ductus pugnavit. Reversus eum securi ferire voluit: ille in urbem confugit, nec supplicem Tribuni tuebantur. Deinde pater lacrymis, populus precibus veniam impetrarunt. Papyrius de Samnitibus triumphavit. Idem Prænestæ cum prætorem gravissime increpasset: Expedi, inquit, licetor secures: et cum cum metu mortis attonitum vidisset, incommodam ambulanti bus radicem excidi iussit.

DE QVINTO FABIO
Rutiliano.

Quintus Fabius Rutilianus, primus ex ea familia ob virtutem Maximus, magister equitum à Papyrio Cursore securi penè percussus. Primum de Apulis et Lucernis, iterum de Samnitibus, tertio de Gallis, Vmbriis, Marais, atque Tusculis triumphavit. Censor Libertinos Tri-
bus

bus amouit. Iterum Censor fieri noluit, dicens non esse ex usu Reipub. eosdem Censores sepius fieri. Hic primus instituit, uti equites Romani Idibus Quintilibus ab æde Honoris equis insidentes in capitolium transirent. Mortuo huic tantum aris populi liberalitate congestum, ut inde filius infecrationem, et epulas publice daret.

DE MARCO CVRIO

Dentato.

MArcus Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usque ad mare superum perpauit. Regressus in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum boniuum cepissem: tantum porro hominum cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphauit. Tercio de Lucanis ouans urbem introiuit. Pyrrhum regem Epeirotarum Italia expulit: quaterna dena agri iugera uirum populo diuisit. Sibi deinde totidem constituit, dicens neminem esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipse in foco rapas torreret; Malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, et aurum habentibus imperare. Cum interuerse pecunie argueretur, cadum ligneum, quo uti ad sacrificia consueuerat, in medium protulit: iurauitque se nihil amplius de præda hostili in domum suam conuertisse. Aquam deinde Anienem manibus hostium in urbem induxit. Tribunus plebis patres auctores fieri coegit comitijs, quibus plebeius magistratus creabatur: ob hæc merita domus ei apud Tiphatham, et agri iugera quingenta publice data.

DE APPIO CLAUDIO CÆCO.

APpius Claudius Cæcus in Censura libertinos quoque in senatum legit, epulandi, decantandi; ijs tibi-
bus

has in publico ademit. Duae familiae ad Herculis sacra sunt
 resinate, scilicet Potitiorum & Pinariorum. Potitios Her-
 culis sacerdotes pretio corrupti, ut sacra Herculea seruos
 publicos edocerent, unde cecatus est. Gens Potitiorum fun-
 ditus perijt. Ne consulatus cum plebeijs communicaretur,
 acerrime restitit: ne Fabius solus ad bellum mitteretur, con-
 tradixit. Sabinos, Samnites, Hetruscos bello domuit. Viam
 usque Brundisium strauit lapidibus, unde illa Appia dicta.
 Aquam Auiensem in urbem induxit, Censuram solus omni
 quinquennio obtinuit. Cum de pace Pyrrhi ageretur, & gra-
 tui potentum per legatum Cineam pretio qucereretur, senex
 & cecus lectica in senatum latus, turpissimas condiciones
 magnifica oratione discussit.

DE PYRRHO REGE

Epeiotarum.

Pyrrhus rex Epeiotarum materno genere ab Achil-
 le, paterno ab Hercule oriundus, cum imperium or-
 dis agitando Romanos potentis uideret, Apollinem de bel-
 lo consuluit. Ille ambigue respondit: Aio te Acacida Ro-
 manos uincere posse: hoc dicto in uoluntatem tracto, au-
 gillio Tarentinis uenit, bellum Romanis intulit, Leuinum
 consulem apud Heracleam Elephantorum nouitate turba-
 uit. Cumq; Romanos aduersis uulneribus occisos uideret:
 Ego, inquit, talibus uiris breui orbem terrarum subigere
 potuisseni. Amicis gratulantibus, Quid mihi cum tali ui-
 ctoria, inquit, ubi exercitus robur amittam? ad uigesimum
 ab urbe lapidem castra posuit, captiuos Fabricio gratis
 reddidit. Viso Leuinij exercitu, eandem sibi aut aduer-
 sum Romanos, quam Herculi aduersus hydrum fuisse for-
 tunam. A Curio & Fabricio superatus, Tarentum refu-
 git, in Siciliam traiecit. Mox in Italiam Locros regressus,
 pecun

pecuniam Proserpine auehere tentauit. Sed ea naufragio elata est. Tum in Græciam regressus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum regem Macedoniae delatum, magnifice sepultum.

DE VOLSINIIS.

Volsinij, Hetruria nobile oppidum, luxuria penè perierunt. Nam cum tenere seruos manumitterent, dum in curiam legerent, consensu seruorum oppressi, cum multa indigna paterentur, clam Roma auxilium petierunt. Missus Decius Murana mox libertinos omnes aut in carcere incauit, aut dominis in seruitutem restituit.

DE APPIO CLAUDIO

Caudace.

Appius Claudius uictis Volsinienfibus cognomento Caudax, frater Cæci fuit, Consul ad Mamertinos liberandos missus, quorum arcem Carthaginienses, et Hiero rex Syracusanus obsidebant. Primo ad explorandos hosteis fretum piscatoria nauis traiecit, et cum duce Carthaginiensem egit, ut præsidium arce deduceret: Rhegium regressus quinquæ queremem hostium copijs pedestribus cepit, phalangem in Siciliam traduxit. Carthaginiensibus Messana expulit. Hierona regem prælio apud Syracusas in deditionem accepit: quo eo periculo territus Romanorum amicitiam petijt, eis quæ postea fidelissimus fuit.

DE CNEO DVILLIO ET HIL

milcone Poenorum duce.

Cneus Duillius primo Punico bello dux contra Carthaginiensibus missus, cum uideret eos multum mari posse, classem magis ualidam, quàm decoram fabrefecit: et quas Coruos uocauere, manus ferreas cum irrisu hostium primus instituit. Quibus inter pugnandum hostium nauis

naueis apprehendit, qui uicti, & capti sunt. Himilco dux clasís Carthaginem fugit, & à senatu quaesuit, quid faciendum censerent: omnibus ut pugnaret, adclamantibus: Eci, inquit, & uictus sum: sic poenam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux malè re gesta puniebatur. Duillio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine, à pœna publice rediret.

DE ATTILIO CALATINO.

Attilius Calatinus dux Romanorum aduersus Carthaginienses missus, maximis & munitissimis ciuitatibus, Aetna, Drepano, Lilybæo hostilia præsidia deiecit. Panormum cepit, totamq; Siciliam peruagatus, paucis nauibus magnam hostium classem, duce Hamilcare, superauit. Sed cum ad Camerinam ab hostibus obsessam festina- ret, à Pœnis in angustijs clausus est, ubi tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis in superiorem locum euasit. Consulem liberauit: ipse cum trecentis pugnans cecidit, & postea ab Attilio semiaminis inuentus, & sanatus, magno postea terrori hostibus fuit. Attillus gloriôsè triumphauit.

DE MARCO ATTILIO REGVLO.

Marcus Attilius Regulus consul, fisis Salentinis triumphauit, primusq; Romanorum ducum in Africam classem traiecit, quassatas, duce Hamilcare, naueis longas treis & sexaginta accepit. Oppida ducenta, & hominum ducenta millia cepit: absente eo coniugi eius, & liberis ob paupertatem sumptus publicè dati. Mox arte Xanthippi Lacedæmonij mercenarij militis captus, in carcerem missus, legatus de permutandis captiuis Romam missus, dato iureiurando, ut si non impetrasset, ita demum rediret, in senatu conditionem dissuasit, reiectisq; à se coniuge & liberis,

C ris,

ris, Carthaginem regressus, ubi in arcam ligneam coniectus, clavis introrsum adactis, vigilijs ac dolore punitus est.

DE Q. LUCTATIO CATULO.

Quintus Luctatius Catulus primo Punico bello trecentis nauibz aduersum Pœnos profectus, sexcentas eorum nauis conmeatibus, & alijs oneribus impeditas duce Himilcone apud Egates insulas inter Siciliam & Africam depressit, finemq; bello imposuit. Pacem petentibus hac conditione concessit, ut Sicilia, Sardinia, & ceteris insulis intra Italiam, Africamq; decederent, Hispania citra Hiberum fluiuium abstinerent.

DE HANNIBALE CARTHAGINIENSI DUCE.

Hannibal Hamilcaris filius, undecim annos natus à patre aris admotus, odium in Romanos perenne iurauit. Exinde focus, & miles in castris patris fuit, mortuo eo causam belli querens, Saguntum Romanis foederatum intra sex menses euerit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam traiecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam, Flaminium apud Thrasimenum, Paulum & Varronem apud Cannas superauit. Cumq; urbem capere posset, in Campaniam diuertit, cuius delitijs clanguit. Et cum ad tertium ab urbe lapidem castra posuisset, tempestatibus repulsus primum à Fabio Maximo frustratus, deinde à Valerio Flacco repulsus, à Graccho & Marcello fugatus, in Africam reuocatus, à Scipione superatus, ad Antiochum regem Syriæ confugit, eumq; hostem Romanis fecit: quo uicto ad Prusiam Bithyniæ regem concessit. Vnde Romam legatione repelit, hausto, quod sub anuli gemma habebat, ueneno, absumptus est: postius apud Libysam in arca lapidea, in qua

qua hodie quoque inscriptum est: HANNIBAL HIC
SITVS EST.

DE Q. FABIO MAXIMO.

Quintus Fabius Maximus Cunctator, ut Verrucosus à uerruca in labris, ita Onicula à clementia morum, Consul de Liguribus triumphauit. Hannibalem mora fregit. Minutium magistrum equitum imperio equari sibi passus est, & nihilominus periclitanti subuenit. Hannibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium transfugere ad hostes uolentem, equo & armis donatis retinuit, & Lucano cuidam fortissimo ob amorem mulieris insequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit. Herculis signum inde translatum in Capitolio dedicauit. De redemptione captiuorum cum hostibus pepigit: quod pactum cum à senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus uendidit, & fidei satisfecit.

DE P. SCIPIONE NASICA.

Publius Scipio Nasica à senatu uir optimus iudicatus, matrem deum hospitio recepit: cum aduersum auspicia consulem se à Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicauit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium urbem Dalmatarum expugnauit: imperatoris nomen à militibus, & ab senatu triumphum recusauit oblatum. Eloquentia primus, iuris scientia consultissimus, ingenio sapientissimus fuit, unde uulgò Corculum dictus.

DE MARCO MARCELLO.

Marcus Marcellus Viridomarum Gallorum ducenti singulari praelio fudit, spolia legit apud Nolam, Hannibalem primus locorum angustia adiutus uinci docuit.

C 2

Syracusas

Syracusas per treis annos expugnauit, & cum per columniam triumphus ei à senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte triumphauit. Quinques consul, insidijs Annibalis deceptus occubuit, & magnificè sepultus. Offa Romanam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.

DE LIVIA CLAVDIA,
uirgine Vestali.

H Annibale Italiam deuastante, ex responso librorum Sibyllinorum mater deum è Peſinunte accersita, cum aduerso Tyberi ueheretur, repente in alto stetit: & cum moueri nullis uiribus posset, ex libris cognitum est, castissime demum fœminæ manu moueri posse. Tum Claudia uirgo Vestalis falso incestu suspecta, deam orauit, ut si pudicam sciret, sequeretur. Et zona imposta nauem mouit. Simulachrum matris deum aduexit. Templum ædificauit Nasica, qui uir optimus iudicabatur.

DE MARCO PORTIO CATONE.

M Arcus Portius Cato genere Tusculanus à Valerio Flacco Romam sollicitatus, tribunus militum in Sicilia, quæstor sub Scipione fortissimus, Prætor iustissimus fuit. In prætura Sardiniam subegit. Vbi ab Ennio Græcis literis institutus, consul Celtiberos domuit. Et ne rebellare possent, literas ad ciuitates singulas misit, ut muros diruerent, cum unaquæque sibi soli imperari putaret, fecerunt. Syriaco bello tribunus militum sub Marco Attilio Glabrione occupatis Therinopylarum iugis, præsidium hostium depulit. Censor L. Flammium consularem senatu mouit, quod ille in Gallia ad cuiusdam scorti spectaculum eductum quendam è carcere in conuiuio iugulari iussisset. Basilicam suo nomine primus fecit. Matronis ornamenta erepta Oppia lege repetentibus restitit. Accusator assiduus malorum,

Gal

Galbam octogenarius accusauit. Ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus. Carthaginem delendum censuit. Post octoginta annos filium genuit. Imago huius funcriis gratia produci solet.

DE CLAUDIO NERONE, ET

Hasdrubale fratre Hannibalis.

Hasdrubal frater Hannibalis ingentibus copijs in Italiam traiecit actumq; erat de Romano imperio, si coniungere Hannibali copias potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Hannibale castra coniunxerat, relicta in castris parte, cum delectis ad Hasdrubalem properauit, & se Liniu collegæ apud Senam oppidum, & Metaurum flumen coniunxit: amboq; Hasdrubalem uicerunt. Nero regressus, pari celeritate, qua uenerat, caput Hasdrubalis ante uallum Hannibalis proiecit. Quo ille uiso, uinci se fortuna Carthaginis confessus est: ob hæc Linius triumphans, Nero ouans, urbem introierunt.

DE PVBLIO CORNELIO

Scipione Africano.

Pvblius Scipio ex uirtutibus cognominatus Africanus; Iouis filius creditus: nam antè quàm conciperetur, serpens in lecto matris eius apparuit. Et ipsi paruulo draco circumfusus nihil nocuit. In capitolium intempesta nocte cuncti nunquàm canes allatraverunt. Nec hic quicquam prius cepit, quàm in cella Iouis diuissimè sedisset, quasi diuinam mentem acceperat. Decem & octo annorum patrem apud Ticinum singulari uirtute seruauit. Clade Cannensi nobilissimos iuuenes Italiani deserere cupientis sua autoritate compescuit. Reliquias incolumis per media hostium castra Canusium perduxit. Vigintiquatuor annorum prætor in Hispaniam missus, Carthaginem, qua die uenit, cepit. Virgi-

nem pulcherrimam, ad cuius aspectum concurrebatur, ad se uctuit adduci, patriq; eius, ac sponso restitui iussit. Hasdrubalem, Magonemq; fratres Hannibalis Hispania expulit. Amicitiam cum Syphace Maurorum rege coniunxit. Massinissam in societatem recepit. Victor domum regressus, consul ante annos factus, concedente collega in Africam classe traiecit. Hasdrubalis & Syphacis castra una nocte perripuit. Reuocatum ex Italia Hannibalem superauit. Victis Carthaginensibus leges imposuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit, captum filium gratis recepit. A Petilio Aetio Tribuno Pl. repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit. Hac die, inquit, Carthaginem uici, quasi bonum factum, in capitolium eamus, & dijs supplicemus. Inde in uoluntarium exilium concessit, ubi reliquam egit aetatem. Moriens ab uxore petijt, ne corpus suum Romam referretur.

DE LIVIO SALINATORE.

Livius Salinator primò consul de Illyrijs triumphauit: deinde ex inuidia peculatus reus ab omnibus tribus excepta Metia, condemnatus: Iterum cum Claudio Nerone iniuncto suo consul, ne Resp. discordia male administraretur, amicitiam cum eo iniunxit, & de Hasdrubale triumphauit. Censor cum eodem collega omneis tribus, excepta Metia, ararias fecit. Stipendio priuauit eo crimine, quòd aut prius se iniuste condemnassent, aut postea tantos honores non rectè tribuissent.

DE T. QUINTIO FLAMINIO.

Titus Quintius Flaminius, Flaminij, qui apud Trafinenum periit, filius, consul Macedoniam sortitus, ducibus Charopis principis pastoribus prouinciam ingressus, regem Philippum praelio fudit, castris exiit:
 filium

filium eius Demetrium obsidem accepit, quem pecunia mutatum in regnum restituit. A Nabide quoq; Lacedæmonio filium obsidem accepit. Liberos etiam Græcos Nemææ præconem pronunciauit. Legatus etiam ad Prusiam, ut Hannibalem repeteret, missus.

DE Q. FVLVIO NOBILIORE.

Quintus Fulvius Nobilior consul Etolos, Ambraciotasq; superauit. Vnde ouans urbem introiit. Consul Achæos, qui bello Macedonico interfuerant, post Antiochum defecerant, prælijs frequentibus victos, et in Ambraciam oppidum coactos, in deditiōem accepit, tamen signis, tabulisq; pictis spoliavit, de quibus triumphauit. Quam uictoriam per se magnificam Marcus Banius amicus eius insigni laude celebravit.

DE L. SCIPIONE ASIATICO.

Scipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa uirtutis nomine à fratre laudatus, consul Antiochum regem Syriæ legato fratre apud Sipylum montem, cum arcus hostium pluuia hebetati fuissent, uicit, et regni relicti à patre parte priuauit, hinc Asiaticus dictus. Post reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerem duceretur, Gracchus trib. pl. intercessit. M. Cato censor, equum ei ignominia causa ademit.

DE ANTIOCHO REGE SYRIÆ.

Antiochus Syriæ rex nimia opum fiducia bellum Romanis intulit, specie Lyfimachia repetendæ, quam à maioribus suis in Thracia conditam Romani possidebant, statimq; Græciam, insulasq; eius occupauit. In Eubœa luxuria elanguit, aduentu Attilij Glabrioris exercitus Thermopylas occupauit. Vnde industria Marci Catonis ciectus, in Asiam refugit, nauali prællo, cui Han-

C 4

nibalem

nibalem præfecerat à L. Aemilio Regillo superatus, filium Scipionis Africani, quem inter nauigandum ceperat, patri remisit: qui ei, quasi pro reddenda gratia suasset, ut amicitiam Romanam peteret. Antiochus spreto consilio, apud Sipylum montem cum L. Scipione conflixit. Victus, & ultra Taurum montem relegatus à sodalibus, quos temulentus in conuiuio pulsauerat, occisus est.

DE CNEO MANLIO VOLSONE.

Cneus Manlius Volso, missus ad ordinandam Scipionis Asiatici prouinciam, cupiditate triumphi bellum Pisdidis & Gallogræcis, qui Antiocho assuerant, intulit. His facile uictis, inter captiuos uxor regis Ortiagontis centurioni cuidam in custodiam data, à quo ui stuprata de iniuria tacuit. Et post impetrata redemptione, marito adulterum centurionem interficiendum tradidit.

DE LVICIO AEMILIO PAULO

Macedonico.

Lvicius Paulus Aemilius filius eius, qui apud Cannas cecidit, primo consulatu, quem post treis repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphauit. Rerum gestarum ordinem in tabula pictum publicè posuit: iterum consul Persem Philippi filium, regem Macedonum apud Samothracas cepit: quem uictum fleuit, & assidere sibi iussit, tamen in triumphum duxit. In hac letitia duos filios amisit. Et progressus ad populum, gratius fortune egit, quòd si quid aduersi reipub. imminebat, sua esset calamitate decisum. Ob hæc omnia & à populo, & à senatu concessum est, ut ludis Circensibus triumphali ueste uteretur. Ob huius licentiam & paupertatem post mortem eius dos uxori nisi uenditis possessionibus non potuit exolui.

DE T. SEMPRONIO GRACCHO.

Titus

Tillus Sempronius Gracchus nobilissima familia ortus, Scipionem Asiaticum quamuis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, consul Hispaniam, altero consulatu Sardiniam: tantumq; captiuorum adduxit, ut longa uenditione res in prouerbium ueniret. **SARDI VENALES.** Censor libertinos, qui **rustici** tribus occupant, in quatuor urbanas diuisit: ob quod à populo collega eius Claudius (nam ipsum autoritas tuebatur) reus factus, & cum eum duæ classes condemnassent, Tiberius iurauit, se cum illo in exilium iturum. Ita reus absolutus est. Et cum in domo Tyberij duo angues è geniali thoro serpsissent, responso dato, eum de dominis periturum, cuius sexus anguis fuisset occisus. Amore Cornelie coniugis marem iussit interfici.

str. rustici

DE P. SCIPIONE AEMILIANO.

Publius Scipio Aemilianus Pauli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, in Macedonia cum patre agens, uictum Persem tam pertinaciter persequutus est, ut media nocte in castra redierit. Lucullo in Hispaniam legatus, apud Intercatiam oppidum prouocatorem singulari prelio uicit. Muros hostilis ciuitatis primus ascendit. Tribunus in Africa sub Tito Manilio Imperatore cohortes octo obsidione uallatas consilio & uirtute seruauit, à quibus corona obsidionali donatus. Cum adilitatem peteret, consul ante annos ultro factus, Carthaginem intra sex menses deleuit. Numantiam in Hispania, correcta prius militum disciplina, fame uicit, hinc Numantinus dictus. Caio Lælio plurimum usus. Ad reges aduendos missus, duos secum præter eum seruos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchum uirum occisum uideri respondit, obstrepente populo: Taceant, inquit, quibus Italia nouerca est, non mater: & addidit,

C 3 Quos

Quos sub corona uendidi. Censor Mummio collega segnior in senatu ait: Utinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis. Suscepta Agrariorum causa, domi repente exanimis inuentus, obuoluto capite elatus, ne illud in ore appareret. Huius patrimonium tam exiguum fuit, ut x x x l i i. libras argenti, duas & semilibram auri reliquerit.

DE AVLO HOSTILIO

Mancino.

Avlus Hostilius Mancinus prætor aduersum Numantinos uentantibus auihus, & nescio qua uoce reuocante, profectus, cum ad Numantiam uenisset, exercitum Pompeij acceptum prius corrigere decreuit, inde solitudinem petit. Eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant, & unam speciosam duobus competentibus pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dextram attulisset. Profecti iuuenes abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt, rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus uiginti nullia Romanorum ceciderunt. Mancinus autore Tiberio Graccho quæstore in leges hostium focdus percussit: quo per senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus, præturam postea consequutus est.

DE LVCIO MVMPIO

Achaico.

LVcius Mummus deleta Achaia Achaicus, aduersus Corinthios missus, uictoriam alieno labore quæsitam interceptit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam sudisset, & duce Critolao priuasset, cum lictoribus, & paucis equilibus in Metelli castra properauit, Corinthios apud Leucopetram uicit duce Dionco, qui domum refugit, eamq; incendit, coniugem interfecit, & se in ignem

ignem præcipitavit, excepto ipso, nemo interijt. Mummius Corinthum signis, tabulisq; spoliavit, quibus cum totam repleffet Italiam, in domum suam nihil contulit.

DE Q. CAECILIO METELLO

Macedonico.

Quintus Cæcilius Metellus, à domita Macedonia Macedonicus: prætor Pseudophilippum, qui idem Andriscus dictus est, uicit. Achæos bis prælio fudit, triumphandos Mummiò tradidit. Inuisus plebi ob nimiam seueritatem: Et idco tertio post duas repulsas, consul ægre factus, Arbacos in Hispania domuit. Apud Contrebiã oppidum cohortes loco pulsas redire, Et locum recipere iussit. Cum omnia proprio, Et subito consilio ageret, amico cuidam quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulchrum latus est. Ex quibus treis consuleis, unum etiam triumphantem uidit.

DE Q. CAECILIO METELLO

Numidico.

Quintus Cæcilius Metellus Numidicus, qui de Iugurtha rege triumphauit, Censor Quintium, qui se Tiberij Gracchi filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in legem Apuleiam per uim latam iurare noluit. Quare in exilium actus Smyrnæ exulauit. Claudia deinde rogatione reuocatus, cum ludis forte literas in theatro accepisset, non prius eas legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur. Metellum sororis suæ uirum laudare noluit, quod is olim suum iudicium, Et leges detrectarat.

DE QUINTO METELLO

pio.

Quintus

Quintus Metellus Pius Numidici filius: Pius, quia patrem lacrymis, & precibus assidue ab exilio reuocauit. Prætor bello sociali Q. Pompeium Marcorum ducem interfecit. Consul in Hispania Herculeios fratres oppressit. Sertorium Hispania expulit. Adulescens in petitione præturæ & pontificatus consularibus uiris prælatus est.

DE TIBERIO GRACCHO.

Tiberius Gracchus Africani ex filia nepos, Quæstor Mancino in Hispania fœdus eius flagitiosum probauit. Periculum deditiōis eloquentiæ gratia effugit. Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus mille agri iugera haberet. Octauio collega intercedente, nouo exemplo magistratu abrogauit. Deinde tulit, ut ea familia, quæ de Attali hæreditate erat, ageretur, & populo diuideretur. Deinde cum prorogare sibi potestatem uellet, aduersis auspicijs in publicum processit, statimq; capitolium petijt, manum ad caput referens, quæ salutem suam populo commendabat: hoc nobilitas ita accepit, quasi diademata posceretur. Segniterq; cessante Mutio consule, Scipio Nasica sequi se iussit, qui saluam Rempu.uellent, Gracchum in capitolium persequutus oppressit. Cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tyberim missum, unde ille Vispillo dictus. Nasica ut inuidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est.

DE CAIO GRACCHO.

Caius Gracchus pestilentem Sardiniam quæstor sortitus, non ueniente successore, sua sponte discessit. Asculanæ & Fregellanæ defectionis inuidiam sustinuit. Tribunus plebis agrarias & frumentarias leges tulit: colonos etiam Capuam, & Tarentum mittendos censuit.

Triumui

Triumuiros agris diuidendis se & Fulvum Flaccum, & C. Crassum constituit, Minutio Ruso tribuno plebis legibus suis abrogante, in capitolium uenit: ubi cum Attilius præco Opimij consulis in turba fuisset occisus, in forum descendit, & imprudens concionem à tribuno plebis auocauit. Quare accersitus, cum in senatum non uenisset, armata familia Auentinum occupauit. Vbi ab Opimio uictus, dum à templo Dianæ desiliit, talum intorsit, & Pomponio amico apud portam trigeminam, P. Lætorio in ponte sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinæ peruenit: ibi uel sua uel serui Euphori manu interfectus, caput à Septumulcio amico Gracchi ad Opimum relatum, auro expenso fertur, propter auaritiam infuso plumbo grauius effectum.

DE MARCO LIVIO DRUSO.

Marcus Liuius Drusus genere & eloquentia magnus, sed ambitiosus, & superbus, ædilis munus magnificentissimum dedit: & ibi Rubrio collegæ quædam de utilitate reipublicæ suggerente: Quid tibi, inquit, cum Reipublica nostra? Quæstor in Asia nullis insignibus uti uoluit, ne quid ipso esset insignius. Trib. plebis Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, senatui iudicia permisit. Nimia liberalitatis fuit. Ipse etiam professus, nemini se ad largiendum præter cœlum & cœnum reliquisse. Ideoq; cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulsam Mauritanie principem ob regis similitudinem profugum accepta pecunia Bocho prodidit, quem ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis Numidarum obsidem domu suæ sumpsit, redemptionem eius occultè à patre sperans. Cœpionem inimicum actionibus suis resistantem, ait se de saxo Tarpeio præcipitaturum. Consuli legibus Agrarijs resis-

stentia, ita collum in conuicio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus: quæ ille luxuria comprobans, mortalem detrudi se dicebat. Deinde ex gratia in inuidiam uenit. Nam plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant, equites lecti letabantur. Senatus permissis iudicijs exultabat, sed societatem cum equitibus agere ferebat. Vnde *Linus* anxius, ut *Latinorum* postulata differret, qui promissam ciuitatem flagitabant, repente in publico concidit siue morbo comitiali, seu hausto caprino sanguine, semianimis domum relatus. Vota pro illo per Italiam publice suscepta sunt: & cum *Latini* consulem in *Albano monte* interfecturi essent, *Philippum* admonuit, ut caueret. Vnde in senatu accusatus, cum domum se reciperet, immisso inter turbam percussore, corruit. Inuidia cædis apud *Philippum*, & *Cæpionem* fuit.

DE CAIO MARIO PATRE.

CAius Marius septies consul, *Arpinas*, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus *Metello* in *Numidia*, criminando consulatum adeptus, *Iugurtham* captum ante currum egit: in proximum annum consul ultro factus. *Cymbros* in *Gallia* apud aquas *Sextias*, *Theutonas* in Italia in campo *Caudio* uicit, de quæ his triumphauit. Usque ad sextum consulatum per ordinem factus, *Apuleius Saturninum* *Tribunum plebis*, & *Glauciam* *Prætozem* seditiosos ex senatusconsulto interemit, & cum *Sulpitia* rogatione provinciam *Syllæ* creperet, armis ab eo uictus, *Minturnis* in palude latuit. Inuentus, & in carcerem coniectus, immissum percussorem *Gallum* uultus autoritate deterruit, acceptiq; nauicula in *Africam* traiecit: ibi diu exulauit. Mox *Cinnana* dominatione reuocatus, ruptis ergastulis, exercitum fecit: cassiq;

is ef-
iam
Nam
uites
d so-
cius,
atem
omi-
rela-
cum
hilip
cum
cor-
t.

fiſq; inimicis iniuriam ultus ſeptimo conſulatu, ut quidam
ferunt, uoluntaria morte deceſſit.

DE CAIO MARIO FILIO.

Caius Marius filius uigintiſque annorum conſula-
tum inuaſit, quem honorem non inuaturum mater ſle-
uit hic patri ſeuitia ſimilis, curiam armatus obſedit, inimi-
cos trucidauit, quorum corpora in Tyberim precipitauit.
In apparatu belli, quod contra Syllam parabatur, apud Sa-
criportum uigilijs & labore deſeſſus, ſub dio requieuit, &
abſens uictus, fugæ, non pugne, interfuit. Præneste refugit,
ubi per Lucretium Offellam obſeſſus, tentata per cuniculum
fuga, cum omnia ſepta intelligeret, iugulandum ſe Pontio
Theleſino præbuit.

DE LVCIO CORNELIO CINNA.

Lucius Cornelius Cinna flagitiſſimus rempublicam
ſumma crudelitate uastaui. Primo conſulatu legem de
exilibus reuocandis ſirens, ab Octauio collega prohibitus,
& honore priuatus, urbe profugit: uocatiſq; ad pileum ſer-
uis, aduerſarios uicit. Octauium interfecit. Ianiculum occu-
pauit. Iterum & tertio conſulem ſe ipſe fecit. Quarto conſu-
latu cum bellum contra Syllam pararet, Ancone ob nimiam
crudelitatem ab exercitu lapidibus occiſus eſt.

DE C. FIMBRIA.

C. Fimbria ſeniſſimus quippe Cinna ſatelles, Valerio
Flacco conſuli legatus in Aſiam proſectus, per ſi-
multatem dimiſſus, corrupto exercitu, ducem interficien-
dum curauit. Ipſe correptis imperij inſignibus, prouin-
ciam ingreſſus, Mithridatem Pergamo expulit. Ilium ubi
tardius portæ patuerunt, incendi iuſſit, ubi Minerus tem-
plum inuiolatum ſtetit, quod diuina maiestate ſeruatum
nemo dubitauit. Idem Fimbria militiæ principes ſecuri
percuſſ

percuſit: mox à Sylla Pergami oppreſſus, corrupto exercitu deſertus ſemet occidit.

DE VIRIATO LVSITANO.

Viriatuſ genere Luſitanuſ, ob paupertatem primo mercenariuſ, deinde alacritate uector, audacia latro, ad poſtremum dux, bellum aduerſum Romanos ſumpſit, eorumque imperatorem Claudium Vninanum, deinde C. Nigidium oppreſſit. Pacem à Popilio maluit integer petere, quàm uictuſ: & cum alia dediſſet, & arma retinerentur, bellum renouauit. Cæpio cum uincere aliter non poſſet, duos ſatelliteſ pecunia corrupit, qui Viriatum humi depoſitum perimerent. Quæ uictoria, quia emptæ erant, à ſenatu non probata.

DE MARCO AEMILIO SCAURO.

Marcuſ Aemiliuſ Scauruſ nobiliſ, pauper: nam pater eiꝰ, quamuiſ patritiuſ, ob paupertatem carbonariuſ negotiuſ exercuit. Idem primo dubitauit, honoreſ peteret, an argentariam faceret: ſed eloquentiæ conſuliuſ ex ea gloriã præperit. Primo in Hiſpania Corniculum meruit. Sub Horeſte in Sardinia ſtipendiũ fecit. Aediliſ iuri reddendo magiſ, quàm muneri edendo ſtudiuit. Prætor aduerſuſ Iugurtham, tamen eiꝰ pecunia uictuſ Conſul legem de ſumptibuſ, & libertinorum ſuffragiſ tulit. P. Decium prætorem tranſeunte ipſo, ſedentem iuſſit adſurgere, eiꝰ; ueſtem ſcidit, ſellam concidit: ne quiſ ad eum in iuſ iret, edixit. Conſul Ligureſ, & Gantiſcoſ domuit, atque de hiſ triumphauit. Cenſor Aemiliam ſtrauit, Pontem Miluium fecit. Tantumque autoritate potuit, ut Opimiuſ contra Gracchum, Marium contra Glauciam, & Saturniuſ priuato conſilio armaret. Idem filium ſuum, qui præſidium deſerueraſ, in conſpectum ſuum uictui accedde. Ille ob hoc

hoc dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus senex cum à Vario tribuno plebis argueretur, quasi socios, & Latium ad arma coëgisset, ad populum ait, Surius Sucionensis Aemilium Scaurum ait socios ad arma coëgisse. Scaurus negat. utri potius credendum putatis?

DE L. APVLEIO SATVRNINO.

LVcius Apuleius Saturninus Trib. plebis seditiosus, ut Legatiam Marianorum militum pararet, legem tulit, ut Veteranis centena agri iugera in Africa diuiderentur. Intercedentem Bæbium collegam, facta per populum lapidatione, submouit. Glauciae prætori, quod is eo die, quo is concionem habebat, ius dicendo partem populi aduocasset, sellam concidit, ut magis popularis uideretur. Quendam Libertini ordinis subornauit, qui se Tiberij Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiae agnosceret. Saturninus Aulo Memmio competitore interfecto Trib. plebis relictus, Siciliam, Achaïam, Macedoniam nouis colonis destinauit, & aurum dolo, an scelere Cæpionis partum ad emptionem agrorum conuertit. Aqua & igni interdixit ei qui in leges suas non iurasset. Huic legi multis nobilibus abrogantibus, cum tonuisset: iam, inquit, nisi quiescitis, grandinabit. Metellus Numidicus exulare, quam iurare maluit. Saturninus tertio Trib. plebis relictus, ut satellitem suum Glauciam prætorem faceret, Mumium competitorem eius in campo Martio necandum curauit. Martius senatusconsulto armatus, quo cēsetur, ne quid Respub. detrimenti caperet, darent operam consules, Saturninum & Glauciam in Capitolium persequutus obsedit, maximoq; astu incisis fistulis in deditiōem accepit: nec deditis fides seruata est. Glauciae fracta ceruix. Apuleius cum

D in

in curiam fugisset, lapidibus, & tegulis desuper interfectus. Caput eius Rabirius quidem senator per conuiuia in ludibrium circumtulit.

DE LVCIO LVCULLO.

LVcius Lucullus nobilis, disertus, & diues, munus questorium amplissimum dedit. Mox per Murenā in Asia classem Mithridatis, & Ptolemæū regem Alexandria consuli Syllæ conciliavit. Prætor Africam iustissimè rexit. Aduersus Mithridatem missus, collegam suum Cottam Calcedoniæ obsessum liberauit. Cizicon obsidione soluit. Mithridatis copias ferro & fame afflixit, cumque regno suo Ponto expulit. Quem rursum cum Tigraue rege Armeniæ subueniente magna felicitate superauit. Nimiū in habitu, maxime signorum & tabularum amore flagrauit. Post cum alienata mente desipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permissa est.

DE L. CORNELIO SYLLA.

Cornelius Sylla in fortuna felix dictus, cum paruulus à nutrice ferretur, mulier obuia, Salue inquit, puer tibi, & Reipublicæ felix. Et statim quesita, quæ hæc dixisset, non potuit inueniri. Hic quæstor Marij Iugurtham à Bocho in deditionem accepit. Bello Cimbrico, & Theutonico legatus bonam operam nauauit. Prætor inter ciueis ius dixit, prætor Ciliciam prouinciā habuit. Bello sociali Samnitibus, Hirpinosq; superauit. Ne monumenta Bochi tollerentur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum, & Cheroneam prælio fudit. Archelaum prælio præfectum eius Athenis uicit, portum Peiræū recepit, Medos, Dardanos in itinere superauit. Mox cum rogatione Sulpitia imperium eius transferretur, ad Mariū in Italiam regressus corruptis aduersariorum exercitibus,

citibus, Carbonem Italia expulit. Marium apud Sacriportum, Thelesinum apud portam Collinam uicit. Mario Præneſte interfecto, felicem ſe edicto appellauit. Proſcriptionis tabulas primus propoſuit. Nonem millia deditorum in uilla publica cecidit. Numerum ſacerdotum auxit. Tribunitiam poteſtatem minuit, Repub. ordinata dictaturam depoſuit. Vnde ſpe deceptus Putolos conceſſit, & morbo, qui Phthiriſis uocatur, interijt.

DE MITHRIDATE REGE PONTI.

Mithridates rex Ponti, oriundus à ſeptem Perſis, magna ui animi, & corporis, ut ſex iuges equos regeret, duarum & uiginti gentium ore loqueretur. bello ſociali diſidentibus Romanis, Nicomedem Bithynia, Ariobarzanem Cappadocia expulit: literas per totam Aſiam miſit, ut quicumque Romanus eſſet, certa die interſiceretur. & factum eſt. Græciam, inſulasq; omnes, excepta Rhodo, occupauit. Sylla cum prælio uicit. Claſſem eius proditione Archelai interceptit. Iſum apud Orchicum oppidum fudit, & oppreſſit, & potuit capere, niſi aduerſum Marium ſeſtinans, qualencunque pacem componere maluiſſet; deinde cum Cabiris reſiſtentem Lucullus fudit. Mithridates poſt à Pompeio nocturno prælio uictus, in regnum conſugit. Vbi per ſeditionem popularem à Pharnace filio in turre obſeſſus, uenenum ſumpſit. Cum id tardius biberet, quia aduerſum uenena multis antea medicaminibus corpus firmauerat, inmiſſum percufforem Gallum Sihocum autoritate nullus territum reuocauit, & in cædem ſuam manum trepidantis adiunxit.

DE CN. POMPEIO MAGNO.

Cneus Pompeius Magnus ciuili bello Syllæ partes ſequutus, ita egit, ut ab eo maxime diligeretur. Sici-

D 2

liam

liam sine bello à proscriptis recepit. Numidiam Iarba ereptam, Masinissæ restituit, uigintifex annos natus triumphauit. Lepidum acta Syllæ rescindere uolentem, priuatus Italia abrogauit. Prætor in Hispaniam proconsuli missus Sertorium uicit. Mox piratas intra quadragesimum diem subegit. Tigranem ad deditiōem, Mithridatem ad uenenum compulit. Deinde mira felicitate rerum in Septentrione Albanos, Colchos, Heniochos, Cassios, Hiberos: nunc in Orientem Parthos, Arabas, atque Iudæos cum magno sui terrore penetravit. Primus in Hircanum, Rubrum, et Arabicum mare usque peruenit. Mox diuiso orbis imperio, cum Crassus Syriam, Cæsar Galliam, Pompeius urbem obtineret, post cædem Crassi Cæsarem dimittere exercitum iussit. Cuius infesto aduentu urbe pulsus, in Pharsalia uictus, ad Ptolemæum Alexandriæ regem fugit. Huius latus sub oculis uxoris, et liberorum, à Septimio Ptolemæi præfecto mucrone confossum est. Iamq; defuncti caput gladio præcisum, quod usque ad ea tempora fuerat adoratum. Trucus Nilo iactus, à Seruio Codro rogo inustus, humatusq; est, inscribente sepulchro: HIC SITVS EST MAGNVS P.

Caput ab Achilla Ptolemæi satellite, Aegypcio uelamine inuolutum, cum anulo Cæsari præsentatum est. Qui non continens lacrymas,
illud plurimis, et pretiosissimis
odoribus cremandum
curauit.

F I N I S.

S V E T O N I I
 TRANQVILLI DE IL-
 LVSTRIBVS GRAM-
 MATICIS LIBER.

GRAMMATICA olim Romæ ne
 in usu quidem, nedum in honore ullo erat,
 rudi scilicet, ac bellicosa etiam tum ciuita-
 te, necdum magnopere liberalibus disci-
 plinis uacante. Initium quoque eius me-
 diocre exiitit. Siquidem antiquissimu doctorum quidem,
 et poëta, et oratores semigræci erant: Lulium et Ennium
 dico, quos utraque lingua domi, forisq; docuisse adnotum
 est. Nihil amplius quam Græcè interpretabantur. Ac si quid
 Latine ipsi composuissent, prælegebant. Nam quod nonnul-
 li tradunt, duos libros de literis, syllabisq; item de metris ab
 eodem Ennio editos, iure arguit L. Cotta, non poëta, sed
 posterioris Ennij esse, cuius etiam de augurandi disciplina
 uolumina feruntur.

DE CRATE MALLOTE PRIMO
 grammatico in Vrbe.

Primus igitur quantum opinamur, studium gramma-
 ticæ in urbem intulit Crates Mallotes Aristarchi
 æqualis, qui missus ad Senatum ab Attalo rege inter secun-
 dum, ac tertium bellum punicum sub ipsam Ennij mortem,
 cum in regione palatii prolapsus in cloacæ foramen crus
 fregisset, per omne legationis simul et ualeitudinis tempus
 plurimas anapæstas subinde fecit, asidueq; disseruit, ac no-
 stris exemplo fuit ad imitandum. Haëtenus tamen imitati, *Id est, auscultat*
 ut carmina parum adhuc diuulgata, uel defunctorum ami- *ones.*

D 3 corum

corum, uel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo, commentandoq; etiam cæteris nota facerent, ut C. Octavius Lampadio Næuij Punicum bellum, quod unico uolumine, et continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros: ut postea Q. Vargunicius annaleis Ennij, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat, ut Lælius, Archelaus, Vectius: Q. Philocomus Lucilij Satyras familiaris sui, quas legisse apud Archelaum Pompeius Læneus, apud Philocomum Valerius Cato prædicant. Instruxerunt, auxeruntq; ab omni parte grammatica Lælius Lanuuius gener Q. Aclij, Seruius Clodius, uterque eques Romanus, multiq; ac uarij et in doctrina et in Rep. usus.

DE LAELIO PRÆCONINO

sive Istilone.

Lælius cognomine duplici fuit, nam et Præconinus, quod pater eius præconium fecerat, uocabatur: et Istilo, quod orationes nobilissimo cuique scribere solebat. Tantus optimatum fauor, ut Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. Seruius cum librum soceri nondum editum fraude inuicerepisset, et ob hoc repudiatus pudore ac tædio secessisset ab urbe, in podagræ morbum incidit, cuius impatiens ueneno sibi perunxit pedes, et enecuit ita, ut parte ea corporis quasi premortui uixerit: post hoc magis ac magis et gratia, et cura artis increuit, ut ne clarissimi quidem uiri abstinuerint, quo manus et ipsi aliquid de ea scriberent. Utq; temporibus quibusdam super x x. celebres scholæ fuisse in urbe tradantur. Pretia grammaticorum tanta, mercedeq; tam magnæ, ut constat Luctatium Daphnidem, quem Læneus Melissus per cæuillationem nominis nauos ἀνῆναι dicit, ducentis milibus nummum

Id est. Panis
ægmen.

mum Q. Catulo emptum ac breui manumissum. L. Apuleium ab Esicio Caluino equite Roma. prædiuite quadringentis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in provinciis quoque Grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata, inter quos Octavius Teucer, & Siscennius Iacchus, & Oppius Cares, hic quidem ad ultimam ætatem, & cum iam non gressu modo deficeret, sed & uisu.

DE GRAMMATICORVM
appellatione.

Appellatio grammaticorum Græca consuetudine inuoluit, sed initio literati uocabantur. Cornel. quoque Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito: literatos quidem uulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter, & acutè, scienterq; possint aut dicere, aut scribere. Ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui à Græcis Grammatici nominentur, eosdem literatos uocatos. Messala Coruinus in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut literatore Catone: significat enim haud dubie Valerium Catonem poetam simul, grammaticumq; notissimum. Sunt qui literatum à literatore distinguant: ut Græci grammaticum, à grammatista: & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment: quorum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmat. Nam apud maiores ait, cum familia alicuius uenalis produceretur, non temere quem non literatum in titulo, sed literatorem inscribi solitum esse, quasi non perfectum literis, sed imbutum. Veteres grammatici & Rhetoricam docebant, ac multorum de utraq; arte commentarij feruntur, secundum

Literatus.
Literator.

quam consuetudinem posteriores quoque existimo, quam iam discretis professionibus, nihilominus uel retinuisse, uel instituisse, & ipsos quedam genera institutionum ad eloquentiam præparandam, ut problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atque alia hoc genus, ne scilicet siccè omnino, atque aridi, pueri rhetoribus traderentur: quæ quidem omitti iam uideo desidia quorundam & infantia: non enim fastidio putem. Me quidem adolescentulo, repeto, quendam principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis uerò manè disserere, post meridiem remotò pulpito declamare solitum. Audiebam etiam memoria patrum, quosdam è grammaticis statim ludo transisse in forum, atq; in numerum præstantissimorum patronorum receptos. Clari professores, & de quibus prodi possit aliquid duntaxat à nobis, ferè hi fuerunt.

DE SÆVIO NICANORE.

Sæuius Nicanor primus ad famam, dignationemq; do-
scendo peruenit, fecitq; præter commentarios, quorum tri-
men pars maxima intercepta dicitur, satyram quoq; in qua
libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat: Sæuius
Nicanor Marci libertus: negabit Sæuius Posthumius idem.
At M. docebit. Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum
in Sardiniam secessisse, ibiq; diem obiisse.

DE AVRELIO OPILIO.

Avrelius Opilius Epicurei cuiusdam libertus, Philoso-
phiam primò, deinde Rhetoricam, nouissime gramma-
ticam docuit: dimissa autem schola Rutillum Rufum da-
mnatum in Asiam sequutus, ibidem Smyrnæ simulq; conse-
nuit, composuitq; uariæ eruditionis aliquot uolumina, ex
quibus nouem unius corporis, qui quia scriptores, ac poetas
sub clientela musarum iudicaret, non absurdè & scripsisse,
& sic

et fecisse se ait ex numero diuarum : et appellatione huius cognomen in plerisque indicibus, et titulis per unam literam scriptum animaduerto: Verum ipse id per duas effert in Parasichide libellis, qui inscribitur Pinax.

DE M. ANTONIO GNIPHONE.

M Arcus Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, sed expositus, à nutritore suo manumissus, institutusque Alexandria quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysij Scithobrachionis, quod equidem non temere crediderim, cum temporum ratio uix congruat. Fuisse dicitur ingenij magni, memorie singularis, nec minus Græce, quam Latine doctus, præterea comi, facillique natura: nec unquam de mercedibus pactus, eoque plura ex liberalitate discen-
tium consequutus : docuit primum in diui Iulij domo pueri adhuc, deinde in sua priuata : docuit autem et Rhetoricam ita, ut quotidie præcepta eloquentiæ traderet. Declamaret uero non nisi nundinis. Scholam eius claros quoque uiros frequentasse aiunt. In his M. Cicronem, etiam cum prætura fungeretur. Scripsit multa, quamuis annum ætatis quinquagesimum non accesserit, etsi Atteius Philologus duo tantum uolumina de Latino sermone reliquisse eum tradit: nam cætera scripta discipulorum eius esse, non ipsius, in quibus et suum alicubi reperiri nomen.

DE M. POMPILIO.

Pompilius Andronicus natione Syrus, studio Epicu-
reæ sectæ, desidiosior in professione Grammaticæ habebatur, minusque idoneus ad tuendam scholam. Itaque cum se in urbe non solum Antonio Gniphoni, sed cæteris etiam deterioribus postponi uideret, Cumas transijt, ibique in ocio uixit, et multa composuit. Verum adeo inops, atque regens, ut coactus sit, præcipue illud opusculum annalium

D 3 elenc

clenchorum sexdecim millibus nummum cuidam uedere: quos libros Orbilius suppressos redemisse se dixit, uulgandosq; curasse nomine auctoris.

DE ORBILIO.

ORbilius Papillus Beneuentanus morte parentum una atque eadem die inimicorum dolo interemptorum destitutus, primo appariturum magistratibus fecit, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit, functusq; militia, studia repetit, quæ iam inde à puero non leuiter attigerat: ac professus diu in patria, quinquagesimo demum anno Romam consule Ciccone transijt, docuitq; maiore fama, quàm emolumento: nanque iam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis quodam scripto fatetur: librum etiam, cui est titulus Perialogos edidit, continentem querelas de iniurijs, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ non modo in antisophistas, quos omni sermone lacerauit, sed etiam in discipulos, ut Horatius significat, plagosum cum appellans, & Domitius Marsus scribens,

Siquos Orbilius ferula, scuticaq; cecidit.
Ac ne principum quidem uirorum insectatione abstinuit: siquidem ignotus adhuc, cum iudicio frequenti testimonium diccret, interrogatus à Varrone diuersæ partis aduocato, quid nam ageret, & quo artificio uteretur: Gibbero sos se de sole in umbram transferre respondit: quod Murena gibber erat. Vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iam pridem memoria, ut uersus Bibaculi docet:

Orbilius ubi nam est literarum obliuio.

Statua eius Beneuenti ostenditur in capitolio ad sinistram latus marmorio habitus sedentis ac palliati, appositus duobus scrinijs. Reliquit filium Orbilium & ipsum grammaticum

ticum professorem.

DE ATTEIO PHILOLOGO.

Attius Philologus libertinus Athenis natus, hunc Capito Atticus iuriscult. inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eodem Asinius Pollio in libro, quo Sallustij scripta reprehendit, ut nimia priscorum uerborum affectatione obrita, ita tradit: In eam rem adiutorium ei fecit maxime quidam Atticus prætextatus nobilis grammaticus Latinus, declamantium deinde adiutor, atque præceptor. Ad summam Philologus ab semet nominatus, ipse ad Lælium Hermam scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere, & in Latinis nonnullum. Audisse Antonium Gniphonem, eiusque Hermam postea docuisse. Præcepisse autem multis & claris iuuenibus, in quibus Appio quoque & Pulchro Claudij fratribus, quorum etiam comes in prouincia fuerit. Philologi appellationem adsumpsisse uidetur: quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uindicauit, multiplici, uariâque doctrina censebatur: quod sane ex commentarijs eius apparet, quanquam paucissimi extant: de quorum tamen copia sic altera ad eundem Hermam epistola significat: Hylæ nostram alijs mementò commendare, quam omnis generis cœgimus, uti scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarissime C. Sallustium, & eo defuncto Asinium Pollionem, quos historiam componere aggressos: alterum breuiario rerum omnium Romanorum, ex quibus, quas uellet, eligeret, instruxit: alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse antiqua cum uerba, & figuras solitum esse colligere Sallustio, cum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto, ciuiliq; & proprio sermone

mone utatur, utelq; maxime obscuritatem Sallustij, & audaciam in translationibus.

DE VALERIO CATONE.

Valerius Cato, ut nonnulli tradiderunt, Bursenni cuiusdam libertus ex Gallia, ipse libello, cui est titulus Indignatio, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoq; facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio: docuit multos, & nobileis, usuiq; est peridoneus præceptor, maxime ad poëticam tendentibus, ut quidem apparere uel his uersiculis potest:

Cato grammaticus Latina Siren,

Qui solus legit, ac facit poëtas.

Inscripsit præter grammaticos libellos etiam poëmata, ex quibus præcipue probantur Lydia & Diana.

Lydia Ticide meminit,

Lydia doctorum maxima cura liber.

Diane Cinna,

Secula permaneat nostri Diana Catonis.

Vixit ad extremam senectam, sed in summa pauperie, & penè inopia, abditus modico gurgustio, postquam Tusculana uilla creditoribus cesserat, ut autor est Bibaculus:

Si quis fortè mei domum Catonis,

Depictas minio assulas, & illos

Custodes uidet hortulos Priapi,

Miratur quibus ille disciplinis

Tantam sit sapientiam assequutus,

Quem tres calculi, & selibra farris,

Racemi duo, tegula sub una

Ad summam propè nutriant senectam.

Et idem rursus.

Catonis modo Galle Tusculanum

Tota

Tota creditor urbe uenditabat.

Mirati sumus unicum magistrum,

Summum grammaticum, optimum poetam

Omneis soluere posse quæstiones,

Vnum difficile expedire nomen.

En cor Zenodoti, en iecur Cratætis.

DE CORNELIO EPICADO.

Cornelius Epicadus L. Cornelij Syllæ Dictatoris Libertus, Calatorq; sacerdotio augurali, filioque eius Fausto gratissimus fuit: quare nunquam non utriusque se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla nouissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse suppleuit.

DE L. TABERIO.

Taberius Hiera suo hero emptus de Catasta, et propter literarum studium manumissus, docuit inter ceteros Brutum, et Cassium. Sunt qui tradant, tanta cum honestate præditum, ut temporibus Syllanis proscriptorum liberos gratis, et sine mercede ulla in disciplinam receperit.

DE CVRTIO NITIA.

Cvrtius Nittia hæsit Gn. Pompeio, et C. Memmio: sed cum codicillos Memmij ad Pompeij uxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompeium offendit, domoque ei interdictum est. Fuit et M. Ciceronis familiaris, in cuius epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus: Omnino mihi literæ magis sunt expetendæ à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire uis, me inter Nitiam nostrum et Vidium iudicem esse. Profert alter, opinor, duobus uersibus est, expensum Nitiae, alter Aristarchus hos ὀβελίσα. Ego gii.

τὸ πρ

Id est, Poëta,
an interiecti.

τῆ ποιητῆ, ἀν παρεμβέλημένοι. Item ad Atticum: De Nitia quod scribis, si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum haberem: sed mihi solitudo, & recessus provincia est, quod quia ferebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nostri Nitiz nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem uictus. Cur ego illi molestus esse uelim, cum mihi ille iucundus esse non possit? Voluntas tamen eius mihi grata est. Huius de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

DE LENAEO.

LEnæus Pompeij Magni libertus, & penè omnium expeditionum comes, defuncto eo filijsq; eius, schola se sustentauit: docuitq; in carinis ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorum domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni memoriam exiit, ut Sallustium historicum, quod cum oris improbi, animo inuerecundo scripisset, acerbissima satyra lacerauerit, Laſtaurum, & lurconem, & nebulonem, popinonemq; appellans, & uita, scriptisq; monstruosum: præterea priscorum, Catonisq; uerborum inerudissimum furem. Traditur autem puer adhuc catenis subreptus refugisse in patriam, perceptisq; liberalibus disciplinis, pretium domino suo retulisse. Verum ob ingenium atque doctrinam gratis manumissus.

DE Q. CÆCILIO.

Q. Cæcilius Epeirota Tusculi natus, libertus Attici Satrij equitis Rom. ad quem sunt Ciceronis epistole, cum filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit, uixitq; una familiarissimè, quod ipsi Gallo inter grauissima crimina ab Augusto obijcitur. Post deinde damnationem, mortemq; Galli, scholam aperuit: sed ita, ut paucis,
 & tan

et tantum adolescentibus præciperet, prætextato nemini, nisi si cuius parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusq; Vergilium, et alios poetas novos perlegere coepisse, quod etiam Domitij Marfi uersiculus indicat:

Epeirota tenellorum nutricula uatum.

DE VERRIO FLACCO.

¶ **V**errius Flaccus libertinus docendi genere maxime in-

claruit: nanque ad exercitanda discipulorum ingenia, æqualeis inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed et præmio, quod uictor auferret: id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior: quare ab Augusto quoque nepotibus eius præceptor electus, transijt in palatium cum tota schola. uerum ut neque amplius posthac discipulum recipret. Docuit que in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatii tunc erat, et sextertia centena in annum accepit: decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, et marmoreo patrii incisus publicaret.

DE CRASSITIO.

Luius Crassitius genere Tarentinus, ordinis Libertini, cognomine Pasides, mox Pansam se transnominauit. Hic initio circa scenam uersatus est, dum Minographos adiuuat: deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito adeò inclaruit, ut hæc de eo scriberentur:

Vni Crassitio se credere Smyrna probauit.

Definite indocti coniugio hanc petere.

Soli Crassitio se dixit nubere uelle,

Intima cui soli nota sua extiterunt.

Sed cum edoceret iam multos, ac nobileis, in his Iulium Anton

Antonium triumviri filium, ut Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola, transiit ad Q. Septimij philosophi sectam.

DE SCRIBONIO.

SCRIBONIUS Aphrodisius Orbilij servus atque discipulus, S. mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior Augusti uxor fuerat, redemptus, et manumissus: docuit, quo Verrius tempore. cuius etiam libros de orthographia rescripsit, non sine insectatione studiorum, morumque eius.

DE C. IVLIO HIGINO.

CAIUS Iulius Higinus Augusti libertus, natione Hispanus (etsi nonnulli Alexandrinum putant, et à Cesare puerum Romam aduectum Alexandria capta) studiose, et avidè imitatus est Cornelium Alexandrum grammaticum Græcum, quem propter antiquitatis notitiam Polyhistorum multi, quidam Historiam uocabant. Præfuit Palatine bibliothecæ, nec eo secius plurimos docuit: fuitque familiarissimus Ouidio poëtæ, et C. Licinio consulari historico, qui cum admodum pauperem decessisse tradit, et liberalitate sua quoad iuxit sustentatum. Huius libertus fuit Iulius Modestus, in studiis atque doctrina uestigia patroni sequutus.

DE C. MELISSO.

CAIUS Melissus Spoleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura et industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Mecænatii pro grammatico muneri datus est: cui cum se gratum, et acceptum in modum amici uideret, quanquam adserente matre, permansit tamen in statu servitutis, præsentemque conditionem ueræ origini anteposuit: quare citò manumissus, Augusto insinuatus est, quòd eleganter curam ordi-
nand

nandarum bibliothecarum in Octauiae porticu suscepit, atque
ut ipse tradit, sexagesimum ætatis annum agens, libellos
inceptiarum, qui nunc iocorum scribuntur, componere instituit
absoluitque centum et quinquaginta, quibus et alios
diuersos postea addidit, fecit et nouum genus Togatarum,
inscripsitque Trabeatas.

DE M. POMPONIO

Marcello.

Marcus Pōponius Marcellus sermonis Latini exactor
modestissimus, in aduocatione quadam (nam interdū
et causas agebat) solaccismum ab aduersario factum usque
adeo arguere perseuerauit, quoad Cassius Seuerus interpel-
latis iudicibus dilatione petijt, ut litigator suus alium Gram-
maticum adhiberet, quando non putat is cum aduersario de
iure, sed sibi de solaccismo controuersiam futuram. Hic idem
cum ex oratione Tiberiū reprehendisset, affirmante Atticio
Capitone, et esse illud Latinum, et si non esset, futurum cer-
te: iam inde mentitur, inquit, Capito. Tu enim Cæsar ciuita-
tem dare potes hominibus, uerba non potes. Pugilem olim
fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrammate ostendit:

Qui caput ad læuam didicit,
Glossemata uobis præcipit,
Os nullum uel potius pugilis.

DE Q. RHEMMIO PA-

lemone.

Rhemmius Palemon, Veicetinus mulicris uerna pri-
mo, ut ferunt, Texirinum, deinde herilem filium dum
comitatur in scholas, literas didicit: postea manumissus do-
cuit Romæ, ac principem locum inter Grammaticos tenuit,
quanquam infamis omnibus uitijs, palamque et Tiberio,
et mox Claudio prædicantibus, nenuñ manus institutio-

E nem

nem puerorum, uel iuuenum committendam. Sed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate sermonis: nec non etiam poemata faciebat ex tempore. Scripsit ex uarijs, nec uulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut M. Varro nem porcum appellaret: secum et natas, et morituras literas iactaret. Nomen suum in Bucolicis non temere posuim, sed presagiente Vergilio, fore quandoq; omnium poetarum, ac poematum Palamonem iudicem. Gloriabatur etiam latrones quondam sibi propter nominis celebritatem paruisse. Luxurie ita indulsit, ut sepius in die lauaretur: nec sufficeret sumptibus, quanquam ex schola quadragenam annua caperet, ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat, cum et officinas promercalium uestium exerce-ret, et agros adeo coleret, ut uitam manu eius institutam satis constet C C C. L X V. uasa edidisse: sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres usque ad infamiam oris, dictoq; non infaceto notatum ferunt cuiusdam, qui cum in turba osculum sibi ingerentem, quanquam refugiens deuitare non posset: Vis tu, inquit, magister quoties festinantem aliquem uides abligurare?

DE MARCO VALERIO PROBO.

MArcus Valerius Probus Berrylius diu centuriatum petijt, donec tandem ad studia se contulit. Legebat in prouincia quosdam ueteres libellos apud grammaticum, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cum diligentius repetere, atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamuis se contenti, magisque opprobrio legentibus, quam gloriæ et fructui esse animaduerteteret, nihilominus in proposito mansit, multaq; exemplaria contracta emendare, ac distinguere, et adnotare curauit. Soli huic, nec ulli præterea grammatices par-ti deat

ti deditur: hic non tam discipulos, quam sectatores aliquot habuit: nunquam enim ita docuit, ut magistri personam sustineret. Vnum uel alterum, uel cum plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat: cubansque inter longos, ac uulgares sermones legere quedam, idque per raro: nimis pauca & exigua de quibusdam minutis questionculis edidit. Reliquit autem non mediocrem syluam observationum sermonis antiqui.

S V E T O N I I

T R A N Q V I L L I D E

CLARIS RHETORI-

BVS LIBER,

RHETORICA quoque apud nos perinde atque grammatica fere recepta est, paulo etiam difficilius. Quippe quam constet nonnunquam etiam prohibitam exerceri: quod ne cui dubium sit, uetus, item Censorum edictum subiiciam. Pannio Strabone, M. Valerio Messala consulibus, M. Pomponius praetor Senatui consuluit, quod uerba facta sunt de Philosophis, & Rhetoribus. S. Consu. de ea re ita censuerunt: ut M. Pompo. praetor animaduerneret, curaretque, ut si ei e republica, fideque sua uideretur, uti Romae ne essent. De iisdem interiecto tempore Cn. Domitius Aenobarbus, L. Licinius Crassus Censores ita edixerunt, Renuntiatum est nobis, esse homines, qui nouum genus disciplinae instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat, eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adulescentulos totos dies de-
sidere. Maiores nostri quae liberos suos discere, & quos

E 2 in

in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum sunt, neque placent, neque recta uidentur. Quapropter et ipsi, qui eos ludos habent, et ipsi, qui eò uenire consueuerunt, uidetur faciendum, ut ostendamus nostram sententiam nobis non placere. Paulatim et ipsa utilis, honestaq; apparuit, multiq; eam præsidij causa, et gloriæ appetuerunt. Cicero ad præturam usq; Græce declamauit, Latine uerò senior quoque et quidem consilibus Hircio et Pansa, quos discipulos, et grandæis prætextatos uocabat. Gn. Pompeium quidam historici tradiderunt sub ipsum ciuile bellum, quo facilius C. Curione promptissimo iuueni causam Caesaris defendendi contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem: M. Antonium, item Augustum ne Mutinensi quidem bello omisisse. Nero Caesar et primo imperij anno, publicè quoq; bis antea declamauit: plerique autem oratorum declamationes ediderunt. Quare magno studio hominibus iniecto, magna etiam professorum, ac doctorum profluxit copia: adeoq; floruit, ut nonnulli ex infinita fortuna in ordinem senatorium, atque ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit, quando uario modo quisque discipulos exercuerunt: nam et dicta præclare per omnes figuras, per casus, et apologos aliter atq; aliter exponere, et narrationes tum breuiter et professe, tum latius et uberius explicare consueuerant. Interdum Græcorum scripta conuertere, ac uiros illustres laudare, uel uituperare: quedam etiam ad usum communis uitæ instituta, dum utilia et necessaria, dum perniciosa et superua canea ostendere. Sæpe fabulis fidem firmare, aut demerere, quod genus θίους, et ἀνακρίσεις, et κατακρίσεις Græci uocant, donec sensim hæc exoluerunt, et ad controuersiam

siam uentum est. Veteres controuersie aut ex historijs trahebantur, sicut sanè nonnullæ usque adhuc, aut ex ueritate, ac re, si qua fortè recens accidisset. Ita locorum etiam appellationibus adiectis proponi solebant. Sic certe collectæ, editæq; se habent, ex quibus non alienum fuerit unam, et alteram exempli causa ad uerbum referre. Aestiuo tempore adolescentes urbani cum Hostiam uenissent, littus ingressi piscatores trahentes rete adierunt, et pepigerunt, bolum quanti emerent, numos soluerunt, diu expectauerunt, dum retia extraherentur: aliquando extractis, piscis nullus insuit, sed sporta auri obsuta: tum emptores bolum suum aiunt, piscatores suum. Venalitij cum Brundij gregem uenaliū ē naui educerent, formoso, et pretioso puero, quod portitores uerebantur, bullam, et prætextam togam imposuere, facile fallaciam celarunt. Romam uenitur, res cognita est: petiitur puer, quod domini uoluntate fuerit liber in libertate. Olim autem eas appellationes Græci *συτράφεις* uocabant. Mox controuersias quidam, sed aut fictas, aut iudiciales. Illustres professores, et quorum memoria aliqua extet, non temere alij reperientur, quàm de quibus tradam.

DE L. PLOTIO GALLO.

T Vcius Plotius Gal. de hoc Cicero in epistola ad M. Titinnium sic refert: Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere cœpisse L. Plotium quendam, ad quem cum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime uixit) M. Cælius in oratione, quàm pro se de ui habuit, significat

E 3 bat

bat dictasse à Cratino accusatori suo actionem, subtrahensq; nomine ordearium eum rhetorem appellat, deridens ut infatum, ac leuem, & sordidum.

DE L. OCTACILIO PILITO.

LVcius Octacilius Pilitus scriuisse dicitur, atque etiam hostiarius uetere more in catena fuisse, donec ob ingenium, ac studium literarum manumissus accusanti patrono subscripsit: deinde Rhetoricam professus, Cn. Pomp. Magnum docuit, patris eius res gestas, nec minus ipsius compluribus libris exposuit. Primus omnium Libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. Ad id tempus Epidius calumnia notatus, ludum docendi apperuit, docuitq; inter ceteros M. Antonium, & Augustum, quibus quondam C. Canutius obijcientibus sibi, quod in rep. administranda potissimum consularis Isaurici sectam sequeretur: Malle respondit, Isaurici esse discipulum, quam Epidij calumniatoris. Hic Epidius ortum se ab Epido Nuncione predicabat, quem ferunt olim precipitatum in fontem fluminis Sarni, paulo post cum cornibus exisse, ac statim non comparuisse, in numeroq; decorum habitum.

DE SEXTO CLODIO.

Sextus Claudius è Sicilia Latina simul, Græcæq; eloquentiæ professor, malè oculatus, & dicax par oculorum. In amicitia M. Antonij triumviri exiitisse se dicebat, eiusdem uxorem Fulviam, cui altera bucca inflatione erat, acumen styli tentare dixit, nec eo minus, imò uel magis ob hoc Antonio gratus: à quo mox consule ingens etiam cōgiarium accepit, ut ei in Philippicis Cicero obijcit: Tu uerò adhibes ioci caussa magistrum suffragio tuo, & compotorū tuorū Rhetorē, cui cōcessisti, ut in te quæ uellet, diceret

diceret, falsum omnino hominem, sed materia facilis & in te
& in tuos dicti dicere. At quanta merces rhetori est data
audite, audite P. C. & cognoscite Reipu. uulnera. duo millia
lugerum campi Leontini Sex. Clo. rhetori assignasti, &
quidem immunita, ut pro tanta mercede nihil sapere disceres.

DE C. ALBUTIO SILO.

Caius Albutius Silus Nouariensis, cum aedilitate in
patria fungeretur, cum forte ius diceret, ab ijs con-
tra quos pronunciabat, pedibus è tribunali detractus
est: quod indigne ferens, statim contendit ad portam, &
inde Romam, receptusque in Planci oratoris contuber-
nium: cui declamaturus mos erat prius aliquem, qui ante
diceret, excitare. Suscepit eas parteis, acta que ita imple-
uit, ut Planco silentium imponeret, non audenti in compa-
rationem se dimittere. Sed ex eo clarus propria audito-
ria instituit: solitus proposita controuersia sedens in ope-
re & calore, denum prouectus consurgere, ac perorare,
declamare, aut gemere uario modo splendide atque ad-
ornate. Tum ne usquequaque scholasticus existimaretur,
circuncise ac sordide, & tantummodo trivialibus uerbis
egit & causas, uerum rarius, dum amplissimam quanquam
sectatur, nec alium in ulla locum quam perorandi: postea
renunciavit foro partim pudore, partim metu. Nam cum
in lite quadam centumuirali aduersario, quem ut impium
erga parentes incessebat, iusiurandum quasi per figuram
sic obtulisset, iura per patris, matrisque cineres, qui incon-
diti iacent, & alia in hunc modum, arripiente eo condi-
tionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui
inuidia negotium affixit. Et rursus cognitione cedis Me-
diolani apud L. Pisonem proconsulem defendens reum,
cum cohiberent lictores nimias laudantium uoces, ita ex

canduiſſet, & deplorato Italiae ſtatu, quaſi iterum in formam
prouinciae redigeretur; M. inſuper Brutum, cuius ſtatua
in conſpectu erat, inuocaret legum ac libertatis autorem, &
uindicem. penè poenas luit. Iam autem ſenior ob uitium Vo-
micæ Nouariam redijt, conuocataq; plebe, cauſis propter
quas mori deſtinaiſſet, diu ac more concionantis redditus,
abſtinuit cibo.

FINIS.

IVLII OBSE-

QVENTIS AB ANNO

Vrbis conditæ quingenteſimoquin-
to, Prodigiſſimum liber
imperſectus.

L. SCIPIONE, C.

Lælio Coſſ.

VNONIS Lucinae templum fulmine
iſtum ita, ut ſaſtigiſſimum, ualueq; deformaren-
tur. In finitimis pleraq; de caelo iſta. Nur-
ſiæ ſereno nimbi orti, & homines duo exa-
nimati. Tuſculi terra pluit. Mula Reate pe-
perit. Supplicatio per decem pueros patrimos, matrimos,
totidemq; uirgines habitæ.

M. MESSALA, C. LIVIO COSS.

L Vce inter horam tertiam & quartam tenebræ ortæ,
in Auentino lapidum pluuiæ nouendiali expiatæ, in
Hiſpania proſperè militatum. Sacrum nouendiale factum,
quod in Piceno lapidibus pluit, ignesq; cœleſtes multiſa-
riam orti, leui afflatu complurium ueſtimenta. aduſſerunt.

Aede s

Aedes Iouis in capitolio fulmine icta. In Umbria semimas duodecim ferme annorum natus, aruspicumq; iussu necatus. Galli, qui alpeis transierunt in Italiam, sine praelio eieci.

M. CLAUDIO, Q. FAB. LABEONE COS.

IN area Vulcani per biduum, in area Concordie totidem diebus sanguinem pluit. In Sicilia insula noua maritima. Hannibal in Bithynia ueneno perijt. Celtiberi subacti.

L. AEMILIO PAVLO, CN.

BABIO PAMPHILO COS.

PROcellosa tempestate strages in urbe facta, signa aenea in capitolio deiecit. Signa in circo maximo cum columnis euertit. Fastigia templorum aliquot a culmine abrupta dissipauit. Mulus tripes Reate natus. Aedes Apollinis Caieta fulmine icta. In area Vulcani, & Concordie sanguinem pluit. Hastæ Martis motæ. Lanuij simulachrum Iunonis soluta lacrymauit. Pestilentia Libitina non sufficit. Ex Sibyllinis supplicatum, cum sex mensibus non pluisset. Ligures praelio uisti, deletiq;.

Q. FVLVIO, C. MANLIO COS.

NIMbis continuis in capitolio signa aliquot deiecta fulmine, Romæ & circa plurima decussa. In lectiſternio Iouis tremotu deorum capita se conuerterunt. Luna cum integumentis, quæ Ioui erant apposita, decidit. De mensa oleas mures præoscrunt.

M. IVNIO, CN. MANLIO. COSS.

INCendio circa forum cum plurima essent deusta, ædes Veneris sine ullo uestigio cremata. Vesta penetralis ignis extinctus. Virgo iussu M. Aemulij pontificis maximi flagro cæsa, negauit. Vltorius interitorum supplicationibus habitis,

E 3

in

in Hispania, & Histria bella prospere administrata.

C. CLAUDIO, L. PETELLIO COSS.

Cum immolassent victimas consules, iecur extabuit. Cornelius ex monte Albano rediens, membris captus, ad aquas Cumanas mortuus. Petellius contra Ligures dimicans, occisus est.

M. LEPIDO, Q. MVTIO COSS.

Graui pestilentia hominum, boumq; cadauera non sufficiente Libitina, cum iacerent, ulterius non apparuit. Celtiberi deleti.

Q. AEMILIO PAETO, M.

Iulio COSS.

Romæ aliquot loca sacra, profana que cælo tacta. Anegnæ terra pluit. Lanuij fax ardens in cælo uisa. Calatie in agro publico per triduum & duas nocteis sanguis manauit. Rex Illyrici Gentius, & Macedonia Perfes deuicti.

M. MARCELLO, P. SVLP-

lio COSS.

IN Cāpania multa locis terra pluit. In Prænestino cruenti ceciderunt imbres. Veienti lana ex arboribus nata. Ter racinæ in æde Minervæ mulieres tres, quæ operatæ sedebant, fulmine exanimatæ. Ad locum Libitinæ in statua equæ striæneæ ex ore, & pede aqua manauit diu. Galli Ligures deleti. Comitia cum ambitiosissime fierent, & ob hoc Senatus in Capitolio haberetur, miluus uolans mustellam raptā de cella Iouis, in medio confessu patrum misit. Sub idem tempus ædes Salutis de cælo tacta. In colle Quirinali sanguis terra manauit. Lanuij fax in cælo nocte conspecta, fulmine pleraq; discussa. Cassini & sol per aliquot horas noctis uisus. Theani Sidicini puer cum quatuor manibus, & totidem pedibus natus. Vrbe strata, pax domi forisq; fuit.

C. N.

C. N. OCTAVIO, T. MANLIO COSS.

Pestilentia, fameq; ita laboratum, ut ex Sibyllinis populus circa compita, sacellaq; operaturus sederit. In aede Penatium ualuae nocte sua sponte adaperita, & lupi Exquilij, & in colle Quirinali meridie apparuerunt, exagitatiq; fuerunt. Vrbe lustrata, nihil triste accidit.

T. GRACCHO, M. IUVENTIO COSS.

Capuae nocte sol uisus. In agro Stellati fulgure ueruecum de grege pars exanimata. Terracinae pueri trigemini nati. Formijs duo soles interdum uisi, coelum arsit. Concij homo ex speculo acie orta combustus. Gabijs lacte pluit. Fulmine pleraq; decussa in palatio. In tēplum Victoriae cygnus inlapsus, per manus capientium effugit. Priuerni puella sine manu nata. In Cephalenia turba in caelo cantare uisa. Terra pluit. Procellosa tempestate tecta diruta, stragesq; agrorum facta, crebro fulminauit. Nocte species solis Pisauri adfulsit. Cere porcus humanis manibus & pedibus natus, & pueri quadrupedes, & quadrumanes nati. Ad forum Esij bouem flamma ex ipsius ore nata non lesit.

P. SPIPIONE NASICA, C. N.

Mantio COSS.

Agnae coelum nocte arsit, fulmine pleraque decussa. Frusinone. bos loquutus. Reate mulus tripes natus. C. N. Octavius legatus in Syria per Lysium tutorem Antiochi pueri in gymnasio occisus.

L. LENTULO, C. MARTIO COSS.

Procellosa tempestate in Capitolio aedes Iouis & circa quassata. Pontis maximū tectum cum columnis in Tymberim deiectum. In Circo Flaminio porticus in aedem Iunonis reginae & fortune tacta, & circa, & aedificia pleraque

raque dissipata, Taurus ad immolationem cum duceretur, ob hæc ipsa corruit. Dalmata Scordis superasti.

L. OPIMIO, QUINTO

Posthumio Cos.

IN provinciam proficiscens Posthumius consul, cum immolaret, in plurimis victimis caput in iocinore non inuenit, profectusq; post diem septimum æger Romam relatus, expirauit. Consa arma in cælo uolare uisa, fulmine pleraq; decussa. A Gallis & a Lusitanis Romani per arma grauiter uexati.

M. CL. MARCELLO, L. VALERIO

Flacco Cos.

TUrbis ui in campo columna ante ædem Iouis decussa cum signo aurato: cumq; aruspices respondissent magistratum & sacerdotum interitum fore, omnes magistratus se protinus abdicauerunt. Quod Aricie lapidibus pluerat, ita supplicatio habita, quod Romæ multis locis species togarum uise adpropinquantium oculos eludebant. In Lusitania uarie, in Gallia prosperè pugnatum.

SP. POSTHVMIO, L. PISONE COSS.

VASTO incendio Romæ, cum regia quoque urceretur, sacrum, & ex duabus altera laurus ex medijs ignibus inuiolata est, Pseudophilippus deuictus.

P. AFRICANO, ET

Lælio Cos.

AMiterni puer tribus pedibus, una manu natus. Romæ & circa fulmine pleraque icta. Cere sanguinis riuus terra fluxerunt, & nocte cælum ac terra ardere uisum. Frusinone aurum sacrum mures adroserunt. Lanuij inter horam tertiam & quintam duo discolores circuli solem cinxerunt rubente alter, alter candida linea. Stella arsit per dies

dies trigintaduos: & cum Carthago obsideretur, in captiuos Romanorum per Hasdrubalem barbaro more seuitum, mox Carthago per Aemilianum diruta.

APPIO CLAUDIO, P. METELLO COSS.

A Miterni puer tribus pedibus natus. Cauræ sanguinis Ariui è terra fluxerunt. Cum à Salasibis illata clades esset Romanis, decemviri pronuntiauerunt se inuenisse in Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi essent, sacrificari in eorum finibus oportere.

L. METELLO, Q. FAB.

Maximo Coss.

F Ames & pestilentia cum essent, per decemuiros supplicatum. Lunæ androgynus natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. Tanta fuit Lunensibus pestilentia, ut iacentibus in publicum passim cadaueribus, qui funerarent, defuerint. In Macedonia exercitus Romanus præliuexus, aduersus Viriatum dubie dimicauit.

CN. COEPIONE, C. LAELIO COSS.

P Ræneste & in Cephalenia signa de cælo cecidisse uisa. Mons Actna ignibus abundauit, prodigium maioribus hostijs quadraginta expiatum. Annus pacatus fuit Viriato uictor.

M. AEMILIO, C. HOSTILIO.

Mancino Coss.

Cum Lanuij auspicarentur, pulli è cauea in sylvam Laurentinam euolarunt, neque inuenti sunt. Præneste fax ardens in cælo uisa, sereno intonuit. Terracine, M. Claudius prætor in naue fulmine conflagrauit, Lacus Fucinus per milia passuum quinq; quoquò uersum inludauit. In Græcostasi & comitio sanguine fluxit. Exquilij equuleus cum quinque pedibus natus. fulmine pleraque decussa. Hostilius

Mancinus

Mancinus consul, in portu Herculis cum conscenderet na-
uem petens Numantiam, uox improviso audita, mane Man-
cine. cumq; egressus, postea nauem Genue conscendisset,
anguis in nauis inuentus, e manibus effugit, ipse consul deu-
ctus, mox Numantinis deditus.

L. EVRIO, ATTILIO SARRANO COSS.

Rhegium penè totum incendio consumptum, sine ullo
humane fraudis, aut negligentie uestigio. Puer ex
ancilla quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, & dupli-
ci obsceno natus. Puteolis in aquis calidis riui manarunt
sanguine: fulmine pleraque deiecta: puer aruspicum iussu
crematus, cinisq; eius in mare deiectus. Ab Achæis exerci-
tus Romanus cæsus.

SERVIO FLACCO, Q. CALPURNIO COSS.

Mons Aetna maioribus solito arsit ignibus. Rome
puer solidus, posteriore naturæ parte genitus. Bo-
nonie fruges in arboribus natæ. Bubonis uox primum in
Capitolio, dein circa Urbem audita. Quæ aut præmio po-
sito ab aucupe capta, combustaq; cinis eius in Tyberim dis-
persus. Bos loquutus. In Numantia res male gestæ. Exerci-
tus Romanus oppressus.

P. AFRICANO, C. FVLVIO COSS.

IN Amiterno sol noctu uisus, eiusq; lux aliquandis
fuit uisa. Bos loquutus & nutritus publicè, sangui-
ne pluit. Anagninæ seruo tunica arsit, & intermortuo
igne nullum flammæ apparuit uestigium. In Capitolio no-
ctæ aut genutus simileis hominibus dedit. In æde Iunonis
Reginæ scutum Ligusticum fulmine tactum. Fugitiuorum
bellum in Sicilia exortum: coniuratione seruorum Italia
oppressa. Tiberius Gracchus legibus ferendis occisus.
Proditum est memoria Tiberium Gracchum, quo die pe-
rjē

rijs, tristitia neglexisse omina, cum domi & in Capitolio sacrificanti dira portenderentur: domoq; exiens sinistro ad limen offenso pede decussit pollicem, & corui fragmentum tegulæ ante pedes eius proiecerunt ex stillicidio. In lacu Romano lacte riuus manarunt. Lunæ terra quatuor ingerum spatio in profundum abiit, & mox de cauerna lacum reddidit. Ardeæ terra pluit. Minturnis lupus uigilem laniavit, & inter tumultum effugit. Romæ bubo, & alia auis ignota uisa. In eadē Iunonis Regine clausis per biduum ualuis infantis uox auditæ. Scuta nouo sanguine maculata. Puella quadrupes nata. In agro Ferentino Androgynus natus, & in flumen deiectus. Virgines ter nouenæ cauentes, Urbem lustrauerunt. In Italia multa millia seruorum, quæ coniurauerant, ægre comprehensa, & supplicio consumpta. In Sicilia fugitiui Romanos exercitus necauerunt. Nuntiantia diruta.

APPIO CLAUDIO, M.

Perpenna Coss.

REate mulus cum quinque pedibus natus. Romæ in agro Cortasi lacte pluit. Lupus & canis Hostiæ pugnantes, fulmine exanimati. Grex ouium in Apulia, prætor populi Romani uno ictu fulmine exanimatus. Terracina sereno naui uelut fulmine exanimatum in aqua deiectum, & impensas omnes, quæ ibi erant, ignis absumpsit. Publius Crassus aduersus Aristonicum dimicans, occisus. Apollinis simulachrum lacrymauit per quadriuum. Vates portenderunt Græci fore exitium, unde deductum esset: sacrificatum tum à Romanis, donâ quæ in templo posita. Phrygia recepta. Asia Attali testamento legata Romanis. Antiocho regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerunt: quo prodigio neglecto prælium commi

commisit, & à Parthis occisus est, M. Fuluij Flacci triumviri
dissensione in legibus ferendis angues duo nigri in cella Mi-
neruæ allapsi, ciuilem cædem portenderunt.

M. AEMILIO, L. AVRE-
lio Coss.

NOcturna tempestate in Capitolio aliquot templa con-
cussa sunt. Romæ & circa fulmine pleraque deiecta
sunt. Aetna mons terræmotu ignes super uerticem latè diffu-
dit, & ad insulam Liparas mare efferbuit, & quibusdā adu-
stis nauibus uapore plerosq; naualeis exanimauit. Piscium
uim magnam exanimem dispersit, quos Liparenses audius
epulis appetentes contaminatione uentris consumpti, ita, ut
noua pestilentia uastarentur insule. Quod prodigium aru-
spicum responso, seditionem, quæ post tempora patuit,
portendit.

P. PLAVTIO, M. FVL-
uio Coss.

IN arboribus fruges natæ sunt. Oleo & lacte in Veiente
pluit. Bubo in Capitolio uisus. Arpis lapideus imber tri-
duo apparuit. Locustarum ingenti agmine in Africa, quæ à
uento in mare deiectæ, fluctibusq; electæ, odore intolerabili
Cyrenis mortifero uapore grauem pestilentiam fecerunt pe-
cori, hominum DCCC. nullia consumpta tabe proditum
est. Fregellæ, quæ aduersus Romanos coniurauerunt, diru-
tæ. Ligures Sallyes trucidati.

C. CASSIO LONGINO, C.
Sextilio Coss.

IN Græcostasi lacte pluit. Fulmine Crotone grex ouium
cum cane, & tribus pastoribus exanimatus. Saturæ uitu-
lus biceps natus, tumultus in urbe fuit, Graccho leges ferēte.

CN. DOMITIO, G. FANNIO Coss.

In foro

IN foro Veffano androgynus natus, in mare delatus est. In Gallia tres soles, & tres lune uise. Vitulus biceps natus. Bubo in Capitolio uisus, & ex incendio catena consumpta. Saltyes & Allobroges deuicti.

L. OPIMIO, Q. FABIO

Maximo Cos.

GRex luporum limites, qui in agrorum diuisione per C. Gracchum deposui erant, dissipauit. Ipse Gracchus in Auentino occisus.

L. AVRELIO, ET L. CAECILIO

lio Cos.

Androgynus in agro Romano annorum octo inuentus, & in mare deportatus. Virgines ter noue in urbe cantarunt.

M. CATONE, QVINTO

Martio Cos.

Catone Consule immolante exta tabuerunt, caput iocinoris inuentum non est. Lacte pluit, terra cum mugitu tremuit. Examen apum in foro confedit. Sacrificium ex Sibyllinis.

L. CAECILIO, L. AVRELIO COSS.

Fulmine Romæ & circa pleraque tacta. Præneste lacte pluit. Hastæ Martis in regia mota. Priuerni terra septē iugerū spatio in cauerna desedit. Saturniæ androgynus annorum decē inuentus, & mari demersus. Virgines uigintiseptem urbē carmine lustrauerunt. Reliquū anni in pace fuit.

M. ACILIO, G. PORCIO COSS.

Pompeius Eluius eques Romanus, à ludis Romanis cum in Apuliā reuerteretur, in agro Stellati filia eius uirgo, equo insidens, fulmine icta, examinataq; uestimento deducto in inguinibus exerta lingua per inferiores locos, ut ignis ad

F OS

os emicuerit. Responsum infamiam uirginibus, & equestri ordini portendi, quia equi ornamenta dispersa erant. Tres uno tempore uirgines Vestales nobilissimæ cum aliquot equitibus Romanis incesti pœnas subierunt; ædes Veneri Verticordia factæ.

C. CAECILIO, CNEO

Papyrio Coss.

Albanus mons nocte ardere uisus. Aedicula & signum de cœlo tacta. Ara Salutis interrupta. Terra in Lucanis & Priuernati late hiauit. In Gallia cœli ardere uisum. Cimbri, Theutoniq; Alpes transgressi, fœdam stragem Romanorum, sociorumq; fecerunt.

P. SCIPIONE, L. CAL-

purnio Coss.

Maxima pars urbis exusta cum æde matris magnæ. Lacte per triduum pluit, hostijsq; expiatum maioribus. Iugurthinum bellum exortum.

SERGIO GALBA, M. SCAV-

ro Coss.

Avis incendiaria, & bubo in Vrbe uise. In Latonijs ho-
mo ab homine adesus. Ex Sibyllinis in insula Cimolia sacrificatum per triginta ingenuos patrimos, & matrimos, totidemq; uirgines. Multa millia hominum, intumescente Padus & stagno Aretino, obruta. Bis lacte pluit. Nursia gemini ex muliere ingenua nati, puella integris omnibus membris, puer à parte priore aluo aperto, ita ut nudum intestinum conspiceretur. Idem posteriore natura solidus natus, qui uoce missa, expirauit. Contra Iugurtham prospere dimicatum.

Q. SERVILIO COEPIONE,

Attilio Sarrano Coss.

Amiserni cum ex ancilla puer nasceretur, Aue dixit.

P. SAR

P. SARRANO, C. ATTILIO COSS.

IN agro Perusino & Romæ locis aliquot Lacte pluit. Inter multa fulmine icta, Atellis digiti hominis quatuor tanquam ferro præcisi: argentum signatum afflatu fulminis diffluxit. In agro Trebulano mulier nupta civi Romano fulmine icta, nec exanimata. Fremitus cælestis auditus, & pila cælo cadere uisa, sanguine pluit. Romæ interdum fax sublime uolans conspecta in æde Larum flamma à fastigio ad summum columen penetrauit innoxia. Per Cæpionem consulem senatorum & Equitum iudicia communicata, cætera in pace fuerunt.

P. ATILIO ET COR. MANILIO COSS.

Trebula Mutusæ antè quàm ludi committerentur, canente tibicine angues nigri aram circumdederunt, desinente cantare, dilapsi: postero die exorti à populo Lipidibus enecati, foribus templi ad apertis simulachrum Martis lignum capite stans inuentum. A Lusitanis exercitus Romanus cæsus.

C. MARIO, C. FLACCO COSS.

Bubo extra Urbem uisus, bos loquutus. Trebula Mutusæ simulachrum in templo, quod capite adoperto fuit, opertum inuentum. Nuceriæ ulmus uento cuncta, sua sponte erecta in radicem conualuit. In Lucanis lacte, Luna sanguine pluit. Arimini canis loquutus, arma cælestia tempore utroque ab ortu, & occasu uisa pugnare, & ab occasu uinci. Aruspicum responso populus stipem Cereri, & Proserpine tulit. Virgines uigintiseptem dona canentes tulerunt. Luna interdum cum stella ab hora tertia usque ad horam septimam apparuit. A fugitiuis & desertoribus in Turinis regiones uastatæ. Cimbri alpes transgressi per Hispaniam uastatam inxerunt se Theuto-

nis. Lupus Urbem intravit. Fulminis ictu uultures super tur-
rem exanimati. Hora diei tertia solis defectus lucem obscu-
rauit. Examen apium ante ædem Salutis confedit. In comi-
tio lacte pluit. In Piceno tres soles uisi. In agro Vulsinien-
si flamma e terra orta, columq; uisa contingere. In Lucanis
duo agni equinis pedibus nati, alter siminino capite. In Tar-
quinien-^{si} lactis riu-^{is} terra scaturienti exorta, aruspicum re-
sponso signa oleaginea dyo armata statuta, supplicatumq;.
In Macedonia Thraces subacti.

CAIO MARIO, Q. LUCTATIO COSS.

Nouendiale sacrum fuit, quod in Tuscis lapidibus plu-
rat. Urbs Aruspicum iussu lustrata. Hostiarum cinis
per decemuiros in mare dispersus, et per dies nouem circa
omnia templa per magistratus et municipia pompa ducta
supplicantum. Hasta Martis in regia sua sponte mota. San-
guine circa annem Anienem pluit. Examen apium in foro
Boario, in sacello confedit. In Gallia, in castris lux nocte
fulsit. Puer ingenuus Aricie flamma comprehensus, nec am-
bustus. Aedes Iouis clusa fulmine icta, cuius expiationem,
quia prius monstra-^{uerat} Aemilius Potensis Aruspex præ-
mium tulit, ceteris celantibus, quod ipsis, liberisq; exitium
portenderetur. Pirata in Sicilia a Romanis deleti, Theuto-
ni a Mario trucidati. Ancyliæ cum crepitu sua sponte mota,
seruusq; Scruiliæ Capionis matris Ideæ se præcidit, et trans
mare exportatus, ne unquam Romæ reuerteretur. Urbs lu-
strata, capra cornibus ardentibus per urbem ducta, porta
Neuia emissa, relictaq;. In Auentino luto pluit. Lusitanis
deuictis, Hispania ulterior pacata. Cimbri deleti.

CAIO MARIO, L. VALERIO COSS.

Fax ardens Tarquinis latè uisa, subito lapsu cadens.
Sub occasu solis, orbis clypei simulis ab occidente ad
orien

oriëtem uisus præferri. In Piceno terramotu domicilia rui-
nis prostrata, quædam conuulsa sede sua inclinata manser-
unt. Fremitus armorum ex inferno auditus. Quadrigæ au-
ratæ in foro à pedibus sudauerunt. Fugiuu in Sicilia præ-
lijs trucidati.

M. ANTONIO, AVLO

Posthumio Coss.

BVbone in urbe uiso, urbs lustrata, nimbis & procellâ
plurima dissipata, fulmine pleraque tacta. Lanuij in
æde Iunonis sospitæ, in cubiculo deæ sanguinis guttæ uisæ.
Nursiæ ædes sacra terramotu disiecta. Lusitani rebellan-
tes subacti. Sextius tribunus plebis de agris diuidendis po-
pulo, cum repugnantibus collegis pertinaciter legem ferret,
corui duo numero in alto uolantes, ita pugnaverunt supra
concionem, ut rostris, unguibusq; lacerarentur. Aruspices
sacra Apollinis litanda, & de lege quæ ferebatur, superse-
dendum pronuntiarunt. Fremitus ab inferno ad cælum fer-
ri uisus, inopiam, famemq; portendit. Populus stipem, ma-
trone thesaurum, & uirgines dona Cereri & Proserpine
tulerunt. Per uirgines uigintiseptem cantitatum. Signa cu-
pressea duo Iunoni Reginæ posita. In Lasitania prosperè à
Romanis pugnatum.

QVINTO METELLO, TVLLIO

Didio Coss.

BVbone in Capitolio supra deorum simulachra uiso,
cum piaretur Taurus uictima exanimis concidit, ful-
mine pleraque decussa. Hastæ Martis in regia motæ. Ludis
in theatro, creta candida pluit, fruges & tempestates por-
tendit bonas. Sereno tonuit. Apud ædem Apollinis decemui-
ris immolantibus caput iocinoris non fuit, sacrificantibus
anguis ad aram inuentus. Item androgynus in mare depor-

F 3

caus

tatus. In Circo inter pila militum ignis fusus. Hispani pluribus prælijs deuicti.

CNEO CORNELIO, LENTULO,
P. Licinio Cos.

Supplicatum in urbe, quod androgynus inuentus, & in mare deportatus erat. Pisauri terræ fremitus auditus. Muri pinne sine terremotu passim deiectæ, ciuiles portendere discordias. Nursinæ simulachrum Iouis in partem sinistram conuersum. Cupressæ simulachra Iunonis reginæ posita per uirgines nigesteptem, quæ urbem lustrauerunt. Celuberi, Medi, Dardani subacti.

CNEO DOMITIO, G.
Cassio Cos.

Lupus urbem ingressus, in domo priuata occisus. Bubo in Capitolio occisus. Fulmine pleraque decussa. Signa aurata Iouis cum capite, columnaque disiecta. Fesulis sanguine terra manauit. Arctij mulieri è naso spica farris natæ, eadem farris grana uomuit, Vrbe lustrata. Ptolemæus rex Aegypti Cyrenis mortuus, S. P. Q. R. heredem reliquit.

P. CRASSO, Q. SCAEVOLA COS.

Cere lacte pluit. Lebadie Eutichydes in templum Iouis Trophonij digressus, tabulam æneā extulit, in qua scripta erant, quæ ad res Rom. pertinerent. Fulminis afflatu pleraque animalia exanimata. Venafrī hiatu terra alte subsedit. Vultures canē mortuū laniātes occisi ab alijs, & comesti uulturibus. Agnus biceps, puer tribus manibus, totidēq; pedibus natus. At hastæ Martis in Regia motæ. Androgynus Urbino natus, in mare deportatus, pax domi forisq; fuit.

C. LAELIO, L. DOMITIO COS.

Nouendiale sacrum fuit, quod in Volsca gente, lapidibus pluerat. Vulfinijs Luna noua decidit, & non nisi

nisi postero die hora tertia comparuit. Puella biceps, quadripes, quadrimana, gemina sacra natura, mortua nata. Aus incendiaria uisa, occisaq; In Vestinis, in uilla lapidibus pluit. Fax in caelo apparuit, & totum coelum ardere uisum. Terra sanguine manauit, & concreuit. Canes saxa, tegulas uulgo roserunt. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie, interdum ambulare gregatim uisa. Per Nasicam Hispaniae principes, qui rebellabant, supplicio consumpti, urbibus dirutis.

C. VALERIO, M. HERENNIO COSS.

Romae & circa fulmine pleraque decussa, ancilla puerum unimanum peperit. Fregellis edes Neptuni nocte patefacta. Maris uituli cum exta demerentur, gemini uitelli in aluo eius inuenti. Aretij signum aeneum Mercurij sudauit. In Lucanis gregem utrucum cum pascere tur, & nocte in stabulo flamma circumdata nihil adussit. Carseolis torrens sanguinis fluxit. Lupi in urbem ingressi: Praeneste lana uolitauit. In Apulia mula peperit. Miluus in aede Apollinis Romae comprehensus. Herennio consuli bis immolanti, caput iocineris defuit. In sacro nouendiali coena Deae posita, à cane adesa ante, quam delibaretur. Vulsiuijs prima luce flamma caelo enucare uisa, cum in unum coisset, os flammæ ferrugineum ostendit, coelum uisum descendere, cuius hiatus uertices flammæ apparuerunt. Lustrationibus prosperè expiatum: nam totus annus domi forisq; tranquillus fuit.

C. CLAUDIO, M. PERPENNA COSS.

Ubo in aede Fortunae equestris comprehensus, inter manus expirauit. Fesulis fremitus terrae auditus. Puer ex ancilla natus sine foramine naturæ, quæ humor emittitur. Mulier duplici natura inuenta. Fax in caelo uisa.

P 4

Bos

Bos loquuta. Examen apium in culmine priuatae domus con-
sedit. Volaterris sanguinis riuus manauit, Romae lacte pluit.
Aretij duo androgyni inuenti. Pullus gallinaceus quadrupes
natus. Fulmine pleraq; icta. Supplicatio fuit, populus Cereri
& Proserpine stipem tulit. Virgines uigintiseptem carmen
canentes urbem lustrauerunt. Medorum in Macedonia gens
provinciam cruentē uastauit.

L. MARTIO, SEX. IULIO COSS.

Libius Trofo, P. Tarquinius leges ferentes, cum bellum
Italicum consurgeret, prodigia multa apparuerunt Vr-
bi. Sub ortu solis globus ignis à Septemtrionali regione cum
ingenti sono caeli emicuit. Aretij frangentibus panes cruor
è medijs fluxit. In Vestinus per dies septem lapidibus testisq;
pluit. Aenariae terrae hiatu flamma exorta in coelum emicuit.
Circa Rhegium tremotu pars urbis, muriq; diruta. In
Spoletino colore aureo globus ignis ad terram deuolutus,
maiorq; factus è terra ad orientem ferri uisus magnitudinem
solis obtexit. Cuius in arce simulachrum Apollinis sudauit,
Aedis Pietatis in circo Flaminio clausa, fulmine icta. A Sylo
per ludos Romani trucidati, cum ex agris in Urbem peco-
ra armenta; Latini agerent, strages hominum passim fa-
cta: armenta in tantam rabiem concitata sunt, ut uastando
suos hostile imaginarentur bellum, lacrymantesq; multis
affectibus calamitatem praesagirent suis.

LVCIO IVLIO CAESARE,

P. Rutilio Coss.

Metella Caecilia somnio lunonem Sospitam profugien-
tem, quod immunde sua templa sordarentur, cum suis
precibus egre reuocatam diceret, gregem matronarum sor-
didis obscenisq; corporis coinquinatum ministerijs, in quo
etiam sub simulachro Deae cubile canis confortuerat, com-
mund

mundatum supplicationibus habitis, pristino splendore restituit. A Picentibus Romani barbaro more excruciat. Ubique in Latio clades accensa. Lucilius Lupus spretis religionibus, cum in extis caput non inuenisset iocinoris, amisso exercitu, in prelio occisus.

L. SYLLA, Q. POMPEIO COSS.

Pompeius Sylo in oppidum Bonianum, quod ceperat, triumphans inuectus, omen uictorie hostibus ostendit: quia triumphus in Urbem uicttricem, non uictam induci solet: proximo prelio amisso exercitu, occisus. Mithridati aduersus socios bellum paranti, prodigia apparuerunt. Stratopedo, ubi Senatus haberi solet, corui uulturem tundendo, rostris occiderunt. In eundem locum sydus ingens caelo demissum, Isidis species uisa, fulmine petere. Lucii Furiarum cum Mithridates succenderet, risus exauditus ingens sine autore. Cum aruspicum iussu uirginem Furijs immolaret, e ingulo puellae risus ortus turbauit sacrificium. Classis Mithridatis in Thessalia à Romanis in prelio amissa. Cinna & Mario per bella ciuilia crudeliter seculentibus, Romae in castris Gneij Pompeij caelum ruere uisum, arma signaq; tacta, milites exanimati. Ipse Pompeius afflatus sydere interijt. Lectum eius populus diripuit, corpus unco traxit, quod discrimine ciuili perseuerasset periclitanti patriae non succurrere, cum & imperium, & maximos haberet exercitus. Peiræum Sylla cum oppugnaret, unus nules eius aggerem ferens, exanimatus fulmine. Aruspex respondit, Diuturno labore, quod caput iacentis in oppidum uersum esset, introitum & uictoriam Romanis significare. Post breue tempus, Athenae & Peiræum à Sylla capta. Illo à C. Fimbria incenso, cum aedes quoque Minervae deflagrasset, inter ruinas simulachrum antiquissimum

num iniuolatum stetit, spemque restitutionis oppido portendit.

L. SCIPIONE, C. NORBANO Coss.

Per Syllana tempora inter Capuam, & Vulturnum, ingens signorum sonus, armorumque horrendo clamore auditus, ita, ut uiderentur duæ acies concurrere per plures dies. Rei miraculo intus considerantibus, uestigia equorum, hominumque, & recentes protritæ herbae, & uirgulta uisa, molem ingentis belli portendere. In Hetruria Clusij, materfamilia uiuum serpentem peperit, qui iussu aruspicum in profluentem deiectus, auctsa aqua natus. Lucius Sylla post quintum annum uictor, in Italiam reuersus, magno terrori fuit inimicis. Aediliis Capitolium una nocte conflagrauit. Syllæ crudelitate sorda proscriptio principum fuit. Centena millia hominum consumpta Italico, civilique bello relata sunt.

MARCO AEMILIO, D. BRUTO Coss.

Didius Lælius legatus Pompeij, cum prodigium Romæ erat factum, in læto uxoris duo angues conspecti, in diuersumque lapsi. Proxime Pompeio in castris sedenti accipiter super caput accesserat, in Hispania aduersus Sertorium inter pabulatores occisus.

CNEO OCTAVIO, C. SCRIBONIO Coss.

Reate terræmotu ades sacrae in oppido, agrisque commotæ. Saxa, quibus forum stratum erat, discussa. Pontes interrupti. Ripæ labentis fluminis in aquam proculata, fremitus inferni exauditi: & post paucos dies, quæ concussa erant, corruerunt. Saxum uiuum cum prouolueretur,

retur, in præcipiti rupe immobile stetit. A Sertorio in Hispania exercitus Romani cæsi. Aduersum Medos uarie dimicatum.

L. AVRELIÓ, L. OCTAVIO COSS.

Sertorio in Hispania exercitum ducenti, tale prodigium seest factum. Scuta equitum parte exteriori, iaculaq; , & pectora equorum cruenta uisa: quod prosperum sibi interpretatus est Sertorius, quia exteriora hostili sanguine maculari solent. Continua ei prælia cum successu fuerunt. Cyzicum Mithridates cum oppugnaret, Aristagore, qui in summo magistratu erat, Proserpina in quiete uisa est dicere aduersus tibicines, se tibicinem comparasse. Postero die turres hostium uento deficte sunt. Ad immolandum bos sacra iniussa de montibus per hostium classem adnatauit, seq; ad aras percutiendam obtulit.

M. CAESONE, C. ANTONIO COSS.

Fulmine pleraq; decussa, sereno Vargunteius Pompeius de cælo exanimatus. Trabis ardēs ab occasu ad cælum extenta. Terræmotu Spoletum totum concussum, & quedam corruerunt. Inter alia relata biennio antè in Capitolio Lupam Remi & Romuli fulmine ictam, signumq; Iouis cum columna disiectum, aruspicum responso in foro repositum. Tabule legum æneæ literis liquefactis. Ab his prodigijs Catilinæ nefaria conspiratio cœpta.

QVINTO METELLO, L.

Afranio COSS.

Die toto antè sereno, circa horam undecimam nox seintendit, deinde restitutus fulgor turbinis ui tecta deiecta, ponte sublapso, homines in Tyberim præcipitati. In agris pleraque arbores euersæ radicibus: Lusitani, Galleci

Galleci deuicti.

M. CIC. CAIO ANTONIO COSS.

Cum in agro Pistoriensi Catilinam deuicisset, laurea-
tos fasces in prouinciam tulit, ibi à Dardanis oppres-
sus, amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus por-
tendisse uictoriam, cum ad eos laurum uictricem tulerit,
quam in Capitolio debuerat deponere. Lupi in urbe uisi, no-
cturni ululatus flebiles canum auditi. Simulachrum Mar-
tis sudauit, fulmen tota urbe peruagatum, pleraq; deorum
simulachra decussit, homines exanimauit. Vrbs lustrata,
propter dictaturam Pompeij ingens seditio in urbe fuit.

CNEO DOMITIO, APPIO

Claudio Coss.

Marcus Crassus ad Parthos profectus, cum Euphra-
tem transiret, multa prodigia neglexit. Cum etiam
coorta tempestas signifero signum arreptum mersisset
gurgiti, & offundente nimborum caligine prohiberentur
transire, pertinaciter perseverans, cum filio & exercitu
interijt.

L. PAVLO C. MARCELLO COSS.

Mvla pariens, discordiam ciuium, bonorum interitum,
mutationem legum, turpes matronarum partus si-
gnificauit. Incendium, quo maxima pars Urbis delota est,
prodigij loco habitum. Inter Casarem, & Pompeium bella
ciuilia exorta. Aduersus Casarem Pompeius Macedonia,
cum inuitatis gentibus amicis instrueret aciem, à Dyrrha-
chio uenientibus, aduersa fuerunt fulmina, examen apium
in signis portendit. Nocturni terrores in exercitu fuere.
Ipse Pompeius pridie pugna die uisus in theatro suo ingenti
plausu excipi, mox acie uictus, in Aegypto occisus: eo ipse
die plerisque locis signa sua sponte conuersa. Clamorem,
crepi

crepitumq; armorum Antiochie, bis ut curreretur in muros, auditum indeq; sonum tympanorum Pergami. Palma uiridis Trallibus in aede Victoriæ sub Cæsaris statua inter coagmenta lapidum magnitudine maturæ enata. C. Cornelius augur Patruij eo die cum auis admitterent, proclamauit rem geri, et uincere Cæsarem.

C. CAESARE, M. LEPIDUS COS.

Decime legionis Aquile Gn. Pompeij filio, quæ fulmina tenebant, uisæ dimittere, et in sublime auolare, ipse adolescens Pompeius uictus, et fugiens occisus.

CAIO CAESARE, M.

Antonio COS.

Cæsari dictatori exta sine corde inuenta. Calpurnia uxor somniauit, Fastigium domus, quod sicut erat adiectum, ruisse. Nocte cum ualuæ cubilis clausæ essent, sua sponte apertæ sunt, ita, ut lunæ fulgore, qui introuenerat, Calpurnia excitaretur. Ipse Cæsar uiginti tribus uulneribus in Curia Pompeiana à coniuratis confossus.

M. ANTONIO, P. DOLABELLA COS.

C. Octavius testamento Cæsaris patris Brundisij se in Iuliam gentem adsciuit. Cumq; hora diei tertia ingenti circumfusa multitudo Romam intraret, Sol, puri ac sereni cæli orbe modico inclusus, extremæ linæ circulo, qualis tendi arcus in nubibus solet eam circumscripsit. Ludis Veneris genuricis, quos pro Collegio fecit, stella hora undecima crinita sub septentrionis sydere exorta, conuertit omnium oculos. Quod sydus, quia ludis Veneris apparuit, diuo Iulio insigni capitis consecrari placuit. Ipsi Cæsari monstrosa malignitate Antonij consulis

fulis multa perpeſſo, generoſa fuit ad reſiſtendum conſtan-
tia. Terræmotus crebri fuerunt, fulmine naualia pleraq; ex-
ſta: turbinis ui ſimulacrum, quod M. Cicero Plebiſcito ante
cellam Mineruæ pridie, quàm in exilium iret, poſuerat, diſ-
ſipatum membris prouum iacuit, fractis humeris, brachijs,
capite, dirum ipſi Cicroni portendit. Tabulæ æneæ ex æde
Fidei turbine euulſæ. Aedis Opis ualuæ fractæ. Arbores ra-
dicitus, & pleraque lecta euerſa. Fax cœlo ad occidentem
uiſa ferri. Stella per dies ſeptem inſignis aſit. Soles tres
fulſcrunt, circaq; ſolem inum corona ſpicæ ſimilis in ur-
bem emicuit, & poſtea in unum circulum ſole redacto, mul-
tis menſibus languida lux fuit. In æde Caſtoris nominum
literæ quædam Antoni & Dolabellæ conſulū excuſſæ ſunt,
quibus utriſque alienatio à patria ſignificata. Canum ulu-
latus nocte ante pontificis maximi domum Lepidi audiit:
ex his maximus à cæteris laniatus, turpem infamiam Lepi-
do portendi. Hoſtiæ, grex piſcium in ſicco reciproco ma-
ris fluxu relictus. Padus inſudauit, & intra ripam refluens,
ingentem uiperarum uim reliquit: inter Caſarem & Anto-
nium ciuilia bella exorta.

CAIO PANSA, HIRCIO COSS.

Cæſari cum honores decreti eſſent, & imperium
aduerſus Antonium, immolanti duplici exta appa-
ruerunt. Sequuta ſunt eum res proſperæ. C. Panſa Conſ.
ſtatua equeſtris Antoni domi corruit: equus phaleratus
in ipſius conſpectu feſtinans concidit. Quidam è populo
ſanguine uictimarum prolapſo reſperſam cruore palmam
proſciſcenti dedit. Functæ hæc ipſi prodigia fuerunt.
Qui mox aduerſus Antonium dimicans, in mortem uulne-
ratus eſt: armorum, telorumq; ſpecies à terra uiſa cum fra-
gore ad cœlum ferri: ſigna legionis, quæ relicta à Panſa
ad urbem

ad urbis praesidium crant, ueluti longo firu inductis aramentis uenire uisa, fulmine pleraque icta. In castris Caesaris luce prima, in culmine praetorii super linteum confedit Aquila, inde circumuolantibus minoribus auibus excita, de conspectu abiit. Oraculo Apollinis uox audita, lupis rabies hyeme, aestate frumentum non demessum. Veteranis Caesaris consulatum flagitantibus terribilis tumultus Romae fuit. Caesar cum in campum Martium exercitum deduceret, sex uultures apparuerunt, conscendenti deinde rostra, creato consuli iterum sex uultures conspecti, ueluti Romuli auspicijs nouam urbem condituro signum dederunt. Reconciliatione inter Caesarem, Antonium, Lepidum facta, foeda principum fuit proscriptio.

M. LEPIDO, MVNATIO

Planco Cos.

MVla Romae ad Duodecim portas peperit. Canis editui mortua a cane tracta. Lux ita fulsit, ut tanquam die orto ad opus surgeretur. In Mutinensi uictoriae Mariane signum meridiem spectans, sua sponte conuersum in Septentrionem hora quarta, cum haec uictimis expiarentur, soles tres circiter hora tertia diei uisi, mox in unum orbem contracti. Latins in Albano monte cum sacrificaretur, ex humo, a pollice Iouis cruor manauit. Per Cassium et Brutum in prouincijs direptionibus sociorum bella gesta. Notatum est prodigij loco fuisse, quod P. Titius praetor propter dissensiones collegae magistratum abrogauit, et ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegae abstulerat, annum uixisse: abrogauerunt autem hi. Lucius Iunius Brutus consul, Tarquinio Collatino: Tib. Graecchus, M. Octauio Cecinna: P. Tarquinius, P. Marullo: Tullius Bruto, et Cassio, pugnam aduersus Caesarem, et Ant

Et Antonium molientibus. In castris Cassij examen apium consedit, locus, aruspicum iussu, interclusus, interius ducto uallo. Vulturum, et aliarum alitum, quibus strages cadauerum pabulo est, ingens uis exercitum aduolauit. Puer in pompa victoriae cultu cum ferretur, ferculo decidit. Lustrationi licitor peruersis fascibus lauream imposuit. Brutianis in praelium egredientibus, Aethiops in porta occurrit, et a militibus confossus, Cassius et Brutus interierunt.

G. FVRNIO, C. SYLLA-
no Cos.

Sub Appennino, in uilla Liuiæ uxoris Cesaris, ingenti motu terra intremuit. Fax cœlestis à meridiano ad Septentrionem extenta, luci diurnæ similem in nocte fecit. Turris hortorum Cesaris ad portam Collinam de cœlo tacta. Insidijs Romanorum Germani circumuenti, sub M. Lolio legato grauius uixati.

PAVLO FABIO, QVINTO
Elio Cos.

IN Germania, in castris Drusi examen apium in tabernaculo Hostilij Rutilij præfecti castrorū consedit, ita ut funem præpendentem, præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur. Multitudo Romanorum per insidias subiecta est.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, quæ toto opere continentur.

A Ccia Variola	172	Africanus	407.408.444.
Accius	124	446	
Achaia	417	Africanæ	174
Achilla	420	Agon gymnicus	114
Acilianus	27	Agrippa	391
Acilius	28.144	Albutius Silus	439
Actio & agendi ratio	33.33.	Albinus	77.102
63.100.146.168.178		Allia fluvius	394
Actori quot horæ datæ	100	Alliensis dies	394
Adherbal	414	Aquilius Gallus	19
Aegroti quales elegi bende-		Astensis uilla	152
casyllabi & eiusmodi uer-		Amastriani	295
fus 108. 118. 136. 163. 177.		Amiseni	292
181.196.238.241.		Ammius Flaccus	234
Aegyptus	325	Amor	144.152.372.373
Aclius	422	Ancus Martius	384
Aemilius	441.442.445.	Anicius Maximus	199
448.452		Anienis inundatio	217
Aemilianus	409	Anneus Seneca	123
Aenobarbus	435	Annia	282
Aequimelium	391	Antigonus	400
Aerarium	329	Antiochus	407.447
Aeschines	32.43.	Antium	393
97.245		Antonia Harmeridis	257
Aesculapius	393	Antonia Maximilla	257
Aetna	401.445.446	Antonius	144.425.427.
Afer	56	436.433	
Afranius Dexter	138.213	Antoninus	136
		G Appol	

INDEX.

Appollinaris	47.126	Augustus	123
Appius Maximus	278	Auidius Quietus	168.235
Appius Claudius	447	Auidius Nigrinus	282.283
Apuleius	423	Auilius	43.135.273
Aqueductus Nicomedēsum		Aurelia	65
269		Aurelius	424.448.449
Aquileges	270	B	
Archelaus	422	Babius Macer	106
Archippus	288	Babius Massa	70.169.199
Architectus	270	Babius	417
Aristion	170	Batichi	19.70.77.169
Aristo	36.123.211	Balincum Claudipolitano	4
Armenius Brocchus	282	rum	271
Arria	233	Balincum Prusenſium	283
Arrianus	13.49.53.68.99.	Bassus	71.101.110.143.169.
105.146		264.277.290	
Arionilla	16	Beneficium	70
Artemidorus	83	Bibaculus	423
Arulenus Rusticus	15	Bithyni	143.224
Aselepiades	289	Betilius Priscus	178
Asia legatur Romanis	447	Bos fatalis imperij	386
Asiaticus	447	Bructerus rex	46
Asintus Bassus	109	Brutus	429.440
Asinius Gallus	433	Bule	298
Asinius Pollio	123.427	Bulcutæ	299
Assidius Curianus	121	Bulla	385
Attalus	421.447	Brixia	28
Atteius Philologus	427	C	
Atticinus	164	Cecilius	16.70.113.117.
Attilius	23.151.450	430.450.	
Aufidius Bassus	71	Cæſar	32.123.420
Augurinus	230	Cæſenius Sylvanus	76

INDEX.

Cæſo	390	Centuriæ equitum	382.385
Calatinus	401	Cerealis	63
Caleſtrius	185	Chriſtiani	293.294.295
Calpurnia	148.150.178	Cicero	33.176.177.426.
Cæcinna	87	430.436.438.	
Cælianus	266	Cinea	399
Calpurnius	401.446.450	Cinna	415.428
Caluſius	26.64.66.96	Cincinnatus	390.395
Caluus	123.276	Circenſes deteſtatur	229
Camerinus	16	Clarius	247
Camillus	313.393.394	Clarus	29
Canutius	438	Clauſicus	70
Candidus	144	Claudius	288.392.398.400.
Candidati	92.150.160	427.441.442.445.447	
Capito	133.154	Claudia Veſtalis.	404
Capitolinus	394	Clemens	95
Careotæ	19	Clitumnus fons	208
Carthago	445	Clodius	438
Carus	16.18.196	Cluius	239
Cæſius	119.192.454	Cocceianus Dion.	288
Caſtor	390	Cocles	386
Cato	32.64.404.442.	Codrus	420
428.449		Cælius mons	383
Catulus Meſſalinus	115	Cælius	32.105.275.437
Catulus	402.423	Coclia virgo	389
Catullus	123	Cœna deſcribitur	29.84.
Caudax	400	95.237	
Cauſæ quæ ſuſcipiendæ	168	Cæpio	102.103.417.445
Celer	16.104	Collegia an permittenda	268
Cenſus	28	Colones	231
Centum cellæ	170	Conuictorum ordo	91.92

G 2 Comœ

I N D E X.

Comœdia	163	Crematius Rusſo	165
Comparatiuū ſupra ſuper-		Creſcens	151
latium	46.375.379	Criſpus	166.179
Comparatiuū ad plures ſui		Curia plebis	386
generis	249	Curiaſij	383
Conſiliū publicū quale	54	Curio	436
Conſolandi ratio	140.141.	Cuſtodia	263
220		D	
Conſolatur	210	Danubius	312.315
Conſulit alium	38.167	Decibalus	285
Copia inopē facit	220.221	Decurionis cenſus	32
Cordus	388	Decius	395
Cornelius Tacitus	109	Dedicationis lex	274
Corelia	111.183	Deſunctorū dignitas & uo-	
Coriolanus	391	litas ſeruāda	30.43.57.
Cornelius Priſcus	144	102.103.302.303	
Cornelius Minutianus	191	Deſunctorum reliquiæ an	
Cornelius	395.429	transferendæ	283
Cornelianus	170	Delatores electi	328
Cornelia Veſt.	104.409	Delphinus geſtat puerum	
Cornutus Tertullus	235	249.250	
Coruinus	396.423	Demetrius Macedo	407
Coruinaucs	400	Dentatus	396
Coffus	395	Diamone	301
Cotta	421	Diſta & facta hominū qua-	
Cotta	82	lia	86.87.115
Craſſius	431	Didius	453
Craſſitius Panſa	431	Dijs quid gratum	305
Craſſus	16.435.447.454	Diſcere oculis & aurib.	212
Crates Mallotes	421	Diligentia nimia improba-	
Cratinus	438	tur	251
		Dion	

I N D E X.

63	Dionysius	Scithobrachion	Epimachus	290
51	425		Equicoli	384
79	Diplomata	273.181	Equitis census	32
86	Dolabella	461	Equites Romani	450
83	Doleo	218	Erani	292
436	Domestici præceptores qua		Erutius	29.48
63	tenu probentur	69	Euentus actionū iudex	145
315	Domitianus	278.312.318	Eumolpus	288.289
285	Domitianus à principe quid		Euphrates philosophus	23
32	differat	318	Eupolis	34
395	Domitiani acta confirmata		Euripus	14
74	279		Eurhythmus	171
110-	Domitius Apollinaris	234	Exactio pecuniarum	297
57.	Domitius	448.449.454.	Exules an restituendi	276
	471		F	
an	Donat uel offert	32.43.	Fabatus	94.136.154.169.
283	172.202		185.191.199.209	
328	Drusus	413	Fabius Celer	381
rum	Duilius	400	Fabius Posthumius	234
	E		Fabritius Veiento	234
407	Edictum in Rhetores	435	Fabius	16.78.234.389.
396	Eficius Caluicius	413	392. 395. 396. 403. 441.	
301	Egeria nympa	383	445.449	
qua-	Egnatius Marcellinus	105	Fabritij	313
7.115	Eloquentia	144	Fabritius	399
453	Eluius	449	Facendi uel non facendi ra-	
305	Emptio mala	38	tio	167
212	Encolpius	201	Falco	38.118.190.237.
oba-	Ennius	124.407.421	Fannius	125.435.449
251	Epicadus	429	Fannia	87.188.233
Dion	Epidius	438	Fauor	50
			G 3	Faufst

I N D E X.

Faustus	429	G	
Faustulus	381	Gabius Bassus	264.290
Felicitis cognomen	374	Galba	405.450
Felicitas	219	Galitta	170
Ferox	50.278.291	Gallus	176.177.220.394.
Fides	31.80		396.430
Fidenates	364	Galli Senones	394
Filij qua ratione habēdi	232	Gallia Togata	423
Fimbria	415.457	Galli Ligures	442
Firminus	52	Galli bellum illaturi Roma-	
Fiscus	329	nis	445
Flaccus	415.431.444.446	Gaurus mons	395
Flaminius	406	Gemellinus	266.290
Flamma	401	Geminus	26.204.223.
Flavius	50.277.288		232.248
Fons per internalla decre-		Genialis	211
scens	120.121	Getulicus.	123
Formiana uilla	85	Genitor	69.197.237
Fortune muliebris templum		Gentius	442
392		Glaucia	414.417
Fosse Quiritium	387	Gloria	21
Prominus	99.121.238	Gnipho	425
Fronto	101.154	Gracchus	32.409.412.
Fucinus lacus	445		413.443.446
Fuluia	438	Grammatica	421
Fulvius	407.441.448	Gramat. Illustres	423.424
Fundanus	22.109.149	Grammaticorum appellatio	
Furcula Caudina	397		423
Furius	393.423.446	Grammaticorū mores	424
Fuscus	153.166.180.254.	Grammaticorū officiū	424
291		Grammatista	423
		Gramma	

I N D E X.

Grammaticorum pretia 422	Hispanus	38
Gratia malorum quàm infida sit 18	Hispellates	26
Gratia perit, si repositur 27	Hippo	101
Gratias agit 242.246.251.258.260	Hippulla	26.66.210
Gratilla 122	Historiæ scribendæ ratio 133.	
Gratulatur 136.139.153.166.247.255.261.291.	Homulus	101.144.160
Gula vitanda 45	Honorariū uti soluendū	299
Gymnasium Nicensium 270	Horatij	383.388
H	Hortensius	123
Hala 391	Hostius Hostilius	382
Hamilcar 402	Hostilius	52.383.410.445
Hannibal 402.441	Hyle	427
Harpocras 257.258.260	I	
Hasdrubal 406.445	Iabolenus Priscus	155
Hella 257	Iacchus	423
Hecrennius 101.397	Iatralipta	257.260
Heluidius 188.233	Imagino 49 & sepe	
Heluidiæ sorores 114	Imitatio Ciceronis	17.99
Herma 427	Imitanda optima	17
Hermes 183	Immortalitas	218
Hesus 384	Impendia coërcentur	273
Hiera 429	Inire numerum	237
Hiero rex 400	In summa 26.218 & alib.	
Higinus 432	Inuitat in sua prædia	15
Himulco 401.402	Inundatio	218
Hipponensis colonia 249	Iocatur	36
Hirritus 436	Isæus	41
	Isauricus	438
	Iselastici	301
	G 4	Isela

I N D E X.

Iselasticum certamen	301	Laelius	375.422.427.446.
Ifocrates	169		444.445
Istilo	422	Laguncula	18.45
Iudicare quis possit	23	Lampadio	422
Iulius Modestus	432	Lanuvius	422
Iulianus	24	Largius Licinius	36
Iulius	179.442.456	Larius lacus	47.119.230
Iulius Valens	135	Lartes	395
Iulius Aphricanus	179	Laudandi omnes	183
Iulius Proculus	382	Laudatur uir, & alia	23.
Iulius Anitus	135		27. 29. 36. 39. 41. 66. 67.
Iulius Naso	149		68. 83. 67. 93. 96. 97. 105.
Iulius Bassus	277		112. 113. 114. 115. 118. 125.
Iulius Largus	285		135. 142. 144. 150. 163. 167.
Iulius ferrox	291		192. 198. 229. 230. 231. 240.
Iulius Pifo	298		248.
Iulius Higinus	432	Laudicconi	36
Iuliopolitani	289	Laus scriptorum	188
Iunior	216.232	Legendi qui	24
Ius feciale	384	Leges esse philosophiæ mem	
Iunius	441	brum	24
Iunia Vestalis	188	Lenæus	422.430
Iustus	24.175	Lentulus	123.443
Iuuenius	443	Lepidus	442
Iuuenius Celsus	149	Lexinus	399
L		Liberis expositis, & pro ser	
Labeo	441	uis educatis, datur adser-	
Laberius Maximus	285	tio	282.284.285
Lacus Nicomedensium an		Liberti superbia	219.240
mari committendus	272.	Liberti patronorum nomi-	
	274.280	na adsumunt	274
		Libo	

I N D E X.

46.	Libo frugi	81	M	
	Libius Trofo	456	Macer	71. 142. 165. 272.
	Libo	432		281. 286
	Librum suum emendari pe-		Macrinus	46. 69. 178. 182.
	tit	14. 20. 44. 85. 108. 136		204. 228
	Licinianus	103	Magulfa	413
	Licinius Stolo	392	Magistratus uti gerendus	
	Licinius	36. 432. 435		225
	Licinius Nepos	119	Magistratum capere, aut le-	
	Literas esse solatio	133	gi in senatum provincia-	
	Literati	423	rum qui possent	287
	Linus	396. 405. 413. 441	Magni cognomen	374
	Linia Vestalis	404	Mallotes	421
	Loci descriptio	126	Mamilianus	237. 242
	Longinus	448	Manilius	390. 458
	Loquentia	144	Mancinus	410. 445
	Lucanus	219	Mancipia	219
	Luceres	382	Manlius	394. 396. 408.
	Lucilius	430. 457		443
	Lucretius Vispillo	412	Marcellinus	105. 140. 214
	Lucretius Offella	415	Marcellus	403. 433. 442.
	Lucretia	387		444
	Luctatius Daphnides	422	Martius	384. 391. 443.
	Luctatius	402. 452		449. 456
	Lucillus	418. 419	Marinus	260
	Lucumo	364	Maritus filurus laudatur	
	Lunenenses	445		27
	Lupercus	43. 242	Marius	49. 169. 256. 415.
	Lustricus Bructianus	164		419. 449
	Lycormas	281. 283	Marsus	426. 430
	Lysias	82. 443	Martialis	93
			G 5	Mart

I N D E X.

Martianus	450	Morbi plerunque heredita-	
Massa Babinus	69.169.199	rij	25
Mauricus	17.27.62.115.	Mulieris constantia	87.166
155		Munera ne accipiantur	100
Maximilla	257.104	Mummus Achaicus	410
Maximus	55.68.91.114.	Municeps meus	31
125.153.174.193.220.		Murena	400.426
227.241.266.276.285.		Musonius	83
290.299.326.403.449		Mutia prata	389
Medicus	298	Mutius	588.412.442
Melissus	422.432	N	
Memmius	124.417.419	Navius	422.438
Menenius	391	Nepos	423
Mesius	117	Neratus Marcellus	76
Mesichorus	56	Nero	75.405.436
Messalla	123.423.435.440	Nicete	150
Metellus	375.411.412.417.	Nicanor	424
422.445		Nigidius	416
Metilius	166	Nitia	429.430
Metius	188.363	Nigrinus	138.144.178
Metuentium natura	148	Nilus	325.326
Minutianus	77.103.191.	Nasica	403.412.443.455
210		Naso	97.150
Minutius Macrinus	28	Nonianus	27
Minutius	163.284.390.	Nonius	248
413.		Norbanus	81
Misericordia	50	Numa Pompilius	382
Mithridates	419	Numidius Quadratus	153.
Modestus	16	168.192.	
Monet	174.225	Numidia Quadratilla	192
Montanus	164.197.204	Nymphidius Lupus	290
		Octac	

INDEX.

O		Paternus	107.217.246
Offacilius	Pilius 438	Paulus	155.240.280.408.
Octavius	422.423.443	441	
Opilius	424	Paulinus	41.102.110.142.
Optimius	416.444.449	228.297	
Oppius	Cares 423	Pauperes studiosi	191
Optimi	cognomen 374	Pecunia publica danda	for-
Orariae	naues 257	nori	276
Oratio	32.33.63	Pergula	431
Orator	qualis 63.98.178.	Perialogos	426
179		Pericles	34
Oratoris	stylus 62.242	Perpenna	447.455
Oratores	plura dixisse, quam	Petellius	442
ediderint	32	Petit consolationem	25
Oratores	damnat 56.434	Petit sibi uel alteri, et com-	
Orbilius	423.426.432	mendat	38.47.54.68.
Orchienum	419	74.97.105.119.143.146	
Offella	415	148.149.152.165.196.199.	
Ouidius	432	240.248.253.257.266.	
P		276.290.292.295	
Pacorus	285	Petus	442
Pætus	87	Phalisci	393
Palemon	433	Philippus	Macedonicus
Pallas	197.205	408	
Pamphilus	441	Philocomus	422
Panarium	18	Philologus	427
Pansa	436.462	Pinarij	399
Papyrius	Cursor 395	Pipax	425
Papyrus	450	Piso	75.142.398.439.444
Pasides	431	Plancus	439
Pasienus	155.179.240	Plautius	448
		Plautus	

I N D E X.

Plautus emptus damnatur	Posthumus	234.260.390.
56		396.424.444
Plinius iunior scripsit car-	Potitij	399
mina 181. & quas egerit	Præconinus	422
causas	168.177	Prænestæ
Plinij senioris scripta, &	Præsul	383
exilus	71.155.160	Prætecta
Plotina	247	Princeps qua ratione monen-
Plotius Gallus	437	dus
Plura mediocriter faciat,	Princeps grāmaticus	424
qui non potest unum in-	Princeps qualis futurus	303
signiter	247	Priscus
Podagræ	422	154. 169. 180. 185. 188.
Pollio	101.123.168.198	256
427		Probat factum
Pollux	390	160.251.
Polycretus	171	268.261.286
Polyænus	178.284	Probus
Polyhistor	432	76.434
Pompeius	258.260.324.	Proca
419.429.436		360
Pompeia lex	287.299	Proculus
Pompilius	425	86.235.382
Pomponia Gratilla	121	Prodigia
Pomponianus	157	440
Pomponius	396.433.435	Properius
Pontius	139.168.176.397	241
Popilius	247	Prusenses
Porsena	388.389	264
Porta scelerata	329	Ptolemæus
Portius	404.449	420
		Publicius Certus
		235
		Publius, in seq. nomine
		Publicola
		389
		Pudens
		265
		Pulcher Claudius
		427
		Punicum primum bellum
		405. & secundum
		406
		Pyrrhus
		399

Q. Q. Q.

I N D E X.

90.	Q.	Rhea Sylvia	380
399	Quadratus 168.192	Rbcmnius	433
422	Quadrattilla 192	Rhetores illustres	437
431	Queritur de amicorum mor	Rhetores urbe puls	436
383	te, & alijs incommodis	Rhetorica	435
385	25.36.39.125.135.140.	Robustus	166
nen	152.160.188.201.224.	Romanus 31.39.84.119.	
89	231	155.163.171.206.230.	
424	Quintius 390.395.407.	246	
303	449.	Romulus	381
44.	Quintianus 231	Rosianus Geminus	265
188.	Quintilianus 56.150.172	Rubrius	413
251.	Quirinalis 383	Rufus 16.39.81.100.109.	
	Quirinus 382	114.145.170.183.192.	
	Quirites 382	235.238.424	
	R	Rufus Varenus	144
434	Rabirius 418	Rufinus 218.241	
380	Ramnensis 382	Ruris ocium & negoti	22
382	Recitanda quæ componimus	Ruso	165
440	113.135.185.223	Rusticus 16.27.122.247	
241	Recitare 63.159.185.146	Rutilius	424
264	Recuperatoriū iudiciū 91	Rutilianus	397
420	Resocillatus 85		
235	Regulus 15.52.65.66.95.	Sabinus 102.159.238	
389	98.147.401	Sabinianus 240.242	
265	Religio ædis occupat so-	Sabina	102
427	lum 284	Sæuius Nicanor	424
lum	Reliqua colonorum 91	Sæuius Posthumius	424
406	Remus 381	Salinator 166.191.406	
399	Reo quot horæ tributæ 100	Sallustius 427.430	
Qua	Recitandi modus 35	Saluius Liberalis 51.81	
		Sardus	

I N D E X.

Sardus	248	Scurus	88.119.121 ^r
Sardi uenales	409	167.240	
Sarranus	446.456	Sextilius	448
Satrius	17.261.430	Sextius	453
Satrius Rufus	235	Signum Corinthium descri-	
Saturninus	19.29.133.135.	bitur	73
179.185.253.416		Sinopenſiū aquæductus	291
Scauola	123.366.454	Siscenius Iacchus	423
Scaurus	137.416	Somnium	31
Scipio	313.403.405.407.	Sofius Senecio	16
409.450		Sparsus	97.102
Scribonius	432.458	Splenium	146
Scribonia	432	Sportularum diuifio	300
Scribonianus	87	Spurinna	16.46.62.118.141
Scriptoris officium	131	Stolo	392
Scriptores iocorum	123	Statilius	409
Sempronius	114.409	Strabo	105.435
Senecio	16.26.98.104.	Studendum ubi	106.180
170.189.240		Studentium uita	22
Senilis uita	66.92.154.211.	Stigmatosus	15
212		Suburranus	173
Sententie in Senatu qua ra-		Suetonius Tranquillus	31.
tione diuidendæ	214	76.136.292	
Sentius Augurinus	118	Suffragia	91
Septimius	432	Sulpitius	123.396.442
Septitius	13.291.296	Sura	119.191.261
Seria et iocosa mifcda	222	Sarius Sucronenſis	417
Serrana	28	Sufagus	285
Seruianus	68.166.179.214	Silius Italicus	74
Serui	217	Sylla	123.418.457
Seruorum ingenia	15	Syllanus	76.458
		Sylo	

I N D E X.

Sylo	456.457	Timor emendat	187
T		Tifernium Tyberinum	185
Tabellaria lex	91	Titus	312.329
Taberius	429	Titinius Capito	210
Tacere	179	Torquatus	123
Tatius	381	Tratanus	257. & per to-
Tacitus	16.32.40.49	tū lib.x. & Panegyricum	
Tanaquil	364	Tragœdia	186
Tarpeia uirgo	381	Tranquillus	31.39.76.136.
Tarpeius mons	382	251	
Tarquinius Collatinus	387	Trebonius Rufinus	115
Tarq. Sextus	487	Tribunitia potestas	38
Tarq. Priscus	384	Tullus	218.219.383
Tarq. superbus	386	Tullius	279.385
Tempus felix, breuius	132	Tullia	386
Temporaria simulatio	213	Tuscellius Nominatus	124.
Terentius Iunior	193	137	
Terentius Maximus	278	Tutilius	172
Tertullus	53.139	Tyberis inundatio	217
Teucer	423	Tyro	146.170.186.191
Thalassus in nuptijs	381	V	
Theanus Sidicinus	442	Vadimonis lacus	221
Theatrum Nicensium	270	Valens	135
Thelcsinus	397.424	Valerius	102.151.297.389.
Theophanes	100	396.422.428.434.444	
Thermutis	257	Varenus	144.148.154.169.
Thrasea	66.168.188.223	178.182	
Tiberius	312.409.412.	Variola	172
433.463		Valerianus	57.124
Ticinum	185.405	Varius	398
Tigillum sororium	384	Varro	123.426.434
		Varg	

I N D E X.

Vargunteius	422	Villicus qualis futurus	142
Varus	151	Virbius Gemellinus	266
Vectius	234.422	Viri illustres	380
Vectius Proculus	234	Viriatus	410
Vcientes	384	Virginus Centurio	392
Vciento	234	Virtus secundus	14
Velius Paulus	378	Vita de Josuio	66.67.71
Velleius Blæsus	65	Vitellius Honoratus	
Veicetinus	124.433	Vitellius	75
Venia alijs danda, ut detur nobis	238	Vitia quatenus reprehenden da	224
Verania	64	Viva vox adfcit	42
Verecundia	98	Vnimanus	416
Vergilius	75.124.434	Voconius Ro.	15.39.84
Verginius	123.152.163		119.155.230.256.
Vesuvius mons	157	Volsinij	400
Virginus	39.392	Volso	408
-Virginia	392	Volumnius	393
Verrius	431.432	Vota pro principe	296
Verus	148	Vrsus	99.148.154
Veseris fluvius	395.396	Vxor laudatur	370
Vespasianus	312	X	
Vestalis uirgo	186.450	Xanthippus	401
Veturia	392	Xerxes	79
Veturius	397	Z	
Vicus Sceleratus	386	Zosimus	142
Vidius	350	Zenodotus	429
Vigesima	330		
Villa describitur	38.126.		

14
266
380
416
392
14
7.7
75
nden
224
42
416
9.84
400
408
393
296
154
370
401
79
142
429